

**DEBRECENI
EGYETEM**

*100 éve Magyarország
gyarapodásáért*

DEBRECENI EGYETEM GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
DEBRECENI EGYETEM ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR
DEBRECENI EGYETEM MŰSZAKI KAR
MAGYAR NEMZETI BANK

„FENNTARTHATÓ GAZDASÁG – FENNTARTHATÓ TÁRSADALOM”

NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS KONFERENCIA

30 éves a debreceni közgazdasági és üzleti felsőoktatási képzés

„SUSTAINABLE ECONOMY – SUSTAINABLE SOCIETY”

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

Celebrating 30 Years of Economics and Business Higher Education in Debrecen

ABSZTRAKT KÖTET / ABSTRACT BOOK

ISBN (nyomtatott) 978-963-490-624-7

ISBN (elektronikus) 978-963-490-625-4

**DEBRECEN, 2024. MÁJUS 16-17.
DEBRECEN, 16-17 MAY 2024**

A KONFERENCIA HELYE / CONFERENCE VENUE
DEBRECENI EGYETEM GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
4032 DEBRECEN, BÖSZÖRMÉNYI U. 138.

Chairman of the Conference:

Zoltán BÁCS, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

Co-chairpersons of the Conference:

Veronika FENYVES, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

Veronika SZIKORA, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

Géza HUSI, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

Gergely BAKSAY (Magyar Nemzeti Bank)

Chairwoman of the Organizing Committee:

Krisztina DAJNOKI, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

Co-Chairman of the Organizing Committee:

László ERDEY, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

Secretary of the Organizing Committee:

János SZENDERÁK, PhD (University of Debrecen, Hungary)

Az absztrakt kötetet szerkesztette / Editors of the Conference Abstract Book:

Krisztina DAJNOKI, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

János SZENDERÁK, PhD (University of Debrecen, Hungary)

László ERDEY, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

Veronika FENYVES, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

Members of the Organizing Committee:

Adrián Szilárd NAGY, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

András István KUN, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

Andrea MATKÓ, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

Eszter TÓTH, PhD (University of Debrecen, Hungary)

Eszter VALNERNÉ TÖRÖK (University of Debrecen, Hungary)

Éva DIÓSZEGINÉ ZENTAY (University of Debrecen, Hungary)

Gergely RÁTHONYI, PhD (University of Debrecen, Hungary)

Géza HUSI, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

Ildikó ORBÁN, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

† János FELFÖLDI, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

Judit T. KISS, PhD, (University of Debrecen, Hungary)

Klára KALASNÉ BIRÓ, PhD (University of Debrecen, Hungary)

László SZŐLLŐSI, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

Margit CSIPKÉS, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

Mihály SOÓS, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

Mónika RÁKOS, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

Péter LENGYEL, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

Petra VÁRBÍRÓ (University of Debrecen, Hungary)

Tünde JENEI, PhD (University of Debrecen, Hungary)

Veronika FENYVES, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

Veronika SZIKORA, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

Zsolt HAJNAL, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

Members of the Scientific Committee:

- Adrian CORPĂDEAN, PhD (Babeş-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania)
András NÁBRÁDI, CSc, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)
Andrea MATKÓ, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)
Anetta MÜLLER, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)
Benjamin DUNFORD, PhD (Purdue University, the United States)
Cristina Bianca POCOL, PhD (University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine, Cluj-Napoca, Romania)
Dan-Cristian DABIJA, PhD (Babeş-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania)
Domicián MÁTÉ, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)
Edit SZŰCS, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)
Éva BÁCSNÉ BÁBA, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)
Gergely BAKSAY (Magyar Nemzeti Bank)
Géza HUSI, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)
István BUDAI, PhD (University of Debrecen, Hungary)
István SZŰCS, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)
JK AIER, PhD (George Mason University, the United States)
József SZABADFALVI, CSc, habil., DSc (University of Debrecen, Hungary)
Judit OLÁH, PhD, habil., DSc (University of Debrecen, Hungary)
Judit T. KISS, PhD (University of Debrecen, Hungary)
Károly PETŐ, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)
Krisztina DAJNOKI, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)
László ERDEY, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)
László FODOR, PhD, habil. DSc (University of Debrecen, Hungary)
Mónika RÁKOS, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)
Péter BALOGH, PhD, habil. DSc (University of Debrecen, Hungary)
Renatas KIZYS, PhD (University of Southampton, the United Kingdom)
Rita SIMON, Dr. iur. (Czech Academy of Sciences, Czechia)
Veronika FENYVES, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)
Zoltán BÁCS, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)
Zoltán SZAKÁLY, PhD, habil. (University of Debrecen, Hungary)

Tartalomjegyzék

ABSTRACTS

Aasheer Ishaque Taswar – Andrea Emese Matkó: JOHN DEERE'S AGILE PRODUCT DEVELOPMENT: IMPLEMENTING LEAN MANAGEMENT STRATEGIES FOR SWIFT ITERATIONS AND MARKET SENSITIVITY	16
Adriana Roland de Souza Ribeiro: THE QUEST FOR GENDER EQUALITY IN LABOUR AND SOCIAL LAW IN THE EUROPEAN UNION: A WORK IN PROGRESS.....	16
Aidana Chalgynbayeva – Péter Balogh – László Szöllösi – Zoltán Gabnai – Ferenc Apáti – Marianna Sipos – Attila Bai: INITIAL FEASIBILITY ASSESSMENT OF THE ECONOMIC VIABILITY OF AGRIVOLTAICS IN APPLE FARMING	16
Albiona Pestisha – Ardit Sertolli – Attila Bai: TOWARDS ENERGY SELF-SUFFICIENCY OF AGRICULTURAL SECTOR IN KOSOVO AND A HUNGARIAN COMPARISON: APPLYING A SWOT ANALYSIS	17
Alireza Safarpour: THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON FREEDOM OF CHOICE IN DEMOCRACY.....	18
Ardit Sertolli – Albiona Pestisha – Njazi Bytyci – Attila Bai: BIOMASS HEAT ENERGY AND COMPETITIVE PRODUCTS IN KOSOVO, ITS ENVIRONMENTAL EFFECTS AND USAGE BARRIERS: APPLYING BWS METHOD	18
Asep Yusup Mamun – László Várallyai: A BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF RESEARCH TRENDS ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS (SDGs) IN ECONOMICS, BUSINESS, AND MANAGEMENT FIELDS	19
Aya AlDabbas: NEW FORMS OF MIGRATION: VIRTUAL LABOUR MIGRATION.....	19
Balázs Fazekas – Patrícia Becsky-Nagy: WHERE IS THE EXIT? – THE CASE OF HUNGARIAN JEREMIE VENTURE CAPITAL INVESTMENTS	20
Bence Tóth: REGULATION AS A NEGATIVE EXTERNALITY AFFECTING THE DIFFUSION OF INNOVATION IN AGRICULTURE, THROUGH THE EXAMPLE OF DRONE SPRAYING.....	20
Boudour Mefteh: EXPLORING THE LEGAL FRONTIERS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE SPACE ECONOMY: CHALLENGES AND PROSPECTS	21
Carol Maina: FINANCIAL LITERACY AND FINANCIAL INCLUSION INSIGHT OF AFRICAN NATIONS: PERSPECTIVES FROM KENYA IN COMPARISON TO THE EUROPEAN UNION	21
Climson Lamyong Balangue: FILLING THE LABOUR MARKET GAP: CHARACTERISTICS, WELL-BEING, AND ECONOMIC CONTRIBUTIONS OF FILIPINO MIGRANT WORKERS IN HUNGARY	22
Dhita Widya Putri – Nagy Adrián Szilárd: EFFECTIVENESS AND EFFICIENCY IN POST-PANDEMIC INDONESIAN HIGHER EDUCATION: EXPLORING LEADERSHIP STRATEGIES AND MANAGEMENT.....	22
Disassa Desalegn Deresso: SOCIAL ENTERPRISE AS AN ENGINE FOR SUSTAINABLE ECONOMY: LEGAL ENVIRONMENTS IN HUNGARY	22
Dóra Sallai: UNDERSTANDING EUROPEAN STOCK INDEX NETWORK SHIFTS.....	23
Ensem Mourou: ASSESSING THE CORRELATION BETWEEN DIGITALIZATION AND ECONOMIC PERFORMANCE: AN EMPIRICAL ANALYSIS FOR EUROPEAN COUNTRIES	24
Éva Jeremiás – Veronika Fenyves – Tibor Tarnóczy: EFFICIENCY ANALYSIS OF HUNGARIAN AND ROMANIAN AGRICULTURAL COMPANIES	24

Farnoosh Rashidiani: ECONOMIC AND LABOUR LAW	25
Farshad Mohamadi: FROM CRIME PREVENTION TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT: THE EVOLVING ROLE OF CRIMINAL LAW	25
Gergő Tömöri – Veronika Fenyves – Tibor Tarnóczy: ANALYSIS OF HUNGARIAN FINANCIAL STATEMENTS WITH DIGIT DISTRIBUTION	26
Hanadi Suhail: SUPPLY CHAIN DISRUPTIONS IN TERMS OF COGNITIVE BIASES	26
Hibatallah Loukil: SMART CONTRACTS AND CROSS-BORDER TRANSACTIONS: HARMONIZATION ISSUE	27
Ildikó Orbán – Alexandra Szekeres – Bence Bács – Ágota Kiss: COMPARATIVE ANALYSIS OF ACCOUNTING VALUATION AND REPORTING PRACTICES OF COMPANIES TRANSITIONING TO INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS (IFRS)	27
Ilman Hanifa Yunardi: MAPPING THE 15-MINUTE CITY: A CASE STUDY OF DEBRECEN	28
Jean Claude Geoffrey Mahoro: UPHOLDING THE COMMON UNDERSTANDING OF ENVIRONMENTAL LAW PRINCIPLES: AN ADVANCEMENT OF THE RIGHT TO A HEALTHY ENVIRONMENT	28
Jiang Yinuo – László Erdey: 1986-2024: INTERNATIONAL HUMAN RESOURCE MANAGEMENT FROM A CULTURAL PERSPECTIVE: BIBLIOMETRIC ANALYSIS AND LITERATURE REVIEW	29
Jingbei Li: CORPORATE CRIMINAL COMPLIANCE FROM THE PERSPECTIVE OF THE NEW CRIMINAL LAW REVISION	29
Joel Niyobuhungiro: ECONOMIC EXPLOITATION OF NATURAL RESOURCES: THE NEED TO STRIKE THE FAIR BALANCE BETWEEN ECONOMY AND ENVIRONMENTAL PROTECTION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT	29
Júlia Téglásiné Kovács – András Téglási: THE RIGHT HEALTHY ENVIRONMENT AND SUSTAINABILITY IN THE FUNDAMENTAL LAW OF HUNGARY	30
Kitti Bakos-Kovács: POTENTIAL EFFECTS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN PRIVATE LAW	30
László János Kollár – Anita Pierog: IS IT REALLY UP TO THE LEADER? - RETENTION FACTORS IN THE DOMAIN OF SERVANT AND AUTHENTIC LEADERSHIP STYLES	31
Lydia Apriliani: HYPERNUDGING IN THE DIGITAL ERA: EXPLORING THE IMPACT AND ETHICAL CONSIDERATIONS OF ADVANCED BEHAVIORAL INTERVENTIONS	31
Mahfuzul Hassan Efaz: UNDERSTANDING HUMAN FACTORS IN AVIATION ACCIDENTS: LESSONS LEARNED AND FUTURE DIRECTIONS	31
Marianne Goussous: GREEN SUPPLY CHAIN MANAGEMENT AND FINANCIAL PERFORMANCE: A SYSTEMATIC REVIEW OF SUSTAINABLE PRACTICES IN THE MANUFACTURING INDUSTRY	32
Md Atekul Islam Nur Shuvo: BITS OF HUNGARY IN THE CONTEXT OF A SUSTAINABLE ECONOMY	32
Md Yeanur Arafat Hossain: EMPLOYEE’S INDIVIDUAL FACTORS FOR INNOVATION IMPLEMENTATION	32
Md Yeanur Arafat Hossain: THE ROLE OF OPERATIONS CAPABILITIES IN ACHIEVING BUSINESS STRATEGY	33
Monika Besenyei: ESG AS A SUCCESS STORY IN THE EVOLUTION OF SUSTAINABILITY RISK ASSESSMENT	33

Mourad Yousfi: INTERNATIONAL BUSINESS MEDIATION AND THE CUSTOMIZATION OF THE RIGHT OF ACCESS TO JUSTICE	34
Mousa Nader Mahdi: ADVANCEMENTS IN SELF-POWERED TOUCH SENSORS BASED ON PIEZO-EFFECTS MATERIALS: A COMPREHENSIVE REVIEW	34
Muhammad Amirulafiq Bin Juhari: A REVIEW OF DIGITAL OPINION LEADERS TRUE-TO-SELF, TRUE-TO-IDEAL, AND TRUE-TO-FACT AUTHENTICITY AS PRODUCT ENDORSES	35
Muhammad Aqib Hussain: AUTONOMOUS VEHICLE DESIGN AND CONTROL USING REAL-TIME IMAGE ANALYSIS, MOTOR ROTATION DATA, AND NETWORK COMMUNICATION.....	35
Nadya Nurul Amalina – Péter Tamás Nagy – Tamás Magyar: CULTIVATING SUSTAINABILITY: EXPLORING THE POTENTIAL OF MICROALGAE FOR ACHIEVING SUSTAINABILITY IN AGRICULTURE ..	35
Nikoletta Orosz – Attila Bai: THE POTENTIAL AND ATTITUDE TOWARDS AGRIVOLTAIC TECHNOLOGY IN HUNGARY	36
Nikolett Balsa-Budai: ADOPTION OF PLANT-BASED DIETS IN THE CASE OF GENERATION Z.....	37
Olimjon Gaybullaev: AN ANALYSIS OF THE ECONOMIC IMPACTS OF AIR POLLUTION IN THE URBAN AREAS: BIBLIOGRAPHIC REVIEW.....	37
Osamah Nasser Ali Alqawas – Amgad S. D. Khaled – Jamil A. A. Zaid: MARKETING INNOVATION PRACTICE IN THE RETAILING SECTOR: EVIDENCE OF YEMEN	37
Patrícia Becsky-Nagy – Balázs Fazekas: DIFFERENCES IN ENTREPRENEURSHIP INTENTIONS AND ACTIONS - EVIDENCE FROM HUNGARY	38
Pál Czeglédi: WHY DO ‘NICE PEOPLE’ DISLIKE MARKETS IN SOME COUNTRIES AND LIKE THEM IN OTHERS?.....	38
Rofi Aulia Rahman: TOWARDS AN ETHICAL AND REGULATORY FRAMEWORK FOR ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN INDONESIA: A COMPARATIVE ANALYSIS WITH THE EUROPEAN UNION	38
Setlalepula M Sentsho: THE ROLE OF LEADERSHIP ON HR SYSTEMS PERFORMANCE IN SEMI-AUTONOMOUS ORGANIZATIONS: LOCAL AUTHORITIES CONTEXT.....	39
Stacey-Lee Marais: A NONSTATIONARY PANEL DATA APPROACH EXAMINING CONVERGENCE IN SOUTH AFRICA	39
Tang Mengling: RELATIONSHIP OF GUIDING CASES TO ECONOMIC DEVELOPMENT AND JUDICIAL CIVILISATION IN CHINA	40
Tianji Gao – László Erdey – Ádám Márkus: IS VISA-FREE AND THE BELT AND ROAD INITIATIVE HELP TO BOOST INTERNATIONAL TRADE?	41
Virág Ágnes Kiss – Barbara Török: SUSTAINABLE MARKETING TRENDS AND GOOD PRACTICES	41
Zita Hajdu – János Farkas – Tímea Lázár – Eszter Valnerné Török: UNIVERSITY STUDENTS’ MOBILITY IN THE LIGHT OF SOCIAL VARIABLES	41
Zsolt Hajnal: CONSUMER LEGISLATION FOR SUSTAINABILITY	42
Zsuzsanna Trón – Levente Nádasi: HOW DECISIVE ARE THE COPENHAGEN CRITERIA FOR EU ENLARGEMENT?	42

ÖSSZEFOGLALÓK

Arany László – Popovics Péter András: A DIGITÁLIS TRANSZFORMÁCIÓ HATÁSA AZ ÜZLETI MODELLRE.....	44
Aranyos Bence – Szendrey Orsolya: TÖBB LÁJK, TÖBB BAJ, AVAGY A KÖZÖSSÉGI OLDALAK PÁNIKKELTŐ HATÁSA ÉS DISZRUPTÍV SZEREPE A BANKROHAMOKBAN	44
Bácsné Bába Éva – Bács Bence András – Nagy Kristóf: A PREMIER LEAGUE ÉS A LA LIGA ÖSSZEHASONLÍTÓ VERSENYEGYENSÚLYI VIZSGÁLATA A 2014-2018 SZEZONOKBAN	45
Bagdi Róbert: DEBRECEN ELSŐ LÉPÉSEI AZ IDEGENFORGALOM NÖVELÉSÉRE A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT	45
Bajnai Péter – Szenderák János – Fenyves Veronika: A CONTROLLING FUNKCIÓ DIGITÁLIS TRANSZFORMÁCIÓJÁNAK SAJÁTOS SÁGAI A HAZAI KIS- ÉS KÖZÉPVÁLLALKOZÁSOK KÖRÉBEN.....	46
Bak Márton Ferenc: A JÖVŐ VERSENYJOGI SZABÁLYOZÁSA A DIGITÁLIS PIACOKON	47
Balogh Renátó: MOTIVÁCIÓS KÜLÖNB SÉGEK A LÁTVÁNY-CSAPATSPORTOK SZURKOLÓI KÖZÖTT	47
Bányai Orsolya: FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS ÉS SPIRITUALITÁS	47
Barizsné Hadházi Edit: IMPRESSION MENEDZSMENT A VEZETÉSBEN	48
Béki Piroska: NŐK SPORTJÁNAK FENNTARTHATÓSÁGI ASPEKTUSAI.....	48
Berencsi Alexa – Fehér András: WELL-BEING, AVAGY MIT ESZÜNK A MUNKÁBAN?.....	48
Bihari Erika: ÚT A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS IRÁNYÁBA – CÉLOK A NEMZETKÖZI BERUHÁZÁSI JOGBAN	49
Bogdán Mihály – Popovics Péter András: A HAJDÚ-BIHAR VÁRMEGYEI KIS,- ÉS KÖZÉPVÁLLALKOZÁSOK DIGITÁLIS ÉRETTSÉGÉNEK A VIZSGÁLATA.....	49
Bordás Péter: ÁLLAMI SZABÁLYOZÁSI SZEREPEK VÁLTOZÁSA AZ EURÓPAI UNIÓ BELSŐ PIACÁN.	50
Boros József – Dajnoki Krisztina: A CHATBOTOK ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI A BUSINESS COACHINGBAN – SZISZTEMATIKUS SZAKIRODALOM ELEMZÉS	50
Burján-Mosoni Boglárka – Vámosiné Varga Adrienn: EGYETEMI HALLGATÓK TANULÁSI SZOKÁSAIRÓL	51
Buzás Ferenc – Szűcs István – Cehla Béla – Kiss Sándor: HORGÁSZTAVAK VAGYONI ÉRTÉKELÉSE – A PIACI ELVŰ MEGKÖZELÍTÉS KRITÉRIUMAI	51
Czédli Herta – Varga Zsolt: KÖRNYEZETI ÉS TÁRSADALMI FENNTARTHATÓSÁG VÁROSI KÖRNYEZETBEN.....	51
Csák Krisztián – Pierog Anita: AZ INFLUENCER MARKETING, AVAGY HOGYAN VÁLHAT AZ ÉNMÁRKA VÁLLALATI MÁRKÁVÁ?	52
Csapó Gyöngyvér: A MOBBING ÁRNYÉKÁBAN – A VEZETÉSI STÍLUSOK ÖSSZEFÜGGÉSEI A MUNKAHELYI BÁNTALMAZÁSSAL	52
Csástyu Lilla – Kun András István: HAZAI ÉS KÜLFÖLDI MUNKA VÁLLALÓK ÉS A MUNKAERŐPIAC MAGYARORSZÁGON: NEM, ÉLET KOR, ISKOLÁZOTTSÁG.....	53
Csernák-Csorba Klaudia – Tóvölgyi Sarolta: FOGYASZTÓI MAGATARTÁS VIZSGÁLATA A FENNTARTHATÓ LAKÓHÁZÉPÍTÉSEK TEKINTETÉBEN.....	53
Csernoch Mária – Csernoch Júlia – Szűcs Edit Gizella: DIGITÁLIS SZÖVEGKEZELÉST TÁMOGATÓ GRAFIKAI ESZKÖZÖK	54

Csernoch Mária – Szűcs Edit Gizella: KANBAN A DIGITÁLIS ADATFELDOLGOZÁSBAN	55
Csipkés Margit – Éliás Réka: A PÖTTYÖS TÚRÓ RÚDI FOGYASZTÓI ELFOGADOTTSÁGA MAGYARORSZÁGON	55
Csűrös Gabriella: UNIÓS KÖLTSÉGVETÉSI BEVÉTELEK REFORMJA – ZÖLD ÚTON?!	55
Danyi József – Síklaki István: MENTÁLIS ILLÚZIÓK – VEZETŐI TÉVEDÉSEK MINTÁZATAI	56
Darnai Balázs – Kotsis Ágnes: EZÜSTLAKODALOM VAGY VÁLÁS: HOGY ÁLL A BALANCED SCORECARD ÉS A MEGÚJULT EFQM 2020 MODELL KAPCSOLATA	56
Farkas Beáta: AZ EURÓPAI UNIÓ ÚJ IPARPOLITIKÁJA	56
Fazakas Zoltán József: A POLGÁRI JOGI IGÉNYEK ÉS A RACIONALITÁS	57
Feketéné Ferenczi Aliz – Bauerné Gáthy Andrea: A FÖLDHASZNÁLAT VÁLTOZÁS HATÁSA A MÉZELŐ MÉH POPULÁCIÓRA EURÓPÁBAN.....	57
Fenyves Noémi Dóra: SZEMÉLYRE SZABOTT TÁPLÁLKOZÁS EURÓPÁBAN – LÉTEZIK-E MŰKÖDŐKÉPES ÜZLETI MODELL?	58
Filep Roland: TRANSZFORMÁCIÓS VEZETÉS KIHÍVÁSAI.....	59
Fodor László: 20 ÉV AZ EU-BAN – KÖRNYEZETJOGÁSZ SZEMMEL.....	59
Futó Judit Edit – Harazin Piroska – Karcagi-Kováts Andrea – Szendrey Orsolya: A MAGYAR IRODAPIAC ÁTALAKULÁSÁNAK ELEMZÉSE AZ ESG SZEMPONTRENDSZERÉNEK TÜKRÉBEN	59
Füzesi István – Kovács Tamás – Péntek Ádám: A GÉPEK EMBERI ÁLARCOT ÖLTHETNEK? AZ MI SZÖVEGDETEKTÁLÁS HATÁRAI ÉS HUMANIZER BEAVATKOZÁSOK.....	60
Gazdag-Kerecsi Dóra – Bács Zoltán – Fenyves Veronika: A KIEGÉSZÍTŐ MELLÉKLETEK DÖNTÉSTÁMOGATÓ SZEREPÉNEK VIZSGÁLATA.....	60
Gácsi Dániel – T. Kiss Judit: KLÍMASEMLEGES ENERGIATERMELÉS – KILÁTÁSOK MAGYARORSZÁGON 2024-BEN	61
Gáspár Andrea – Szentesi Ibolya: DIGITALIZÁCIÓ A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓZÁSBAN.....	61
Godáné Sörös Anett – Suta Éva – Nagy Richárd – Vargáné Csobán Katalin: TERÜLETI KÜLÖNBBSÉGEK VIZSGÁLATA EGY MAGYARORSZÁGI JÁRÁSBAN.....	62
Grotte Judit: EGY ÚJ FOGALOM A SZEMÉLYRESZABOTT DIGITÁLIS TURIZMUS BEMUTATÁSA	62
Gyarmati Gábor – Szakály Zoltán: A FENNTARTHATÓSÁG SZEREPE A BORGAZDASÁG ÉS A BORMARKETING TERÜLETÉN	62
Gyórik Győző – Béki Piroska: A WORLD JUDO TOUR A PROFESSZIONALIZMUS ÉS A FENNTARTHATÓSÁG VISZONYLATÁBAN	63
Horváth Dóra: DIGITÁLIS TRANSZFORMÁCIÓ A SZÍNHÁZAKBAN.....	64
Horváth E. Írisz: A FENNTARTHATÓ MEZŐGAZDASÁG ZÁLOGA – ELŐVÁSÁRLÁSI JOG ÉS ELŐHASZONBÉRLETI JOG BIZTOSÍTÁSA A HELYBEN LAKÓK SZÁMÁRA	64
Horváthné Csolák Erika: MÉRLEGEK ÉS EREDMÉNYEK A COVID ALATT, AZ ÁLLAMI KÓRHÁZAK GAZDÁLKODÁSA MAGYARORSZÁGON 2020-BAN	65
Huba-Varga Nikolett – Zádori Iván – Pongrácz Attila: AZ IGAZSÁGOS ÁTMENET MECHANIZMUS SZEREPE A MAGYAR TERÜLETFEJLESZTÉSBN, BARANYA VÁRMEGYEI FÓKUSSZAL	65

Jakkel Barbara: AZ EMBERI JOGI NARRATÍVA ALKALMAZHATÓSÁGA A KLÍMAVÁLTOZÁSSAL KAPCSOLATOS ÜGYEKBN	66
Juhász Csilla: MOTIVÁCIÓS HELYZETKÉP HAJDÚ-BIHARI MUNKAVÁLLALÓKRA FÓKUSZÁLVA	67
Kálmán Botond Géza – Malatyinszki Szilárd – Zugor Zsuzsanna: A LEVEGŐVÉDELEM ÉS A KORRUPCIÓÉRZÉKELÉS KAPCSOLATA	67
Kis-Orloczki Mónika – S. Gubik Andrea: FENNTARTHATÓSÁG A FELSŐOKTATÁSBAN: A VÁLLALKOZÁSOKTATÁS SZEREPE	68
Kiss Anita – Nagy Tünde Orsolya: A VÁLLALATI TELJESÍTMÉNY ÉRTÉKELÉSE A DATA ENVELOPMENT ANALYSIS (DEA) SEGÍTSÉGÉVEL	68
Kiss Marietta – Kontor Enikő – Kun András István: AZ ORGANIKUSCÍMKE-HATÁS MEGJELENÉSE CSOKOLÁDÉK ESETÉN EGY KÍSÉRLET EREDMÉNYEI ALAPJÁN	69
Kiss Virág – Izbékiné Szabolcsik Andrea – Bodnár Ildikó: A SZÜRKEVÍZ SZEREPE A FENNTARTHATÓSÁGBAN	70
Kiss Virág Ágnes – Kiss Kincső – Fehér András: A VÁLLALATI TÁRSADALMI FELELŐSSÉGVÁLLALÁS (CSR) ÉS AZ ÉRINTETT-MENEDZSMENT KÉRDÉSEI, KIHÍVÁSAI	70
Kiss Zsuzsanna – Orosz Dániel: A MAGYAR FOGLALKOZTATÁS TERÜLETI KÜLÖNBSEGEINEK ELEMZÉSE SHIFT-SHARE MÓDSZERREL A 2019-2023-AS IDŐSZAKBAN	71
Kocsis Imre: MODELLEZÉSKÖZPONTÚ MATEMATIKAOKTATÁS	71
Kósáné Bilanics Ágnes: SZEMPONTOK A SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG VÁRMEGYEI GAZDASÁGI SZERVEZETEK MENEDZSMENT VIZSGÁLATÁHOZ	71
Kotsis Ágnes – Darnai Balázs: QFD ÉS A KANO-MODEL INTEGRÁLÁSA EGY ÉTRENDKIEGÉSZÍTŐ TABLETTA BEVEZETÉSÉHEZ	72
Kovács Dániel Péter – Madai Hajnalka: PRECÍZIÓS TECHNOLÓGIÁK A TEJTERMELÉSBEN	72
Kovács Krisztina – Szűcs Róbert Sándor: ROVARFOGYASZTÁS FOGYASZTÓI SZEMMEL	72
Kovács Tamás – Péntek Ádám – Füzesi István: DIGITAL HARVEST: HOGYAN ALAKÍTTJA ÁT A TECHNOLÓGIA AZ AGRÁR-ÉLELMISZERIPARI RENDSZEREKET?	73
Kovács-Berényi Laura: A MUNKA ÉS A MAGÁNÉLET KÖZÖTTI EGYENSÚLY MEGTEREMTÉSÉNEK AKTUÁLIS KÉRDÉSEI	73
Kőmíves Péter Miklós – Erdey László – Fenyves Veronika: A NEMZETKÖZI FELSŐOKTATÁSI RANGSOROK KRITIKAI ELEMZÉSE	73
Kriza Máté: A KÖRFORGÁSOS GAZDASÁG KAPCSOLATA A FENNTARTHATÓSÁGHOZ ÉS A TÁRSADALMI PILLÉRHEZ	74
Kulcsár Balázs: FENNTARTHATÓ EGYETEM – ENERGIA, SAJÁT FORRÁSBÓL	75
Kun András István: CSALÁDI ÁLLAPOT ÉS FOGLALKOZTATOTTSÁG MAGYARORSZÁGON	75
László Gyula – Sipos Norbert: TÁRSADALMI ÉS VÁLLALATI SZINTŰ PÁRBESZÉD A FENNTARTHATÓ MUNKAERŐPIACON	75
László Vilmos Csongor: 5S PUBLIC A DIGITÁLIS OKTATÁSBAN	76
Lengyel Péter – Felvégi Emese: MESTERSÉGES INTELLIGENCIA ALKALMAZÁSA COIL PROJEKTEKBN: STRATÉGIÁK A DIGITÁLIS SZAKADÉK CSÖKKENTÉSE ÉRDEKÉBEN	77
Lenti Attila: A BIOÖKONÓMIA FOGALMI ÉRTELMEZÉSEI ÉS KOLUMBIAI MEGKÖZELÍTÉSEI	77

Lipták Katalin – Kocsicska Ivana: FENNTARTHATÓ MUNKAERŐPIAC ÉS NÉPESSÉGMEGTARTÓ KÉPESSÉG AZ APRÓFALVAKBAN.....	77
Lőrinc Ingrid – Hires-László Kornélia: AZ UKRAJNAI KORRUPCIÓ HATÁSA AZ ORSZÁG GAZDASÁGI FOLYAMATAIRA, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A VELENCEI BIZOTTSÁG JELENTÉSEI TÜKRÉBEN	78
Lukács Anikó – Gósi Zsuzsanna – Kassay Lili: TEHETSÉGGONDOZÁS A KOSÁRLABDÁBAN – A JÁTÉKOSOK MEGÉLÉSE SZERINT.....	78
Madai Hajnalka – Bittner Beáta – Vida Viktória – Kovács Dániel Péter: A KÖRFORGÁSOS GAZDÁLKODÁS A VÁLLALKOZÁSOK STRATÉGIÁJÁBAN.....	79
Makara Emese – Ráthonyi-Ódor Kinga: ZÖLD SPORTTERMÉKFOGYASZTÁS.....	79
Máté Andrea – Gergely Éva: A MUNKAFÜGGŐSÉG VIZSGÁLATA MAGYAR MUNKAVÁLLALÓK KÖRÉBEN	80
Máthé Ivett Andrea – Boros József: A MI JÖVŐNK! – A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGE AZ EMBERI ERŐFORRÁS MENEDZSMENT TERÜLETÉN	80
Mile Csilla: STRATÉGIA ÉS FENNTARTHATÓSÁG AZ ÖKOLÓGIAI GAZDÁLKODÁSBAN	81
Molnár Judit: ESÉLYEGYENLŐSÉG AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSBAN, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A 3 MILLIÓ FORINTOT MEG NEM HALADÓ PÉNZKÖVETELÉS ÉRVÉNYESÍTÉSÉRE.....	81
Musinszki Zoltán – Szűcsné Markovics Klára: SE VELED, SE NÉLKÜLED: A ROI-TÓL AZ XROI-IG.....	82
Molnár Tamás: A SZÓBELI VÉGRENDELET KIVÉTELESSÉGE A KÖZJEGYZŐI ÉS A BÍRÓSÁGI GYAKORLATBAN – NEMZETKÖZI KITEKINTÉSSEL.....	82
Müller Anetta: KUTYABARÁT UTAZÁSOK ÉS DESZTINÁCIÓK FENNTARTHATÓSÁGÁNAK ASPEKTUSAI.....	83
Nagy Lajos – Rózsa Attila – Darabos Éva: A LAKOSSÁGI VAGYONI EGYENLŐTLENSÉGEK VIZSGÁLATA A 2020. ÉVI „MIBŐL ÉLÜNK?” KÉRDŐÍV ADATBÁZISA ALAPJÁN	83
Nagy Zoltán András: 2025 A KVANTUMTECHNOLÓGIA ÉVE – A KVANTUMGAZDASÁG A JÖVŐNK.....	84
Nádas György: A MUNKÁLTATÓ EGYOLDALÚ JOGNYILATKOZATAINAK DOGMATIKAI VIZSGÁLATA	84
Nádasné Rab Henriett: FENNTARTHATÓ ÉS COMPLIANT FOGLALKOZTATÁS A MUNKAIDŐ NÉZŐPONTJÁBÓL.....	84
Nagy Fruzsina – Kiss Marietta: TÁJÉKOZTATÁS VAGY DIVAT? A FENNTARTHATÓSÁGGAL KAPCSOLATOS UTAZÁSI TARTALMAK MEGJELENÉSE MAGYAR INFLUENZEREK KOMMUNIKÁCIÓJÁBAN.....	85
Németh Patrícia – Kasza Lajos: A VEZETŐI ATTITÚD – ALKALMAZOTTI ATTITÚD VIZSGÁLATA	86
Nusser Gyöngyvér Boglárka – Izbékiné Szabolcsik Andrea – Bodnár Ildikó: HOGYAN TÁMOGATJÁK A HIDROPÓNIA S RENDSZEREK A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSI CÉLOKAT?	86
Ódor Éva: A FOGYASZTÓK VÉDELMÉT SZOLGÁLÓ INTÉZMÉNYRENDSZER ALAKULÁSA – KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A BÍRÓSÁGI ELJÁRÁSOKRA- MEGOLDÁSI JAVASLAT A DEVIZAHITELES PEREKRE.....	87
Olvasztó Zsófia – Dajnoki Krisztina: DOKTORI TANULMÁNYOK HATÁSA A MUNKAERŐPIACI ELHELYEZKEDÉSRE.....	88

Papp Annamária – Kun András István – Kalasné Bíró Klára: A TECHNOLÓGIA SZEREPE A NEMI EGYENLŐTLENSÉG KIKÜSZÖBÖLÉSÉBEN A SEBÉSZETI SZAKTERÜLETEN	88
Papp Gréta: FENNTARTHATÓSÁG ÉS INTERDISZCIPLINARITÁS A DIGITÁLIS KULTÚRA ÓRÁN	89
Pelyák Lejla – Kotsis Ágnes – Dajnoki Krisztina: ELÉGEDETTSÉG ÉS MUNKA-MAGÁNÉLET EGYENSÚLYA: A MUNKAHELYI JÓLLÉT KULCSFONTOSAGÚ DIMENZIÓI.....	90
Péntek Ádám – Pancsira János – Kovács Tamás: MOBIL APPLIKÁCIÓK HASZNÁLATA A KIS ÉS KÖZÉPVÁLLALKOZÁSOKNÁL, Z GENERÁCIÓS KIHÍVÁSOK.....	90
Pfau Christa: SZÜLŐ ÉS GYERMEK EGÉSZSÉGMAGATARTÁS KAPCSOLATA.....	91
Pierog Anita: HOGYAN HOZZUK KI A LEGTÖBBET MUNKATÁRSAINKBÓL VEZETŐKÉNT? – IRÁNYOK ÉS LEHETŐSÉGEK.....	91
Pitlik László – Kulcsár László – Váradi Dániel: FENNTARTHATÓSÁGI KOCKÁZATOK AUTOMATIZÁLT FELTÁRÁSA MESTERSÉGES INTELLIGENCIA TÁMOGATÁSSAL REGIONÁLIS OBJEKTUMOK KÉPZÉSEKOR	92
Popovicsné Szilágyi Zita Ildikó: COACHING FOLYAMAT HATÁSÁNAK VIZSGÁLATA A SZERVEZETI POLGÁR MAGATARTÁSRA VONATKOZÓAN KKV DOLGOZÓK KÖRÉBEN	93
Pozsgai Éva Julianna – Kalasné Bíró Klára: A V4-EK KOMMUNIKÁCIÓJA AZ EGÉSZSÉGÜGYBEN	93
Pribula László: AZ ÜGYVÉD FELELŐSSÉGE A POLGÁRI PEREKBEN – VÁLTOZÁS A BÍRÓI GYAKORLATBAN?.....	94
Reijnders Judit: MŰVÉSZETI EGYETEMI HALLGATÓI ALKOTÁSOK SZERZŐI JOGI KÉRDÉSEI.....	94
Rózsa Attila – Darabos Éva – Nagy Lajos: HÁZTARTÁSOK MEGTAKARÍTÁSI ÉS VAGYONI KÜLÖNBΣÉGEINEK KUTATÁSA A „MIBŐL ÉLÜNK?” FELMÉRÉS ALAPJÁN.....	95
Schlett András: HITELKONJUNKTÚRA AZ 1920-AS ÉVEK MÁSODIK FELÉBEN	95
Sigér Fruzsina – Tóth Eszter: MAGYARORSZÁG 20 ÉVE AZ EURÓPAI UNIÓBAN: FENNTARTHATÓ MOBILITÁS.....	96
Simon Dóra – Czine Péter – Dajnoki Krisztina: A MUNKÁLTATÓI MÁRKA ÉS A MUNKÁLTATÓI ÉRTÉKAJÁNLATOK KÜLÖNBŐZŐ ASPEKTUSAI – FÓKUSZBAN AZ AUTÓIPAR.....	96
Sipka Péter: AZ ÉLETHOSSZIG TARTÓ TANULÁS BIZTOSÍTHATÓSÁGA A MUNKAJOGI VISZONYOKBAN	96
Solymosi-Szekeres Bernadett – Prugberger Tamás: A MUNKAVÉGZŐK MUNKÁLTATÓK ÁLTALI KISZOLGÁLTATÁSÁNAK SZERZŐDÉSES KERETEI, KITEKINTVE AZ ELSŐ MAGYAR PLATFORM-ÍTÉLETRE	97
Stipkovits Tamás István: A KUTATÓ JOGAI ÉS KÖTELEZETTSÉGEI A FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYBEN KELETKEZETT SZELLEMI TULAJDON VISZONYÁBAN	98
Szabó Dorottya Anna – Sipos Norbert: TERVEK ÉS TÉNYEK A FELSŐOKTATÁSI HALLGATÓK KÖRÉBEN A DIPLOMÁS PÁLYAKÖVETÉSI RENDSZER ALAPJÁN	98
Szabó-Szentgróti Gábor – Gelencsér Martin: MUNKAERŐMEGTARTÁS SAJÁTOSSÁGAI A SZERVEZETI MÉRET ALAPJÁN.....	99
Széles József – Kassay Lili: „Z”-GENERÁCIÓS SZURKOLÓK KISZOLGÁLÁSÁNAK INNOVÁCIÓS DILEMMÁI.....	99

Szendrey Orsolya – Harazin Piroska – Karcagi-Kováts Andrea – Futó Judit Edit: ESG-SZABÁLYOZÁS ÉS AMI MÖGÖTTE VAN – LEHETŐSÉGEK ÉS KIHÍVÁSOK A VÁLLALKOZÁSOK MAGYARORSZÁGI ESG FELKÉSZÜLÉSÉBEN	100
Szikora Veronika: A VÁLLALATI FENNTARTHATÓSÁGRA HATÓ, ERŐSÖDŐ JOGI IMPULZUSOK....	100
Szilágyi Cintia – Soós Mihály: A FENNTARTHATÓ TÁPLÁLKOZÁS, MINT A TÁRSADALMI HOVATARTOZÁS	101
Szondi Réka: KARRIERMENEDZSMENT ESZKÖZÖK ALKALMAZÁSÁNAK SZEREPE NAPJAINK VUCA VILÁGÁBAN	101
Szűcs Róbert Sándor: ELŐZETES VÁRAKOZÁSOK AZ ÚJ VISSZAVÁLTÁSI RENDSZERREL KAPCSOLATBAN – AZAZ A 450/2023. (X. 4.) KORM. RENDELET MEGÍTÉLÉSE	102
Szűcsné Markovics Klára – Pásztk Norbert: A FŰSZER- ÉS GYÓGYNÖVÉNYSZEKTOR VÁLLALATDEMOGRÁFIAI TRENDJEI 2008-2022 KÖZÖTT.....	102
Takács Viktor László – Takácsné Bubnó Katalin – Szilágyi Róbert – Botos Szilvia: TÉNY-ALAPÚ INFORMÁCIÓRENDSZER A DEENK EGY LOGISZTIKAI FOLYAMATÁNAK DÖNTÉSTÁMOGATÁSÁHOZ.....	103
Tarnóczi Tamás Bence – Bauerné Gáthy Andrea: A KELETI BŐVÍTÉS ÁLLAMAINAK JÓLÉTI ÉS JÓLLÉTI ÖSSZEHAONLÍTÓ ELEMZÉSE	104
Tinka Domonkos – Szepesváry Zsolt Jenő: DA VINCI ROBOT ASSZISZTÁLT MŰTÉTEK MAGYARORSZÁGON.....	105
Tóth Boglárka – Nagy Adrián Szilárd: VEZETÉSI STÍLUSOK HATÁSA A CSALÁDI VÁLLALKOZÁSOK GENERÁCIÓVÁLTÁSÁRA	105
Tóth Ildikó – Szakály Zoltán: AZ EGÉSZSÉGES TÁPLÁLKOZÁST TÁMOGATÓ FRONTOLDALI TÁPÉRTÉKJELÖLÉSEK FOGYASZTÓI MEGÍTÉLÉSE.....	106
Török Barbara – Bakosné Kiss Virág Ágnes: MAGYAR ÉS SPANYOL FOGYASZTÓK ATTITÜDJÉNEK ÖSSZEHAONLÍTÁSA A FENNTARTHATÓSÁG TEKINTETÉBEN	106
Török László: NEMZETKÖZI DIGITÁLIS GAZDASÁG ÉS TÁRSADALOM INDEX DIMENZIÓINAK KAPCSOLATA A GAZDASÁGI NÖVEKEDÉSSSEL AZ EURÓPAI UNIÓBAN	107
Török-Kmoskó Judit – Dajnoki Krisztina: A FENNTARTHATÓSÁG, MINT ALAPVETŐ ÉRTÉK: AZ Y GENERÁCIÓS VEZETŐK HATÁSA A FENNTARTHATÓ ÜZLETI GYAKORLATOKRA.....	107
Török-Tóth Soma: POLGÁRI JOG MINT AZ ÖKOLÓGIAI CÉLOK MEGVALÓSÍTÁSÁNAK LEHETSÉGES ESZKÖZE.....	107
Túróczy Imre – Szentesi Ibolya – Posta László: A TŐKEBEFEKTETÉSI DÖNTÉSEK ELŐKÉSZÍTÉSÉNEK GYAKORLATI KÉRDÉSEI A MEZŐGAZDASÁGBAN	108
Varga Alexandra Ildikó – Fenyves Veronika – Túróczy Imre: A HELYI ADÓK SZEREPE ÉS JELENTŐSÉGE AZ ÖNKORMÁNYZATOK GAZDÁLKODÁSÁBAN	109
Varga Krisztina – Veresné Somosi Mariann: INNOVÁCIÓS RENDSZEREK ÉS RENDSZERINNOVÁCIÓK FENNTARTHATÓSÁG ALAPÚ VIZSGÁLATA.....	109
Vargáné Csobán Katalin – Kóródi Márta – Hevessy Gábor – Sánta Ádám Kálmán: A MAGYARORSZÁGI NÉGYCSILLAGOS WELLNESS JELLEGŰ SZÁLLODÁK SZOLGÁLTATÁSPROFILJÁNAK SAJÁTOSÁGAI.....	110
Véghné Madarasi Veronika – Barizsné Hadházi Edit: MENNYIRE ÉRINTETT A VEZETŐ A MUNKAFÜGGŐSÉG SZEMPONTJÁBÓL?	110

Vida Viktória – Nagy Adrián Szilárd – Rao Sha – Bittner Beáta: A KÍNAI-MAGYAR GAZDASÁGI EGYÜTTMŰKÖDÉS JELENTŐSÉGE NAPJAINKBAN	111
Vuk Aliz – Bauerné Gáthy Andrea: A BETÉTDÍJ-VISSZATÉRÍTÉSI RENDSZEREK AZ EURÓPAI ORSZÁGOKBAN	111
Wirth Gábor – Köbli Ádám: A BALATON FENNTARTHATÓ TURIZMUSFEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI	112
Zaccaria Márton Leó: AKTÍV IDŐSKOR? AZ IDŐSÖDŐ MUNKAERŐ ANTIDISZKRIMINÁCIÓS SZEMPONTÚ KEZELÉSE AZ ÚJABB EURÓPAI BÍRÓSÁGI ESETJOGBAN.....	112
Zákány Judit: A BETEG ÖNRENDELKEZÉSHEZ VALÓ JOGÁNAK KORLÁTAI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ INVAZÍV BEAVATKOZÁSOK KITERJESZTÉSÉRE	113
Zapreskó-Farkas Evelin: A VISEGRÁDI ORSZÁGOK TERÜLETI KÜLÖNBSÉGEINEK VIZSGÁLATA, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A RÉGIÓ TÍPUS MODELLRE	114
Zapreskó-Farkas Evelin: A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI A KERESKEDELEMBEN	114
Zrinyi Timót – Márta Erik – Filep Roland: A VEZETŐI SZEREPEK ÉS BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐIK	114

ABSTRACTS

JOHN DEERE'S AGILE PRODUCT DEVELOPMENT: IMPLEMENTING LEAN MANAGEMENT STRATEGIES FOR SWIFT ITERATIONS AND MARKET SENSITIVITY

Authors: **Aasheer Ishaque Taswar – Andrea Emese Matkó**

The paper focuses on current dynamic business practices, businesses are applying lean and agile principles to cope with the growing consumer demands and stay competitive. This research paper talks about John Deere, an established manufacturing company, that applied lean and agile tactics to remodel the software development process. Furthermore, the paper cites how the agile principles aided the company to accommodate the market demands by keeping an eye on the competitive edge. Also, it will showcase the implementation of agile shift by John Deere and shed light on the boosted production efficiency, quality, and innovations on conventional production systems. Agile methods were used to overcome the difficulties faced by production companies. It covers the Scrum Framework, and the Lean Principles and implements continuous integration and deployment. This presents a way that polishes the process and improves teamwork. To sustain agile practices in the company, emphasis has been given to cultural shifts. The paper focuses on the skills such as diligent learning, communication, and collaboration that should be embraced. The research paper draws attention to cases like faster time to market, better quality, stronger teamwork, and happier employees, all of which are included in the agile principles. In conclusion, the paper includes how an enormous established manufacturing company adapted to agile practices. Furthermore, this paper displays the agile and lean approach and how it can improve product development. Therefore, this paper strives to assist the companies in achieving the similar.

THE QUEST FOR GENDER EQUALITY IN LABOUR AND SOCIAL LAW IN THE EUROPEAN UNION: A WORK IN PROGRESS

Author: **Adriana Roland de Souza Ribeiro**

This project aims to analyze the gender equality policy of the European Union, especially in the context of labor and social law. The focus will be on the salary and employment gap between men and women and how this affects the world economy. The goal is to demonstrate how the defense of gender equality is an essential aspect of the principle of equality, which is the basis of any democratic society. The principle of equal treatment corresponds to prohibiting direct and indirect discrimination. It's the concept that equal people should be treated equally and unequal people should be treated differently to become equal, regardless of gender. The concept of equality, although very present in philosophical discussions over the centuries, has yet to be fully achieved by the European Union. As demonstrated in this study, the EU made a lot of progress in women's education and in reducing the gender gap in terms of payment and participation in the labor market. That being said, this paper also intends to present data that showcases the current gender gap situation in Europe and sets out what could be done to promote the continuous development of this policy. In conclusion, this research aims to conceptualize and explain gender equality, demonstrate the importance of gender equality within the European Union, analyze the trend of European national policies regarding gender equality, research the current differential treatment of women in the labor market, and, finally, attempt to establish possible solutions to promote the development of gender equality.

INITIAL FEASIBILITY ASSESSMENT OF THE ECONOMIC VIABILITY OF AGRIVOLTAICS IN APPLE FARMING

Authors: **Aidana Chalgybayeva – Péter Balogh – László Szöllősi – Zoltán Gabnai – Ferenc Apáti – Marianna Sipos – Attila Bai**

Agrivoltaic systems (AVS) allow the simultaneous use of land—as a limited resource—for crop production and electricity generation. This paper introduces the development prospects of AVS in

Hungary and provides insights into international trends. The most important part is a complex economic analysis and a unit cost analysis of a 38 MWp capacity AVS, considering the most typical basic data in electricity and apple production. The applied risk analysis is based on a Monte Carlo simulation, the distribution function, and probabilities. To introduce the economic facet of the competitiveness of AVS, a comparative analysis was carried out between AVS, ground-mounted photovoltaic (GM-PV) systems, and conventional apple production systems (ConAPS). In the most probable scenario, the AVS was financially attractive (NPV = 70 million EUR under 30 years). Our correlation analysis shows that feed-in tariff (FIT) price and the role of financing are considered the dominant economic factors. A favourable FIT price enhances the profitability of AVS; however, it makes GM-PV systems more profitable compared to AVS, so it negatively affects the competitiveness of AVS systems. AVS operations result in a more balanced unit cost of apples and electricity compared to the independent operation of GM-PV systems and ConAPS; in addition, it allows for land saving and more intensive land use.

TOWARDS ENERGY SELF-SUFFICIENCY OF AGRICULTURAL SECTOR IN KOSOVO AND A HUNGARIAN COMPARISON: APPLYING A SWOT ANALYSIS

Authors: **Albiona Pestisha – Ardit Sertolli – Attila Bai**

Energy has been fundamental to all the social, economic, and technological advancements that are happening worldwide. Energy self-sufficiency has emerged as a strategic goal for many nations, driven by concerns over energy security, sustainability, and economic resilience. Kosovo, a country with insufficient use of alternative energy sources and a heavy reliance on fossil fuels, is characterized by difficulties in achieving energy self-sufficiency in general and particularly in agriculture. Increasing Kosovo's energy mix's proportion of renewables is essential to the country's green recovery. The country's electricity generation is hugely dependent on lignite; 94.95% of electricity generated in 2019 came from coal, with only 5.05% coming from renewable sources (OECD, 2022), while in Hungary, 44.6% was sourced by nuclear power plants in 2022 (Statista, 2023). By identifying the internal strengths and weaknesses, as well as external opportunities and threats, this analysis aims to provide insights into the feasibility and implications of pursuing energy self-sufficiency in farms of Kosovo as a reference point that diagnoses the feasibility of current status and future roadmap to nurture the renewable energy sector in Kosovo. Moreover, a problem tree and a PEST analysis are performed to support the factors identified through SWOT analysis. The problem tree approach is especially used in this instance to address the fallout from the primary issue, which is farms' lack of energy independence. Furthermore, the comparison with Hungary, a country with a more diversified energy mix and advanced renewable energy infrastructure, offers valuable lessons and benchmarks for Kosovo's energy transition efforts. The results identify the social, economic, and environmental impacts of energy self-sufficiency at the farm level. Hence, strengths of the renewable sector in terms of geographic location and ambitious targets for the share of renewables are explored, whereas inefficient technologies, initial and installation costs, capital investment, and lack of public financing resources are found to be the internal weaknesses that need to be solved. The main opportunities that are found mandatory to be capitalized for sustainable development are the availability of resources that guarantee a continuous supply of heating and other energy forms, environmental eco-friendliness, and legal directives to be developed, whereas associated threats to be defended for the sustainability of the renewable energy sector in farms are policy implications, lack of grid connection, RES systems with energy storage can be costly and the competitive energy resources. In comparison with Kosovo, Hungary has a strong position in this regard, wealthy with renewable energy potential; more than 19% of the energy produced in 2021 came from renewables, with solar potential as the leading source (ITA, 2024). Furthermore, supportive schemes from the EU, eco-friendliness, awareness of the population, and social acceptance are considered more accurate in the Hungarian situation regarding renewables. In conclusion, while Kosovo faces formidable challenges on its path to energy self-sufficiency, strategic interventions by harnessing its strengths, addressing weaknesses, and

capitalizing on opportunities can navigate towards bolstering sustainable agricultural resilience and contributing to national development objectives.

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON FREEDOM OF CHOICE IN DEMOCRACY

Author: **Alireza Safarpour**

Artificial intelligence (AI) presents a double-edged sword for democratic freedoms. While AI can empower citizens with access to information and tailored civic engagement, it can also restrict choice through biased algorithms and manipulation of online content. AI-driven news feeds and social media platforms risk creating echo chambers, limiting exposure to diverse viewpoints. Furthermore, opaque AI systems employed in areas like law enforcement can erode trust and accountability. To safeguard democratic freedoms, we must ensure transparency in AI development and promote responsible use of this powerful technology.

BIOMASS HEAT ENERGY AND COMPETITIVE PRODUCTS IN KOSOVO, ITS ENVIRONMENTAL EFFECTS AND USAGE BARRIERS: APPLYING BWS METHOD

Authors: **Ardit Sertolli – Albiona Pestisha – Njazi Bytyci – Attila Bai**

Clean energy technologies are crucial in the shift towards sustainable energy use, aiming to reduce the harmful effects of excessive reliance on fossil fuels that emit greenhouse gases, the primary drivers of climate change. Heating and cooling activities account for roughly half of energy consumption in the EU (European Commission, 2024). However, renewables only contributed 24.8% of final energy consumption in heating and cooling in 2022, as reported by Eurostat (2024). In terms of Kosovo, biomass is a great source of heating energy utilization with great potential, according to (Sertolli et al., 2023), with approximately 17,285 TJ heating value from 909,720 tons of firewood. This paper explores the importance of biomass products as an alternative source of heating compared to lignite, focusing on their environmental, economic, and social implications. Hence, the article's aim is to evaluate the supply-demand curve between biomass heat energy and competitive products (fire pellet, lignite) regarding cost and quantity. Lignite, a widely used fossil fuel, has been a significant contributor to energy production globally, but its adverse effects on the environment and limited availability necessitate the exploration of sustainable alternatives. Biomass products offer a promising solution, harnessing renewable resources to generate energy while mitigating environmental degradation. Through a comprehensive analysis of existing literature and case studies, this paper evaluates the comparative advantages of biomass products over lignite, emphasizing their potential to promote a more sustainable energy future. Moreover, in order to assess the awareness of renewable heating energy sources (RES), a representative questionnaire-based survey was carried out involving 100 students of the Faculty of Agriculture in Kosovo through the BWS method. This study investigates seven attributes (Eco-friendliness, Price of energy source, Convenience, Availability, Knowledge, Investment cost, and Multifunction), with the main aim of exploring peoples' preferences, measuring the importance of relevant attributes, and the awareness of the future of renewables type of energy, by indicating the most important and the least important aspects. The importance of biomass products as an alternative source to lignite cannot be overstated. Their environmental sustainability, economic viability, and social benefits make them a compelling choice for transitioning towards a more sustainable energy future. However, it is essential to acknowledge the challenges associated with biomass utilization and also the fact that Kosovo is abundant in lignite, and it possesses around 12.5 billion tons in geological reserves, which places Kosovo as the country with the second largest lignite reserves in Europe and the fifth largest in the world (MED, 2017), supplying approximately 95% of total generation of electricity in Kosovo (OECD, 2022). Addressing these challenges will require concerted efforts from governments, industry stakeholders, and civil

society to unlock the full potential of biomass products in mitigating climate change and promoting sustainable heating opportunities.

A BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF RESEARCH TRENDS ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS (SDGs) IN ECONOMICS, BUSINESS, AND MANAGEMENT FIELDS

Authors: **Asep Yusup Mamun – László Várallyai**

The United Nations (UN) Sustainable Development Goals (SDGs) have ushered in an era of global initiatives focused on sustainable prosperity. This paper conducts a bibliometric analysis of the intersection of SDGs with economics, business, and management literature from 2016 to 2024. Drawing on a comprehensive dataset from the Scopus database, this study employs network visualisation and density analysis to map the scholarly terrain, citation patterns, and thematic cores within this interdisciplinary nexus. We employ VOSviewer to visualise bibliometric networks, a tool that aids in deciphering the thematic and intellectual linkages between various SDGs in economics, business, and management research. Our findings, which are of significant importance, point to a substantial engagement with SDGs, demonstrating an integration of sustainability within corporate strategy and economic policy. A noteworthy trend is the increasing convergence between sustainability practices and digital innovations like blockchain technology, particularly in the domains of gender equality and circular economy. Research questions guiding this study include identifying prevailing trends, the evolution of literature, leading authors and organisations, main clusters of research and their interconnections, and future directions based on identified gaps. This exploration reveals an intricate network with strong interlinkages in sustainable supply chain management, green finance, and technological innovation's role in sustainability. The study's methodological framework allows a novel understanding of the structural and dynamic facets of the SDG-related research landscape. We observe a maturing domain, with foundational studies increasingly built upon, especially concerning sustainable tourism and corporate social responsibility. Moreover, the research highlights the crucial role of technological advancement and corporate governance in achieving SDGs, with the emergent theme of digital technologies like blockchain signalling a shift in the transparency and accountability of sustainable practices. Our analysis underscores the pivotal role of interdisciplinary collaboration in fostering a comprehensive approach to SDGs. Academia is not just called upon but empowered to bridge the existing gaps through cross-disciplinary research, integrating economics, ethics, environmental science, and more. This study provides a benchmark for businesses' sustainability practices, aligning strategies with the scholarly discourse and integrated sustainability approaches. This empowerment of academia and businesses is crucial in our collective responsibility towards achieving the SDGs. In conclusion, the bibliometric study presents a landscape of growing complexity in SDGs research within economics, business, and management fields. It not only delineates the current state of research but also advocates for a paradigm shift towards sustainability-oriented business models and practices. As we approach the 2030 Agenda, the urgency for concerted efforts in academia and industry is paramount to achieving sustainable development and growth. This work lays the groundwork for future collaborations, advocating an integrated and actionable commitment to the global SDGs agenda.

NEW FORMS OF MIGRATION: VIRTUAL LABOUR MIGRATION

Author: **Aya AlDabbas**

Traditionally, labour migration has been associated with moving across borders for the purposes of work and gainful activities. For many years, migrants have travelled to different destination countries to take up jobs in a new country and perform the job in a physical location. Such matters have been governed through international conventions, bilateral agreements, local labour regulations and

migration policies. However, the world is now seeing new advancements, and more specifically, the labor market is showing a high increase in new norms and the appearance of new terms such as “virtual labor migration.” This presentation aims to introduce the audience to the concept of virtual labor migration, its origin, how it works, its benefits, and, most importantly, shedding light on what gaps are surfacing in the regulatory area responding to this phenomenon and what regulators need to consider.

WHERE IS THE EXIT? – THE CASE OF HUNGARIAN JEREMIE VENTURE CAPITAL INVESTMENTS

Authors: **Balázs Fazekas – Patrícia Becsky-Nagy**

In developing markets, notably those across Central and Eastern Europe, there's a scarcity of detailed surveys regarding venture capital activities at the investment level. While there's a trend towards more comprehensive reports on investment patterns and capital flow, there remains a significant research gap in understanding firm-level dynamics, particularly regarding exits. This paper focuses on the case of Hungary, which is one of the most vibrant venture capital scenes in the region, supported by initiatives like JEREMIE. It delves into the exit patterns of firms in the area, examining various exit strategies and the key financial indicators influencing each method. During our investigation, we scrutinized approximately 340 investments within hybrid frameworks in Hungary, from which we successfully pinpointed 277 instances of exits. The findings indicate that there are no clear-cut distinctions among investee firms based on the exit pathway used by investors to divest their ownership shares. Our findings highlight rapid revenue growth as a pivotal factor for success, although financial metrics can only moderately account for the choice of exit strategy. In summary, the analysis suggests that the portion of successful investments was not substantial, and hybrid venture capital funds supported by state funding only partially contributed directly to economic development. Notably, due to substantial regional government involvement, the exit patterns of state-backed ventures may diverge from those of purely market-driven investments despite attempts at a hybrid investment approach.

REGULATION AS A NEGATIVE EXTERNALITY AFFECTING THE DIFFUSION OF INNOVATION IN AGRICULTURE, THROUGH THE EXAMPLE OF DRONE SPRAYING

Author: **Bence Tóth**

Agriculture is one of the most regulated policies in the European Union. Nowadays, with the adoption of the Green Deal, strong technological pressure has been placed on industry players, as they must implement the green transition within a few years. Research and development (R&D) companies face the challenge of developing new plant protection products (pesticides) and technologies that comply with regulations and are effective at the same time. Farmers have difficulty with the continuous banning of pesticides. The solution can be the application and spread of innovative products and technologies in agriculture. The scientific background of this process is given by the innovation diffusion theories. Drone technology, which is now well-known and popular, has proven its advantages in many industries (film industry, warfare, agriculture). At the same time, the diffusion of innovation is influenced by many externalities. Using the example of drone spraying, the research shows that in the European Union and Hungary, although drone technology has become mature enough (TRL level) for years, its use in agriculture could not begin, as its legal regulation is unorganized. Today, innovation is no longer described as a single-player process; rather, we imagine it in an ecosystem. It is described by the triple helix model, which says innovation is the result of cooperation between academic (university, research institute), business, and government actors. The study reviews the international results on the topic, the development of regulation, and the

background of public administration in Hungary. It also presents the experiences of the actors of innovation, university, company, and policy through interviews. It can be concluded that the diffusion of innovation is influenced by many internal and external factors. In this case, regulation acts as a very strong negative externality. Policymakers have built a technological trap in agriculture by expecting farmers to reach a green transition within a few years, but they do not provide legal regulations and opportunities for the application of innovative technologies that could support this.

EXPLORING THE LEGAL FRONTIERS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE SPACE ECONOMY: CHALLENGES AND PROSPECTS

Author: **Boudour Mefteh**

There are countless prospects for both scientific advancement and commercial growth in the field of space economics. However, there are also serious issues with equitable resource use and environmental sustainability that come with these opportunities. This presentation aims to analyse the developing legal frameworks that regulate space activities and evaluate how well they can address sustainability concerns in the space economy. It analyzes the current regulatory environment and pinpoints shortcomings in addressing sustainability issues such as space governance, resource exploitation, and orbital debris mitigation by integrating legal, economic, and environmental scientific perspectives. This presentation assesses the effectiveness of current legal procedures and suggests possible changes and reforms to promote sustainable development in space through careful research and real-world case studies. Through stimulating dialogue between decision-makers, industry participants, and the international community, this study seeks to promote the development of robust and flexible legal frameworks that balance the needs of social justice, environmental preservation, and economic considerations when exploring and exploiting extraterrestrial resources.

FINANCIAL LITERACY AND FINANCIAL INCLUSION INSIGHT OF AFRICAN NATIONS: PERSPECTIVES FROM KENYA IN COMPARISON TO THE EUROPEAN UNION

Author: **Carol Maina**

The goal of this review article is to illustrate the ideas and value of financial literacy and demonstrate how it can enhance socioeconomic well-being, foster the growth of the financial sector, combat poverty, and promote sustainable growth in Africa, with a special focus on Kenya. In addition, compare and contrast the financial literacy status of developing nations and the EU. Although the banking systems in Africa remain relatively shallow in comparison to their counterparts, significant advancements have been achieved in the last twenty years concerning financial inclusion. Micro econometric research, frequently done in the form of randomized controlled trials, has demonstrated the causal relationship between financial inclusion; those with more education not only feel more comfortable approaching service providers, but they also comprehend the benefits of financial services more fully. This Systematic Review's findings have important ramifications for people, financial institutions, and government policymakers in Africa and all developing nations. In addition, it will foster a good empirical experience for EU policymakers as they formulate supporting policies, more so for future EU members with less developed economies, such as Ukraine, Georgia, Moldova, and Serbia.

FILLING THE LABOUR MARKET GAP: CHARACTERISTICS, WELL-BEING, AND ECONOMIC CONTRIBUTIONS OF FILIPINO MIGRANT WORKERS IN HUNGARY

Author: **Climson Lamyong Balangue**

Hungary's historically restrictive immigration policies have undergone a significant shift, with a 3,000% increase in Filipino migrant workers, popularly known as Overseas Filipino Workers (OFWs), from 2018 to 2022. This study explores this emerging population, examining their characteristics, well-being, and economic contributions and challenges. A mixed-methods approach was employed. A validated survey questionnaire (WHOQOL-BREF) assessed the perceived quality of life, while economic contributions were explored through literature reviews and challenges identified through thematic analysis. The study found a good average score for quality of life (74.01 ± 20.59) with positive results across physical, psychological, social, and environmental domains. Demographic and socioeconomic characteristics of the OFWs were identified. Their economic contributions, both immediate and long-term, include filling skilled labour market gaps, tax contributions, knowledge exchange, remittances, and increased consumption, particularly in rural areas. Additionally, the study identified challenges faced by migrant workers, such as language barriers, health concerns, low wages, financial vulnerabilities, limited mobility, and restrictive immigration policies, which can impact their well-being and economic potential. This research enhances the understanding of Filipino migrant workers in Hungary, including their well-being status and contributions, and highlights the need for policies and programs to address identified challenges. Such measures can maximize their economic impact, particularly in effectively bridging the labour market gaps between the receiving and sending countries.

EFFECTIVENESS AND EFFICIENCY IN POST-PANDEMIC INDONESIAN HIGHER EDUCATION: EXPLORING LEADERSHIP STRATEGIES AND MANAGEMENT

Authors: **Dhita Widya Putri – Nagy Adrián Szilárd**

The Covid-19 pandemic has disrupted higher education systems worldwide, including in Indonesia. This study aims to explore leadership strategies and management practices that can help optimize the effectiveness and efficiency of post-pandemic Indonesian higher education. Using a qualitative method approach, the data was collected from higher education institutions (government and private universities) in the special region and economic center of Indonesia, Jakarta. The findings showed that the main challenges faced by higher education leaders in the post-pandemic era are culture and mindset, human resource competencies, and infrastructure. Therefore, effective Leaders should have clear and consistent communication, promote a culture of collaboration and innovation, and prioritise student access. The management practices that were found to be efficient included engaging with stakeholders and building public trust through effective communication. These findings have implications for higher education institutions in Indonesia and beyond, as they provide insights into how leadership and management can be used to enhance the quality and relevance of post-pandemic higher education.

SOCIAL ENTERPRISE AS AN ENGINE FOR SUSTAINABLE ECONOMY: LEGAL ENVIRONMENTS IN HUNGARY

Author: **Disassa Desalegn Deresso**

Nowadays, the private business sector and the non-profit sector are becoming more intertwined with one another. The concept of social enterprise (SEs) is one manifestation of this overall pattern. A social enterprise can be broadly defined as businesses that trade for social purposes or to address social problems. It may be set up in non-profit, for-profit, and hybrid entity forms. Such a socially

conscious business is a new driver of the inclusive, sustainable, and equitable economy. However, it needs to be nurtured with supportive policies and laws. Globally, different states have adopted a special policy and law that creates a special legal form or legal status as well as a separate regulator for SEs. Unfortunately, in Hungary, SEs are subjected to the existing legal regimes designed for conventional for-profit and non-profit organisations. This triggered the researcher to explore the suitability and adequacy of the existing legal regimes to address SEs' regulatory concerns, the need for a special legal regime, and the design thereof. Accordingly, the researcher has conducted a qualitative analysis of the existing legal environment in light of foreign jurisprudence and the major regulatory concerns of SEs. As the finding has revealed, the traditional forms of doing business and their legal regimes are each designed for either end of the economic spectrum, i.e., nonprofit and for-profit. Hence, the legal regimes of neither conventional for-profit nor non-profit offer much room for the hybrid activities of SEs, which typically have characteristics of both. Indeed, the existing legal regimes do not prohibit the operation of both for-profit and non-profit organizations as SEs but are found inadequate and unsuitable in many respects, mainly lacking a system of recognition of social enterprise as a distinct organizational or business model. Besides, it is unsuitable and inadequate to ensure the integrity of the social mission of for-profit organizations and to facilitate earned income strategies of non-profit organizations. To maximize the benefits of SEs and address regulatory bottlenecks, the study calls for the introduction of a special policy, legal form, legal status, and regulation as core actors in the Social Economy.

UNDERSTANDING EUROPEAN STOCK INDEX NETWORK SHIFTS

Author: **Dóra Sallai**

Objectives: This study focuses on examining the shifts in the European stock index network, particularly in the context of the 2004 Central and Eastern European (CEE) accession to the European Union (EU). This significant event marked a transformative period in the economic and financial landscape of Europe. Employing the minimum spanning tree method, we aim to systematically explore the dynamic relationships governing interactions among major European stock indices. Our hypothesis posits that the EU accession triggered substantial structural shifts in the stock index network, potentially altering network connectivity and centrality, reflecting a reconfiguration of economic ties within the region. To test this, we utilize a comprehensive dataset encompassing historical stock prices, trading volumes, and financial indicators. **Data and Methods:** The study employs the minimum spanning tree (MST) methodology to analyze market structure from asset returns considering commercial turnover. Using data from 2002 to 2020, including all EU stock indices aggregated quarterly, and employing a DCC-GARCH model, the research delves into stock market correlation dynamics, the impact of financial crises, and the role of geographic, cultural, and economic factors in stock market networks, contributing to a deeper understanding of global financial systems and their responses to external influences. **Results:** The study explores network analysis metrics, including betweenness centrality, incidence, and closeness centrality, within the context of stock market indices, revealing regional clustering and dominance patterns. German and French indices emerge as significant forces, with the French index demonstrating the highest betweenness centrality and closeness scores. Overall, the centrality metrics affirm the dominance of European core countries' stock indexes, with continuous growth trends observed from 2003 onwards, interrupted briefly by the 2008 financial crisis. The incidence metric also displays a similar growth trend post-2004, indicating increasing interconnectedness among stock indices. **Conclusions:** The CEE accession reshaped the European stock index network, fostering integration, market growth, and regulatory standardization. These changes offer new diversification opportunities for investors and underscore the impact of political and economic events on financial networks, emphasizing the importance of understanding these dynamics for navigating the evolving landscape of European markets.

ASSESSING THE CORRELATION BETWEEN DIGITALIZATION AND ECONOMIC PERFORMANCE: AN EMPIRICAL ANALYSIS FOR EUROPEAN COUNTRIES

Author: **Ensem Mourou**

The profound impact of digitization on economic growth in our modern digital landscape cannot be overstated. This study examines the complex relationship between digitalization and economic growth in European Union (EU) countries from 2017 to 2022. Leveraging the Digital Economy and Society Index (DESI) as a metric carefully developed by the European Commission, we examine the impact of Digitalization on GDP growth. Using sophisticated panel data estimation techniques in conjunction with the basic Cobb-Douglas model, our research provides empirical insights into the interaction between digitization and economic prosperity. Through rigorous fixed effects panel estimation, our findings reveal a strong association: a mere 1% increase in digitalization, as measured by DESI, corresponds to an impressive 0.3838% GDP growth. This study emphasizes how critical it is to comprehend and capitalize on the revolutionary potential of digital technologies. Through the unlocked potential of digital technology, nations may establish a favorable atmosphere that supports economic expansion and boosts their competitiveness both locally and internationally. This analysis makes a strong case for stakeholders and policymakers to embrace digital innovation and use it as a boost for long-term, sustainable economic growth.

EFFICIENCY ANALYSIS OF HUNGARIAN AND ROMANIAN AGRICULTURAL COMPANIES

Authors: **Éva Jeremiás – Veronika Fenyves – Tibor Tarnóczy**

Performance measurement is crucial in all sectors of the national economy, particularly in agriculture, as efficient management is increasingly essential for meeting the population's food supply needs. This study conducts a comparative analysis of the performance of agricultural companies in Romania and Hungary. The efficiency of these companies was calculated using the Stochastic Frontier Analysis (SFA) method, using Cobb-Douglas and translog-type production functions. Two outcome variables, sales revenue and gross added value, were included in the production functions, along with tangible assets and materials, personnel, and other costs as explanatory variables. The company data used for the analysis was obtained from the EMIS database, which contained cross-sectional and time-series data. Therefore, the SFA panel model was used for the calculations. To account for different distributions, the calculations were completed considering several factors. The analysis focused on the output-side technical efficiency, and z-variables (factor effects) were used to compare two economically and geographically different countries. The SFA model assumed that the examined companies operate using similar technology, but to address technological differences within sub-sectors of the agricultural sector, sub-sectors, and company size were included as factor variables in the model. Various z-variables, such as country, region, subsector, labour category, and company size, were considered during the calculations. A two-phase solution was employed to address the heterogeneity problem. First, the production functions (endogenous variables) were determined, and then another regression was performed with the non-efficiency values calculated based on them. The latter regression calculation involved the non-efficiency value as the dependent variable and the z-variables as the independent variables. Using z-variables improved the value and reliability of the calculated efficiency coefficients. The various models were evaluated using meta-analysis. Based on the results, it can be concluded that the average performance of agricultural companies in the two countries differs, and differences can also be observed between the average efficiency of the individual subsectors. Additionally, it can be inferred that larger companies operate more efficiently than smaller ones.

ECONOMIC AND LABOUR LAW

Author: **Farnoosh Rashidani**

Acknowledging the dearth of thorough research examining the complex interplay between labor laws and economic structures in the context of sustainability, this paper conducts a targeted inquiry. By means of a thorough examination of extant literature and empirical analyses, our study endeavors to explicate the crucial function of legal frameworks in promoting sustainable development while at the same time preserving the rights and welfare of laborers. The paper's introduction lays out the general goals and parameters of the research, highlighting the modern need to balance social justice, environmental conservation, and economic development. The recognition that the interaction between labor and economic law serves as a keystone in the quest for sustainability and provides both a theoretical framework and useful tools for achieving this broad objective is fundamental to our theory. Furthermore, the introduction highlights a notable research void in the existing literature, particularly with regard to the intricate interactions between labor and economic law in the context of sustainability. Our study attempts to close this gap and provide fresh perspectives and conceptual frameworks to the conversation on legal governance and sustainable development. Our methodology, which uses a mixed-methods approach, combines quantitative study of empirical data with qualitative research of legal frameworks. This strategy fits with our goal of thoroughly investigating how legislative frameworks affect the rights of workers and the results of sustainable development. Our study's primary conclusions highlight how crucial legal governance is to establishing sustainable economic practices and promoting inclusive growth. We show that efficient legal systems foster social fairness and fair resource distribution, in addition to reducing environmental damage. To sum up, our study confirms the importance of the interaction between labor and economic laws in creating a sustainable society and economy. It highlights how, in order to effectively handle the complex issues of sustainability, interdisciplinary approaches that incorporate legal, economic, and social viewpoints are necessary. Furthermore, our research suggests that future studies should focus on certain facets of this relationship, like analyzing the impact of new technology on labor rights and gauging the efficacy of regulatory frameworks. All of the key points of our research article are covered in this abstract, including the identification of research gaps as well as the aims, methods, primary findings, and conclusions. The study advances a more sophisticated knowledge of the function of legal governance in promoting sustainability in the modern socioeconomic environment by bridging theoretical frameworks with actual data.

FROM CRIME PREVENTION TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT: THE EVOLVING ROLE OF CRIMINAL LAW

Author: **Farshad Mohamadi**

The evolving role of criminal law in addressing societal challenges encompasses a crucial nexus between crime prevention and sustainable development. Historically, criminal law has been instrumental in deterring criminal behavior and maintaining social order. However, traditional approaches to crime prevention have faced challenges and limitations in effectively addressing complex contemporary issues. With the emergence of sustainable development as a global priority, there has been a paradigm shift toward integrating environmental, social, and economic considerations into development agendas. Criminal law plays a pivotal role in advancing sustainable development goals by addressing environmental crimes and promoting sustainability. This involves implementing legal frameworks to combat environmental offenses and developing strategies to enhance enforcement and accountability for environmental wrongdoing. Moreover, criminal law intersects with social justice and equity, influencing the impact of criminal justice policies on marginalized communities and vulnerable populations. By addressing social inequalities and promoting inclusive, sustainable development, criminal law contributes to fostering a more equitable society. International cooperation is essential in addressing transnational crime and promoting

sustainable development. Mechanisms for sharing best practices, resources, and expertise among nations facilitate successful collaborations in crime prevention and sustainable development. Innovation and technology play increasingly significant roles in enhancing crime prevention efforts. Technological advancements in criminal law enforcement offer opportunities to leverage technology for sustainable development, albeit with associated challenges. In conclusion, the evolving role of criminal law in promoting sustainable development underscores the need for policymakers, practitioners, and scholars to prioritize crime prevention and sustainability in legal frameworks and practices. By recognizing the interconnectedness of crime prevention and sustainable development, stakeholders can work towards creating a safer, more just, and sustainable future for all.

ANALYSIS OF HUNGARIAN FINANCIAL STATEMENTS WITH DIGIT DISTRIBUTION

Authors: **Gergő Tömöri – Veronika Fenyves – Tibor Tarnóczy**

Recently, corporate risks have increased significantly due to various economic and financial crises and the rise in accounting scandals. Investors and other stakeholders of companies need reliable information about the companies to make informed decisions. Financial statements are one of the most important sources of financial information, so they must be reliable and provide an accurate picture of the company's financial situation. This research aimed to analyze the reliability of Hungarian companies' financial statements. It was performed using six years of data (2016-2021), and the companies included in the analysis were selected based on the national economy's sector and size proportions in 2017. The analysis database is comprised of only companies that have operated and published financial statements for all six years. A total of 28,581 companies met the criteria and were analyzed annually. These companies are distributed among 15 different sectors in the database. The financial statements were examined using the digit distributions of Benford's and Blondeau Da Silva. Both methods are robust and analytical techniques for detecting accounting errors or frauds. The investigation aimed to identify any anomalies in the financial statements. The analysis was conducted in the R statistical system, using the following packages: 'benford.analysis', 'BenfordTest', 'BeyondBenford', and 'edist.benftest'. The BeyondBenford package allowed for comparing the goodness of fit between Benford's and Blondeau Da Silva's digit distributions. The analysis sought answers to the following questions:

1. How reliable were the Hungarian financial statements in the years examined?
2. Has the quality of the financial statements improved over time?
3. Do the company's sector, size, or age affect the quality of the financial statements?

Multivariate and multifactor analysis of variance were utilized to perform comparisons. The study has shown that digit distribution techniques help identify anomalies in data, whether they occur because of clerical errors, random chance, or direct manipulation. The research indicates that financial statements typically comply with the distribution pattern and that deviations may reflect the quality of financial disclosures. It should be noted, however, that the presence of digits that do not conform to the digit distribution does not automatically imply fraud. Nonetheless, it is highly improbable that an individual could modify the numbers to conform to digit distributions.

SUPPLY CHAIN DISRUPTIONS IN TERMS OF COGNITIVE BIASES

Author: **Hanadi Suhail**

This study aimed to investigate how cognitive biases among supply chain participants influence their decision-making through a systematic literature review. Eight categories of biases were examined: the anchoring heuristic, overconfidence, reference point, mental accounting, pull to the center, risk

aversion, loss aversion, and disappointment aversion. This paper concludes that cognitive biases exist among supply chain actors and influence their decisions.

SMART CONTRACTS AND CROSS-BORDER TRANSACTIONS: HARMONIZATION ISSUE

Author: **Hibatallah Loukil**

The emergence of blockchain technology has revolutionized the way business transactions are conducted, particularly with the advent of smart contracts. Smart contracts, self-executing contracts with the terms of the agreement directly written into code, have garnered significant attention for their potential to streamline and automate cross-border transactions. However, despite their promise, smart contracts also present unique challenges, particularly in the context of cross-border transactions where legal and regulatory frameworks differ across jurisdictions. This paper examines the challenges and opportunities for harmonizing smart contracts in the context of cross-border transactions. First, the paper explores the benefits of smart contracts for cross-border transactions, including increased efficiency, reduced costs, and enhanced transparency. Smart contracts have the potential to eliminate intermediaries, streamline processes, and provide immutable records of transactions, thereby reducing the risk of fraud and error. However, achieving these benefits requires overcoming various legal, regulatory, and technical challenges. One of the primary challenges is the lack of harmonization in legal frameworks governing smart contracts across different jurisdictions. Each country has its own laws and regulations governing contracts, property rights, and electronic transactions, leading to legal uncertainty and potential conflicts of law in cross-border transactions involving smart contracts. Moreover, the enforceability of smart contracts and the recognition of electronic signatures vary from one jurisdiction to another, further complicating cross-border transactions. In addition to legal challenges, technical considerations also pose obstacles to the widespread adoption of smart contracts in cross-border transactions. Issues such as scalability, interoperability, and privacy must be addressed to ensure the efficient operation of smart contract platforms on a global scale. Moreover, concerns about security, data protection, and compliance with anti-money laundering (AML) and know-your-customer (KYC) regulations require careful consideration in the design and implementation of smart contracts for cross-border transactions. Despite these challenges, there are significant opportunities for harmonizing smart contracts in cross-border transactions. International organizations, industry consortia, and standard-setting bodies play a crucial role in developing common standards and best practices for smart contract implementation. Collaboration among stakeholders, including governments, regulatory authorities, industry participants, and technology providers, is essential to address legal, regulatory, and technical challenges and unlock the full potential of smart contracts for cross-border transactions. In conclusion, while smart contracts offer numerous benefits for cross-border transactions, achieving harmonization across jurisdictions is essential to realize their full potential. By addressing legal, regulatory, and technical challenges through international cooperation and standardization efforts, smart contracts can become a trusted and efficient mechanism for conducting cross-border transactions in the digital economy.

COMPARATIVE ANALYSIS OF ACCOUNTING VALUATION AND REPORTING PRACTICES OF COMPANIES TRANSITIONING TO INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS (IFRS)

Authors: **Ildikó Orbán– Alexandra Szekeres – Bence Bács – Ágota Kiss**

The primary goal of the research is to examine the extent to which the statements of the transitioning companies, the items to be disclosed in them, and their value have changed with the appropriate choice and application of the valuation options inherent in the standards. It also attempts to find an answer to the question of whether companies have dared to move towards new valuation options or,

where possible, have remained with the valuation mechanisms already known from Hungarian accounting. In many cases, it can be observed that during the transition, companies choose the options that are close to their previous accounting system. However, after analysing the static effects of the transition, depending on the responsibility and forward-looking behaviour of management, the methods used may be reconsidered to ensure that IFRS financial statements actually achieve their purpose of providing useful information to potential investors and owners. business decision-making as well.

MAPPING THE 15-MINUTE CITY: A CASE STUDY OF DEBRECEN

Author: **Ilman Hanifa Yunardi**

The 15-minute city concept has gained widespread attention in recent years, with several cities globally adopting policies to implement a city where residents can easily access amenities within 15 minutes of active travel in light of transitioning from car-centric travel into sustainable means of urban transport. Debrecen is no stranger, as the recent Sustainable Urban Mobility Plan 2023 mentioned the 15-minute city as a key objective to be implemented by 2030. However, while there is much discussion on the concept and the theoretical and methodological approaches needed for its implementation, there is a lack of clear studies on the current conditions of the city, particularly which areas of the city and what percentage of its population can access a service or amenity by walking within 15 minutes. This paper argues that mapping the city based on the 15-minute paradigm allows for more targeted developments focusing on lesser-served areas rather than a blanket approach. This paper presents a GIS analysis based on open-source data to examine the accessibility and availability of services and amenities throughout Debrecen, the 2nd largest city in Hungary. The results indicate an uneven distribution of services and convenient accessibility located primarily in the central areas, while housing estates and inner-city neighbourhoods similarly perform well. Overall, accessibility is determined by the number and location of services. Finally, the paper recommends further inclusion of data to gain further insights into the city's existing situation and complement its decision-making.

UPHOLDING THE COMMON UNDERSTANDING OF ENVIRONMENTAL LAW PRINCIPLES: AN ADVANCEMENT OF THE RIGHT TO A HEALTHY ENVIRONMENT

Author: **Jean Claude Geoffrey Mahoro**

The environment has been essential for many countries and communities in their development process. This has put the environment at stake in all parts of the globe despite efforts of the international community for its protection. Under various international legal instruments of binding and non-binding character, environmental law principles have been developed to ensure sustainable development, underpinned by reducing natural resource dependency. With a doctrinal approach, the present research discusses those principles. Besides, the present paper addresses the issue of whether an environment is a human right. As a result, it has been found that it is a fundamental human right to safeguard. Incorporating environmental law principles is crucial in respecting and enjoying the right to access a clean, healthy, and sustainable environment. Hence, the researcher recommends an institutional partnership in which Governments, civil society, and private sector actors can collaborate to develop environmental best practices. He has also suggested that legislators and policymakers incorporate environmental principles to bridge the gap between economic development and environmental sustainability. Then, he stresses the need for a comprehensive framework to implement the environmental norms alongside an inclusive approach to mitigate environmental threats.

1986-2024: INTERNATIONAL HUMAN RESOURCE MANAGEMENT FROM A CULTURAL PERSPECTIVE: BIBLIOMETRIC ANALYSIS AND LITERATURE REVIEW

Authors: **Jiang YINUO – László ERDEY**

In the past decades, International Human Resource Management (IHRM) as a subfield of International Business (IB) or Human Resource Management (HRM) has rapidly emerged and developed into a research hotspot (Fan et al., 2021). IHRM is regarded as the activity of HRM within the cross-national organization. With the deepening of globalization and the increasing prominence of cross-cultural communication, cultural integration and other issues, cultural factors play an increasingly important role in IHRM. In this study, the author would like to apply the bibliometric analysis method, by using Microsoft Excel, Biblioshiny and VOSviewer software, in order to analyze and extrapolate a total 408 English articles, from 1986 to the present (2024 April). These articles were obtained from the Web of Science (WoS) database. The bibliometric analysis in this study includes the following parts: database selection, data collection, data analysis, results presentation (data visualization), and results explanation and discussion. This study aims to help scholars understand the current status, hotspots, and new trend in the future of this research topic; and to help employees and managers in multinational organizations to understand the relevant theories and knowledge, and to better deal with poor management of expatriation caused by cultural differences or cultural conflicts.

CORPORATE CRIMINAL COMPLIANCE FROM THE PERSPECTIVE OF THE NEW CRIMINAL LAW REVISION

Author: **Jingbei LI**

China's Criminal Law Amendment XII has been implemented since March 1, 2024. This amendment to the Criminal Law has made important partial amendments and supplements to the Criminal Law from the perspectives of punishing breach of trust crimes committed by private enterprise insiders in accordance with the law and further punishing bribery crimes in a stricter manner. This study interprets the highlights of this amendment in conjunction with the amendment to the Company Law that will be implemented on July 1, 2024, and provides a forward-looking grasp of the new challenges that may arise in corporate criminal compliance in the future.

ECONOMIC EXPLOITATION OF NATURAL RESOURCES: THE NEED TO STRIKE THE FAIR BALANCE BETWEEN ECONOMY AND ENVIRONMENTAL PROTECTION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Author: **Joel Niyobuhungiro**

Under international economic law, states have the right to exploit their natural resources without external interference. However, the Stockholm Declaration reconciled this right with the need to protect the environment. This spirit was endorsed by the Charter of Economic Rights and Duties of States, the World Charter for Nature, and the United Nations Convention on the Law of the Sea, *inter alia*, to maintain the momentum within international environmental law to exploit natural resources in a sustainable manner. Sustainable exploitation of natural resources and effective implementation of laws aimed at environmental protection contribute to sustainable development. Conversely, many states tend to overexploit their natural resources while disregarding principles aimed at environmental protection, thereby impeding sustainable development. Therefore, in the exploitation of their natural resources, states should consider environmental protection for sustainable development. This study suggests that states should exploit their natural resources by effectively implementing international environmental law for effective, sustainable development. By normative analysis of economic and environmental-related laws, the study aims to see if environmental laws are adhered to.

THE RIGHT HEALTHY ENVIRONMENT AND SUSTAINABILITY IN THE FUNDAMENTAL LAW OF HUNGARY

Authors: **Júlia Téglásiné Kovács – András Téglási**

The normative text of the Fundamental Law of Hungary makes several references to environmental protection. From the National Avowal to the end of the chapter entitled "The State," every section of the Fundamental Law contains its own provisions expressing the country's commitment to environmental values. Our lecture examines these provisions in the context of the practices of the Constitutional Court and of the relevant literature. From the National Avowal to the end of the chapter entitled "The State," every section of the Fundamental Law contains its own provisions expressing the country's commitment to environmental values. The Foundation of the Hungarian Fundamental Law is the first section in which environmental protection appears, and it contains the general values, principles, and objectives associated with the social order, with Article P) being the first to mention the prominent role of nature conservation. Following this, environmental protection appears in articles XX and XXI of Freedom and Responsibility, which establish fundamental rights. Paragraph (1) of Article XXI establishes the right to a healthy environment in the same manner as the previous Constitution. Fundamental Law includes the requirement for sustainability. The Constitutional Court's Decision 16/2015 (VI. 5.) AB declared that the Fundamental Law not only maintained the level of protection of the fundamental constitutional right to a healthy environment, but it also contained considerably broader provisions than the Fundamental Law in this area.

POTENTIAL EFFECTS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN PRIVATE LAW

Author: **Kitti Bakos-Kovács**

Sustainable development, as new tendencies in the economy, has an effect on legal evolution. In the current state of scientific research, it can be stated that the role of sustainability relating to law is derived from a cross-section of industrial sectors, such as the food industry, energy sector or biodiversity, and international law, environmental agreements, trade, and investment law, or criminal law. Dogmatically and theoretically, private law analysis doesn't stand in focus, but potential effects can be explored for the relationships of individuals. Taking into consideration the diversity of legal cultures, the needless interests of international trade, and the deep roots of private law in national, social, and cultural traditions, multi-colored international and regional cooperation respects each field of private law. According to previous research, humans as individuals or associations as establishments on business freedom stand in the centre of private rights where the privacy and personal or contractual and non-contractual relationships of individuals are supported by legal enforcement. Beyond the international fundamentals, the Amsterdam Treaty recognizes firstly the importance of sustainable development in the European Union and several secondary legal sources of the EU notices the arrangement of sustainability. The European Commission prepared a report about general principles of the law of sustainable development systematizing the relevant current issues at the union level. More potential effects of sustainability on private law regimes can be explored: a) Can the requirements of sustainability be treated as a general principle in private law relationships? b) How can private law legislation suit sustainability criteria and, on the other hand, serve economic and social interests in sustainable development? c) Private law has historically been conditioned to serve stability in law deprived of social and cultural evolution. More extended regional and international influences have to be treated on an open dogmatically and legal theoretical mapping that presents challenges before the sensitive and precise application and interpretation of essential private law determinations and 'agreeable universals' on different levels (international, regional, and national) of legal regulation. Each of the above-mentioned questions is supported with practical case examples arising from different fields of private law (especially IP law, company law, and consumer protection law).

IS IT REALLY UP TO THE LEADER? - RETENTION FACTORS IN THE DOMAIN OF SERVANT AND AUTHENTIC LEADERSHIP STYLES

Authors: **László János Kollár – Anita Pierog**

A business organisation faces many challenges in the area of HR. An aging skilled workforce, business restructuring due to the rise of artificial intelligence and digitalization, and emigration are all factors that threaten the workforce and workplace community of the enterprise. The fight against these is, indirectly but nonetheless, making the role and work of managers and employees in the company increasingly valuable. Hence, workforce retention is a key concern, particularly in knowledge-oriented sectors, but it can also be said to be a key concern wherever some level of skills that can be acquired over a longer period of time is required. The aim of this paper is to provide an illustrative literature review on the definition and factors of organisational workforce retention and to conduct a comparative analysis of the relationship between these factors and the subordinate influencing factors of two management theory styles that have recently become increasingly popular, authentic and servant leadership. For our research, we will draw on the most recent national and international literature on workforce retention and the outcome factors of authentic and servant leadership styles and provide a comparative analysis of the intersection of the HR and leadership domains identified.

HYPERNUDGING IN THE DIGITAL ERA: EXPLORING THE IMPACT AND ETHICAL CONSIDERATIONS OF ADVANCED BEHAVIORAL INTERVENTIONS

Author: **Lydia Apriliani**

The advent of the digital era has witnessed a paradigm shift in the ways we interact with technology and make decisions. This literature review delves into the concept of "hyper nudging," an advanced form of behavioral intervention leveraging sophisticated algorithms to influence decision-making. We examine the characteristics of hypernudging, the impact of hypernudging on individuals and society, and the ethical considerations associated with its implementation.

UNDERSTANDING HUMAN FACTORS IN AVIATION ACCIDENTS: LESSONS LEARNED AND FUTURE DIRECTIONS

Author: **Mahfuzul Hassan Efaz**

In aviation, despite the technological advancements in aircraft performance, reliability, and operational procedures, accidents remain a significant concern. In addition to mechanical failures and environmental factors, human factors continue to play a significant role in aviation accidents. The objective of this study is to familiarize the readers with the concept of human factors in the aviation industry and to understand how mismanaged human-machine interactions can lead to catastrophic disasters. This study interprets and outlines some of the deadliest aviation accidents over the last few decades, where human factors play a crucial role. Human error encompasses a wide array of factors, including pilot error, decision-making, communication breakdowns, automation dependency, and crew resource management. By gaining a deeper understanding of human factors and implementing effective strategies, the aviation industry can strive toward a safer and more reliable air transportation system.

GREEN SUPPLY CHAIN MANAGEMENT AND FINANCIAL PERFORMANCE: A SYSTEMATIC REVIEW OF SUSTAINABLE PRACTICES IN THE MANUFACTURING INDUSTRY

Author: **Marianne Goussous**

In a society characterized by frequent shocks and volatility, the concept of sustainability has acquired significant attention and support due to its harmful impact on the environment, society, and the economy. As corporations are grappling with numerous risks, the investment in green, sustainable supply chain management operations (SSCM) is seen as essential to the continuous existence of firms. In recent decades, global supply networks have seen frequent disruptions caused by several factors, including environmental influences. A systematic review was conducted in this article to examine the impact of sustainable supply chain operations on financial performance with a focus on manufacturing industries. The SCOPUS database was utilized to systematically review 35 papers related to sustainability, green supply chains, and company performance. The structured, systematic review exhibits the financial potential of implementing carbon-neutral, sustainable processes across supply chains, ultimately promoting overall performance, which could serve as key enablers for companies to capitalize on green logistics and supply chains. There is still a reluctance to convert supply chains into more ecologically sustainable operations due to the significant upfront expenses, the time required to decrease emissions, and the unwillingness of top-level executives to make a firm commitment to emission reduction. The review's findings suggest that supply chains are facing obstacles to achieving sustainability, including significant expenses and process reform, all of which impede sustainability initiatives. However, the implementation of SSCM has the potential to enhance the financial performance of supply chains by effectively managing resources and applying digitalization. Given the current significance of sustainability, further research is necessary to evaluate its impact on the financial performance of supply chains.

BITs OF HUNGARY IN THE CONTEXT OF A SUSTAINABLE ECONOMY

Author: **Md Atekul Islam Nur Shuvo**

Hungary signed BITs with 60 different countries to lure investors from various countries. By concluding these BITs, Hungary gave investors several opportunities to protect their investments in Hungary. As a result, various legal obligations were created for Hungary. We observe different BIT disputes emerging from both investors and Hungary as well. The dichotomy arises when these BITs are only focused on economic development. The author will try to evaluate Hungary's BITs in the context of sustainable economic growth. Also, try to find out whether these BITs concluded by the Hungarian authority are in consonant with the goals of sustainability.

EMPLOYEE'S INDIVIDUAL FACTORS FOR INNOVATION IMPLEMENTATION

Author: **Md Yeanur Arafat Hossain**

Innovation is a complex process that impacts the organisation's ability to sustain a profitable existence in such a competitive, evolving world market. Innovation has different stages, and implementation is one of the core elements of this complex process. It starts right after the idea generation and continues until its dissemination, indicating the consumers' involvement. Statistics indicate that 40% to 90% of the projects failed because of the failure of this stage of the innovation process. Individuals are the influencing factors for the success of the implementation stage. This study addresses the importance of the implementation stage and thereby the role of individuals or employees in the successful innovation of an organisation. This literature-based study uses Scopus, Web of Science, and Google Scholar databases to search for relevant previous studies using keywords. This study considers those previous papers that argued about the employees' factors that impact the implementation stage of the

innovation process for the companies. This study discussed 32 individual factors segmented into six broader groups that influence the implementation stage of an innovation process, derived by Valtonen. A. et al. The six broader groups are expertise, motivation, cognitive factors, personal traits, attitudes, and social factors. This study will help the practitioners better understand the role of individuals in the success of implementation in the innovation process. Also, it gives direction for further research essentials in this domain.

THE ROLE OF OPERATIONS CAPABILITIES IN ACHIEVING BUSINESS STRATEGY

Author: **Md Yeanur Arafat Hossain**

This study discussed how to gain a competitive advantage through the operational strategy. Based on the Harvard Business Review and a few very connected journal articles, this study summarizes the concepts for real practitioners to understand the competitive advantage of organizations easily. A total number of 40 papers are being reviewed in this article. This paper brings different aspects of competitive advantage and later provides a message for managers to imply the techniques for ensuring competitive advantage. Gaining a competitive advantage through the resource-based view and strategic positioning. Downstream distribution channels, efficiency in shifting the process, using AI, and proper utilisation of the resources help to bring a competitive advantage. Aligning the Innovation strategy, using network coordination & data intelligence is also impactful for the process. Productivity knowledge also helps to bring a competitive advantage. To ensure proper supply and demand, it is important to utilize the data and segment the product according to the product's demand trend. JIT impacts the manufacturing performance and thus the competitive advantage. The Jidoka principle helps to solve Toyota's manufacturing problem, and Kaizen brings a sustainable competitive advantage for them. The quality improvement process, highest value creation, and competent management influence gaining a competitive advantage. Technological capabilities and transient advantage can be a weapon for competitive advantage, and quality knowledge and a proper client portfolio impact strategic positioning. Lower-tier suppliers and procurement officers play a role in labor practices and environmental protections for the MNC. An ecosystem where all experts will connect will ensure a faster solution for the company. The manager must be cautious enough to reap the maximum value of transforming a digital supply chain.

ESG AS A SUCCESS STORY IN THE EVOLUTION OF SUSTAINABILITY RISK ASSESSMENT

Author: **Monika Besenyei**

ESG (Environmental, Social, and Governance) legislation is supposed to play a key role in shaping how companies operate and how investors make decisions. That is the purpose of the introduction of the ESG system, and it has undoubtedly had the effect of throwing a stone into the water. We deliberately could not write "still water" because the economy cannot be described as "still water" in the XXI century during the sparkling 4th Industrial Revolution (4IR). Among other non-designed impacts, ESG should certainly be treated as a significant factor, not only in the EU. The voluntary schemes and rankings that preceded ESG were positive probabilistic and achieved positive partial results. They paved the way for more robust systems. Furthermore, it is not a minor point that companies that have, for example, a certified EMAS scheme will have a huge advantage over those that are just now exploring the possibilities of the sustainability transition. The focus of the research is to collect and structure the milestones that lead to ESG and ESRS from the stakeholder point of view. We believe that a key element of ESG is the integration of stakeholder interests at the start-up level. The question is whether taking stakeholders into account has tackled one of the hot spots of the sustainability "wicked problem." Another important question is whether ESG will be able to create a

real market advantage for responsible organisations, beyond providing a true picture of the environmental and social risks of companies' operations. Can ESG wash off the green paint?

INTERNATIONAL BUSINESS MEDIATION AND THE CUSTOMIZATION OF THE RIGHT OF ACCESS TO JUSTICE

Author: **Mourad Yousfi**

International commercial disputes are on the rise as a result of globalization and expanding economic integration projects. Resolving these disputes would contribute to the growth of international commercial transactions and ensure sustainable development in general. In this context, businesses have many options to resolve their disputes, such as cross-border litigation and alternative dispute resolution mechanisms. From a legal perspective, ensuring access to justice is highly connected to the role of adjudicative mechanisms, especially in courts that are considered safeguards for the respect of the rule of law. Nevertheless, the unique requirements of international business transactions might have some influence on the mentioned understanding. Previous research highlighted this idea in a general manner, demonstrating a movement towards the expansion of the right of access to justice. However, an analysis of this expansion in the international business context and in light of the regulatory and institutional environment of some ADR tools, such as Mediation, seems to be missing. This paper builds on previous contributions to elaborate and elucidate this movement.

ADVANCEMENTS IN SELF-POWERED TOUCH SENSORS BASED ON PIEZO-EFFECTS MATERIALS: A COMPREHENSIVE REVIEW

Author: **Mousa Nader Mahdi**

The present review thoroughly investigates the recent developments in the field of autonomous tactile sensors, focusing on piezo-effect materials and their potential applications in electronic skin (e-skin). The growth of self-powered sensors, piezoelectric materials, piezo-capacitive effects, and their integration into e-skin are the main foci of the research. The review period spans from 2018 to 2023, and the research approach complies with the strict parameters established by the Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses (PRISMA) guidelines. The article highlights the critical function of piezoelectric materials in converting mechanical stress into electrical energy, particularly PVDF, BTO, graphene, and carbon nanotube (CNT) composites. The progression has been accelerated by these materials' complementary piezoelectric and piezo-capacitive properties. The synergistic combination of these materials with piezoelectric phenomena has accelerated the development of touch sensors with high sensitivity and self-powering capacities. The combination of these materials with piezoelectric-piezo-capacitive effects has accelerated the development of tactile sensors with high sensitivity and self-powering capabilities. These improvements have far-reaching practical applications, including wearable health monitoring, human-machine interfaces, smart textiles, and prosthetics that improve user comfort and functionality. Nonetheless, there are ongoing hurdles in optimizing biocompatibility, creating flexible and stretchable sensors, and combining them with low-power electronics. The analysis concludes with a call to conduct additional research in these areas in order to fully realize the potential of self-powered tactile sensors in e-skin applications.

A REVIEW OF DIGITAL OPINION LEADERS TRUE-TO-SELF, TRUE-TO-IDEAL, AND TRUE-TO-FACT AUTHENTICITY AS PRODUCT ENDORSES

Author: **Muhammad Amirulafiq Bin Juhari**

Social media influencers have been perceived as digital opinion leaders by leveraging authentic quality, and more and more of these influencers are increasingly being approached by brands and are becoming human brands. Moulard, Raggio, and Folse (2021) have identified three types of brand authenticities, including (1) true-to-self, (2) true-to-ideal, and (3) true-to-fact -authenticity from a consumer point of view, which have helped us better understand this area and sparked new ideas to extend the concept of authenticity in influencers, and therefore, the purpose of this article is to apply the concept proposed from the work of Moulard, Raggio, and Folse to shed light on how human as a brand can be viewed by their followers with different types of authenticity and how each type of authenticity shape their leadership status and the responses or expectations followers have, as well as critical consideration for each approach through the synthesis of influential academic publications, thereby providing a subtle but critical understanding of the topic.

AUTONOMOUS VEHICLE DESIGN AND CONTROL USING REAL-TIME IMAGE ANALYSIS, MOTOR ROTATION DATA, AND NETWORK COMMUNICATION

Author: **Muhammad Aqib Hussain**

Recent advancements in autonomous vehicles have led to an increase in public acceptance and the availability of manufacturing technologies like artificial intelligence (AI) and computer vision for them. This paper is concerned with developing a vehicle utilizing the aforementioned manufacturing technologies. The goal of this project is to design a car capable of processing real-time image data with guiding arrows placed in the environment to reach a certain point and then return back extremely precisely to its initial location, all autonomously. This vehicle will have a maximum error of 1 cm compared to traditional GPS methods, which have a minimum error of 60 cm. An overview of the development procedure for the hardware and software and the implementation of the design are presented in this text.0

CULTIVATING SUSTAINABILITY: EXPLORING THE POTENTIAL OF MICROALGAE FOR ACHIEVING SUSTAINABILITY IN AGRICULTURE

Authors: **Nadya Nurul Amalina – Péter Tamás Nagy – Tamás Magyar**

Sustainability has emerged as a paramount global concern, underlying the establishment of the United Nations' Sustainable Development Goals (SDGs) in 2015, aimed at fostering prosperity for both humanity and the planet. Microalgae play a pivotal role in advancing these SDGs, serving as photosynthetic organisms capable of harnessing sunlight to fix carbon and synthesize a diverse array of organic compounds essential across various industries. The potential offers significant support for several SDGs, notably SDG 2 (zero hunger), SDG 6 (clean water and sanitation), and SDG 7 (affordable and clean energy). In addition to improving nutrition and supporting sustainable farming methods deserving as substitute sources of food and feed, SDG 2 aims to address concerns related to global food security. Moreover, microalgae-based wastewater treatment systems aid in the removal of pollutants such as nitrogen and phosphorus, facilitate water recovery, and enable the reuse of growth media, aligning with the objectives of SDG 6. Additionally, leveraging the high lipid content of algal biomass, these versatile microorganisms can be converted into various biofuels, including ethanol and methane, thereby advancing SDG 7's agenda of promoting clean and affordable energy sources. Incorporating *Chlorella vulgaris* culture into biofuel production facilities and wastewater treatment plants offers a viable way to address the problems of water pollution and energy demand

in a sustainable manner. In addition, microalgae are becoming important sources of biostimulants and biofertilizers for agriculture, which will help achieve SDG 12 by increasing crop productivity and encouraging healthier plants. Their capacity to flourish in a variety of settings, such as wastewater treatment plants and fermentation units, might lessen detrimental effects on ecological and food chain systems, hence advancing SDGs 14 and 15. Microalgae farming has the potential to help eradicate poverty because of its suitability for low-energy, economical systems and its ease of cultivation (SDG 1). Numerous techniques for the experimental, laboratory, and industrial growth of microalgae have been developed in recent decades. These applications include the manufacture of bioplastics, biofuels, aquaculture, wastewater bioremediation, medicines, and cosmeceuticals. However, several environmental and nutritional parameters, including pH and CO₂ concentration in the nutrient solution, pose challenges to the synthesis of microalgae biomass. Therefore, research into the effects of varying pH levels and CO₂ injections on the cultivation of microalgae (*Chlorella vulgaris*) is essential. Based on the experimental findings presented in this study, it was observed that the combination of 2 ml min⁻¹ of CO₂ injection with an alkaline pH nutrient solution, when optimized in the BE4 reactor, led to a notable increase in the total chlorophyll concentration, indicative of enhanced microalgae growth. Subsequently, the stability of the solution was investigated under three distinct storage conditions, namely the basement, fridge, and room temperature. Consequently, it was revealed that storing the solution in the fridge resulted in a deceleration of microalgae deterioration, thereby extending its shelf life. This finding holds promise for expediting cultivation processes, fostering higher biomass generation, and thereby contributing to the broader goal of sustainability within microalgae-based industries.

THE POTENTIAL AND ATTITUDE TOWARDS AGRIVOLTAIC TECHNOLOGY IN HUNGARY

Authors: **Nikoletta Orosz – Attila Bai**

Since the 1950s, the globe's demand for electric energy has increased exponentially, which can be explained by the growth of the population and the multiplication of energy needs per capita. Although the latter has declined with the rise of energy-efficient products, the question is the same: how can we produce enough energy and food with the globe's meager resources? Agrovoltaic gives an alternative answer to that. The technology combines traditional agriculture and photovoltaic systems by putting the panels up the plants while still letting through enough sunlight. The experiments have shown the optimized distance between the panels, the optimum shade-sunlight ratio, and the yields we can get. According to Chalgynbayeve et al., 2021, there are several business models where this technology can work, but none of them were more profitable in recent studies than the traditional ground-mounted photovoltaic fields. The main issue is that the cost of electricity is so high that the yields of crops can't balance it out in the given economic circumstances. Even so, we still have to consider the dual-use, looking at its potential. Based on 2022 data, 4.8 billion ha of land is used for agricultural purposes in the world, and we have found that theoretically, putting panels into every square meter of agricultural land would give us more than 460 times the world's electricity needs (which was 178.89 TWh in 2022) on a yearly basis (ourworldindata.org). This number is just a rough equation, but it shows the potential of agrivoltaic really well. Taking a closer look, we can find even more specific data in Hungary. The competitors of agrivoltaic are the traditional solar panels on the roofs - the capacity of those was 2300 MW - and the ground-mounted PV systems, which reached 3300 MW (Zsiborács, 2024). Although the latter can be installed on non-agricultural fields (for example, in polluted areas), many of these are on usable lands, and tendencies show there are more to come. Promoting dual usage in these fields would take us a step ahead, and governmental support could be reasoned in this area. Energy independence is also a critical segment, which is why we took a look at the opportunities for at-home electricity generation. We have found that if people would install agrivoltaic systems in their vegetable gardens, they could also cover almost 10% of their energy needs. Polls show that people would only apply this type of technology if the panels on the roof did not generate enough electricity. Agrivoltatics has great potential, particularly in Hungary. If we can

get through the social and economical limitations it could take us to a bright future, where green energy is available for everyone.

ADOPTION OF PLANT-BASED DIETS IN THE CASE OF GENERATION Z

Author: **Nikolett Balsa-Budai**

Many studies agree that plant-based diets play a major role in achieving sustainable consumption. Generation Z is often considered to be more environmentally conscious than older generations (e.g., Generation X), and they are also referred to as the most vegan generation. Some studies show that nearly 20% of Generation Z youth are vegetarian or vegan. And most of them preferred the “carbon-neutral” or “plant-based” foods. The implementation of a plant-based diet is often driven by concerns about sustainability. One of the most effective ways to mitigate the ecological footprint would be to reduce the consumption of animal products (e.g., meat and dairy). In this way, the environmental burden of food consumption could be greatly reduced (by nearly 30%). The purpose of this study is to investigate the perception of plant-based nutrition among Generation Z university students in Hungary. To achieve this aim, the habits of university students related to sustainable food consumption were examined during focus group interviews and a questionnaire survey (n=925). The results showed that the efforts to promote sustainable food consumption by Hungarian university students do not include plant-based diet preferences and meat consumption reduction. Instead, other aspects prevail in their case, e.g., preferring to consume local or seasonal products. The rejection of animal product reduction is mainly due to health concerns (plant-based diets are harmful to health) and cultural considerations (meat consumption is part of the food culture).

AN ANALYSIS OF THE ECONOMIC IMPACTS OF AIR POLLUTION IN THE URBAN AREAS: BIBLIOGRAPHIC REVIEW

Author: **Olimjon Gaybullaev**

Air pollution is a severe problem affecting cities worldwide, with significant environmental and public health implications. Air quality has become a significant challenge as cities grow rapidly with far-reaching socioeconomic consequences. This paper aims to provide a bibliographic review of existing literature on the economic impacts of air pollution in urban areas. The review includes studies that measure health costs, labour productivity impacts, household consumption, stock market performance, and tourism. The findings show that air pollution results in significant economic burdens, such as increased healthcare costs due to pollution-related illnesses and productivity losses. Additionally, it negatively affects household consumption, stock market valuation, and tourism revenue.

MARKETING INNOVATION PRACTICE IN THE RETAILING SECTOR: EVIDENCE OF YEMEN

Authors: **Osamah Nasser Ali Alqawas – Amgad S. D. Khaled – Jamil A. A. Zaid**

Introduction: They tend to outsource all the activities devised in R&D. Despite these reverse conditions, the wave of innovative technologies available for channelling merchandise and delivering services is sweeping fast, thereby making available many interactive and innovative systems capable of updating information on market dynamics and trends, and supporting consumers while shopping and retailers in scaling heights in business. Objective: The objective of this research is to study the Effect of marketing innovation on retail experience. The study sample was drawn from a customer who lives in Yemen. Methods: The study sample was drawn from a customer who lives in Yemen. The research is conclusive, descriptive, and based on a single cross-sectional research design.

Quantitative data was generated using the research instrument (Questionnaire). The data has been analysed through SPSS. Finding: The study concluded that marketing innovation has a low impact on WOM and satisfaction. Marketing innovation has an impact on store image, customer value, brand store equity, satisfaction, and WOM.

DIFFERENCES IN ENTREPRENEURSHIP INTENTIONS AND ACTIONS - EVIDENCE FROM HUNGARY

Authors: **Patrícia Becsky-Nagy – Balázs Fazekas**

In our research, we investigated the gender gap in entrepreneurial actions and intentions of female and non-female students and their influencing factors. Our research was based on a dataset from the Global University Entrepreneurial Spirit Student's Survey comprising 1,889 students from the University of Debrecen. In the study, we aimed to identify differences in entrepreneurial self-efficacy, attitudes, subjective norms, perceived behavior, and the influence of university background on female and non-female students. Our results suggest that there is a difference in entrepreneurial actions of non-female and female students as the ratio of female students running or trying to run their business is lower compared to non-female students. The research uncovered that female students place a higher value on university-supported initiatives aimed at building networks and enhancing entrepreneurial skills; therefore, targeted educational programs for females could be efficient.

WHY DO 'NICE PEOPLE' DISLIKE MARKETS IN SOME COUNTRIES AND LIKE THEM IN OTHERS?

Author: **Pál Czeglédi**

In an attempt to contribute to the literature on how markets shape morals, the paper asks the question of how pro-market and anti-market beliefs are associated with prosocial views. If market societies have better morals than non-market societies, as the 'doux commerce' thesis argues, should one observe that people with more prosocial views have more pro-market views? The paper argues that one should not. Whether more pro-market or more anti-market views will be more effective at expressing more prosocial moral preferences will depend on how much people in general value markets as compared to their moral costs (if any). As a result, and because market preferences are partially expressive, the choice of an individual with more prosocial views to have more pro-market or more anti-market views will depend on what others believe about markets. Using data from the International Values Survey to support the argument, the paper further shows that the relationship between pro-market views and prosocial views is positive in some countries and negative in others, but this pattern is not random across countries: the relationship depends on State Economic Modernity. A broader conclusion is that one cannot reject the 'doux commerce' thesis by finding a negative association between pro-market and prosocial views, or a lack thereof.

TOWARDS AN ETHICAL AND REGULATORY FRAMEWORK FOR ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN INDONESIA: A COMPARATIVE ANALYSIS WITH THE EUROPEAN UNION

Author: **Rofi Aulia Rahman**

This article aims to explore the need for and feasibility of a legislative framework similar to the context in Indonesia on the European Union Artificial Intelligence Act (hereinafter, EU AI Act). AI is an advanced technology that transforms society, economy, and government. Recognizing the multifaceted impact of AI, governments around the world are actively involved in the development of regulatory frameworks to ensure the ethical and responsible application of artificial intelligence

technologies. The European Union (EU) has taken pioneering steps in this regard with the adoption of the AI Act in March 2024, which aims to promote trust and innovation while protecting fundamental rights. Based on a comparative analysis of the European Union's AI Act and the technological ecosystems of Indonesia, the study identifies key areas of convergence and divergence. The EU AI Act explores the fundamental principles underlying transparency, accountability, and human oversight and assesses their application in the Indonesian context. In addition, this article examines regulatory challenges and opportunities arising from the adoption of AI technologies in Indonesia, taking into account factors such as regulatory capacities, institutional readiness, and participation of stakeholders. Using the insights of the EU's regulatory approach, Indonesia can potentially regulate the complexity of AI governance and trace the way towards sustainable and inclusive AI development. Finally, the Indonesian government needs to have an active involvement in embodying Indonesia's first AI Act, which provides a risk-based approach, prohibited practices, transparency and accountability, data governance and privacy, robust enforcement mechanisms, and international cooperation.

THE ROLE OF LEADERSHIP ON HR SYSTEMS PERFORMANCE IN SEMI-AUTONOMOUS ORGANIZATIONS: LOCAL AUTHORITIES CONTEXT

Author: **Setlalepula M Sentsho**

Previous studies have shown that different leadership styles play a significant role in promoting both employee well-being and employee and organizational performance. Employee well-being- and employee performance are some of the human resource functions inherent within human resource systems. However, there are few studies on how leadership, HR systems, and organizational performance interact in the context of semi-autonomous organizations, particularly local authorities. Local authorities have two distinct managerial levels, departmental Managers and Unit or Divisional Heads, who are, in most cases, line managers who have a stake in local authorities' leadership and management as part of leadership within the local government. This paper sought to establish the relationship and role of leadership on HR systems performance in local authorities through a literature review of contingency, transformational, and transactional leadership theories, as well as local authorities' HR systems. A demonstration of how these theories are ideal for local authorities management, especially with the intent to unleash effective HR systems performance within local authorities, was done through the development of a simplified HR systems implementation model. The findings and conclusions of the paper are that contingency theory, transformational and transactional leadership theories have a role in ensuring the performance of HR systems performance in local authorities. The main challenge, as realized by the paper, is that the oversight role played by the Central or national government affects efficient human resource management in local authorities, including the performance of HR systems. It, in some way, dictates the leadership style to be adopted by local authorities management, which may have an impact on how employees respond to the leadership style adopted, affecting the practicality of HR systems as far as people management is concerned.

A NONSTATIONARY PANEL DATA APPROACH EXAMINING CONVERGENCE IN SOUTH AFRICA

Author: **Stacey-Lee Marais**

Economic convergence has attracted considerable interest since the 1980s when researchers attempted to discern whether impoverished countries will continue to be so in the longer term or if they will catch up and be the wealthy nations of tomorrow. Due to globalization, this catching-up phenomenon has received much attention in the past two decades, and therefore, attention is now

being redirected to emerging economies. This paper sheds new light on this area from an African perspective as it comparatively analyses 39 countries: South Africa, the 32 Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) members, and 6 Latin American nations. Investigates their respective average steady-state equilibriums, testing convergence patterns from 1980 to 2019. The requisite method for this investigation is the Solow-Swan model (1956), as its application formed the foundation of several fellow researchers investigating similar topics. Furthermore, the Sala-i-Martin (1996) derivative of β -convergence and α -convergence as a measurement to test the convergence of regions and countries was also applied. Panel econometric modelling was applied which commenced with panel unit root tests (Levin, Lin & Chu, 2002; Im, Pesaran & Shin, 2003). The Kao (1999) test and the Vector Error Correction Model were used to evaluate the cointegration and relationships between variables. To the best of this researcher's knowledge, there are little to no empirical studies investigating the phenomena in an African context. Furthermore, the continents of Asia, Australasia, Central Eastern Europe, Europe, North America, and South America are represented in the OECD. group of countries. This will allow South Africa's developmental performance to be plotted relative to a representative international benchmark. The analysis revealed that despite the level of technology available in each of the OECD countries, data of the collective average indicates that it is not being exploited to harness its full capability, therefore producing an output lower than its steady-state equilibrium. However, the economic performance of South Africa is considerably lower, where the OECD average GDP per capita is more than double that of the country. Furthermore, it will take South Africa approximately 67 years to reach the OECD average GDP per capita.

RELATIONSHIP OF GUIDING CASES TO ECONOMIC DEVELOPMENT AND JUDICIAL CIVILISATION IN CHINA

Author: **Tang Mengling**

The case guidance system, as a case system with Chinese characteristics, has its main guiding cases generated by the Supreme People's Court (SPC) selection of cases recommended by courts at all levels. Guiding cases originating in various places and at various trial levels are de facto binding throughout the country and should be referred to by courts at all levels when hearing cases similar to the guiding cases. As the guiding cases have a strong judicial and administrative attribute, it leads to its production and use in relation to a number of external factors. This paper mainly examines whether the generation and use of guiding cases are correlated with economic development and judicial civilisation indices. It is derived from the collection and analysis of the number of guiding cases generated and used, economic development, and judicial civilisation index in 31 provinces in mainland China: (1) Although there is no obvious positive correlation between the use of guiding cases and the generation of guiding cases, there is a certain relationship, and the provinces that generate a lot of guiding cases also have a relatively large number of judgments using guiding cases; (2) The use of guiding cases has a significant correlation with economic development, the more the economy develops, the more the number of guiding cases are used, but it is also related to the population size of the region and the number of cases adjudicated each year; (3) There is no significant correlation between the use of guiding cases and the Judicial Civility Index, but the provinces that use more guiding cases also rank relatively high on the Judicial civilisation Index.

IS VISA-FREE AND THE BELT AND ROAD INITIATIVE HELP TO BOOST INTERNATIONAL TRADE?

Authors: **Tianji Gao – László Erdey – Ádám Márkus**

Travel visas increase the costs of companies in international trade. It takes time and money to apply for a visa, which can also be a failure. The Belt and Road Initiative was proposed by China in 2013 and has included more than 150 countries. However, the relationship between China and these countries is rather complicated. Visa policy is one of the key relationships that was underestimated. This paper highlighted its role by using the case of the Belt and Road Initiative proposed by China, one of the countries known to have strict visa regulations. Based on the outcome of the gravity model, this paper proved the negative effect of visa regulations on bilateral trade.

SUSTAINABLE MARKETING TRENDS AND GOOD PRACTICES

Authors: **Virág Ágnes Kiss – Barbara Török**

The growth in consumer society's concern about products, consumption, and their impact has grown in the last decades. The experts draw attention to the fact that both public and state actors, as well as companies, should pay special attention to this. Since 2015, the UN's sustainability goals have been on the horizon for organizations in more and more forms. The areas summarized along the 17 goals are no longer only concerned with environmental protection, but the promotion of processes aimed at supporting the social and (local) economy also appears. Although the willingness of consumers to pay a surcharge varies greatly in the case of different economic cycles and social strata, the gradual transition and corresponding communication increase the success and popularity of companies among their various stakeholders. In this research, we set out to collect best practices and research results, the inclusion of which, in everyday business practice, appears as a proven model in the lives of many companies. It is worth highlighting the (even) indirect transparency generated by the online space, which can mostly generate consumer boycotts related to the greenwashing phenomenon and also strongly damages the company's reputation from the investors' side. Based on the opinion of the experts, international and consumer expectations must be kept in mind not only in marketing communication but also in the case of sales channel, price, and product policy, which can be a serious challenge for businesses, but due to regulatory and consumer pressure, the aim is to learn about and incorporate them it is essential and recommended in organizational practice. From the consumer side, it is also important that even the magnitude and direction of expectations differ strongly among different target groups.

UNIVERSITY STUDENTS' MOBILITY IN THE LIGHT OF SOCIAL VARIABLES

Authors: **Zita Hajdu – János Farkas – Tímea Lázár – Eszter Valnerné Török**

The motivation for students to work or study abroad is often driven by the need to gain a competitive advantage in the labor market, improve foreign language competencies, and experience new cultures and perspectives. The benefits also include enhancing adaptability flexibility, and developing a constructive approach to cultural differences and conflicts. While the general aims and advantages of mobility are well-known, the social variables of students generate differences as well. Researchers from the Centre of Business Communication and Professional Language Studies at the University of Debrecen studied the mobility propensity of university students in 2023 to determine whether social and other background variables influence students' motivation to study, work, or move abroad. In 2023, four hundred students in economics and business were surveyed about their attitudes towards mobility. The first part of our questionnaire explored respondents' attitudes towards mobility, followed by a block of questions about the purpose of mobility. Finally, we measured the socio-

demographic characteristics of the respondents. Descriptive statistical analyses using the chi-square test were carried out, and 28 significant correlations were found. Social variables examined include gender, settlement type of residence, educational level and foreign language skills of parents, the subjective financial situation of the family, previous schooling abroad, and working while studying. There are several significant correlations between the gender of the respondent and certain aspects of the purpose of working abroad (learning about another culture, improving foreign language skills). Furthermore, significantly more women chose to work abroad to increase their autonomy and self-confidence. There was also a significant difference between the genders when it came to completing an internship abroad. The settlement type of residence proved to be statistically supported when the purpose of working abroad was to improve professional knowledge or to learn about other cultures. The ability of parents to speak a foreign language had a significant influence on their choice of learning about other cultures as a reason for working abroad. The subjective financial situation of the family is also an important determinant of plans to work abroad or move abroad permanently, as well as of sympathy for studying abroad. Previous schooling abroad was found to be a significant factor when asked about plans to study, work, or move abroad permanently. We also found a significant correlation between the choice to study abroad or move abroad permanently and the background variable of working while studying. The willingness to be mobile was not significantly influenced by the educational level of the parents. In the next phase of the project, we plan to expand the scope of the research and include foreign students' attitudes for comparison purposes.

CONSUMER LEGISLATION FOR SUSTAINABILITY

Author: **Zsolt Hajnal**

Annual household consumption is reaching staggering proportions. Consumer society is thus taking its share of the earth's resources, and thanks to changes in our consumption habits over the last 20 years, this trend is not abating. In recent years, legislators have increasingly turned towards regulating the level of consumption in terms of quality and sustainability. The legislator has used its own instruments to combat planned obsolescence and misleading green claims and to encourage the production of longer-life products.

HOW DECISIVE ARE THE COPENHAGEN CRITERIA FOR EU ENLARGEMENT?

Authors: **Zsuzsanna Trón – Levente Nádasi**

We analyze the significance of the accession criteria in the context of recent EU enlargement negotiations, particularly during heightened geopolitical circumstances triggered by Russia's aggression against Ukraine. The accelerated EU enlargement process, evidenced by the swift membership applications from Ukraine, Moldova, and Georgia, and the even quicker decision to open accession negotiations for two of them, inspires an exploration of the binding elements, specifically the Copenhagen criteria, integral to the accession negotiation process. We aim to examine the numerical development and changes in the conditions and criteria necessary for EU membership in ten candidate and potential candidate countries. The analysis focuses on fulfilling essential conditions, with emphasis on convergence, assessed using GDP per capita and growth rates, as well as the rule of law and democracy criteria measured through the Worldwide Governance Indicators.

ÖSSZEFOGLALÓK

A DIGITÁLIS TRANSZFORMÁCIÓ HATÁSA AZ ÜZLETI MODELLRE

Szerzők: Arany László – Popovics Péter András

A cikk a digitális gazdaság és digitális üzleti modellek sajátosságait, valamint a digitális transzformáció folyamatát, szisztematikus irodalomelemzés módszere által hivatott vizsgálni, mely módszerrel teljeskörűen felmérhető, áttekinthető a témakör. Az előadás célkitűzése a cikk alapján, összefoglalni és kontextusában vizsgálni a digitális gazdaság kialakulásának és fejlődésének mérföldköveit, eszközeit, feltételeit, valamint társadalmi – gazdasági hatásait és területeit. Mivel a digitális gazdaság interdiszciplináris jellegéből, valamint széleskörű értelmezési sokszínűségéből fakadóan nincsenek általánosan elfogadott, egzakt definíciók, taxonómiák, a tudományterületi sajátosságokból, valamint adott részterületei vizsgálatok általi megközelítések miatt számos definíció határolja le a témakört. A digitális gazdaság a gazdasági növekedés egyik fő hajtóereje, az életvitel megváltozását, gazdasági átrendeződést eredményez. Mindazonáltal, kialakulásának és fejlődésének sajátosságai mélyreható következményekhez vezetnek a vállalkozásokra, munkahelyekre és emberekre vonatkozóan. A digitális gazdaság megjelenésének első hulláma az 1980-as éveket követően detektálható, ekkor elsősorban maga az új technológia, az internet, mint széles körben megfizethető és elérhető tényező hajtotta az exponenciális növekedés felé. A digitális gazdaság közel fél évszázados fejlődésének következő, modern szakaszát a jövőben az IoT (dolgok internete) és az AI (mesterséges intelligencia) kombinációja jelentheti. Általános megközelítéssel élve a digitális gazdaság által bekövetkező digitális transzformáció a meglévő üzleti modellek módosításaként vagy adaptációjaként is megjelenhet, valamint definiálható, mely a vállalati, fogyasztói és társadalmi viselkedésben, magatartásban, létfelfogásban végbemenő drasztikus átalakulás, valamint a dinamikus ütemű technikai fejlődés, modernizáció és innováció következménye.

TÖBB LÁJK, TÖBB BAJ, AVAGY A KÖZÖSSÉGI OLDALAK PÁNIKKELTŐ HATÁSA ÉS DISZRUPTÍV SZEREPE A BANKROHAMOKBAN

Szerzők: Aranyos Bence – Szendrey Orsolya

A múltba visszatekintve számos bankrohammal szembesültünk, melyek pénzügyi rendszerre gyakorolt káros hatása megkérdőjelezhetetlen. A technológiai fejlődésnek köszönhetően az internet és a közösségi oldalak forradalmasították az emberek közötti kommunikációt és felgyorsították az információáramlást. Fontos figyelembe venni az ezekkel járó kockázatokat, hiszen ezen faktorok szignifikánsan növelhetik a bankrohamok kialakulásának valószínűségét. Kutatásom relevanciáját mi sem bizonyítja jobban, mint a Silicon Valley Bank csődjének esete, melyben a közösségi média és a koncentrált betétes ügyfélkör szoros összefonódása bizonyítottan nagy szerepet játszott. A bankok alapvető működésükből kifolyólag kitéttek a bankrohamoknak, ez fokozottan igaz lehet napjainkban. A bankszektornak, és ebből kifolyólag a pénzügyi stabilitásért felelős szervezeteknek meg kell küzdeniük a hamis, illetve torzított információáramlás veszélyeivel és a betétek kivételének eddig nem várt módon magas intenzitásával. Ha több bankot érint a fertőzés, az egész pénzügyi rendszer instabilitása alakulhat ki, ami negatív hatással lehet a gazdaságra, a befektetői hangulatra és a hitelképességre. Kutatásomat klasszikus bankroham játékelméleti modellek segítségével alapozom meg, melyek bebizonyítják, hogy bizonyos körülmények között teljében racionális szereplők is képesek bankrohamot generálni. Átfogó és bizonyítékokkal alátámasztott elemzést készítek az emberek közötti kommunikációs hálózatok gyorsaságának és összetettségének befolyásoló szerepéről. Bizonyítom, hogy a bankrohamok egyfajta önbeteljesítő jóslatként működnek.

A PREMIER LEAGUE ÉS A LA LIGA ÖSSZEHASONLÍTÓ VERSENYEGYENSÚLYI VIZSGÁLATA A 2014-2018 SZEZONOKBAN

Szerzők: **Bácsné Bába Éva – Bács Bence András – Nagy Kristóf**

Korábbi kutatásunkban sportszakmai tényezőkhöz tartozó statisztikai mutatók alapján azt vizsgáltuk, hogy az angol vagy a spanyol első osztályú labdarúgó bajnokságban kiegyensúlyozottabb-e a versenysorozat a 2014-2018 időszakban, a Covid-19 járványt megelőző „normál” szervezésű bajnoki szezonokban. Megállapítottuk, hogy több sportszakmai mutató (a győzelmi arányok szóródásai, a kapott gólok mutatója és a HHI index) szerint inkább a Premier League a kiegyensúlyozottabb bajnokság. Eredményeink magyarázataként azt feltételeztük, hogy a spanyol liga esetében a visszaosztott pénzek döntő részét a topcsapatok kapják, illetve a La Liga-nál a liga szervezeti jellemzőinek köszönhetően nincsenek olyan befektetők, mint a Premier League csapatainál. Ezen feltételezések alátámasztása érdekében szükséges a sportbeli teljesítmény mutatók mellé, az adott időszak gazdasági eredményességre vonatkozó mutatóit is megvizsgálni. Jelen tanulmányban erre vállalkozunk, a vizsgált bajnokságok ligáktól kapott bevételeit, játékos keretét és játékos transzfer szerkezetét vizsgáljuk meg. Valamennyi vizsgált gazdasági mutatónak a helyezések szerinti arányait elemezve, ugyanolyan eredményt kaptuk, mint a sportszakmai mutatóknál, vagyis a Premier League a kiegyensúlyozottabb bajnokság a La Ligához képest. A spanyol bajnokságban különösen a topcsapatok vannak negatív hatással a versenyegyensúlyra. Ugyanakkor egyértelmű jelek azonosíthatóak be a spanyol bajnokságban a versenyegyensúly felé történő elmozdulás irányába. Ez annak is a következménye, hogy a 2015/16-os szezonban a spanyol bajnokságban a közvetítési jogok kollektív értékesítésére tértek át, a korábbi gyakorlattól eltérően, amikor is a klubok egyénileg értékesítették ezeket. Nyilván a korábbi gyakorlat a nagy kluboknak kedvezett. Az új rendszernek köszönhetően nemcsak egyenlőbbben osztják vissza a közvetítési jogok értékesítéséből származó bevételeket a spanyol kluboknak, de még a La liga bevétel nagysága is növekedett a vizsgált időszakban.

DEBRECEN ELSŐ LÉPÉSEI AZ IDEGENFORGALOM NÖVEDELÉSÉRE A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

Szerző: **Bagdi Róbert**

Az első világháborús vereség és az újonnan megállapított határok számos teendőt róttak a két világháború közötti időszakban Magyarországra, mind társadalmi, mind gazdasági tekintetben. Mindez lokális szinten is jelentkezett, így Debrecenben is napirenden volt a város szerepének újragondolása. E folyamat során mind inkább előtérbe került az idegenforgalom is, hiszen a város nemzetközi ismertséget is növelni kellett. A korabeli sajtó tudósításai alapján meg lehet ismerni az idegenforgalom helyzetét a két világháború közti Debrecen esetében. A Tiszántúli Hírlap például már 1927-ben a címlapon foglalkozott az idegenforgalom fejlesztésének szükségességével. Debrecen turizmusában már a Horthy-korszakban is szerepet szántak a Hortobágnak. A turizmus fontosságát jelzi, hogy az 1930-as elejére a városban alkalmaztak idegenforgalmi előadót is. A Tisza István Egyetemen pedig az új kezdeményezéseket jelezve, 1927-ben sor került a Nyári Egyetem megalapítására. Az első évben 27 külföldi jelentkezett az előadásokra, majd a növekvő népszerűséget jelzi, hogy 1931-ben már 127-en, míg 1936-ban már 572-en vettek részt az eseményen. Az első években még családoknál helyezték el a résztvevőket, majd a növekvő létszám miatt támaszkodni kellett a város szállodáira is. 1932-ben pedig a Magyar Újságírók Turista Egyesülete, akkori szóhasználattal propagandát folytatott annak érdekében, hogy ha egy külföldi egy hetet eltölt az országban, akkor abból legalább kettő nap erejéig jusson el Debrecenbe is.

A CONTROLLING FUNKCIÓ DIGITÁLIS TRANSZFORMÁCIÓJÁNAK SAJÁTOS SÁGAI A HAZAI KIS- ÉS KÖZÉPVÁLLALKOZÁSOK KÖRÉBEN

Szerzők: **Bajnai Péter – Szenderák János – Fenyves Veronika**

A 21. század talán legjelentősebb társadalmi-gazdasági jelensége a negyedik ipari forradalom, illetve az általa az élet szinte minden területén gerjesztett digitális transzformáció. Az internet megkerülhetetlenné válása, az egymással összekötött digitális hálózatok, az automatizáció és a mesterséges intelligencia által jellemzett digitális transzformáció kiemelten diszruptív folyamatnak tekinthető, amely a korábban ismert struktúrák lebontásával, majd újak kialakításával jelentős zavart képes okozni, azonban rendkívüli lehetőségeket is hordoz. A digitális átalakulás természetesen nem kerüli el a vállalati szférát sem: azok a szervezetek, akik nem képesek lépést tartani az új technológiai fejlesztésekkel és az üzleti modellek átalakulásával, könnyen a negyedik ipari forradalom áldozatává válhatnak. A vállalatok számára a digitalizáció talán legfontosabb velejárója a mennyiségben egyre növekvő és minőségben rendkívül változatosá váló adathalmaz, amelynek hatékony kihasználása kifejezetten nehéz, azonban hatalmas lehetőségeket is jelent. A vállalati controlling funkció – amely egy elemző, tervező és információszolgáltató vezetési alrendszernek tekinthető – feladata, hogy az elérhető belső és külső adatok alapján vezetői döntéstámogatást végezzen. Ahhoz, hogy ezt a szerepét hatékonyan betölthesse, a controllingnak is az intenzív digitális transzformáció útjára kell lépnie. A controlling funkció digitalizációja több eltérő, de egymással szorosan összekapcsolódó dimenzió mentén valósul meg, melyek a következők: a felhasznált adatok „digitálissá” válása és az adatalapú döntéshozatali kultúra megvalósulása, a digitális és interszónális controlleri kompetenciák fejlesztése, valamint az alkalmazott technológiai és módszertani eszköztár digitális átalakulása. Ötödik dimenzióként megjelenhet a digitalizáció controllingja is, mely szerint a területnek a saját átalakulásán túl proaktívan támogatnia kell a teljes vállalati digitalizációt. A rendkívül heterogén, számos sajátossággal rendelkező és alapvetően kifejezetten sérülékeny kis- és középvállalati szektorban is egyre inkább elengedhetetlenné válik a fejlett, digitális controlling funkció megléte, hiszen napjaink dinamikusan változó környezetében az üzleti pozíciók megtartása, vagy javítása egyre nehezebbé válik az adatokat hatékonyan hasznosító vezetői döntéstámogatás nélkül. Számos kutatás foglalkozik a funkció digitalizációjával, azonban ahogy több szerző is leírja, a kutatások főként a nagyvállalati szférára összpontosítanak, de még azon belül is ritka a további vállalati jellemzők hatásainak vizsgálata. A controlling, mint vezetési alrendszer digitális transzformációja egy jelentős szervezeti változás, amelyre hatással a lehetnek a szakirodalomban meghatározott kontingenciatényezők, melyek közül kiemelhetőek a szervezet mérete, a környezetének bizonytalansága, a tevékenységi köre, valamint a piaci helyzete – ez utóbbin belül az üzleti pozíciója és a földrajzi elhelyezkedése. A magyarországi kis- és középvállalkozásoknál megjelenő controlling funkció digitalizációjának vizsgálata céljából kérdőíves kutatás zajlott 2023 decemberében és 2024 januárjában. A méretkategóriák és területi megoszlás tekintetében reprezentatív minta 244 vállalati vezető és controller válaszait tartalmazza. A kérdőíves felmérés központi célja volt, hogy a digitalizáció egyes dimenzióit az azokhoz tartozó legfontosabb elemek jelenlegi és elvárt vállalati előfordulásának szintje szerint egyetlen mutatószámban kifejezze, amelyekből kialakítható a vállalatok controlling funkciójának többdimenziós digitalizációs indexe. Az index segítségével a minta elemeinek kezelése, a közöttük esetlegesen felmerülő kapcsolatok, különbségek kifejezése, valamint csoportosításuk könnyebben megvalósulhat. A tanulmányban bemutatásra kerül, hogy a magyarországi, elkülönült controlling funkcióval rendelkező kis- és középvállalkozások adott területének digitális transzformációja milyen szinten áll, illetve, hogy az egyes kontingenciatényezők mentén megjelennek-e különbségek a szektorban. Az eredmények alapján javaslatok tehetők az alacsonyabb digitalizációs szinten lévő vállalatok számára controlling tevékenységük fejlesztéséhez kapcsolódóan.

A JÖVŐ VERSENYJOGI SZABÁLYOZÁSA A DIGITÁLIS PIACOKON

Szerző: **Bak Márton Ferenc**

A digitális piacokra jellemző unikális közgazdasági és informatikai működési jellegzetességek rendkívül erős hálózati hatások, szélsőséges méretgazdaságosság, extrém hálózati hatás, a közvetítő szereppel visszaélve a kereskedelmi feltételek egyoldalú meghatározása és a „First-mover advantage” strukturális problémákhoz vezettek a digitális piacokon. A képzeletbeli idővonal első szakaszában lefolytatott versenyeljárások viszonylag hamar rámutattak, hogy a vizsgált piacokat néhány vállalat elsöprő dominanciája jellemzi, ezen vállalatok pedig vissza is éltek erőfölényükkel. Az Európai Unió meglehetősen korán észlelte az amerikai óriásvállalatok által generált versenyproblémákat, és már a kétezres éveket megelőzően is indultak eljárások a digitális szektorban tevékenykedő cégek ellen. Az Európai Unió szervei számára egyértelművé vált, hogy a digitális szolgáltatások térnyerése, a digitális vállalatok kapuőr pozíciójának kialakulása új, hatékonyabb jogi szabályozást indokol, különösen annak negatív externális hatásai miatt.

MOTIVÁCIÓS KÜLÖNBSÉGEK A LÁTVÁNY-CSAPATSPORTOK SZURKOLÓI KÖZÖTT

Szerző: **Balogh Renátó**

A passzív sportfogyasztással kapcsolatos vizsgálatok az elmúlt években hazánkban is elterjedté váltak, azonban a kutatók jellemzően csak egy-egy sportágra fókuszálva végezték kutatásukat. Témaválasztásomat indokolja, hogy mindezidáig nem készült hazánkban olyan kutatás, amely a különböző látvány-csapatsportágak szurkolóinak motivációit komplexen (belső és külső motivátorok szerint) vizsgálta volna. A szurkolók motivációinak elemzése mellett fontosnak tartom, hogy a különböző csapatok szurkolói közötti motivációs különbségek is feltárásra kerüljenek, tekintettel arra, hogy a korábbi hazai vizsgálatok a rajongókat aggregáltan elemezte. Feltételezésem szerint, ugyanakkor a különböző csapatok szurkolói között szignifikáns különbségek tárhatóak fel az érdeklődésüket befolyásoló tényezők esetében, amely alapján a kluboknak differenciált marketingstratégiát kell kialakítaniuk és követniük. Kutatási célkitűzésem teljesítése érdekében a primer vizsgálati módszerek közül a kérdőíves felmérést tartottam indokoltnak. A kérdőíves felmérés során vizsgáltam szocio-demográfiai jellemzőit, a sportfogyasztási szokásait, valamint a H-SMSC szurkolói motivációs skála segítségével a szurkolókat befolyásoló tényezőket, míg a PERFANOR skálával a klubok és szurkolók közötti kapcsolatot. A kutatási minta meghatározásánál peremfeltételként azt határoztam meg, hogy olyan városokban működő csapatok szurkolóit vizsgálom, amely városban legalább három látvány-csapatsport klub található. A peremfeltételnek a fővárosi kerületek, illetve klubok mellett (Ferencváros, Honvéd és Újpest), hat megyei jogú város (Debrecen, Győr, Miskolc, Győr, Szeged, Székesfehérvár és Pécs) felelt meg, így összesen 31 különböző látvány-csapatsport klub szurkolói kerülnek elemzésre a kutatásban.

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS ÉS SPIRITUALITÁS

Szerző: **Bányai Orsolya**

Az elmúlt években a nemzetközi szakirodalomban gyarapodik azoknak a tanulmányoknak a száma, amelyek a fenntarthatósághoz való átmenetben kulcsfontosságú elemnek tartják a spirituális szempontok figyelembevételét. Az előadásban kritikai áttekintést tervezek adni erről a környezetpolitikai, környezetjogi, illetve általában a fenntartható fejlődést vizsgáló nemzetközi szakirodalomban megjelenő tendenciáról.

IMPRESSION MENEDZSMENT A VEZETÉSBEN

Szerző: **Barizsné Hadházi Edit**

Ki az, akit nem foglalkoztat a kérdés: hogyan látnak minket mások? Felmerülhet ez a kérdés mind a magánéletünkben, mind pedig munkahelyi kapcsolatainkban. Az impression menedzsmentet (IM) magyarrá benyomáskeltési stratégiaként fordíthatjuk. A benyomáskeltés, benyomásmenedzselés az a folyamat, mellyel az emberek befolyásolni akarják mások róluk alkotott véleményét (Rosenfeld et al, 1995). Maga a fogalom a szociológiában, majd a szociál-pszichológiában jelent meg, mára már azonban a szervezetek működésével kapcsolatban is olvashatunk róla, mint a szervezeti magatartás egyik jelenségéről. Az egyik legismertebb modell szerint, amely Bolino és Turnley (1999) szerzőkhöz köthető öt alapvető benyomásmenedzselési stratégiával élhetünk, ezek a következők: az önreklámozás, a megkedveltetés, a szemléltetés, a fenyegetés és a könyörgés. Előadásunkban és tanulmányunkban áttekintjük a legfontosabb fogalmakat és az ebbe a körbe sorolt taktikákat egyaránt. Azt is körüljárjuk, hogyan jelenik meg az impression menedzsment a vezetés során, illetve milyen hatásai vannak a munkahelyi kapcsolatokra, különböző szituációkra. Górcső alá kerül továbbá az impression menedzsment és a karizmatikus vezetés, a machiavellisztikus vonások, a humor, a dolgozók munkával kapcsolatos attitűdjei és a csoportkohézió közötti lehetséges kapcsolat is. Előadásunk fő fókusza az, hogy az impression menedzsment stratégiák hogyan jelennek, jelenhetnek meg a vezetésben.

NŐK SPORTJÁNAK FENNTARTHATÓSÁGI ASPEKTUSAI

Szerző: **Béki Piroska**

A sport gyakran az erő, a versengés és a férfiasság szimbólumaként jelenik meg. Ez a hagyományos kép azonban változásokon megy keresztül, ahogy a társadalom és a sport kultúrája is. A nők egyre inkább elfoglalják helyüket a sport világában, és egyre inkább vonzóvá válik a női szereplők számár. Míg a hagyományos sportokat férfidominancia jellemzi, az esport a digitális térben nyújt lehetőséget a nemi egyenlőség előmozdítására és a női részvétel ösztönzésére. Az esportban a nők számára kevésbé sztereotíp megítélésel bír, nem kell a hagyományos sportokban tapasztalt akadályokkal szembenézniük. A gender identitás és a sport kapcsolata egy összetett terület, amely számos kihívást és lehetőséget rejteget. Az LMBTQ+ közösség tagjainak részvétele a sportban gyakran szembesül diszkriminációval és előítéletekkel, de egyre több kezdeményezés támogatja az inkluzív sportkörnyezet kialakítását és az elfogadóbb hozzáállást. Ugyanakkor a transznemű személyek részvétele a sportban különösen fontos és megosztó téma, amelyet az elmúlt években sok vita kísért. Az egyes szervezeteknek és szabályozóknak meg kell találniuk az egyensúlyt a versenyegyenlőség és az emberi jogok tiszteletben tartása között, hogy lehetőséget adjanak a transznemű sportolóknak a részvételre, miközben biztosítják a fair play és a versenyegyenlőség elvét. Végül, fontos felismerni a nők sportjának jelentőségét a társadalomban. A sport nemcsak testi és szellemi egészségügyi előnyöket kínál, hanem a nők önbizalmának és önbecsülésének növelését is segíti, valamint elősegíti a nemi egyenlőséget és az inkluzivitást. A nők részvétele a sportban gazdag és sokszínű közösséget teremt, amely hozzájárul a fenntartható és inspiráló sportkultúra kialakításához.

WELL-BEING, AVAGY MIT ESZÜNK A MUNKÁBAN?

Szerzők: **Berencsi Alexa – Fehér András**

Az erőforrás gazdálkodás fontos pillére a vállalati fenntarthatóságnak. Különösen igaz ez, az utóbbi időkben mikor a munkavállalóknak és a munkáltatóknak egyaránt helyt kell állni nap mint nap a gyorsan változó környezet ellenére. A haladó gondolkodású vállalatok számára éppen ezért felértékelődött az alkalmazottak fizikai és mentális jóllétének a szerepe. A well-being megteremtése vagy fenntartása számos aspektusból megközelíthető, jelen tanulmányban az életmódfejlesztést és a táplálkozást állítottuk a középpontba. Egy átlagos munkanap során nyolc és négy óra között legalább

egyszer mindenkinek megkordul a gyomra, és ez esetben nem mindegy milyen tápanyag bevitt biztosítunk vagy biztosítanak a szervezetünk számára.

ÚT A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS IRÁNYÁBA – CÉLOK A NEMZETKÖZI BERUHÁZÁSI JOGBAN

Szerző: **Bihari Erika**

A nemzetközi beruházási jog – amely az államok közötti beruházásokkal kapcsolatos jogi szabályozást foglalja magában – a külföldi befektetések védelmével foglalkozik és a védelmen túl célja a fenntartható gazdasági fejlődés előmozdítása is. A külföldi befektetések védelme olyan állami intézkedéseken keresztül valósul meg, amelyek nem sértik az idegen tőkével való megfelelő bánásmód követelményét. Egy állami intézkedés aggályos lehet többek között például, ha az nem veszi figyelembe a kisajátítás tilalmát, nem tartja tiszteletben a nemzeti elbánás és a tisztességes és méltányos elbánás elvének, valamint nem biztosítja a beruházásokra vonatkozó stabil jogi és gazdasági környezetet. Széles körben elismert tény, hogy a külföldi befektetések szükségesek a fenntartható fejlődés eléréséhez. Ezen befektetések ösztönzésére és védelmére – amiket nemzetközi szerződésekbe foglalt különböző jogi garanciákkal biztosítanak – az államok beruházásvédelmi egyezményeket kötnek, amelyeknek célja minden esetben a gazdasági fejlődés előmozdítása. A közelmúltban jelentkező fenntartható fejlődéssel kapcsolatos aggodalmakra reagálva elindult egy olyan folyamat, miszerint a szerződő felek új beruházásvédelmi egyezményeikbe a külföldi befektetések védelme mellett és azzal összhangban már a fenntartható fejlődés céljait is integrálták. A nemzetközi beruházásvédelem és a fenntartható fejlődés közös célja, hogy olyan jogállamiságon alapuló nemzetközi rendszer jöjjön létre, amely szilárd jogi alapot biztosít az olyan beruházások számára, amelyek végső célja a (fenntartható) fejlődés. A nemzetközi beruházási jog és a fenntartható fejlődés összefüggésében releváns számos szempont közül előadásomban azokat az újabb beruházási „szerződési gyakorlatokat” mutatom be, amelyek már kifejezetten kapcsolódnak és hivatkoznak a fenntartható fejlődésre vagy annak bizonyos aspektusaira, mint például a környezetvédelem, a munkajogi normák vagy az emberi jogokkal kapcsolatos rendelkezések. Továbbá röviden kitérek olyan, – véleményem szerint – jelentős beruházási jog-és szerződésértelmezési kérdésekre, amelyeket a választottbírók a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos szempontok figyelembevételével válaszoltak meg olyan döntéseikben, amelyek kisajátítással és a tisztességes és méltányos elbánás elvének megsértésével kapcsolatosak. Az ügyek jogalapjait olyan beruházásvédelmi egyezmények képezték, amelyekből hiányzik a fenntartható fejlődésre való kifejezett utalás.

A HAJDÚ-BIHAR VÁRMEGYEI KIS,- ÉS KÖZÉPVÁLLALKOZÁSOK DIGITÁLIS ÉRETTSÉGÉNEK A VIZSGÁLATA

Szerzők: **Bogdán Mihály – Popovics Péter András**

A digitális technológiák jelentősen átalakítják a világunkat, amiben élünk és dolgozunk. Életünk számos aspektusát érintik, a mindennapi feladataink elvégzésétől egészen a vállalkozások működési mechanizmusáig. Az Európai Unió egyik fő prioritása a digitális transzformáció segítése. Célkitűzésként határozták meg, hogy a vállalkozások 90 százalékának el kell érni a digitális intenzitás alapszintjét, továbbá, hogy a vállalatok 75 százaléka alkalmazzon felhő alapú szolgáltatást, képes legyen nagy mennyiségű adatok feldolgozására, elemzésére, illetve használjanak mesterséges intelligenciát. A haza vállalatokról elmondható, hogy a digitalizációjuk elmarad az európai uniós átlagtól. Az alapszintű digitális intenzitással rendelkező KKV-k aránya az összes KKV-n belül mindössze 34 százalék, ami jelentős különbség az uniós 55 százalékos átlagtól. A magyar KKV-közgazdasági szerepe kiemelkedő fontosságú, hiszen a hazai foglalkoztatottak 74 százalékának biztosították munkát és a bruttó hozzáadott érték 59 százalékát állították elő. A kutatásom célja, hogy

felmérjem a Hajdú-Bihar vármegyei kis,- és középvállalkozások digitális érettségét. Ezen felül megismerjem a digitalizációról alkotott véleményüket, illetve a digitális jó gyakorlatokat.

ÁLLAMI SZABÁLYOZÁSI SZEREPEK VÁLTOZÁSA AZ EURÓPAI UNIÓ BELSŐ PIACÁN

Szerző: **Bordás Péter**

Az Európai Unió liberalizációs politikája eltérő mélységben és módon valósult meg az egyes hálózatos szolgáltatások területén. Az 1970-es és 80-as évek célkitűzései nagyban átalakultak az elmúlt évtizedekben, köszönhetően az integráció területi növekedésének, a digitalizáció gyors terjedésének, a globális folyamatok változásának, a 2008-as gazdasági válságnak vagy épp a 2020-ban megjelenő COVID-19 világjárványnak. Ez tetten érhető egyfelől a szabályozás tárgyának kiterjedésében, azaz korábban nem szabályozott szolgáltatások regulációjában, másfelől a szabályozás közösségi és tagállami szintű felügyeletének reformjában, harmadrészt a hálózatos szolgáltatások szervezésében történő állami szerepvállalás növekedésében is. A 2020-as éveket követően immáron kijelenthetjük, hogy a piaci viszonyok állami befolyásolásának újabb korszakába léptünk. E globális folyamat egyes jelenségei az európai integráció szintjén is egyre inkább megjelentek, megjelennek. Így különösen a jogalkotásban és a gyakorlatban is. Úgy tűnik, hogy a hagyományos privatizációs és liberalizációs politikát felváltja a „reprivatizáció és a reliberalizáció” újfajta eszközrendszere. Ez persze más módon és más szinten érvényesül, mint az korábban gondoltuk. Jelen előadás keretében e folyamatokat és szabályozási eszközöket, mondhatni trendeket és fordulatokat elemzem állam- és jogtudományi szempontból.

A CHATBOTOK ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI A BUSINESS COACHINGBAN –

SZISZTEMATIKUS SZAKIRODALOM ELEMZÉS

Szerzők: **Boros József – Dajnoki Krisztina**

A mesterséges intelligencia potenciális integrálása a business coachingba megjelenik a szervezetfejlesztési stratégiákban, különösen a chatbotok használatával. A tanulmány szisztematikus szakirodalmi áttekintést végez, hogy megértse a chatbotok jelenlegi alkalmazásait és hatásait a business coachingban. A technológiai fejlesztések által indukált változások általános megosztottsága és kettőssége a vizsgált területen is megjelenik. A coaching igények globális növekedésével a chatbotok innovatív megoldást kínálnak a hagyományos coaching módszerek korlátaira, például a magas költségekre és a korlátozott hozzáférésre. A chatbotok integrálása a business coachingba potenciálisan átalakíthatja a coaching gyakorlatokat azáltal, hogy elérhetőbbé és gyakoribbá teszi őket, ezáltal javítva a szervezeti teljesítményt és a személyes fejlődést. A tanulmány strukturált szakirodalmi áttekintési módszertant használt a Scopus adatbázisból származó releváns tudományos publikációk elemzésére. Összesen 57 cikk került azonosításra, amelyekből a szűréseket követően 6 releváns tanulmány került a chatbotok business coaching kontextusban történő használatára összpontosítva. A vizsgálat kitér az érintett publikációk szerzőinek, megjelenési helyeinek, témáinak, a bevont mintának, az alkalmazott módszereknek, és az azonosított előnyök és hátrányok áttekintésére. A cikkek közül két esetben a chatbot eszközök technikai felépítési kereteit és az antropomorfizmus szintjét érintik, míg a többi tanulmány különböző aspektusok szerint nézi a chatbotok használatára adott visszajelzéseket a coaching folyamatban. Az eredmények alapján a chatbotok ígéretes lehetőséget rejtenek magukban a business coaching folyamatában, ugyanakkor vannak kritikus fejlesztési területek, beleértve az érzelmi intelligenciát, a személyre szabást és az etikai megfontolásokat. A jövőbeli kutatásokat javasolt longitudinális vizsgálatokra építeni, hogy jobban meg lehessen érteni a chatbotok hosszú távú hatását a coachingban, mely alapján iránymutatásokat lehet kidolgozni a bevezetésükre vonatkozóan, hogy maximalizálni lehessen a hatékonyságukat, szem előtt tartva az etikai elvárásokat, esetleges aggályokat. A szakirodalom hangsúlyozza a chatbotok üzleti coachingba való gondos integrációjának szükségességét, figyelembe

véve mind a képességeiket, mind a korlátaikat. A szervezeteknek olyan stratégiával kell megközelíteniük a chatbotok bevezetését a coachingban, amely kiegészíti az emberi coach folyamatot, biztosítva, hogy a technológia inkább fokozza, támogatja, mintsem helyettesítse az emberi elemet a coaching-kapcsolatokban. A tanulmány nemcsak a tudományos szakirodalomhoz járul hozzá a jelenlegi kutatások összegzésével, hanem a gyakorlati szakemberek számára is útmutatást nyújt a mesterséges intelligencia technológiák átgondolt integrálásához a business coaching területén.

EGYETEMI HALLGATÓK TANULÁSI SZOKÁSAIRÓL

Szerzők: **Burján-Mosoni Boglárka – Vámosiné Varga Adrienn**

A mai felgyorsult világban az internetnek köszönhetően szinte minden elérhetővé vált a diákok számára. Ez nagy előny is lehet, viszont tapasztalataink azt mutatják, hogy nagyon sok szakmailag helytelen anyag kering az interneten. A diákok, akik az adott tananyagot el kívánják sajátítani, nem tudják felmérni, hogy a talált anyag korrekt módon dolgozza-e fel az adott témát. Célunk egy olyan gyűjtőfelület létrehozása, amely segítségével a hallgatók hozzáférhetnek olyan online anyagokhoz, videókhoz és szoftverekhez, amelyek szakmailag megbízhatóak és helyesek. Vajon milyen elektronikusan elérhető tartalmakat preferálhatnak a hallgatók? Tájékozódniuk kell róla, hiszen a tanulási szokások, stratégiák jelentősen megváltoztak az utóbbi években. Kérdőíves felmérést végeztünk, melyben rákérdeztünk az egyetemi hallgatók tanulási szokásaira: hol, hogyan, kivel, mikor, mennyit, honnan tanulnak? Használják-e problémamegoldó szoftvereket? Mi a véleményük a mesterséges intelligencia használatáról?

HORGÁSZTAVAK VAGYONI ÉRTÉKELÉSE – A PIACI ELVŰ MEGKÖZELÍTÉS KRITÉRIUMAI

Szerzők: **Buzás Ferenc – Szűcs István – Cehla Béla – Kiss Sándor**

A horgászat egyik legnépszerűbb szabadidős tevékenység, a kapcsolódó egyéb rekreációs szolgáltatások révén jelentős szerepet tölt be egy adott övezet vagy régió turisztikai és közvetlen gazdasági potenciáljának erősítésében. A horgásztavak- mint befektetési létesítmények - forgalma egyéb ingatlantípusokhoz (lakó- vagy kereskedelmi ingatlanokhoz) képest jelentősen alacsonyabb, üzleti potenciáljuk összetettebben értékelhető. A horgásztavak vagyoni értékelése a hagyományos értékelési szempontokon túl speciális megközelítést igényel. A cikkben a horgásztavak piaci forgalmi adatait elemezzük és javaslatokat dolgozunk ki a reális piaci forgalmi érték megállapításához.

KÖRNYEZETI ÉS TÁRSADALMI FENNTARTHATÓSÁG VÁROSI KÖRNYEZETBEN

Szerzők: **Czédli Herta – Varga Zsolt**

A környezeti és társadalmi fenntarthatóság koncepciójára alapozott kutatásunk célja a fenntartható városi környezet ökológikus értelmezése, különös tekintettel az életminőséget befolyásoló környezeti tényezőkre és az antropogén hatások környezetegészségügyi vonatkozásaira. A fenntarthatóság feltételeinek egy település, egy város csak akkor felel meg, ha a környezettel harmonikus ökológiai egyensúlyban van. A lakóterületi sűrűség, a beépített területek növekvő aránya, a zöldfelület deficit markáns jelenléte továbbá a lakosság által elvárt szolgáltatások és funkcionális igények kapcsolatrendszer komplex képet ad a nagyvárosok problematikájáról. A városi lakosság kitettsége egyre nagyobb a klímaváltozás miatt, így az emberi egészség nem biztosítható a természet adottságai nélkül. Az egészséges városi környezet, a rendelkezésre álló természeti környezet képes biztosítani a megújulás lehetőségét. A természettel való kapcsolatrendszer újraépítése és biztosítása kiemelt feladat napjainkban. A biofilia hipotézisből kiindulva igazolható, hogy a természeti környezettől elszakadt, városiasodott ember csak akkor lehet egészséges és kiegyensúlyozott, ha kielégíti alapvető szükségletét, a természethez való kapcsolódását. A zöldfelületi rendszer integrált szemléletű

tervezése révén biztosítható az élőhelyként értelmezett városi zöldfelületek ökológiai folytonossága, amely a biodiverzitás növelése mellett a rekreációs célokra alkalmas felületeket is összeköti egymással. Az integrált városi életmód megteremtése által indulhat el egy település a környezeti fenntarthatóság irányába. Elemzéseink révén bemutatjuk a versenyképességet befolyásoló tényezők (beépítettség, klíma-adaptáció) és a zöldfelületi deficit közötti kapcsolatot. A négy (zöld, kék, szürke, vörös) „ökoinfrastuktúra elem” rendszerszintű összehangolásával a korábban feldarabolódott ökológiai rendszerek egységét valósíthatjuk meg városfejlesztési koncepciókban.

AZ INFLUENCER MARKETING, AVAGY HOGYAN VÁLHAT AZ ÉNMÁRKA VÁLLALATI MÁRKÁVÁ?

Szerzők: **Csák Krisztián – Pierog Anita**

Az influencer marketing a vállalatok és közösségi médiában elismert személyek együttműködését jelenti, akik jelentős követőtáborral rendelkeznek, hogy promótálják vagy értékesítsék a vállalat termékeit és szolgáltatásait. Az influencer marketing szerepe az elmúlt években jelentősen növekedett, ma már kulcsszerepet tölt be a vállalati marketingstratégiákban. A márkaépítés jelentősége kiemelkedő a vállalati siker szempontjából, hiszen segíti a bizalom kialakítását, a vásárlói elkötelezettséget és az üzleti pozicionálást. Az énmárka fogalma napjainkban már mindennapok részévé vált az internet és a közösségi média térnyerésével is, amelynek egyik fő tényezője az önazonosság és a célok tudatos megjelenítésében rejlik. Az influencer marketing lehetőséget kínál a vállalatoknak arra, hogy együttműködjenek olyan személyekkel, akik azonosulni tudnak a vállalat értékeivel és meg is tudják azt jeleníteni. Ennek köszönhetően a vállalatok nemcsak szélesebb közönséghez juthatnak el, hanem az influencer személyes márkáján keresztül hitelesebben és azonosabb módon jelenhetnek meg a közösségi médiában. Az influencer marketing hatása a vállalati sikerre azon alapul, hogy segíti a vállalatokat célzottan elérni a közönségüket, hiteles tartalmakat létrehozni, növelni az online jelenlétüket és követőik számát, valamint virális hatást kiváltani a márkával kapcsolatos tartalmak terén.

A MOBBING ÁRNYÉKÁBAN – A VEZETÉSI STÍLUSOK ÖSSZEFÜGGÉSEI A MUNKAHELYI BÁNTALMAZÁSSAL

Szerző: **Csapó Gyöngyvér**

A mobbing vagy a munkahelyi zaklatás egy olyan helyzet, amelyben az egyén folyamatosan és hosszú időn át ki van téve a munkahelyén kapott sértéseknek és zaklatásnak (Leymann, 1996; Matthiesen és Einarsen, 2007). A mobbing általában konfliktussal kezdődik, amely később pszichoterrorként folytatódik: áldozatokat különböző inzultusok érik, például kiabálnak velük, kibeszélik őket a hátuk mögött, kritizálják őket, vagy lealacsonyító munkát végeztetnek velük. Szervezeti szinten a mobbing negatívan befolyásolja a hatékonyságot, csökkenti a munkahelyi elégedettséget és motivációt, valamint hozzájárul az elvándorlási szándék magasabb szintjéhez (Martino, Hoel és Cooper, 2003). A kutatás célja az volt, hogy vajon milyen összefüggésben áll egymással a mobbing, stressz, szorongás és depresszió, valamint, hogy milyen kapcsolat fedezhető fel a mobbing és a megküzdési stratégiák, valamint a vezetési stílusok között. A módszertan részeként két különböző kérdőívcsomagot alkalmaztunk egy vegyes munkavállalói mintán. Az első kérdőívcsomag a pszichoszociális tényezőket és a megküzdési módok preferenciáját mérte, míg a második a különböző vezetői stílusokat (transzformatív, etikus és szolgáló vezetési stílus) vizsgálta a mobbinggal összefüggésben. Összesen 397 résztvevő vett részt a kutatásban. Az eredmények kimutatták, hogy a munkahelyi bántalmazásnak való kitettség növeli a depressziós tüneteket és a stresszt a résztvevők körében. Emellett a megküzdési módok közül az emóciókiürítés és az önbüntetés stratégiák gyakrabban fordultak elő azoknál, akik éltek át munkahelyi bántalmazást. A vezetési stílusok esetében mind az etikus, transzformatív és szolgáló vezetési stílusok pozitív hatást gyakoroltak a

munkahelyi bántalmazásra előfordulására; tehát, minél magasabb mértékben volt jellemző a vezetőre a három vezetési stílus közül valamelyik, annál kisebb mértékben számoltak be a munkavállalók mobbing élményről. Következésképpen, a kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy a munkahelyi bántalmazás, a stressz és a depresszió komoly egészségügyi és vezetési kockázatokat jelentenek a szervezetek számára. Fontos, hogy a vezetők tudatosan alakítsák vezetési stílusukat, és támogató, etikus környezetet teremtsenek a munkavállalók számára. További kutatásokra van szükség a témában annak érdekében, hogy még jobban megértsük ezeknek a tényezőknek a komplex hatásait és a kezelési stratégiákat.

HAZAI ÉS KÜLFÖLDI MUNKAVÁLLALÓK ÉS A MUNKAERŐPIAC MAGYARORSZÁGON: NEM, ÉLETKOR, ISKOLÁZOTTSÁG

Szerzők: **Csástyu Lilla – Kun András István**

A bevándorlás hatása a fogadó ország gazdaságára régóta kutatott, viszonylag jól ismert terület a nemzetközi szakirodalomban, a hazai adatok elemzése azonban még bír „fehér foltokkal”. A nemzetközi adatokból és korábbi hazai elemzésekből is tudjuk, hogy a bevándorlás hatása a fogadó ország gazdaságára általában kedvező: növeli a kibocsátást, a gazdaság versenyképességét, csökkenti a munkaerőhiányt, javítja a magasabb végzettségűek munkaerőpiaci helyzetét, jövedelmét, és segíti az innovációt. A hatások azonban nem csak pozitívak. Főleg az alacsonyabb végzettségűek esetében, bár inkább csak rövidtávon, de csökkenti a külföldi munkavállalók által támasztott verseny a foglalkoztatást, így a jövedelmeket is, és emeli a munkanélküliségi rátát. A végzettség tehát jelentősen meghatározza, mikén érint egyes hazai munkavállalói csoportokat a bevándorlás. Ehhez hasonlóan a nem, az életkor, és a területi elhelyezkedés is befolyásolhatja a migráció hatásainak eredőjét. Jelen tanulmány a Központi Statisztikai hivatal adatai alapján elemzi a külföldi állampolgárok munkaerőpiaci jelenlétének hatásait a hazai munkaerőre, támaszkodva főleg a népszámlálási (2001, 2011, 2021) adatokra, de kiegészítve azt az éves adatbázisokkal. A fő kutatási cél a fentebb említett tapasztalatok Magyarországi ellenőrzése, az esetleges különbségek feltárása. A vizsgálat kiemelten fókuszál az iskolázottság, az életkor és a nem szerepének feltárására. Az adatelemzést (vár)megyei, illetve regionális szinten végezzük, a régiók jellemzéséhez felhasználjuk azok népességi, vándorlási, jövedelem, GDP, innovációs és szegénységi adatait.

FOGYASZTÓI MAGATARTÁS VIZSGÁLATA A FENNTARTHATÓ LAKÓHÁZÉPÍTÉSEK TEKINTETÉBEN

Szerzők: **Csernák-Csorba Klaudia – Tóvölgyi Sarolta**

A fenntartható gazdaság és társadalom megteremtése napjaink egyik legnagyobb kihívása, melyben az építőipar fontos szerepet játszik. A tanulmány célja az volt, hogy feltárja, hogyan jelenik meg a fenntarthatóság az építőipar lakóházépítési szegmensében, különösen a szerelt technológiával kivitelezett lakóházak területén, ezen lakóházak építetőinek fogyasztói magatartásában. A kutatás során 12 szerelt építési technológiával kivitelező magyarországi vállalat tulajdonosai és felsővezetői vettek részt önbeszámoló módszerrel folytatott interjún. Az interjúk során feltérképezésre kerültek a területen megjelenő fogyasztók vásárlási döntéseinek tényezői, a hozzáadott értékek megjelenése, valamint szerepe a fogyasztási döntésekben az interjúalanyok sok éves ügyfélkapcsolati tapasztalatai alapján. Az interjúk alapján az derült ki, hogy a fenntarthatóság megjelenése a fogyasztók, azaz az építetők irányából főként ezen lakóházak és kivitelezési forma hozzáadott értékeiben rejlik. Ezen hozzáadott értékek közé tartoznak a hőszigetelési értékek, a fenntartható üzemeltetés, a környezetbarát technológiák és anyagok használata, az anyaghasználatból eredő egészségmegőrzés lehetősége, a kivitelezéshez és üzemeltetéshez kapcsolódó kisebb energiaigény és kevesebb hulladéktermelés, a megújuló energiaforrások lakóházakba való integrálása, valamint a gyorsaság, kiszámíthatóság és a kivitelező vállalat iránt korábban kialakult bizalom. A kutatás során továbbá

kiderült, hogy a fenntarthatóság inkább öntudatos fogyasztói magatartásként jelenik meg. Ennek oka, hogy a fogyasztókat elsősorban a lakóházak üzemeltetéséhez kapcsolódó jövőbeni fenntartási költségek csökkentése motiválja, másodsorban az öntudatos fogyasztói magatartás további jellemzői, mint például az egészség védelmére tett intézkedések. Ezzel szemben a felelős fogyasztói magatartáshoz köthető környezetvédelmi szempontok az építés folyamatában és anyagaiban csak sokadrangú helyen jelennek meg a fogyasztók döntéseiben, jellemzően olyan alacsony mértékben, hogy a végső építési döntéseket nem határozzák meg. Továbbá a társadalmi felelősségvállalás szempontjából az interjúalanyok nem említettek konkrét intézkedéseket és ilyen irányban felmerülő fogyasztói felvetéseket sem. Mindezek ellenére a szakmai kutatásokban megjelennek többek között az ökoházak, a kenderbeton, a széndioxid-mentes cementgyártás és más fenntartható építési módszerek és anyagok, valamint az építőipar társadalmi felelősségvállalásának jelentősége. A kutatási eredmények azt mutatják, hogy bár a szakmai körökben jelentős hangsúlyt kap a fenntarthatóság, a fogyasztók döntéseiben jellemzően hozzáadott értéként és nem döntő tényezőként jelennek meg a fenntarthatóságra irányuló megoldások. Az interjúk alapján kiderült, hogy a legjellemzőbb döntési tényezők egy szerelt technológiával kivitelezett lakóház építetői esetében a lakóház kivitelezésének és anyagainak ára, a várható alacsony fenntartási költségek lehetősége, valamint a kivitelező cég iránt fennálló bizalom. Ezért a további kutatásoknak és ezek széleskörű publikálásának kiemelt szerepük van annak érdekében, hogy a fenntarthatóság mind a vállalatok, mind a fogyasztók számára fontosabb szemponttá váljon az építési folyamatban. A fenntarthatóságra való törekvés lakóházépítési szektorban való elterjedésének és tudatosításának jelentősége nem csupán az alkalmazható építőanyagok kapcsán, hanem az építési folyamat teljes spektrumában is kiemelkedő. Az interjúk során az is kiderült, hogy közvetetten a vállalatok számára is fontos a fenntarthatóság, elsősorban azért, hogy hosszú távon költséghatékonyabb megoldásokat kínálhatnak ügyfeleiknek. Azonban a társadalmi felelősségvállalásnak és a környezetvédelemnek is szerepet kell kapnia a vállalatok stratégiájában. A tudatos vásárlói magatartás, melynek része a fenntarthatóság iránti igény is, egyre inkább alakítja az építőipar és az építőanyagok piacát is, így a vállalatoknak figyelembe kell venniük ezt a trendet, és megfelelő válaszokat kell adniuk rá.

DIGITÁLIS SZÖVEGKEZELÉST TÁMOGATÓ GRAFIKAI ESZKÖZÖK

Szerzők: Csernoch Mária – Csernoch Júlia – Szűcs Edit Gizella

A legnépszerűbb számítógépes, produktumot előállító tevékenység a digitális szöveg-kezelés, egészen pontosan a szövegkezelést imitáló egyéb tevékenységek, amelyek rövid szakirodalmi megnevezése a bricolage (barkácsolás). Kutatásaink bizonyítják, hogy a valódi szövegkezelést jellemzően kétféle tevékenység a (1) szövegszerkesztés, valamint a még inkább limitált (2) szövegszerkesztő programok használata váltja ki. Ezen két utóbbi folyamatból hiányzik az adatfeldolgozás, a problémamegoldás, ennek következtében még nyomokban sem fedezhető fel a PDCA folyamat. Szinte kizárólagosan az eszközökön, azok használatán van a hangsúly, figyelmen kívül hagyva a természetes és a mesterséges nyelvű szövegekkel szemben állított követelményekkel. Korábbi kutatások eredményei alapján egyértelműen megállapítható, hogy az eszközcentrikus megközelítés következménye az alacsony hatékonyságú munkafolyamatok, ezek további következménye a milliós nagyságrendben előállított és megosztott hibás digitális szöveg, amely elvezet a szövegkezelési paradoxonhoz. A paradoxon megfogalmazza, hogy minél alacsonyabb szintű egy dokumentum, annál több információ szükséges annak feldolgozásához, tehát minél alacsonyabb szintű a felhasználó tudása, annál több tudáselemet igényel a barkácsolt dokumentum formázása, módosítása. Jelen tanulmány röviden bemutatja a paradoxont magyarázó gyökérokot, amelyek közül kiemelendő a sztenderdek ismeretének hiánya, a folk-pedagógia és a túlzott önértékelés, magabiztosság, a „nincs-hiba” és a „mindenki-így-csinálja” effektusok széleskörű elterjedése és elfogadása. A különböző típusú oktatási segédanyagok elemzése azt is felfedi, hogy mindezek a tévhitek és hiedelmek az oktatási folyamatok alacsony hatékonyságához vezetnek, legyen az csoportos – iskolai és képzési – vagy egyéni felkészítés, felkészülés. Mindezen kutatási

eredmények ismeretében a tanulmány részletesen bemutatja azokat a grafikus andonokat, amelyek segíthetnek a digitális szövegkezelés hatékonyságának növelésében, a hibák csökkentésében, a tudatos számítógéptudományi alapismeretek beépítésében a szövegkezelési folyamatokba. Az andonok értelmezése, mint digitális grafikus értő olvasás, a szövegkezelési alapok megismerésén túl segíti a felhasználót az informatikai rendszerek megértésében, az informatikán belüli tudástranszfer-elemek aktiválásában és a tantárgyi integrációban. A bemutatott módszer további előnye, hogy ember és probléma-centrikus, ennek értelmében a feladatokra, problémákra, a hibás termékek minimalizálására, meg-szüntetésére és a hatékonyságra koncentrálnak, szemben a klasszikus, mára bizonyítottan alacsony hatékonyságú, hibaérzékeny és veszteséget termelő, tudástárat (inventory) építő megközelítésekkel.

KANBAN A DIGITÁLIS ADATFELDOLGOZÁSBAN

Szerzők: **Csernoch Mária – Szűcs Edit Gizella**

Napjaink digitális oktatása egy klasszikus tolórendszerű képzés, annak ellenére, hogy a tantárgy tartalma és sajátosságai egy húzórendszerű megközelítést igényelnének. A tolórendszer egyik sajátossága az eszközcentrikus oktatás, ahol a fókusz a hardver és a szoftver eszközökön van, abban a hitben, hogy lehetséges tudásraktárak felépítése. A tolórendszerű digitális oktatási megközelítés egyik következménye, hogy nem történik meg a számítógép tudomány alapkoncepcióinak átadása és az ezt támogató megközelítések fejlesztése és alkalmazása. Jelen tanulmány az ipari húzórendszerek elméletét felhasználva mutat be egy lehetséges megoldást, amely elvezethet a digitális oktatás hatékonyságának növeléséhez, csökkentve vagy megszüntetve ezzel az adatfeldolgozás során keletkező veszteségeket. Az elméleti megfontolásokon túl, részletezésre kerül egy valós adatokon elvégzett adatfeldolgozási probléma elemzése, tervezése, kivitelezése és tesztelése.

A PÖTTYÖS TÚRÓ RÚDI FOGYASZTÓI ELFOGADOTTSÁGA MAGYARORSZÁGON

Szerzők: **Csipkés Margit – Éliás Réka**

A kutatási témánk a Pöttyös Túró Rudi fogyasztói magatartásának vizsgálata Magyarországon. Mivel a Pöttyös Túró Rudi az egyik legnépszerűbb édesség Magyarországon mind a felnőttek, mint a gyermekek körében, ezért került a választás erre a termékre. A kutatásunk célja annak feltárása, hogy milyen tényezők határozzák meg a Pöttyös Túró Rudi fogyasztói magatartását, és milyen irányban változik az édesség piaci helyzete a 2024. évben. A kutatás során a fogyasztói magatartás elméletének és módszertanának felhasználásával kerülnek bemutatásra a tejtermékek, illetve a Pöttyös túró rudi piaci helyzete, illetve a fogyasztói szokások. A kutatásunkban egy kérdőíves felmérést végeztünk el a fogyasztói magatartás vizsgálata céljából a Pöttyös Túró Rudi piacán a Magyarországon élő lakosság körében. A célunk, hogy jobban megértsük a fogyasztói döntéshozatali folyamatokat, és azokat a tényezőket, amelyek befolyásolják a Pöttyös Túró Rudi iránti keresletet. A kutatás fontossága abban rejlik, hogy az élelmiszeriparban egyre fontosabb szerepet játszik a fogyasztói magatartás elemzése. A piac változó igényeihez alkalmazkodva az élelmiszeriparnak folyamatosan meg kell újítania és fejlesztenie a termékeit. A Pöttyös Túró Rudi piacának elemzése tehát nem csak az édesség piaci helyzetét mutatja be, hanem átfogó betekintést nyújt a fogyasztói magatartás jellemzőire az élelmiszeriparban.

UNIÓS KÖLTSÉGVETÉSI BEVÉTELEK REFORMJA – ZÖLD ÚTON?!

Szerző: **Csűrös Gabriella**

Napjainkban a válságok korát éljük. De vajon mondhatjuk-e úgy, hogy a lehetőségek korát is? Amikor kihívásokkal szembesülünk, a válságkezelés lehetőséget is ad új utak, megoldások keresésére. A Covid 19 világjárvány kezelése céljából, majd kiegészülve az energiaválság

kezelésének céljával az Európai Unió keretében addig nem látott mértékű Helyreállítási Eszköz felállítására került sor, mely az európai gazdaságok talpra állítása és rezilienciájának növelése mellett az uniós támogatások környezetvédelmi célú felhasználásának növelését is szolgálja (párhuzamosan az uniós többéves pénzügyi keret környezetvédelmi funkciójának erősödésével). Ezáltal (kölségvetési) kiadási oldalon erősödik az uniós források környezetvédelmi determináltsága. Mindamelltt az uniós kölségvetés saját forrásainak a rendszere is reformkényszer előtt áll. Vizsgálatunk kiterjed egyrészt a kölségvetési reformok szükségszerűségének okaira, másrészt a reformtörekvések irányaira is. Vajon az elmúlt évek válságai fenntarthatóbb útra terelik az uniós kölségvetést? Ezáltal zöldebb is lesz?

MENTÁLIS ILLÚZIÓK – VEZETŐI TÉVEDÉSEK MINTÁZATAI

Szerzők: **Danyi József – Síklaki István**

Előadásomban az intuíció és a racionalitás témaköréhez kapcsolódó phd. kutatásom eredményeiről számolok be. Vezetői interjúmban, melyekben sikersztorikat és bukásokat dolgoztam fel, a tévedések gondolati mintázatait, ún. „kognitív torzításokat” keresek, célom ezek és a bukáshoz, veszteséghez vezető szituációk leírása. Az érzelmek, intuíciók, gondolkodási sémák minden történetben megjelentek, az ezekből fakadó kognitív torzítások jelentősen ronthatják a vezetői döntések hatékonyságát, ugyanakkor a sikeres vezető személyiségének legalább annyira szükséges alkotóelemei, mint a racionális döntések.

EZÜSTLAKODALOM VAGY VÁLÁS: HOGY ÁLL A BALANCED SCORECARD ÉS A MEGÚJULT EFQM 2020 MODELL KAPCSOLATA

Szerzők: **Darnai Balázs – Kotsis Ágnes**

Több évtizede már, hogy menedzsmentkutatások egyértelmű szinergikus kapcsolatot mutattak kis az EFQM modell korábbi verziója és a Balanced Scorecard (BSC) között, különösen a stratégiai menedzsment, a teljesítménymenedzsment és az eredményességmérés területein. Az EFQM 2020-as frissítése azonban jelentős változásokat hozott a modell struktúrájában és hangsúlyában, amelyek potenciálisan tovább mélyíthetik ezeket a kapcsolatokat. Kutatásunk feltételezése szerint, az EFQM 2020 modell új elemei, mint például a megnövekedett hangsúly a fenntarthatóságon és a stakeholderek szélesebb körének bevonásán, erősíthetik a BSC által szintén képviselt stratégiai menedzsment funkciókat és teljesítményértékelési dimenziókat. Ennek igazolására szisztematikus irodalom áttekintést végeztünk, amely során összehasonlítjuk az EFQM 2020 modell és a BSC közötti kapcsolatokat korábbi modellekben fellelt kapcsolatokkal. A jelen tanulmány célja, hogy feltárja és megerősítse a kapcsolatot az Európai Minőségügyi Alapítvány (EFQM) 2020-as modellje és a Balanced Scorecard (BSC) között. Eredményei felvázolhatják, hogy hogy az EFQM modell módosításai milyen új lehetőségeket és kihívásokat jelentenek a szervezetek számára a BSC-vel való összehangolás terén. Az eredmények azon túl, hogy hozzájárulhatnak a menedzsmentelméleti ismeretek bővítéséhez, gyakorlati útmutatást nyújthatnak a szervezetek számára, hogy hogyan alkalmazzák hatékonyan a két modellt stratégiai és operatív céljaik elérésére. A kutatás végén szintetizáljuk a fő tanulságokat, és javaslatokat fogalmazunk meg a további kutatások irányaira, valamint a menedzsment gyakorlat fejlesztésére.

AZ EURÓPAI UNIÓ ÚJ IPARPOLITIKÁJA

Szerző: **Farkas Beáta**

2008-as globális válságot követő újabb és újabb kihívások (Covid-19 járvány, ukrajnai háború) hatására az Európai Unió gazdaságpolitikájában egy fokozatos paradigmaváltás megy végbe. A

kizárólagos gazdasági szempontok, a versenyképesség középpontba állítása helyett egy összetettebb célrendszer jelenik meg, amelyben a geopolitikai megfontolások nagy hangsúlyt kapnak. Olyan kifejezésekkel váltak gyakran használatossá, mint stratégiai autonómia, reziliencia. Ezek a folyamatok aktív, szektorális jellegű iparpolitikával párosulnak. Az előadás ezekről a változásokról ad áttekintést, összekapcsolva az Európai Unió mozgásterét meghatározó világgazdasági környezettel. Az USA és Kína által követett gazdaságpolitika sok tekintetben választási kényszer elé állítja az EU-t, mivel az előbbieknél az állami támogatások, programok alkalmazása olyan méretű, ami szemben áll az uniós egységes belső piaci szabályozás logikájával. Az előadás rámutat, hogy az EU egyfelől rendkívül aktívan, szinte szabályozási dömpinggel válaszolt az új helyzetre, másfelől viszont az alapszerződések adta jogszabályi keretek – amelyek a második világháború utáni világgazdasági renddel voltak összhangban – eleve korlátozzák a cselekvési lehetőségeit az egységes államszervezettel rendelkező versenytársakhoz képest.

A POLGÁRI JOGI IGÉNYEK ÉS A RACIONALITÁS

Szerző: **Fazakas Zoltán József**

A tíz évvel ezelőtt hatályba lépett Ptk., mint magánjogi kódex absztrakciókkal próbálja megragadni az élethelyzetek összességét és elveti a kazuisztikát. Ebből fakadóan egy személy döntési helyzetének főbb alappontjai a szerződéses jogviszonyokban így több oldalról ragadható meg. A jogtudomány társadalomtudományként korlátozottan alkalmas a matematikai képletek és eredmények magabiztosságát magára öltetni és bár a döntési lehetőségek és az igényérvényesítési eszközök adottak, a döntéshozó szubjektivitása, adott esetben az egyéni megértés korlátai, az információs aszimmetria, a racionalitással szembeni magatartások olyan különös tényezőket jelentenek a folyamatban, amelyek a jogalkalmazás általános kockázatain túli területre mutatnak. Az igényérvényesítés lehetőségeinek tárgyalása tehát minden esetben emberi korlátokba ütközik, ennek ellenére a joggazdasági elemzés pontosan a Ptk. megváltozott emberképéből fakadóan – amely valójában a racionális, önmaga érdekeit felismerő, jól informált személy képét ismeri el és vallja – nem csak indokolt, hanem valamennyi jogász hivatásrend műveléséhez is elengedhetlenné vált arra is figyelemmel, hogy a jogtudomány kihívásainak megválaszolása más tudományágak innovatív megközelítésének alkalmazását is indokolja napjainkban.

A FÖLDHASZNÁLAT VÁLTOZÁS HATÁSA A MÉZELŐ MÉH POPULÁCIÓRA EURÓPÁBAN

Szerzők: **Feketéné Ferenczi Aliz – Bauerné Gáthy Andrea**

A beporzók világméretű csökkenésének alapvető okai a földhasználat változásai, mint például a mezőgazdasági területek növekedése, az állattartás területigénye és az urbanizáció terjedése. Ezek a változások a természetes élőhelyek elvesztéséhez, feldarabolódásához és romlásához vezethetnek, ami a virágporforrások és fészkelőhelyek megváltozásán keresztül hatással van a beporzó populációkra. A földhasználat formája azonban változó. Az táplálékforrások elérhetőségét és a mikro-élőhelyek heterogenitását növelő változások általában pozitív hatással vannak a beporzók bőségére és sokféleségére. Míg az erőforrások elérhetőségét csökkentő változások, mint a túlzott monokultúra, negatív hatással járnak. A földhasználat változásai a mézelő méheken (*Apis mellifera*) kívül hatással vannak a vadon élő őshonos beporzó rovarokra, beleértve a vadon élő méheket, zengőlégyféléket és lepkéket. Az urbanizáció és a mezőgazdaság intenzívebbé válása átalakítja a tájat, megváltoztatva a vadon élő állatok számára rendelkezésre álló élőhelyeket, és veszélyeztetve a gazdasági és természetvédelmi szempontból egyaránt fontos fajokat. A mézelő méhcsaládok városi területre történő beáramlása (városi méhészet) hatással van a virágpor elérhetőségére és a vadon élő méhfajok gazdagságára. A mézelő méhek számának csökkenését a mezőgazdaság intenzívebbé válása és a növényvédő szerek használata okozza leginkább. A jövőbeni előrejelzések szerint az éghajlatváltozás miatt jelentősen csökkenni fog a mézelő méhfajok száma Európában. Az Eurostat

Land Use Statistics és a FAOSTAT adatbázisát felhasználva megvizsgáltuk a mézelő méhállomány és a földhasználat változásait az Európai Unió országaiban 15 évre visszamenőleg. Az idősoros adatok összehasonlítását alapul véve határoztuk meg a hasonló sajátosságokat és változásokat mutató országok csoportjait, valamint azonosítottuk a megfigyelhető tendenciákat. A földhasználati adatok képezik a területi elemzések alapját, a mezőgazdasági, erdészeti, vizes élőhelyek, vízi és városi területek nagyságának változása tekintetében. Ezeket az adatokat vetettük össze az európai mézelő méhállomány nagyságának változásával. Az eredmények azt mutatják, hogy a földhasználat változása, a rovarölő szerek használata és az éghajlatváltozás mind jelentős szerepet játszanak a mézelő méh (*Apis mellifera*) pusztulásában. A mezőgazdasági intenzifikáció és a növényvédő szerek használata kulcsfontosságú tényezők, amelyek hozzájárulnak a méhek pusztulásához, míg a változatos kultúrák és növényzet a méhcsaládok jobb egészségével járnak együtt. A beporzók megőrzésére irányuló erőfeszítéseket egyre inkább figyelembe kell venni a mezőgazdasági tájtervezés és -kezelés során. A méhek számának és fajgazdagságának jelentős növekedését figyelhető meg a beporzók fellendítését célzó valamennyi kezelés során. A földhasználat változása jelentős hatással van a beporzók értékelésére, különösen a mézelő méh (*Apis mellifera*) biológiai sokféleségének változásával összefüggésben. Ezt az összefüggést befolyásoló legfontosabb tényezők közé tartozik a földhasználati változások típusa és intenzitása, a beporzófajok sajátos tulajdonságai. A földhasználat változásának a mézelő méh (*Apis mellifera*) megőrzésére és a beporzók biológiai sokféleségének értékelésére gyakorolt hatásai jelentősek. Ez rávilágít a megfelelő megőrzési, helyreállítási és gazdálkodási intézkedések szükségességére a földhasználat változásainak a beporzó populációkra gyakorolt negatív hatásainak mérséklése érdekében.

SZEMÉLYRE SZABOTT TÁPLÁLKOZÁS EURÓPÁBAN – LÉTEZIK-E MŰKÖDŐKÉPES ÜZLETI MODELL?

Szerző: **Fenyves Noémi Dóra**

A megváltozott életmódhoz nem alkalmazkodó étkezési szokásoknak egyenes következménye a civilizációs betegségek terjedése világszerte (SZAKÁLY et al., 2014), az étkezés és az életmód javításával ugyanakkor a krónikus betegségek 80%-át meg lehetne előzni (FALLAIZE et al., 2013). E globális méretű probléma megoldásának részét képezhetné a teljes lakosságra vonatkozó étrendi ajánlásoktól a személyre szabott táplálkozási útmutatás irányába történő elmozdulás (FALLAIZE et al., 2013). A személyre szabott táplálkozás egyik megjelenési formája a táplálkozási vagy életmódbeli tanácsadás. Ez mára vonzó üzleti lehetőséggé vált, amit jól mutat az utóbbi néhány évtizedben nagy számban megjelenő, e szolgáltatás nyújtásán alapuló piaci ajánlat (KISS és FARKAS, 2021; RONTELTAP et al., 2013). Függetlenül ezen a területen tapasztalható technológiai fejlődéstől és a tudományterület egyre jobb megértésétől, a személyre szabott táplálkozás sikeres megvalósításának kulcsfontosságú tényezője a fogyasztói elfogadás (GIBNEY és WALSH, 2013). Azonban számos korábbi kutatás rávilágított arra, hogy a fogyasztóknak több kétsége is van a személyre szabott táplálkozás követésével kapcsolatban (ld. pl. STEWART-KNOX et al., 2009). Ezek alapján felmerül a kérdés, hogy létezik-e egyáltalán életképes üzleti modell az ilyen típusú szolgáltatások számára, és milyen üzleti modell segíthetné elő az új technológia nagyobb mértékű fogyasztói elfogadottságát. Első lépésként szisztematikus internetes keresést végeztem, annak érdekében, hogy összegyűjtsem azokat a személyre szabott táplálkozási tanácsadási szolgáltatásokat, amelyek öt kritériumnak felelnek meg: angol nyelven kínálják a szolgáltatást; a táplálkozással kapcsolatosak; valamilyen szintű személyre szabottságot mutatnak; terméket vagy szolgáltatást kínálnak; és valamilyen fogyasztói információt használnak a termék vagy szolgáltatás személyre szabásához. A második lépés a szolgáltatók weboldalainak szakértői tartalomelemzése a „Business Model Canvas” kilenc elemének azonosítása érdekében, amelyek alapján az üzleti modell archetípusait azonosították (OSTERWALDER and PIGNEUR, 2010). Ez alapján megállapítható, hogy az európai piacon még mindig az életmód, illetve fenotípus információkon alapuló személyre szabott táplálkozási

tanácsadás a leginkább népszerű megjelenési forma, és a nutrigenomikára épülő szolgáltatások száma még mindig elenyészőnek mondható.

TRANSZFORMÁCIÓS VEZETÉS KIHÍVÁSAI

Szerző: **Filep Roland**

A számos pozitív hatást felmutató transzformációs vezetési stílus, a lehetséges negatív hatásainak kiküszöbölésével a fenntartható siker kulcsa lehet. A szakirodalom a legeredményesebb és a leghatékonyabb stílusként mutatja be ezt a stílust, a kihívásairól viszont viszonylag kevés szó esik. Célul tűztem ki annak vizsgálatát, hogy az empirikus kutatások során ritkán szemléltetett negatívumok megjelennek-e a magyar KKV-knál. Korreláció számítás és t-próba eredményei alapján pozitívumot jelent, hogy a dolgozók nem támaszkodnak túlzott mértékben a vezető kapcsolati hálójára, jellemző rájuk a saját kapcsolatrendszer kiépítése. A vezetők részéről viszont elmarad a stressz menedzselése, amely kihívásokkal teli környezetben jelentős hátrányt jelenthet. A szervezet által elért sikereknél nem fordítanak kellő figyelmet annak hangsúlyozására, hogy azt a dolgozókkal közösen érték el, az eredményeket túlzott mértékben tulajdonítják saját maguknak.

20 ÉV AZ EU-BAN – KÖRNYEZETJOGÁSZ SZEMMEL

Szerző: **Fodor László**

Az EU környezetvédelmi irányelveinek átvétele társadalmi és gazdasági fenntarthatósági kérdésekkel kapcsolódik egybe, amelyek kezelése tagállami megoldásokat igényel. Magyarország számára különösen a hulladékgazdálkodás, a szennyvízkezelés és a levegőtisztaság védelme jelentett kihívást az uniós jognak való megfelelés körében, ami szabályozási intézkedések mellett beruházásokat, szakpolitikai tervezést is igényelt. A szabályozás hatékonysága, a hatékony szankciók érvényesítése, a funkcióképes szakközigazgatás terén ugyancsak folyamatos megfelelési kényszer jelentkezik. Időközben újabb és újabb szakpolitikai területekre terjedt ki az európai integráció. Mindezek mellett a az EU-jog horizontális elvárásainak is meg kellett, illetve meg kell felelni, ideértve olyan jogelveket is, mint a jogbiztonság, a demokrácia, vagy épp a belső piaci szabadságok tiszteletben tartása. Az előadás néhány kiválasztott példán (jogszabály, bírói döntés) keresztül vizsgálja, hogy mindezeknek a mai napig mennyiben sikerült eleget tenni.

A MAGYAR IRODAPIAAC ÁTALAKULÁSÁNAK ELEMZÉSE AZ ESG

SZEMPONTRENDSZERÉNEK TÜKRÉBEN

Szerzők: **Futó Judit Edit – Harazin Piroska – Karcagi-Kováts Andrea – Szendrey Orsolya**

Számos szakirodalom foglalkozik az irodapiacot jellemző átalakulással, legyen szó a Covid vagy az energetikai válság okozta állapotról, továbbá felfigyelhetünk a fenntarthatóság egyre nagyobb hangsúlyú szerepére is ezen piaci szegmens esetében. A környezeti szempontokon túl előtérbe kerül a munkavállalói jólét, a társadalmi hatás figyelembevétele, de nem marad figyelmen kívül a gazdasági tényező sem, hiszen továbbra is szempont a költségoptimalizálás az irodák iránti keresletet tekintve. (inter alia JLL (2022), Cushman&Wakefield (2023), Barnes and Ferris (2023)). Annak ellenére, hogy épületek (így például irodaházak) fenntarthatósági minősítése (BREEM, LEED) vagy akár az irodai működés fenntarthatósági tanúsítása (lásd Zöld Iroda Program) már nem újkeletű dolog, mégis változásokat, újításokat figyelhetünk meg ezen a területen, hiszen az ESG szabályozás is elvárásokat fogalmaz meg és befolyásolja az irodapiac – mind keresleti, mind kínálati – helyzetét. Munkánkban jellemezzük az irodapiac helyzetét és a főbb változásokat, melyeket az ESG szempontok hozhatnak ebben a szegmensben. Megvizsgáljuk, hogy a korábbi minősítő/tanúsító rendszerek milyen

kapcsolatba hozhatók az újabb szabályozásokkal (ESG törvény), következtetéseinket pedig az átállás megvalósíthatóságával kapcsolatban fogalmazzuk meg.

A GÉPEK EMBERI ÁLARCOT ÖLTHETNEK? AZ MI SZÖVEGDETEKTÁLÁS HATÁRAI ÉS HUMANIZER BEAVATKOZÁSOK

Szerzők: **Füzesi István – Kovács Tamás – Péntek Ádám**

A mesterséges intelligencia (MI) területén az elmúlt években jelentős előrelépések történtek, használata több területen napjainkban már elengedhetetlen a hatékony feladatmegoldáshoz, azonban alkalmazásuk több etikai aggályt is felvet. Jelen tanulmány célja, hogy átfogó képet adjon az MI által generált szövegek detektálási technológiáinak megbízhatóságáról. A kutatásunkban az elemzésekhez négy különböző forrást használtunk: kizárólag ember által írt szövegek, "soft" MI alkalmazások által generált szövegek, "hard" MI alkalmazások által generált szövegek, valamint ún. „humanizer” alkalmazásokkal módosított szövegek. Az elemzés során statisztikai módszerekkel vizsgáltuk a detektálás megbízhatósági szintjét a különböző források alapján. Az eredmények betekintést nyújtanak abba, hogy a különböző detektáló technológiák milyen hatékonysággal képesek megkülönböztetni az emberi és gépi szövegeket, és hogyan befolyásolják a humanizer alkalmazások a detektálás eredményességét. Eredményeink alapvető jelentőséggel bírnak az MI alkalmazások további fejlesztése és a humanizer technológiák alkalmazásának stratégiájában.

A KIEGÉSZÍTŐ MELLÉKLETEK DÖNTÉSTÁMOGATÓ SZEREPÉNEK VIZSGÁLATA

Szerzők: **Gazdag-Kerecsi Dóra – Bács Zoltán – Fenyves Veronika**

Számos nemzetközi szakirodalom foglalkozott a számviteli beszámoló fontosságával, jelentőségével és minőségével. A megfelelő minőségű számviteli beszámolóknak teljeskörű és átlátható információkat kell tartalmaznia annak érdekében, hogy a felhasználókat ne tévessze meg és megbízható, valós összképet biztosítsa. A számviteli beszámolók és a hozzájuk tartozó kiegészítő mellékletek olvashatósága és érthetősége befolyásolja a külső piaci szereplők döntéseit. Továbbá a befektetési kockázatot növelheti a cégek jövőbeli működésére vonatkozó kedvezőtlen információk manipulálása, amely könnyen kiküszöbölhető a számviteli beszámolóban közzétett információk bővebb magyarázatával és kidolgozásával. Kutatásunk egy kérdőíves felmérésből állt, ahol a gazdasági szakemberek véleménye került felmérésre a partnervállalataik kiegészítő mellékleteiben szereplő információkkal kapcsolatban. A kérdőív kiküldését követően az adatbázist 492 válasz alkotta. Módszertant tekintve főkomponens analízis segítségével kerültek csoportosításra a számviteli törvénynek megfelelő 40 db információk a döntéshozatalhoz tartozó elvárások és a partnerek kiegészítő mellékletében tényleges előfordulásuk szerint. Majd a kérdéscsoportok (elvárás és valóság) összehasonlításához rangkorrelációt, az erős hatásnagyságú közzétételek kapcsolatvizsgálatára a Kruskal-Wallis próbát, a sztochasztikus dominancia feltárására a Dunn próbát használtuk. Arra a következtetésre jutottunk, hogy nem minden érdekelt veszi figyelembe, használja a döntései meghozatalakor a beszámolóban foglalt információkat, legtöbb közzéteendő szöveges magyarázatot fontosnak tartják a vállalkozások, viszont ehhez képest a partnereik kiegészítő mellékletében kisebb arányban jelenik meg. Az elvárt és a tényleges információtartalom legnagyobb mértékben a kötelezettségekhez kapcsolódó különféle információnál tért el egymástól, melynek oka a hozzájuk tartozó kockázatok döntéshozatalkori mérlegelése lehet. A kapcsolt felekkel lebonyolított ügyletek és az árbevétel főtevékenységenkénti megoszlásának bemutatását szeretnék legtöbbször látni a partnerek beszámolójában, de azok jellemzően nem olvashatók ki. Főtevékenységük szerint a pénzügyi intézmények, árbevétel nagyságuk szerint a nagy árbevétellel rendelkező vállalkozások és beszámolótípus szerint a pénzügyi beszámolót készítő vállalkozások tartják a kiegészítő mellékletben szereplő információkat fontosnak, viszont jellemzően a partnerek kiegészítő mellékletében azok nem szerepelnek. Ezen túl a döntéshozatalhoz kapcsolódó felhasználói igények

vagy a kiegészítő mellékletben szereplő információk felhasználhatósága szerint a kiegészítő mellékletben kötelezően szerepeltetendő információk jól differenciálhatóan nem csoportosíthatók.

KLÍMASEMLEGES ENERGIATERMELÉS – KILÁTÁSOK MAGYARORSZÁGON 2024-BEN

Szerzők: **Gácsi Dániel – T. Kiss Judit**

Korunk egyik legfontosabb kihívása a környezetünk és a klímánk megóvása, hogy a következő generációk számára is elérhető legyen az élet a Földön. A bolygónk légkörében felhalmozódó üvegházhatású gázok, a nap sugarainak elnyelésével jelentősen hozzájárulnak a légkör felmelegedéséhez. A levegőben növekvő szén-dioxid-egyenérték gáz részarány, további felmelegedési tendenciát okoz. A világ CO₂ kibocsátása 1940-ben még csupán 4,86 Gt volt, ez a mennyiség az iparosodás és a folyamatosan növekvő fogyasztás hatására, exponenciálisan növekvő pályán 2023-ra körülbelül 37,55 Gt lett (Statista, 2024a). A világ üvegházhatású gáz kibocsátásának 27%-ért a energiaszektor felelős (Statista, 2024b). Az ENSZ a Párizsi Klímaegyezmény során elfogadta a Fenntartható Fejlődési Célokot (Sustainable Development Goals), melyek egy olyan keretrendszer alkotnak, ahol az egyes tagországok vállalnak kötelezettséget, hogy bizonyos környezeti, társadalmi és gazdasági célokat milyen ütemben tudnak elérni. Az SDG-k közül kutatásom a 7. cél, az Affordable and Clean Energy, azon belül a 7.2 alpont, Increase Global Percentage of Renewable Energy-hez kapcsolódik. Az alpont azt mondja ki, hogy 2030-ra lényegesen növelni kell a megújuló energia részarányt a globális energiamixben (United Nations, 2024). Magyarország célkitűzése, hogy 2030-ra 50%-kal csökken a szén-dioxid-egyenérték gáz kibocsátása 1990-hez képest, majd 2050-re elérni a klímasemlegességet, azaz ugyanannyi üvegházhatású gázt köt meg, mint amennyit kibocsájt (Energiaügyi Minisztérium, 2023). A megújuló energia részarány 2030-as célja 31%, amit 12 000 MW telepített napenergiát és 1 000 MW telepített szélenergiát hasznosító erőművi kapacitásokkal szeretne az ország elérni. Kutatásomban feltárom, hogy Magyarország villamosenergia igénye jelenleg milyen erőművi kapacitásokkal kerül kielégítésre. Bemutatom, hogy a különböző erőforrást hasznosító erőművek által termelt villamosenergia mekkora részarányban jelenik meg az összes bruttó előállított éves energiamixben. A kutatásban felmérem a megújuló energia termelők által előállított energia részarányát az összes előállított energiához képest. Megvizsgálom, hogyan alakult az elmúlt 20 évben a megújuló energia részarány Magyarország energia összetételében. Megvizsgálom a kapcsolatot és az összefüggést az előállított megújuló energia és a villamosenergia szektor üvegházhatású gáz kibocsátása között. Kutatásom választ ad arra a kérdésre, hogy a megújuló energia hasznosításának hatása megjelenik-e az üvegházhatású gázok kibocsátásának változásában. Kutatásom célja, hogy amennyiben a modell megfelelő magyarázó erővel rendelkezik, a becslési eredmények segítségével a Nemzeti Energia- és Klímaterv 2023-ban tett vállalásai alapján előrejelzést készítek, hogy Magyarországon hogyan járulna hozzá a megújulók további terjedése a villamosenergia szektor szén-dioxid-egyenértékű gáz kibocsátásához.

DIGITALIZÁCIÓ A SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓZÁSBAN

Szerzők: **Gáspár Andrea – Szentesi Ibolya**

A magyar adórendszer folyamatosan változik, alkalmazkodva a gazdaság, a technika fejlődéséhez. Sok új adónem került bevezetésre, módosításra, megszüntetésre a negyedik nagy adóreform óta. Az informatika térnyerése hatással volt a magyar adórendszerre is. Az Szja 1988-as bevezetésekor még papír alapon történt a bevallás készítése és benyújtása, most már ügyfélkapun keresztül adható be. Ügyfélkapun tart kapcsolatot az Adóhatóság bizonyos adózói körrel. A könyvvizetési kötelezettségnek a vállalkozások kezdetben papír alapon tettek eleget majd különféle könyvelő programok (pl: Novitax, RLB, Relax, BMD) megjelenésével vált könnyebbé, gyorsabbá a könyvelők munkája. Az online adatszolgáltatásra kötelezett pénztárgépek használata 2017-től bizonyos tevékenységek esetén kötelezővé vált. Sőt az új e-pénztárgép (ePG) rendszer miatt (mely várhatóan

2025-től kerül bevezetésre) már a gazdasági tevékenységet nem folytató adózó is jobban szembesül a digitalizáció térhódításával a mindennapi élete során. Jelen kutatásban arra kerestem a választ, hogy az életünket meghatározó digitális világ mennyire alakította át a magyar adórendszert (ezen belül is kiemelten a társadalom széles körét érintő személyi jövedelemadót), kihangsúlyozva a fontosabb mérföldköveket. Vizsgáltam, hogy az adóadminisztrációs terhek miként változtak, illetve a gazdaság kifehérítését, az átláthatóságot, a jogkövető magatartás betartását elősegítette-e az informatika térnyerése. Az adózásra gyakorolt hatást két szereplő oldaláról fogom megvizsgálni, az adóhatóság és az adózó oldaláról. Az általam vizsgált időszak 1995-2024 éveket öleli fel, mely időintervallumban az adózást érintő informatikai megoldás előzményeit, átalakítását, elterjedését, használatának pozitív és negatív hatásait, eredményességét vizsgáltam.

TERÜLETI KÜLÖNBSÉGEK VIZSGÁLATA EGY MAGYARORSZÁGI JÁRÁSBAN

Szerzők: **Godáné Sörös Anett – Suta Éva – Nagy Richárd – Vargáné Csobán Katalin**

Napjainkban egyre inkább megfigyelhető a növekvő társadalmi, gazdasági egyenlőtlenség, annak ellenére, hogy az Európai Unió fejlesztéspolitikájának kiemelt célja ezen különbségek enyhítése. A hosszú évek során kialakult területi fejlődési egyenlőtlenségek nemcsak a különböző régiók között, hanem régiókon belül is jelentkeznek. Magyarországon sem beszélhetünk azonos fejlettségű teljesen homogén régiókról, még egy megyén belül is változatos a kép. Az eltérő fejlettségi szintű települések gazdasági helyzete változott az elmúlt években, mely változások a települések egymáshoz viszonyított felzárkózásához, illetve lemaradásához vezethettek, a háttérben álló különböző társadalmi-gazdasági okok miatt. A gazdaság és a társadalom egy térben helyezkedik el, ami viszont fontos, hogy a gazdasági egységek koncentrációja térben ott a legintenzívebb, ahol a legbiztonságosabbak, legkedvezőbbek a feltételek a termeléshez és a termelési tényezők beáramlásához. A kutatásban arra tettük kísérletet, hogy települési szinten összegyűjtött mutatók alapján összehasonlítást végezzünk, melyek lakossági megkérdezéssel egészítünk ki. Jelen tanulmány fókuszát egy Kelet-Magyarországon található járás településeinek társadalmi és gazdasági különbségeinek vizsgálata adja.

EGY ÚJ FOGALOM A SZEMÉLYRESZABOTT DIGITÁLIS TURIZMUS BEMUTATÁSA

Szerző: **Grotte Judit**

Az utazásszervezés a technológiai környezet hatalmas átalakulásának köszönhetően egyszerűbbé és könnyebbé vált. A minket körülvevő felgyorsult technológiai fejlesztések hatására a mai ember is teljesen átalakult, új viselkedésminták, új kommunikációs szokások jöttek létre. Ez különösen igaz az Y és Z generációra. Számukra kulcsfontosságúak a személyre szabott szolgáltatások, amelyeket a szolgáltatók a legjobban a mesterséges intelligencia, a virtuális és a kiterjesztett valóság felhasználásával érhetnek el. Ezek az események indították el bennem azt, hogy megalkossam a személyre szabott digitális turizmus koncepcióját.

A FENNTARTHATÓSÁG SZEREPE A BORGAZDASÁG ÉS A BORMARKETING TERÜLETÉN

Szerzők: **Gyarmati Gábor – Szakály Zoltán**

Az előadás áttekinti a fenntarthatóság fogalmi kereteit, különválasztva a gazdasági és környezeti fenntarthatósági megközelítést. Ezt követően röviden felvázolja a bor, mint termék pozícióját a fogyasztói javak között, érintve a borkereskedelmet, a borturizmust, illetve a borfogyasztást befolyásoló gazdasági, kulturális, társadalmi, demográfiai és pszichológiai faktorok sokszínű világát is. Az elméleti áttekintést követően a tanulmány három fő területet vizsgál, döntően a közelmúlt nemzetközi szakirodalmára támaszkodva forrásként:

- Mi a fenntarthatóság szerepe a borkészítés komplex folyamatában? (különválasztva a szőlészet és a borászat fenntarthatósági kérdéseit)
- Milyen motivációk alapján helyezi előtérbe a fenntarthatóság szempontrendszerét egy-egy borászat?
- Mi a fenntarthatóság szerepe a bormarketingben? (a fenntarthatóság szempontrendszerének és a fenntartható működés kommunikációjának fogyasztói döntéseket befolyásoló hatása.)

A dolgozat eredményei alapján megállapítható, hogy a borágazat csak határozott személtváltással és jelentős költséggel járó technológiai beruházásokkal képes a fenntarthatósági szempontoknak megfelelő működés kialakítására. A fenntarthatóságra áldozott költségek azonban megtérülhetnek, hiszen a fenntarthatóság-központú működés tudatos és professzionális kommunikációja ma már jelentős fogyasztói szegmensre képes hatni, pozitívan befolyásolva a termékválasztási preferenciáikat és a költési hajlandóságukat is.

A WORLD JUDO TOUR A PROFESSZIONALIZMUS ÉS A FENNTARTHATÓSÁG VISZONYLATÁBAN

Szerzők: Győrik Győző – Béki Piroska

Napjainkban a sport – a szórakoztatóipar részeként – nagymértékben jelen van a gazdasági folyamatokban, pozitív irányba befolyásolva a termelékenységet (Ács, 2015). A sportfinanszírozás egyik alapköveként a sportipar és a médiaipar szoros összefonódása figyelhető meg (Gál, 2015), ami a reklámok, a közvetítéshez kapcsolódó jogdíjak kapcsán jelentős és kiszámítható bevételt jelent mind a nemzetközi- és országos szövetségek, mind az egyesületek és a versenyzők számára. Ennek szellemében az utóbbi évtizedekben radikális változások következtek be az olimpiai játékok szervezése kapcsán is, aminek eredményeképpen kiélezett verseny zajlik a tradicionális és az új, belépő sportágak között. Annak a sportágnak, amelyik nem képes a megváltozott, XXI. századi elvárásoknak megfelelni, veszélybe kerülhet a játékokon való részvétele, és ez hosszútávon az érintett sportág elértéktelenedéséhez, akár megszűnéséhez vezethet. Különösképpen igaz a fenti megállapítás a küzdősportokra, hiszen gyakran túlságosan bonyolult szabályrendszer, valamint szubjektív bírói értékelés jellemzi ezeket a sportágakat, ezáltal redukálva a nézők számára a sportélményt, ami az adott küzdősport népszerűségét csökkentheti. Felismerve a változásokat, a Nemzetközi Judo Szövetség (IJF) 2009-ben indította útjára a „World Judo Tour” elnevezésű versenysorozatát, melybe szervesen simul az olimpiai kvalifikációs sorozat, és marketing szempontból is vonzóvá vált a judo, mind a média, mind a támogatók számára. A versenysorozat bevezetése óta fokozatosan emelkedik a Magyarországon megrendezett World Judo Tour versenyek rangja és jelentősége is. A Magyar Judo Szövetség (MJSZ) következetes és kitartó munkájának eredményeképpen, az elmúlt évtizedben számos világeseményen, Európa- és Világbajnokságon fogadhattuk hazánkban a judo sportág legjobbait. Kutatásunkban a versenysorozat jellegzetességeit és főbb innovációs törekvéseit vizsgáltuk a szervezési és a fenntarthatósági kérdések mentén. Vizsgálatainkban dokumentumelemzést és interjúkutatást végeztünk, melynek során az IJF hivatalos dokumentumaiban, szabályzataiban szereplő információkat, valamint a magyarországi versenyek pénzügyi háttérét biztosító állami szerepvállalás jellemzőit és a szervezésben kiemelt feladatkörrel bíró szakemberek által az interjúk során közölt információkat hasonlítottuk össze a World Judo Tour tekintetében, nemzetközi és hazai viszonylatban. Eredményeink alapján a Nemzetközi Judo Szövetség World Judo Tour sorozata az IJF által részleteiben meghatározott és nagyon pontosan szabályozott keretek között kerül megrendezésre, mely szabályozás kiterjed a finanszírozási-, a szervezési-, valamint a médiaközvetítési folyamatokra egyaránt, miközben számos módosítás teszi lehetővé az innováció megjelenését. A World Judo Tour versenyek megjelenésükben és a közvetítési háttér kapcsán is az egyéni sportágak kiemelt rendezvényei közé tartoznak, ami a professzionális szervezés mellett, a stabil szponzorációs háttérnek köszönhető, ugyanakkor a finanszírozási háttér biztosításában elengedhetetlen szerepe van az állami támogatásoknak, ami a fenntarthatóság szempontjából felvet kérdéseket. Összességében elmondható, hogy a versenysorozat lehetővé tette az

olimpiai kvalifikációs rendszer modernizálását, ennek eredményeképpen a judo sportág népszerűségének folyamatos emelkedését, így a judo helye biztosnak tűnik az Olimpiai Játékokon. Kutatásunk feltárta ugyanakkor, hogy a szervezés során a jövőben a költségek csökkentése elengedhetetlennek látszik a hosszútávú fenntarthatóság és költséghatékonyság szempontjából.

DIGITÁLIS TRANSZFORMÁCIÓ A SZÍNHÁZAKBAN

Szerző: **Horváth Dóra**

A digitális átalakulás növekvő intenzitása áthatja a különböző iparágakat, és jelentős változásokat eredményez, amelyek újra definiálják a hagyományos működési paradigmákat. Mindezen átalakulási hullám alól a kreatív és kulturális szektor, valamint azon belül a színházak világa sem kivétel, mivel az ágazaton belüli szervezetek kénytelenek eligazodni a technológiai fejlődés táján. A kulturális intézmények fokozatosan integrálják az új technológiai megoldásokat működésükbe, amely megmutatkozik olyan platformok egyre szélesebb körű elfogadásában, mint a közösségi média, a streaming szolgáltatások és az online jegyértékesítés. A kreatív és kulturális szektoron belül az új digitális megoldások alkalmazása az értéklánc valamennyi szakaszára kihat, mely innovációs lehetőségeket és újszerű közönséginterakciókat kínál, ugyanakkor kihívásokat is eredményez a művészi értékteremtésben, proaktív felkészültséget követelve meg ezáltal a szervezetektől. Azonban elkerülhetetlenül lesznek olyan entitások, amelyek csak nehezen tudnak alkalmazkodni és hatékonyan versenyezni a felgyorsult innovációs környezetben. A versenyképesség biztosítása érdekében ezeknek a szervezeteknek proaktívan felül kell vizsgálniuk üzleti modelljeiket és működési folyamataikat a dinamikus technológiai változásokra válaszul. Előadásomban szakirodalmi áttekintés, valamint színházi vezetőkkel, szakértőkkel és színházi streaming szolgáltatókkal készített interjúk alapján kívánom tárgyalni a digitális transzformáció színházakra gyakorolt hatását, az új technológiák alkalmazásával kapcsolatos menedzsment kihívásokat és potenciális legjobb gyakorlatokat.

A FENNTARTHATÓ MEZŐGAZDASÁG ZÁLOGA – ELŐVÁSÁRLÁSI JOG ÉS ELŐHASZONBÉRLETI JOG BIZTOSÍTÁSA A HELYBEN LAKÓK SZÁMÁRA

Szerző: **Horváth E. Írisz**

A fenntartható mezőgazdaság szempontjából különösen fontos a helyben lakás, hiszen együttesen képesek közös célokat és értékeket képviselni a környezetvédelem, az életminőség javítása és a társadalmi fejlődés területén. A fenntartható mezőgazdasági rendszerben a helyi élelmiszertermelés és -forgalmazás előtérbe kerülhet, ami hozzájárulhat a helyben lakás elterjedéséhez és a helyi gazdaság erősítéséhez. A helyben termelt élelmiszerek csökkenthetik az élelmiszerek távolsági szállításának szükségességét, ezáltal redukálva a környezeti terhelést és a szállítási költségeket. Emellett a helyi mezőgazdasági projektek arra is lehetőséget teremthetnek az embereknek, hogy kapcsolatba lépjenek az élelmiszertermelési folyamatokkal, és támogassák a fenntartható mezőgazdaságot a közvetlen környezetükben. A Földforgalmi törvény, illetve annak indokolása a helyben lakók számára elővásárlási, illetve előhaszonbérleti jogot létesít a termőföldek vásárlása, illetve haszonbérlete esetén. Az előadás célja, hogy bemutassa, hogy miként jelenik meg a(z életvitelszerű) helyben lakás, mint követelmény és hogy feltárja az ennek kapcsán – egységesnek nem igazán mondható – hazai bírói gyakorlatot.

MÉRLEGEK ÉS EREDMÉNYEK A COVID ALATT, AZ ÁLLAMI KÓRHÁZAK GAZDÁLKODÁSA MAGYARORSZÁGON 2020-BAN

Szerző: **Horváthné Csolák Erika**

A magyarországi állami egészségügyi rendszer nagyon sok problémával szembesült az elmúlt évtizedben a társadalmi változásoktól kezdve a gazdasági hatásokig. Folyamatos megújulásra és alkalmazkodásra kényszerül. Ebben a helyzetben érte a világjárvány 2020-ban, melyre reagálnia kellett. Kutatásom során egy 2016-2020-as, pénzügyi kimutatásokon alapuló adatbázist használva vizsgáltam a magyarországi államháztartás törvény hatálya alá tartozó, NEAK-kal szerződött kórházakat. A szerződött intézmények egy része nem rendelkezik kórházi ágygal, csak egynapos ellátásra szerződött, így ezeket az intézményeket jelen tanulmányban figyelmen kívül hagytam, valamint a klinikákat is ki kellett vennem az összehasonlíthatóság érdekében. Jelen tanulmányban arra keresem a választ, leképeződött-e, ha igen miként a pandémiás helyzet a kórházak mérlegében, eredménykimutatásában. A központi intézkedések számos ellátást korlátoztak a COVID-os betegek ellátása érdekében. Ez hatással volt a kórházak teljesített ápolási napjára, osztályról elbocsátott betegszámra. Ugyanakkor a halálozási statisztikák erőteljesen romlottak a vírus és szövődményei miatt. A forgóeszközök arányának átlagos értéke duplájára nőtt 2019-ről 2020-ra, mely mögött egyértelműen a vírushelyzet miatt előállt magasabb készletérték állhat, ezzel párhuzamosan a pénzeszközök aránya pedig visszaesett nevezett évre. A tevékenység eredményszemléletű nettó bevételénél látszik visszaesés 2020-ra. Ez a típusú bevétel a kórházak esetében az értékesítési tevékenységből származik. Ugyanakkor az egyéb bevétele, amely az egészségügyi ellátás finanszírozási bevételét jelenti nagymértékű növekedést mutat. Mind a teljesítmény mutatókban, mind az eredménykimutatásból számított mutatókban szignifikáns eltérés van a 2019-es és 2020-as év adatai között. Párosított t próbával végezve a vizsgálatot szignifikáns eltérés mutatkozik a tevékenység nettó bevételében 2019-2020 vonatkozásában, mely egyértelműen a vírushelyzet miatt előállt bevételi szerkezetváltozás miatt adódott. Ugyanakkor a finanszírozási bevételei mind 2016-hoz képest, mind 2019-hez képest szignifikánsan nőttek 2020-ra. A ráfordításfajtaikat vizsgálva is az anyagköltség és a személyi jellegű ráfordítás esetében is szignifikáns eltérés van 2020-ban 2016 és 2019-hez képest is. Ezek alapján megállapítható, hogy a 2020-as év pandémiás helyzete statisztikailag kimutatható módon is hatással volt a kórházak tevékenységére mind pénzügyi, mind teljesítménymutatók vonatkozásában.

AZ IGAZSÁGOS ÁTMENET MECHANIZMUS SZEREPE A MAGYAR TERÜLETFEJLESZTÉSBEN, BARANYA VÁRMEGYEI FÓKUSSZAL

Szerzők: **Huba-Varga Nikolett – Zádori Iván – Pongrácz Attila**

A Kohéziós politika új eszközeként jelent meg a 2021-2027-es programozási ciklusban az Igazságos Átmenet Alap (Just Transition Fund - JTF), mely az Európai Green Dealhez tartozó Igazságos Átmenet Mechanizmus első pillére, melynek fő célja, hogy az Európai Unió 2050-re klíma semlegessé váljon. Az Igazságos Átmenet Mechanizmus (JTM) három pillérből áll:

1. az Igazságos Átmenet Alap, amelyet közös irányítás alatt hajtanak végre a tagállamok,
2. egy az InvestEU keretében egy Igazságos Átmenetre koncentrált program,
3. egy központi kölcsönprogram az Európai Központi Bank (EKB) csoportjával, amely további beruházásokat hoz létre az érintett régiókban.

Az Igazságos Átmenet Alap azokat a régiókat támogatja, melyek a kiemelten valamely ok miatt magas széndioxid kibocsájtók, a regionális egyenlőtlenségek elkerülése érdekében, az Európai Unió kohéziós politikájának céljaival összhangban célja az ipari átállás, a strukturális változás kezelése, támogatása minden ágazatban, például közlekedésben, energiában, mezőgazdaságban, épített környezetben és az iparban. Korábban Magyarország, Baranya Megye gazdasága magyar viszonylatban az öt legjobban prosperáló megye között volt, főként a bányászatnak köszönhetően. A bányászati ipar hanyatlása után azonban nem sikerült megújítani a gazdaságot. Az egy főre eső

beruházások tekintetében Baranya jóval gyengébben teljesít a nemzeti átlagnál, és ez is fokozatosan romlik. A Területi Igazságos Átmenet Terv (TIÁT) azonosította a cement- és mészkőipart mint a legnagyobb szén-dioxid-kibocsátású ágazatot a megyében, de itt nem jöttek létre kiterjedt ellátási láncok, ezért fontos, hogy a gazdasági diverzifikáció más KKV-kra is kiterjedjen. A TIÁT azonosította a KKV-k támogatásának fontosságát, a kutatás és innováció alapú technológiák támogatását és a vállalati energiahatékonyság javítását a diverzifikáció eléréséhez. A KKV-kat a körkörös gazdasági tevékenységekben való részvételre sarkalja a program, főként az építőiparban, élelmiszeriparban és vegyiparban, hogy részt vegyenek a zöld ipari technológiák kutatás-fejlesztésében és innovációjában, valamint saját energiahatékonyságuk fokozására. Baranya Megye társadalmi, gazdasági és környezetvédelmi kihívásokkal néz szembe a klímasemlegességre való átmenet során, mivel gazdasága erősen támaszkodik a fosszilis tüzelőanyagokra – kiemelten a szénre, lignitre, olajra – és/vagy a karbon-intenzív, hanyatló iparágak tevékenységeire. A Baranyában működő ÜHG-intenzív szektorokat megvizsgálva, az Országos Környezetvédelmi Információs Rendszerének (OKIR) Levegőtisztaság-védelmi Információs modulja (LAIR) alapján, hogy mely TEÁOR-szám szerinti alszektorokhoz köthető, a legnagyobb mértékű kibocsátás Baranyában 2014-2020 között, a 2019-2020-as években a teljes megyei kibocsátás 94 százaléka a következő szektorokhoz volt köthető:

1. cement- mész- és gipszgyártás (80%),
2. ezt követte a gőzellátás-, légkondicionálás (7-8%)
3. és a fa- parafatermékek, fonottáru gyártása (7-8%).
4. Továbbá 2014-2016 között az út, vasút építése is a nagyobb kibocsátással bíró alszektorok közé tartozott.
5. A cementgyártás elsődleges felvevőpiacaként az építőipar egésze is érintett szektornak tekinthető.

Az Igazságos Átmenet Alap fókuszában a KKV szektor áll, így a megnyíló Európai Unió támogatásokat is ez a szektor veheti majd igénybe. A bányák bezárását követően azonban az ipari fordulat nem következett be a vármegyében. Jelenleg a megye legnagyobb foglalkoztatója a Pécsi Tudományegyetem (6600 fő alkalmazott). A hiányzó ipar következtében az egyetemi innovációs potenciál piaci láb nélkül maradt. Megfordítható-e a folyamat, a kutatási bázis, valamint a Just Transition Mechanism (JTM) pénzügyi forrásai segítségével, ez a két dimenzió képes lesz-e fordítani a jelenleg igen depresszív piaci folyamatokon, és ki tudja-e alakítani az elmaradt iparosodás alapjait?

AZ EMBERI JOGI NARRATÍVA ALKALMAZHATÓSÁGA A KLÍMAVÁLTOZÁSSAL KAPCSOLATOS ÜGYEKBE

Szerző: **Jakkel Barbara**

A globális felmelegedés a XXI. század meghatározó morális kérdése. „A morális kérdések a jog elmélyült választ igénylik, és ahogy belépünk a XXI. századba, az emberi jogok a jog legjobb választ képviselik a súlyos, felfoghatatlan mértékű és szerteágazó morális vétségekre”, hiszen az emberi jogi jogsértésre való hivatkozás „a gyenge hatalmas általi kizsákmányolásának a jog eszközeivel történő legerősebb elítélése”(Amy Sinden). A klímaváltozással kapcsolatos perek felperesei ezzel a fenti kijelentéssel általában egyetértenek, megfigyelhető, hogy az elmúlt időszakban indított éghajlatváltozási perekben egyre gyakrabban jelennek meg a beadványokban és a bírói döntéshozatalban is az alapjogi érvek: Először az inuit közösségek IACHR-hoz benyújtott petíciójában hívták fel a figyelmet az éghajlatváltozás alapjogokat sértő voltára. 2015-ben a pakisztáni Lahore-i Legfelsőbb Bíróság bírójának megállapította, hogy a nemzeti kormány késlekedése az ország éghajlatpolitikai keretrendszerének végrehajtásában sérti az állampolgárok alapvető jogait. A sokat emlegetett holland Urgenda-ügyben is megfontolta a bíróság az alapjogi érvek jelentőségét, a Neubauer kontra Németország ügyben pedig a német szövetségi alkotmánybíróság megállapította, hogy az éghajlatvédelmi intézkedések jövő generációkra való halasztása sérti az alaptörvényben foglalt szabadságjogokat. Ugyanakkor, fontos látni, hogy létezik egy a fenti megközelítést bizonyos

szempontból vitató, általában a környezet védelmével mélyebben foglalkozó szakmai álláspont, mely azt állítja, hogy a környezeti célokat az emberi jogok eszköztárával védeni súlyosan korlátozó. Ezen álláspont képviselői ugyanis azt állítják, hogy az egyéni jóllét maximalizálását célzó emberi jogi narratíva valójában antropocentrikus, csak abban az esetben tart megállapíthatónak bármilyen jogsértést, amennyiben az valamilyen alapjogot is sért egyben. Ugyanakkor, ez a megközelítés figyelmen kívül hagy rengeteg olyan károkozást, amelyek ugyan nem kapcsolódnak emberi jogi jogsérelmekhez, mégis kárt okoznak a környezetben. Az előadás elsőként a klímaváltozás emberi jogi problémaként való megközelítésének előnyeit taglalná (Amy Sinden, Derek Bell), majd az antropocentrikus nézőpontot ismertetné (Bruckerhoff, Hayward, Kopnina) és taglalná azokat a megközelítéseket is, amelyek az ököcentrikus vagy biocentrikus nézőpontból következnek (Bakhuni, RoN-elmélet). Az előadó fenti elméletek ismertetése során elfoglalt pozíciója az, hogy a környezeti válságot komplex jelenségként ismeri el, melynek központi gondolata, hogy nem elegendő az éghajlatváltozásra való globális összpontosítás a fenntarthatóság növekedéséhez (lsd. bolygóhatárok keretrendszer).

MOTIVÁCIÓS HELYZETKÉP HAJDÚ-BIHARI MUNKAVÁLLALÓKRA FÓKUSZÁLVA

Szerző: **Juhász Csilla**

Az állandóan változó környezet és gazdaság magával hozza azt is, hogy a munkavállalóknak is igazodniuk kell a jelentkező változásokhoz. Azaz nem minden esetben ők alkalmazkodnak, néha már a munkaadók is alkalmazkodnak a megváltozott elvárásokhoz. Azt tapasztalhatjuk, hogy a gazdaság helyzetének erősödése, gyengülése meghatározhatja, hogy mikor milyen szükségletek kerülnek előtérbe a munkavállalói oldalon. Amikor éppen túlkínálatos a munkaerőpiac, akkor a biztos munkahely lesz az elsődleges motiváló eszköz, amikor viszont munkaerőhiány alakul ki, akkor az anyagi ösztönzők kerülnek előtérbe. A képet nagyban árnyalja, hogy a munkavállaló éppen milyen korosztályhoz tartozik, milyen végzettségű. Egy képgalléros munkavállaló esetében nem beszélhetünk mondjuk home office-ről bármennyire divatos távmunka forma is manapság. A tanulmányomban felvázolom a motiváció változását különös tekintettel a hajdú-bihari vállalkozások és munkavállalók között. Olyan különbségek látszanak vizsgálataink alapján, amelyeket a gazdaság jelzései, a különböző intézkedések hatására a munkavállalók véleménye alapján alátámaszthatók. Úgy látszik, hogy a munkavállalóknak ismét az anyagi motivációs eszközök lépnek a legfontosabb, legmeghatározóbb helyre, míg a munkahely biztonsága kevésbé fontos, főleg a képgallérosok között. A fehérgalléros munkavállalók esetében az látszik, hogy az idősebb, X generációs munkatársak jobbnak látják a biztos munkahely létét, a fiatalabbak viszont inkább előszeretettel választják a megfizetett munkát. A legfiatalabbak azonban már az újfajta munkaformákat is előnyben részesítik, természetesen a megfelelő szintű anyagi juttatások mellett.

A LEVEGŐVÉDELEM ÉS A KORRUPCIÓÉRZÉKELÉS KAPCSOLATA

Szerzők: **Kálmán Botond Géza – Malatyinszki Szilárd – Zugor Zsuzsanna**

A korrupció és a környezeti problémák közötti összefüggéseket egyre intenzívebben vizsgálják a tudományos közösségben. Ez a tanulmány a korrupcióérzékelés és a levegőszennyezés közötti potenciális kapcsolatokra fókuszál, azonosítva a korrupcióérzékelés szerepét a környezeti politikák hatékonyságában és a levegőminőség javításában. A szerzők a környezetvédelem és a társadalmi-gazdasági kontextus összefüggéseire összpontosítva kiemelik a korrupcióérzékelés fontosságát e folyamatokban. A korrupcióérzékelés fontossága a környezeti politikákban és a levegőminőség védelmében való szerepében rejlik. A Transparency International által készített korrupciópercepcióindex (CPI) és hasonló mutatók lehetővé teszik a korrupció szintjének és az intézményi átláthatóságnak az értékelését országokon belül és azok között. Az alacsony korrupcióérzékelésű országokban általában hatékonyabbak a környezetvédelmi politikák és intézkedések, ami pozitív

hatást gyakorolhat a levegőminőségre és a szennyezés csökkentésére. A korrupcióérzékelés és a levegőszennyezés közötti kapcsolatok elemzésekor fontos figyelembe venni az intézményi és politikai kontextusokat. A korrupcióérzékelés gyengesége és az intézményi hatékonyság hiánya hozzájárulhat a szennyező iparágak általánosabb felügyeletének és ellenőrzésének nem megfelelő szintjéhez, ami a levegőminőség romlásához vezethet. A környezeti szabályozások gyenge végrehajtása és az erőforrások nem hatékony felhasználása csökkentheti a levegőminőséget és növelheti a szennyezőanyag-kibocsátást. Az alacsony végrehajtási szintek gyakran a környezeti politika és az intézmények nem megfelelő működésének, valamint az erős korrupciós hálózatok jelenlétének tulajdoníthatók. Az alacsony korrupcióérzékelési indexű országokban elméletileg hatékonyabb lehet a levegőminőség-monitorozás és a szabályozók végrehajtása, ami kedvező hatást gyakorolhat a környezeti állapotról. A korrupcióérzékelés és a levegőszennyezés kapcsolatának elemzése és kutatása kiemelt fontosságú a fenntartható fejlődés és a környezeti egészség előmozdítása szempontjából egyaránt. A további kutatások segíthetnek azonosítani a korrupció és a levegőminőség közötti konkrét kapcsolódási pontokat, valamint hatékonyabb politikai intézkedéseket és stratégiákat kidolgozni a korrupció csökkentése és a környezeti fenntarthatóság elősegítése érdekében.

FENNTARTHATÓSÁG A FELSŐOKTATÁSBAN: A VÁLLALKOZÁSOKTATÁS SZEREPE

Szerzők: **Kis-Orloczki Mónika – S. Gubik Andrea**

Az ENSZ 2015 szeptemberében indította el globális programját „Világunk átalakítása” címmel, amely 17 Fenntartható Fejlődési Cél megfogalmazásával a fenntarthatóság irányába történő elmozdulást támogatja (UN SDGs). A fenntarthatósági koncepció egyre inkább begyűrűzik az egyetemekre is, amelyek az oktatás, a kutatás, egyéb tevékenységek és a campusok működtetése révén számos fenntartható fejlődési célra gyakorolnak közvetlenül vagy közvetve hatást. Az egyetemek elkötelezettségét növeli a társadalom felől érkező nyomás, egyre erősebb elvárás a szemléletformálás, a társadalmi és gazdasági kihívások kezelésében való aktív részvétel, valamint a társadalom és a gazdaság szereplőivel való együttműködés és partnerség. A nemzetközi láthatóság és versenyképesség miatt a nemzetközi rangsorokban való megjelenést és a minél előkelőbb pozíciók megszerzését egyre fontosabbnak tekintik a felsőoktatási intézmények. A nemzetközi minősítési és rangsorképzési keretrendszerek, mint a Times Higher Education (THE), a QS World University Rankings, vagy a kimondottan fenntarthatósági célú UI Green Metric és az AASHE STARS, lehetőséget, de egyben feladatot is jelentenek az egyetemek számára. A szakirodalomban már a 2010-es évek végén megjelent az a gondolat, hogy a vállalkozás (entrepreneurship) és a fenntarthatóság között összefüggés van. A vállalkozás számos gazdasági és társadalmi hatása (hozzáadott érték teremtés, foglalkoztatás, innováció) közvetve az SDG-k megvalósulását is szolgálja, a vállalkozásoktatás által fejlesztett készségek és kompetenciák kritikusnak tekinthetők a fenntarthatóság szempontjából is. A GUESSS (Global University Entrepreneurial Spirit Students' Survey) 2021-es magyarországi adatbázisának elemzésével arra a következtetésre jutottunk, hogy az SDG célok pozitív irányú összefüggést mutatnak az egyetemi vállalkozásoktatással és általában véve az egyetemi vállalkozói környezettel. Ez arra utal, hogy a vállalkozásoktatás és a vállalkozóibb egyetem felé történő elmozdulás kettős haszonnal jár az egyetemek számára, egyúttal SDG indikátoraik javulását is elérhetik.

A VÁLLALATI TELJESÍTMÉNY ÉRTÉKELÉSE A DATA ENVELOPMENT ANALYSIS (DEA) SEGÍTSÉGÉVEL

Szerzők: **Kiss Anita – Nagy Tünde Orsolya**

A mai, egyre gyorsabb ütemben változó gazdasági környezetben a gazdasági szereplők információs igénye folyamatosan emelkedik, megfelelően megalapozott, jó döntés csak abban az esetben hozható, ha a szükséges, releváns információk a megfelelő időben állnak rendelkezésre. Elengedhetetlen a

vállalati teljesítményének, működési hatékonyságának mérése, a gazdaságosságának folyamatos nyomon követése. A vállalatok belő érintettjei közül a vállalatvezetést a fókuszba helyezve kiemelten igaz a megnövekedett információs igény, mely igényt a gazdasági elemzések hivatottak kiszolgálni. Máig jellemző, hogy a vállalati teljesítmény értékelése pénzügyi mutatószámok alapján történik, de ezek a mutatószámok nem jelentenek komplex mérési eszközt. A vállalati teljesítmény értékeléséhez, a megfelelő összehasonlíthatóság biztosításához olyan módszer szükséges, amely lehetővé teszi a vállalati teljesítmény komplex elemzését, valamint a szükséges mennyiségi és minőségi jellemzők feltárását. A Data Envelopment Analysis (DEA) módszer alkalmas ezeknek a szükséges komplex elemzéseknek az elvégzésére, továbbá segítséget nyújt a vállalati működés hatékonyságának mérésében, a vállalati teljesítmények összehasonlításában. Sokoldalúsága ellenére az empirikus kutatásokban máig kevésbé elterjedt módszer, többségében elméleti tekintetben foglalkoznak a tudományos cikkek a DEA módszer alkalmazhatóságának bemutatásával. Jelen cikkben egy 702 élelmiszeripari vállalkozásra kiterjedő DEA segítségével elvégzett gazdasági elemzés eredményeit ismertetjük. Az elemzett adatok az EMIS adatbázisból kerültek kinyerésre a 2017-2021 közötti gazdasági évek vonatkozásában.

AZ ORGANIKUSCÍMKE-HATÁS MEGJELENÉSE CSOKOLÁDÉK ESETÉN EGY KÍSÉRLET EREDMÉNYEI ALAPJÁN

Szerzők: Kiss Marietta – Kontor Enikő – Kun András István

Számos tanulmány bemutatta már, hogy az élelmiszertermékek organikus eredete a termék más tulajdonságainak fogyasztói megítélését is befolyásolja. E jelenséget a szakirodalom számottevő része a halo-hatással vagy az imázstranszferrel magyarázza, és magába foglal olyan érzékszervi jellemzőket, mint például az illat és az íz, de kiterjed a termék észlelt egészségességére, energiatartalmára vagy tápértékére is. A szakirodalomban nem található az organikuscímké-hatásnak általánosan bevett elméleti meghatározása, ezért kutatásunkban a következőképpen értelmeztük azt: a fogyasztónak a termékkel vagy annak érzékszervi vagy nem érzékszervi tulajdonságaival kapcsolatos észlelésében, hiedelmeiben, véleményében vagy attitűdjében bekövetkező változás, amely annak köszönhető, hogy a termék vagy valamely versenytársa organikus címkét kap. Operatív, mérési célú definícióként pedig az általunk abszolút és a relatív organikuscímké-hatásnak nevezett jelenségeket vizsgáltuk. Az abszolút hatás a termékek fogyasztói értékelésének változása a címke megjelenésének hatására saját korábbi értékelésükhöz képest. A hatás jelentkezik az organikus címkét kapó terméken és a címke nélkül maradt versenytársan is. A relatív hatás ezzel szemben az organikus címke hatására a címkét kapott termék más, ilyen címkével nem ellátott versenytársához viszonyított, relatív megítélésének változása. A szakirodalomban fellelhető vizsgálatok általában vagy az abszolút vagy a relatív hatást mérik, nagyon ritka, amelyik mindkettőt. Kutatásunkban arra a kérdésre kerestük a választ, hogy alátámasztható-e empirikusan az organikuscímké-hatás ét-, tej-, illetve fehér csokoládé esetén a következő termékjellemzőkre nézve: illat, íz, állag, észlelt egészségesség, energiatartalom, illetve a termékek globális megítélése. A primer kutatás módszere a termék kóstoltatás volt, klasszikus, randomizált kísérleti elrendezéssel. A kísérletre 2021 októberében került sor egyetemi hallgatók körében (N=161). A résztvevők mind a kontroll-, mind a kísérleti csoportban első körben vakon kóstoltak egy ét-, egy tej-, illetve egy fehér csokoládé párt (páronként egy bio- és egy konvencionális terméket). A második körben ugyanazon csokoládé párokat kóstolták ugyanolyan módon (a csokoládé azonosságáról semmilyen információt nem kaptak), de ekkor már a kísérleti csoportnál „BIO” felirattal megjelöltük a biotermékeket (a kontrollcsoport ekkor is vakon kóstolt). Minden alkalommal a korábban említett hat jellemző mentén, 1–10 közötti skálán kellett a résztvevőknek a csokoládékat értékelniük. Eredményeink szerint az abszolút organikuscímké-hatás több esetben is tetten érhető volt, mindhárom csokoládétípusnál. Legnagyobb számban az étcsokoládénál jelentkezett, ráadásul mind a címkézett termék esetében, mind a címke nélkül maradt versenytársnál. Külön érdekes tanulság, hogy az irányuk is megegyezett a címkézett és a nem címkézett termékek esetében, vagyis mintha az organikus címke megjelenése az egyik terméken

javította volna a másik termék megítélését is. Ez ellentmond annak a címkézési szándéknak, hogy az organikus terméket megkülönböztesse a versenytárstól. Az organikus címkék relatív hatását a termékek íze esetében tudtuk kimutatni mindhárom csokoládétípusnál, míg a termékek globális megítélése esetén csak az ét- és a fehér csokoládénál. Az eredmények alapján elmondható, hogy míg az ét- és tejszokoládénál a termék bio jellegét megtudva az ízt kevésbé jónak érzékelték a kóstolók relatíve a konvencionális termékhez képest, illetve a termékek globális értékelése is romlott az étcsokoládénál, addig a fehér csokoládénál ez fordítva történt. Az organikus csokoládéakra gyakorolt szignifikáns abszolút és relatív organikus címké-hatások iránya az esetek töredékében egyezett csak meg, ami bizonyítja, hogy mennyire más eredményre (és hibás következtetésekre) vezethet az, ha egy vizsgálatban csak az abszolút vagy csak a relatív organikus címké-hatást határozzuk meg.

A SZÜRKEVÍZ SZEREPE A FENNTARTHATÓSÁGBAN

Szerzők: **Kiss Virág – Izbékiné Szabolcsik Andrea – Bodnár Ildikó**

Napjainkban egyre szélesebb körben merül fel a használt vizek kezelése és újbóli alkalmazása vízvédelmi és vízgazdálkodási szempontok alapján, hiszen világviszonylatban több térségben probléma a vízhiány, illetve a megfelelő minőségű víz elérése. Az előadásunk során fel szeretnénk hívni a figyelmet a szürkevíz, mint használtvíz kezelésének és újra felhasználásának a fontosságára, illetve szerepére a fenntartható fejlődésben. Ismertetjük a szürkevíz fogalmát, a csoportosítását és az újra használatához kapcsolódó határértékeket, majd bemutatjuk azokat a fenntartható fejlődési célokat, amelyeknek elérését támogathatjuk a szürkevíz újbóli alkalmazása során. Ezek a célok közé tartozik az egészség és jólét, a tiszta víz és közegészségügy, a fenntartható városok és életközösségek, a fellépés az éghajlatváltozás ellen, az óceánok és tengerek védelme és a szárazföldi ökoszisztémák védelme. A Környezetmérnöki Tanszék évek óta foglalkozik a szürkevizetekhez kapcsolódó kutatással, amelyben ezen vizek kezelési lehetőségein túl az újrahaználhatóságát is vizsgálják, ezért példákön keresztül bemutatjuk a szürkevíz felhasználásának és újra felhasználásának a lehetőségeit, illetve bemutatásra kerül egy új kutatás, amely során a háztartásban keletkező szürkevizet kezelés után hidropóniás tornyokban gyógynövények (vízitorma, fürtös menta és őszi margitvirág) termesztésére használjuk fel. Végezetül SWOT analízis segítségével vizsgáljuk a szürkevíz újra felhasználásának az erősségét, a gyengeségét, a lehetőségét, és a veszélyeket.

A VÁLLALATI TÁRSADALMI FELELŐSSÉGVÁLLALÁS (CSR) ÉS AZ ÉRINTETT-MENEDZSMENT KÉRDÉSEI, KIHÍVÁSAI

Szerzők: **Kiss Virág Ágnes – Kiss Kincső – Fehér András**

A nemzetközi szabályozás és a stakeholderek felől érkező nyomás okán a vállalatoknak egyre inkább oda kell figyelniük a vállalati társadalmi felelősségvállalási (CSR) aktivitásukra és átláthatóvá kell tenniük azokat. A vállalatok, és általában a szervezetek környezeti és társadalmi hatása a természetes és a társadalmi környezet egyre inkább górcső alá kerül. A szervezetek, amelyek aktívan részt vesznek a CSR tevékenységekben, sikeresen emelik be azt mindennapi életükbe, pozitív képet alakítanak ki magukról a fogyasztók körében, ami hosszú távon növelheti a vásárlói lojalitást és a cég versenyképességét, azonban fontos kiemelni, hogy a CSR ma már több mint külső PR eszköz a vállalatok kezében. Főleg a belső érintettek, mint a partnerek, tulajdonosok és a munkavállalók felé kiemelt fontosságú lett a megfelelő CSR stratégia kiválasztása és implementálása az ügyvitelbe. A kutatásunk alapja elsősorban a szakirodalmi áttekintés volt a megfelelő vállalati CSR attitűddel kapcsolatban, azonban ezt kiegészítettük a CSR tevékenységet érintő direktívák és szabványok dokumentumelemzésével, tovább az aktuális fogyasztói és munkavállalói attitűdvizsgálatok eredményeivel. Ahogyan az a kutatásunkból kiderült a CSR stratégiai megközelítésének fontossága abban rejlik, hogy így a vállalat egészére kiterjedő, hosszú távú célkitűzésekké válik, és beágyazódik a cég belső működésébe és üzleti modelljébe. Ennek eredményeképpen a vállalat nemcsak a pozitív

PR eszközként használhatja, hanem valóban mélyreható változást hozhat létre a társadalomban, és ezáltal hosszú távon fenntartható, sikeres üzleti stratégiát alakíthat ki, támogatásainak, befektetőinek számát is növelheti. Ezt már számos irányelv és szabvány elősegíti, mint az ENSZ, az OECD vagy az Európai Bizottság irányelvei, a környezetvédelmi, a munkajogi és szociális törvények, illetve az ISO26000 szabványrendszer vagy az EMAS rendszere. Ezenkívül bevezetés kerül az ESG rendszer, mely már hazánkban is kötelező érvényű bizonyos vállalatoknál, és további szervezetek bevonása is várható a következő időszakban. Különösen fontos tanulsága volt a vizsgálatunknak, hogy majd minden irányelv és szakértői vélemény kiemeli, hogy a vállalati felelősségvállalás csak az adott vállalatra szabva, annak tevékenységébe egyéni szinten implementálva lehet sikeres, nem egy sablon vagy versenytársi tevékenység másolása révén. Ezenkívül arra hívják fel a figyelmet, hogy a gazdaság van az emberért, és nem fordítva, így ennek megfelelően az érintett-menedzsment hatékony használatának kiemelt jelentősége van.

A MAGYAR FOGLALKOZTATÁS TERÜLETI KÜLÖNBΣÉGEINEK ELEMZÉSE SHIFT-SHARE MÓDSZERREL A 2019-2023-AS IDŐSZAKBAN Szerzők: **Kiss Zsuzsanna – Orosz Dániel**

A világgazdaság az elmúlt években jelentős átalakuláson ment, megy keresztül. A 2008-as világgazdasági válság, a koronavírus fertőzés (mint biológiai) okozta válság, valamint a jelenleg kialakulóban lévő, az orosz-ukrán háború okozta válság a makrogazdasági szint mellett a területi vizsgálatok esetében is kijelöl új kutatási célokat. Tanulmányunkban célul tűztük ki, hogy feltérképezzük hazánk munkaerőpiacának területi különbségeit. A foglalkoztatási adatokat nemzetgazdasági ágak szerint elemezzük. Vizsgálataink során a shift-share elemzés módszerének segítségével a Covid-19 okozta munkaerőpiaci, elsősorban foglalkoztatási válság időszakára, valamint az azt követő időszakra vonatkozóan a foglalkoztatottsági adatok területi és ágazati dimenzióit számszerűsítjük.

MODELLEZÉSKÖZPONTÚ MATEMATIKAOKTATÁS Szerző: **Kocsis Imre**

A műszaki rendszerek és folyamatok matematikai modellezése általában haladó matematikai ismereteket követel meg főleg az analízis területén, beleértve a differenciálegyenletek és az integráltranszformációk elméletét. Ha a modellezés csak akkor kerül be a képzésbe, amikor a klasszikus modellek felírásához és vizsgálatához minden ismeret rendelkezésre áll, akkor már túl kevés idő jut a modellek használatának magas szintű elsajátítására. Másrészt a hallgatók egy része számára jelentős kihívás a matematika értő használata, így a magasszintű modellezés is. Ezért megfontolandó, hogy ne a modellezés oktatását igazítsuk a matematika tanuláshoz, hanem fordítva. Az előadásban példát mutatunk olyan tananyagfeldolgozási módszerre, ahol a modellezés prioritást élvez, és egyszerű formában megjelenik már a mérnöki alapképzés elején.

SZEMPONTOK A SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG VÁRMEGYEI GAZDASÁGI SZERVEZETEK MENEDZSMENT VIZSGÁLATÁHOZ Szerző: **Kósáné Bilanics Ágnes**

Az ország iparilag kevésbé fejlett régiójában az elmúlt századok öröksége és a legújabb idők kihívásai a vállalkozások számára jelentős kérdéseket és megoldandó feladatokat vetnek fel. Ezek közül is kiemelkedik a vállalkozások menedzsmentjének a korszerűsítési szükségessége, amelyhez társul egy generációváltás is. Ebben a rendszerváltás utáni magánvállalkozások nagy része – méretüktől, szervezeti struktúrájuktól, tevékenységük típusától függetlenül – érintettek. A helyi vállalkozásokat

sok szempont szerint lehet elemezni, de a jelenhez való alkalmazkodáshoz, a korszerűsítés stratégiai megtervezéséhez elengedhetetlen a szervezetek humán erőforrásának a vizsgálata és a vezetési feladatok végrehajtásához alkalmas vezetői funkciók, valamint az erre alkalmas vezetők kiválasztása. Ennek a kikerülhetetlen feladatnak a megoldásához kívánunk – különösen a magánvállalkozások felső vezetése számára – segítséget nyújtani.

QFD ÉS A KANO-MODEL INTEGRÁLÁSA EGY ÉTRENDKIEGÉSZÍTŐ TABLETTA BEVEZETÉSÉHEZ

Szerzők: **Kotsis Ágnes – Darnai Balázs**

A minőség háza vagy QFD egy terméktervezési módszer, amely sok lépéses modellen keresztül segít összekapcsolni a vevői igényeket és a termék technikai paramétereit. A tervezés lényeges eleme, hogy meg kell határozni a vevői igények fontosságát, a termék versenytársakhoz viszonyított helyzetét, valamint a vevői igények és a technikai paraméterek kapcsolatát. E három tényező együttes elemzésével lehet meghatározni melyek a legfontosabb technikai paraméterek a fejlesztés során. Ennek a modellnek a Kano-moddal való integrálása, még pontosabb képet ad a fejlesztések irányáról. Ugyanis a vevői igények szerinti teljesítmény növekedés nem egyformán növeli a vevői elégedettséget. Ezeket a Kano-modell 5 csoportba sorolja: alapelvárások, teljesítmény jellemzők, vonzó jellemzők, semleges és hátrányos jellemzők. A Kano-modell QFD-ba való integrálásával pontosabb képet kaphatunk arról, hogy mely termékjellemzők fejlesztésére érdemes fókuszálni, ha az elérhető legmagasabb elégedettség növekedést szeretnénk elérni. Vizsgálatunkban egy bevezetés előtt álló étrendkiegészítő tabletta esetén mutatjuk be a két módszer együttes alkalmazásának lehetőségét. Mintánkban N=298 fő válaszait elemeztük, fogyasztási szokásaik alapján klasztereket alkottunk, amely klaszterekre külön QFD alkalmazásával vizsgáltuk, hogy a termék bevezetése során mire érdemes fókuszálni. Eredményeink szerint a Kano-modell QFD-be való integrálásával könnyebben prioritizálható a fejlesztések fókusza, amelyek megvalósításakor a vevői elégedettség növekedés is nagyobb lesz.

PRECÍZIÓS TECHNOLÓGIÁK A TEJTERMELÉSBEN

Szerzők: **Kovács Dániel Péter – Madai Hajnalka**

A hazai tejelő telepeken a hatékonyságnövelés tartalékai még sok lehetőséget kínálnak, de úgy is fogalmazhatunk, hogy a technológiai fejlesztések terén sok lemaradást kell pótolni a gazdaságosabb működés és a jövedelmezőséget biztosító versenyképes gazdálkodás biztosításához. A tejtermelésben ennek fő eszközei az új technológiák, elsősorban a precíziós eljárásokon alapuló módszerek a tartás-, a takarmányozás, a szaporodásbiológiai, az ellés és fejési technológiák esetén is.

ROVARFOGYASZTÁS FOGYASZTÓI SZEMMEL

Szerzők: **Kovács Krisztina – Szűcs Róbert Sándor**

Napjainkban már az Európai Unióban is engedélyezetté vált bizonyos rovarfajok forgalmazása és fogyasztása szárítva, fagyasztva és porítva, mint novel food, azaz új élelmiszer. Ezek a következő rovarfajok: közönséges lisztbogár (*Tenebrio molitor*), keleti vándorsáska (*Locusta migratoria*), házi tücsök (*Acheta domesticus*) és alombogár (*Alphitobius diaperinus*). Más országokban teljesen megszokott és a mindennapi élet része a rovarok fogyasztása, számunkra azonban meglehetősen kultúridegen. Az entomofágia inkább vált ki entomofóbiát és undort belőlünk, mint izgatottságot vagy lelkesedést a kipróbálás iránt. A fogyasztásnak számos ökológiai előnye van, viszont felmerülhetnek jogos aggodalmak is, hiszen allergiát válthatnak ki és kórokozókat hordozhatnak magukban a rovarok. A boltok polcain még meglehetősen ritkának számítanak az ilyen jellegű termékek, azonban

hamarosan elterjedésük várható. Munkánkkal szeretnénk volna jobban kiismerni és meghatározni mit gondolnak a potenciális fogyasztók a rovarok élelmezési célú felhasználásáról, valamint, hogy kipróbálást követően hogyan változik véleményük.

DIGITAL HARVEST: HOGYAN ALAKÍTJA ÁT A TECHNOLÓGIA AZ AGRÁR-ÉLELMISZERIPARI RENDSZEREKET?

Szerzők: **Kovács Tamás – Péntek Ádám – Füzesi István**

Az agrár-élelmiszeripari ágazatban a digitalizáció szerepe és ezzel egyidejűleg az új technológiák alkalmazása a mezőgazdasági ágazatban az elmúlt években egyre nagyobb szerepet kapott. Ennek következtében a globális élelmiszeripar és a hozzá kapcsolódó ellátási láncok kevésbé vannak kitéve olyan váratlan eseményeknek, mint például a COVID-19 világjárvány volt. A digitális technológiák elterjedése lehetőséget biztosít az ellátási láncok szereplői számára az információkhoz való hozzáférésre és azok megosztására. Ezért a gazdaságok különböző megoldásokat, például IoT-t (Internet of Things), BCT-t (Blockchain technológia) és RFID-t (Radio Frequency Identification) vezettek be, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy biztosítsák az élelmiszer-ellátási láncok egészéhez szükséges információkat, akár valós időben. Így az élelmiszer-ellenőrzés is egyszerűbbé válik, ami közelebb hozta az F2F (Farm to Fork) stratégiát a fogyasztókhoz, és emellett segít csökkenteni az élelmiszer-biztonsági incidensek számát. Ezek a megoldások javítják a hazai vállalkozások hatékonyságát, az információk pontosságát és az információáramlás sebességét.

A MUNKA ÉS A MAGÁNÉLET KÖZÖTTI EGYENSÚLY MEGTEREMTÉSÉNEK AKTUÁLIS KÉRDÉSEI

Szerző: **Kovács-Berényi Laura**

A XXI. század társadalmi és gazdasági változásai a rohamos technológiai fejlődéssel összhangban jelentős befolyást gyakorolnak a jogszabályi környezet alakulására, amely folyamathoz kapcsolódóan a pandémia, a globális gazdasági helyzet mind-mind jelentős kihívást jelentenek napjainkban is. Ehhez kapcsolódóan a munka és a magánélet egyensúlyának megteremtése és fenntartása az egyik legjelentősebb kihívásnak bizonyul mindennapi életünkben. Az általános jóllét és a munkavállalói elégedettség szempontjából megfelelő egyensúly ugyanakkor vitathatatlanul kulcsszerepet játszik, ami a munkáltatói szervezet részéről a lehető legteljesebb termelékenységben és hatékony munkavégzésben tükröződik. Mindez a XXI. század kihívásaira való tekintettel teljesen új értelmet nyer, kiemelve a munka világának néhány, a világjárvány által érintett kérdését. Ennek fényében különösen fontos a munka és a családalapítás összeegyeztetésének kérdése, valamint a gyermekvállalást és -nevelést támogató munkajogi megoldások kérdése. Az uniós jogalkotási folyamat aktuális célkitűzéseivel illeszkedően a magyar Munka Törvénykönyve is módosult. Előadásom keretében célom, hogy bemutassam a megváltozott környezet által életre hívott módosított jogszabályi környezet adta új lehetőségeket és kihívásokat a munka és a családi kötelezettségek egyensúlyának megteremtését érintően.

A NEMZETKÖZI FELSŐOKTATÁSI RANGSOROK KRITIKAI ELEMZÉSE

Szerzők: **Kómióves Péter Miklós – Erdey László – Fenyves Veronika**

A felsőoktatás világát vizsgáló nemzetközi rangsorok hasznos elemei napjaink akadémiai közegének, hiszen segítségükkel az egyetemek pontos helyzetképet kaphatnak saját teljesítményükről, nemzetközi összevetésben. Kérdéses ugyanakkor, hogy az egyes rangsorok által alkalmazott értékelési módszerek képesek-e arra, hogy minden, az egyetemek működése szempontjából fontos és releváns körülményt szem előtt tartsanak. Napjainkban a felsőoktatási rangsorok témaköre egyike a

leggyakrabban felmerülő témáknak az egyetemek működése kapcsán. Az egyes intézmények rangsorokban elfoglalt helye alapján a szélesebb közvélemény is értékelheti az egyetemeken zajló munka minőségét. A felsőoktatási rangsorok kérdése erősen kapcsolódik a fenntarthatóság eszméjéhez is, elsődlegesen annak társadalmi aspektusához van köze. A jól működő felsőoktatás ugyanis képes elősegíteni a társadalmi mobilitást, vagyis a társadalmi státusz előnyös változását. Az OECD „Education at a glance 2023” című kiadványában publikált felmérései szerint Magyarországon a diplomások jövedelme meghaladja a legfeljebb középfokú iskolai végzettséggel rendelkező munkavállalók jövedelmét, méghozzá az alapidomával (BA/BSc) rendelkező 25-34 éves munkavállalók 84%-kal, míg a mesterdiplomával (MA/MSc) rendelkező, hasonló életkorú munkavállalók 123%-kal keresnek többet, mint a legfeljebb középfokú végzettséggel rendelkező társaik. Hasonló módon, a felsőoktatási szakképzésekben végzett hallgatók is jövedelemtöbblettel rendelkeznek a legfeljebb középfokú végzettséggel rendelkező kortársaikhoz képest. Mindezek alapján okkal feltételezhető, hogy a felsőoktatása bekerülő, majd ott eredményesen végzettséget is szerző, frissdiplomás hallgatók jövedelmi helyzete kedvezőbb a legfeljebb érettségivel rendelkező társaikéhoz képest. Magyarország Alaptörvénye XI. cikkében a képességei alapján mindenki számára elérhető felsőoktatással, illetve az oktatásban részesülők számára biztosított anyagi juttatások rendszerének megalkotásával, valamint ezen rendszerek alaptörvényi szintű garantálásával a jogalkotó kifejezi elkötelezettségét a felsőoktatás, mint társadalmi mobilitást elősegítő rendszer működtetése, fenntartása és – főként – igénybevételének lehetősége mellett. Amennyiben az oktatás széles tömegeknek érhető el, akkor több ember kaphat esélyt arra, hogy a képességei alapján bekerüljön valamely felsőoktatási intézménybe, ott diplomát szerezzen, majd olyan bértöbbletben is részesüljön, amelyről az OECD is ír kiadványában Magyarország kapcsán. Csakhogy a felsőoktatási rendszerek és intézmények teljesítményét mérő nemzetközi rangsorok jellemzően nem veszik azt figyelembe, hogy egy adott egyetem milyen társadalmi szerepet lát el működése során. Igen helyesen nagy hangsúllyal veszik figyelembe például az egyetemek akadémiai kiválóságát (beleértve ebbe például a vizsgált intézményekben zajló kutatómunka eredményeként megjelent publikációk számát, minőségét és idézettségét), az ugyanakkor kérdéses, hogy milyen módon tud megjelenni a nemzetközi mérésekben az a hozzáadott érték, amelyet a felsőoktatási intézmények például a kistélepülések szellemi elitjének utánpótlása kapcsán teremtenek meg. Előadásunkban a legnagyobb felsőoktatási rangsorok értékelési módszereit mutatjuk be és elemezzük. Bemutatjuk, hogy milyen elemek jelennek meg az elemzések során – és azt is, hogy milyen elemeket hagynak figyelmen kívül a rangsorok készítői. Végül javaslatot teszünk néhány olyan vizsgálati szempontra is, amelyek beépítésével a felsőoktatási intézmények működésének egy-egy újabb aspektusa is elemzésre, rangsorolásra kerülhetne, akár nemzetközi szinten is.

A KÖRFORGÁSOS GAZDASÁG KAPCSOLATA A FENNTARTHATÓSÁGHOZ ÉS A TÁRSADALMI PILLÉRHEZ

Szerző: **Kriza Máté**

A körforgásos gazdaság fogalma nemrég jelent meg az akadémiai, szakmai és üzleti köztudatban, mint olyan rendszerszintű koncepció, mely egyszerre kíván mind a környezeti kihívásokra - mint például a természeti erőforrások kimerülése, a hulladékképződés negatív ökológiai következményei, vagy az éghajlatváltozás - választ adó, mind pedig a gazdasági és üzleti szempontokra - mint például a nyersanyag-ellátás biztonsága, az eszközök kihasználtságának optimalizálása, az erőforrás-termelékenység növelése - megoldásokat nyújtó elmélet és gyakorlat. A körforgásos gazdaságot a fenntarthatóság és a vállalati ESG (környezeti-társadalmi-vállalatirányítási) rendszer fontos részeként is szokás tekinteni, mivel nem csak környezeti és gazdasági, hanem társadalmi és vállalatiirányítási jellegű hatásai is vannak. Azonban míg a környezeti és a gazdasági hatások viszonylag egyértelműek és mérhetők (pl. hulladék- és emissziócsökkentés, erőforráshatékonyság javulása), és az összefüggések is jól leírhatók, addig a körforgásos gazdaság társadalmi vonatkozásai már nehezebben meghatározhatók, nem is beszélve ezek pozitív vagy negatív irányultságáról. Az előadásomban

betekintést szeretnék nyújtani a körforgásos gazdaság kapcsolatáról a fenntarthatósághoz, és különösképpen annak társadalmi aspektusához, beleértve a munkahelyteremtést, fogyasztói szokásokat, közösségi kezdeményezéseket. A kutatásom elsősorban a nemzetközi irodalom feldolgozására alapul, de személyes tapasztalatokat is tartalmaz.

FENNTARTHATÓ EGYETEM – ENERGIA, SAJÁT FORRÁSBÓL

Szerző: **Kulcsár Balázs**

A magyar épületállomány jelentős része energetikailag nem felel meg a kibocsátás csökkentési, energiahatékonysági, fenntarthatósági kihívásoknak, ugyanakkor a felhasznált energia 40%-át az épületek energiaigényének biztosítására fordítjuk. Fontos tehát vizsgálni azt a kérdést, hogyan lehet átalakítani a meglévő épületállományt úgy, hogy azok a fenntarthatósági elvárásoknak megfeleljenek. A Debreceni Egyetem és benne a Műszaki Kar, jelentős kihívások elé került az orosz-ukrán háború kirobbanását követően kialakult energiaválság kapcsán. Az energiaárak a többszörösére növekedtek, mely így a campus működtetését sodorta veszélybe. A többségében elavult épületszerkezetek hőtechnikai átalakításával, a nap és szélenergia-termelési adottságok kihasználásával, energiatárolási módszerek alkalmazásával az épület-komplexum 100%-ban átállítható, kizárólag a campus területén megtermelt megújuló energiaforrásokra, mind a villamosenergia-fogyasztás, mind a fűtés-hűtés tekintetében.

CSALÁDI ÁLLAPOT ÉS FOGLALKOZTATOTTSÁG MAGYARORSZÁGON

Szerző: **Kun András István**

A tanulmány a családi állapot és a munkaerőpiaci státusz (munkaerőpiaci részvétel, munkanélküliség, foglalkoztatottság) közti kapcsolatot vizsgálja Magyarországon, népszámlálási adatok alapján. A családi, illetve párkapcsolati viszonyok és a munkaerő-piaci kimenetek közötti összefüggés mind az elméleti, mind az empirikus szakirodalomból ismert, azonban hazánkban alulkutatott terület. A legismertebb ilyen jelenség „férfiak házassági prémiuma”, vagy általánosabban a „házassági prémium” a házas férfiak kereseti előnye a nem házas, egyéb jellemzőikben megegyező férfitársaikhoz viszonyítva. Ennek közvetlen mérésére sajnos a publikus adatok nem adtak lehetőséget, de egy nagyon hasonló hatás vizsgálatára igen. A 2001-es, 2011-es és 2022-es népszámlás elérhető adataiból a családi állapot házastól a hajadonig/nőtlenig terjedő spektruma (az özvegy és elvált köztes kategóriákkal) összevethető volt a munkaerőpiaci sikeresség egy másik kritériumával, a foglalkoztatottsággal és munkanélküliséggel. Kontroll változóként a nem, az életkori csoport és az iskolai végzettség került figyelembevételre, illetve a jelenség időbeli változását a három egymást követő census eredményeinek összevetése tette lehetővé. Az eredmények alátámasztják, hogy a házasság munkaerőpiaci előnyökkel jár együtt: magasabb részvétellel és foglalkoztatottsággal, valamint alacsonyabb munkanélküliséggel. Érdekes eredmény, hogy míg a nemzetközi tapasztalatok a házasság munkaerőpiaci előnyeit elsősorban a férfiaknál mutatják ki, jelen vizsgálat szerint a munkaerőpiaci státusz Magyarországon mindkét nemnél pozitívan kapcsolódik össze a házassággal, illetve az ahhoz közelebb álló kategóriákkal.

TÁRSADALMI ÉS VÁLLALATI SZINTŰ PÁRBESZÉD A FENNTARTHATÓ MUNKAERŐPIACON

Szerzők: **László Gyula – Sipos Norbert**

A munkaerőpiac létrejötte óta állandóan konfliktusokkal terhelt a résztvevők sajátos pozícióból és viselkedéséből adódóan. Nem csupán két szereplő áll szemben egymással, hanem két entitás, melyek mögött különböző gazdasági és társadalmi célok húzódnak. Az üzleti célok és személyes boldogulás iránti vágy, valamint az érdekek ütközése gyakran egy légtérben, ám különböző súlycsoportokban zajlik, ami örökös harchoz és egyensúlykereséshez vezet. Az egymásrautaltság miatt az ütközés lehet

egyoldalú vagy kölcsönös, kényszerítve a feleket megalkuvásra vagy kompromisszumra. A siker érdekében gyakran károkat okoznak egymásnak, ami felveti a munkaügyi kapcsolatok tudományának fontosságát. Ez a tudományág elemzi a szereplők motivációit, a konfliktusok okait, valamint azokat az eszközöket, melyekkel az ütközés megelőzhető vagy enyhíthető. A "társadalmi párbeszéd" kifejezés jelzi ezt a folyamatot, de más terminológiák is használatosak, mint például a munkaügyi kapcsolatok vagy az érdekegyeztetés. Ezeket gyakran szinonimaként kezeljük, bár létezhetnek eltérések a szűkebb vagy tágabb értelmezésben. Cél a párbeszéd előmozdítása és az egyensúlyteremtés a munkaerőpiaci szereplők között. Különböző kapcsolatrendszereket különböztetünk meg, mint a kétoldalú vagy háromoldalú kapcsolatok, melyekben a kormányzati szint is részt vehet. A munkaügyi kapcsolatok vízvonalzója az, hogy a felek inkább erőszakkal vagy konszenzusra törekednek-e az érdekeik érvényesítése során. Ez ugyanúgy igaz a makro (országos) szinten, mint az üzemi (helyi, vállalati) szinten, csak a párbeszédben részt vevő szereplők mások. Alapvetően a partnerség és a közös megoldás keresése mellett állunk, de felismerjük, hogy más megközelítések is léteznek. Mindezek megértése hozzájárul egy fenntartható és minden érdekelt elvárásrendszere mentén működő munkaerőpiac kialakításához.

5S PUBLIC A DIGITÁLIS OKTATÁSBAN

Szerző: **László Vilmos Csongor**

Iskolánk, a Debrecen-Bánki Református Általános Iskola, Technikum és Szakképző Iskola életében két alapvető változás történt ebben a tanévben. Egyrészt csatlakoztunk az 5S Public mozgalomhoz, amelynek célja a japán tapasztalatok alapján az 5S alapelvek bevezetése iskolánk tanulási-oktatási-nevelési programjába. Másrészt beléptünk a Yettel ProSuli digitális oktatást támogató programjába, amelynek elsődleges célja a tanulók és a tanárok számítógépes gondolkodásának hatékony fejlesztése, a digitális tantárgyi integrációval támogatva. A digitális tantárgyi integráció három alappillére (1) a tantárgyi tartalmak digitalizálása, (2) a tantárgyi tartalmakkal támogatott informatikaoktatás és (3) a számítógéptudományon belüli tantárgyi integráció, melyek felépítéséhez és megszilárdításához az 5S (seire–sort, seiton–straighten, seiso–shine, sekitsu–standardize, shitsuke–sustain) megoldásokat találtuk a leghatékonyabbnak. Ezen keretek között olyan innovatív megoldások bevezetését kezdtük meg, amelyek szakítanak a digitális oktatásban széles körben elterjedt eszközcentrikus, toló oktatási megközelítésekkel. Megkezdtük a tantárgyi tartalmak szelektálását (sort), ahol arról döntünk, hogy az egyes megoldások milyen készségeket, képességeket, kompetenciákat fejlesztenek a hagyományos és a digitális környezetekben. A fókuszban tehát a tanuló, a tanár, a szülő, az iskola mint ember, valamint az őket kiszolgáló, a tanulási folyamatot támogató feladatok és problémák (célállapot) állnak. A különböző tantárgyi tartalmakat az egységes informatikai háttér kapcsolja össze, amelyben a megjelenik a számítógépes gondolkodás mint a negyedik alapkészség, az írás, olvasás és számolás mellett (straighten). Folyamatosan a módszertan finomításán dolgozunk (shine) annak érdekében, hogy mind a tanulók, a tanárok és az oktatást támogató emberek (humán erőforrások) nyitottá váljanak az igazi informatikatudomány irányába és egyre inkább fel tudjuk készíteni a tanulókat a jövő munkaerőpiaci elvárásainak. A rendszeren belül törekszünk a jelenleg hiányzó sztenderdek megfogalmazására, pontos meghatározására, valamint ezek folyamatos betartására (sustain). Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy az iparhoz, szolgáltatáshoz hasonlóan, a digitális oktatásban is kiemelt szerepet kapnak a sztenderdek a hatékony és hibamentes (hibaelkerülő) problémamegoldási stratégiák megvalósításában. Az általunk kidolgozott módszertan további jellegzetessége, a lean alapelvekkel összhangban, hogy magába foglalja a sztenderdek folyamatos felülvizsgálatát és szükség esetén ezek átértékelését és módosítását. Várjuk a tanulók és a tanárok ötleteit és ezeket az elképzeléseket megpróbáljuk beépíteni a tanulási-oktatási-nevelési folyamatainkba.

MESTERSÉGES INTELLIGENCIA ALKALMAZÁSA COIL PROJEKTEKBE: STRATÉGIÁK A DIGITÁLIS SZAKADÉK CSÖKKENTÉSE ÉRDEKÉBEN

Szerzők: **Lengyel Péter – Felvégi Emese**

A kutatás a nemzetközi online együttműködő tanulási (COIL) projektek fontosságát tárgyalja, amelyek célja a különböző kontinenseken élő üzleti alapképzésben részt vevő hallgatók közötti együttműködés elősegítése. A Houstoni Egyetem C.T. Bauer Üzleti Kar és a Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Karának közös kezdeményezése keretében megvalósuló projekt a digitális szakadék kérdését helyezi fókuszba az OECD kontextusában. A projekt alapvető célja egy olyan oktatási esettanulmány létrehozása, amely nemzetközi adatokra épít, és összhangban van a karrierre készülő diákok elvárásaival. A program a munkahelyi környezethez hasonló tapasztalatokat nyújt a résztvevőknek, elősegítve ezzel az interkulturális kompetenciák fejlesztését és az írásbeli, valamint szóbeli kommunikációs készségek integrálását. A projektben megtalálható az Excel, a ChatGPT és a Gemini technológiák alkalmazása is. A kezdeményezés során felmerülő kihívások között szerepelnek az időzónák közötti eltérések, az angol mint második nyelv használata, valamint a földrajzi, infrastrukturális és erőforrás-hozzáférési különbségek. Ezek a tényezők jelentős akadályt jelentenek a nemzetközi digitális oktatási együttműködésben. A technológiai megoldások és alkalmazások terén a ChatGPT és a Google Gemini technológiai és alkalmazási összehasonlítása is részletezésre került, melyek különböző előnyökkel szolgálhatnak az oktatás és a tartalomgenerálás területén. Mindkét technológia jelentős adaptációs képességeket mutat az oktatási célok támogatása terén, bár különböző módon kezelik a felhasználói interakciókat és a tanulási folyamatokat. Összességében a projekt rámutat a digitális szakadék csökkentésének fontosságára a globális oktatásban, és bemutatja, hogy az innovatív technológiai megoldások és a nemzetközi együttműködés miként segíthetnek ezen kihívások leküzdésében. A COIL projekt egy olyan platformot biztosít, ahol a hallgatók fejleszthetik készségeiket, miközben globális perspektívából közelítik meg az üzleti és technológiai problémákat.

A BIOÖKONÓMIA FOGALMI ÉRTELMEZÉSEI ÉS KOLUMBIAI MEGKÖZELÍTÉSEI

Szerző: **Lenti Attila**

A bioökonómiának – biológiai alapú gazdaságnak – szerteágazó elméleti szakirodalma és értelmezései vannak. A cikk egyrészt kísérletet tesz arra, hogy releváns szerzők segítségével némileg rendet tegyen ebben a fogalmi zűrzavarban. Ehhez fókuszált irodalomáttekintést használtam: az így kiválasztott nemzetközi szakirodalom segítségével azonosítottam a bioökonómia jellemző főbb értelmezéseit. Másrészt áttekintettem a Kolumbia-specifikus bioökonómiai szakirodalom egészét angol és spanyol nyelven, hogy képet alkossak a fogalom használatáról egy kiemelkedő biológiai sokféleséggel rendelkező országban. Ezt a szakirodalom-áttekintést egy szélesebb, a fenntartható kolumbiai bioökonómiai átmenet kihívásait rendszerező kutatás keretében egészítettem ki szakértői interjúkkal. Az előbbieken alapján megállapítható, hogy Kolumbiában bár megtalálhatóak a fogalom hagyományos, a közgazdasági ortodoxiához jobban kötődő, globálisan elfogadott értelmezései, egyre nagyobb teret nyernek az innovatív, alkalmazkodó, a helyi tudásrendszerek sokszínű, alternatív világképeihez és a helyi viszonyokhoz igazodó megközelítései. Ezekben fontos szerepet játszik az őshonos kultúrák globális kapitalizmussal gyakran szembe helyezkedő értékrendje.

FENNTARTHATÓ MUNKAERŐPIAC ÉS NÉPESSÉGMEGTARTÓ KÉPESSÉG AZ APRÓFALVAKBAN

Szerzők: **Lipták Katalin – Kocsicska Ivana**

A munkaerőpiac globális átrendeződésével a munkanélküliség komoly társadalmi problémává vált, amely a magyarországi aprófalvakat fokozottan érinti. Azokról a településekről, ahol a munkalehetőségek korlátozottak, nagyfokú az elvándorlás. Az aprófalvak a népességvesztés miatt

még nagyobb veszélynek vannak kitéve. Azokon a településeken, ahol jobb a foglalkoztatási helyzet, magasabb az életszínvonal, kisebb mértékű az elvándorlás, sokkal jobban érvényesül a népességmegtartó képesség. Mivel a munkanélküliség számos gazdasági és társadalmi baj forrása, kevés olyan fontos állami célkitűzés van, mint a munkanélküliek számának csökkentése és a legálisan foglalkoztatottak számának növelése. Az állami foglalkoztatás fő feladata napjainkban, hogy a munkaerőpiacról kirekesztett egyének számára valamilyen formában jövedelempótlást biztosítson, a munkanélküliek számára értékteremtő munkát nyújtson, és csökkentse a bűnözést. Erre lehet jó megoldás a közfoglalkoztatás. Az állam a közfoglalkoztatással, azaz a pótlólagos kereslet mesterséges generálásával hozzá tud járulni a fenntarthatóbb munkaerőpiachoz az alacsony népességszámú településeken, ahol gyakran más munkalehetőség nem értelmezhető. Az előadásban egy olyan aprófalvat mutatunk be (Trizs települését), ahol szociális szövetkezet segítségével a munkaerőpiac fenntartható formában működik és az elvándorlás mértéke is csökkent.

A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

AZ UKRAJNAI KORRUPCIÓ HATÁSA AZ ORSZÁG GAZDASÁGI FOLYAMATAIRA, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A VELENCEI BIZOTTSÁG JELENTÉSEI TÜKRÉBEN

Szerzők: **Lőrinc Ingrid – Hires-László Kornélia**

Nemzetközi oldalról évek óta hangsúlyozzák, hogy Ukrajna eurointegrációjának egyik kerékkötője az országban jelenlévő korrupció. A Transparency International értékelése alapján UA ma Európa legkorruptabb országa. 2014-től azonban egy új intézményrendszer kiépülését láthatjuk, különböző korrupcióellenes testületek létrehozásával. Elmondhatjuk, hogy a kérdés nemcsak gazdasági-, de társadalmi kihívás is. Előadásunkban nemcsak a jelenséget, de a Velencei Bizottság elemzéseit is láttatni szeretnénk.

TEHETSÉGGONDOZÁS A KOSÁRLABDÁBAN – A JÁTÉKOSOK MEGÉLÉSE SZERINT

Szerzők: **Lukács Anikó – Gósi Zsuzsanna – Kassay Lili**

Bevezetés: A hagyományos egyesületi képzési rendszert a Magyar Kosárlabda Szövetség az akkreditált akadémiai hálózattal bővítette ki, ami kiegészült az államilag elismert akadémiákkal. Az akadémiai képzés közvetlen érintettjeit, a játékosokat, edzőket, szülőket és menedzsereket külön-külön megkérdező kutatás a tehetséggondozást, az edzőnek a sikeres játékosvá válásban játszott szerepét, a játékos mérkőzésen való szerepeltetésének kérdéseit állította többek között fókuszba. Anyag és módszerek: Az államilag elismert, illetve a szövetség által akkreditált, országos elhelyezkedésüket tekintve négy régióba rendezett akadémiák (15) vezető közvetlenül kapták meg a kutatásban való részvételre a felkérést. Ők juttatták el az akadémián dolgozó edzőknek a nekik, illetve a játékosoknak, valamint a szülőknél szóló kérdőívek linkjét. Az online, önkitöltős, anonim, 12-14 perces kitöltési idejű kérdőívek adatfelvétele a Qualtrics felhő-alapú kérdőívszerkesztő szoftverrel történt. Az SPSS statisztikai elemző szoftver támogatta az adatfeldolgozást. A válaszadó játékosokat leíró háttérváltozók zártvégű kérdéseket tartalmaztak. A 4 fokú Likert-skálával mért állításokat tematikus csoportokba rendeztük. A játékosok – a szülőkhöz, edzőkhöz és menedzserekhez hasonlóan – arra adtak választ, véleményük szerint mik a kulcstényezők a sikeres felnőtt kosárlabdázóvá válásnak. Válaszoltak az edzőkre vonatkozó kérdésekre, meglátásuk szerint mi alapján döntenek a játékosok pályára kerüléséről. A még folyamatban lévő adatfelvétel során a válaszadók 71%-a 18 évnél fiatalabb, 53%-a fiú, 47%-a lány, 87%-uk 6+ éve kosárlabdázik. Csaknem minden második válaszadó (45%) játszott már a korosztályának a válogatottjában. Eredmények: A meghatározó sikerfaktorok az edző szakmai és pedagógiai felkészültségén múlik a játékosok tapasztalata szerint. A leginkább meghatározó tényező az edző szakmai tudása (3,76), ezt követi szorososan az edző módszertani tudása (3,66), majd az edzői hozzáállás (3,63), az edző pedagógiai felkészültsége (3,54). A játékos oldaláról az elsődleges tényező a kognitív adottságok (játékintelligencia, játékhelyzetet

megoldó képesség, kreativitás) (3,66), valamint a pozitív jellemvonások a sportolás során (3,61). A pályára az edzésen mutatott magatartás (3,21) és az edzésmunkához való hozzáállás (3,61) miatt lehet elsősorban kerülni. Következtetés: A többi érintett véleményéhez hasonlóan a játékosok szerint is a sikeres felnőtt játékosvá válás kulcsszereplője az edző a maga szakmai felkészültségével, pedagógiai ismereteivel. Ugyanakkor a játékosok a saját szellemi adottságaikat és a jellemvonásaikból fakadó erősségeket is hasonlóan meghatározónak tekintik. Játéklehetőséget egyértelműen az edzésen nyújtott teljesítmény és hozzáállás biztosít a játékosok megélt tapasztalata szerint.

A KÖRFORGÁSOS GAZDÁLKODÁS A VÁLLALKOZÁSOK STRATÉGIÁJÁBAN

Szerzők: **Madai Hajnalka – Bittner Beáta – Vida Viktória – Kovács Dániel Péter**

A mezőgazdaságból és az élelmiszeriparból származó biomassa-eredetű gazdasági eredmény igen szerénynek mondható az Európai Unióban, mivel a bruttó hozzáadott érték 2,5-3 százalékát teszi ki, míg az összes foglalkoztatásból közel 5%-ot tesz ki a két ágazat ilyen jellegű részesedése. A körforgásos gazdaság alapelvei szerint (ami a hulladékkibocsátás csökkentése, az újrafelhasználás (átalakítás) és az újrahasznosítás) megvalósítható, fenntartható és hatékony technológiák kialakítását jelenti. A jó gyakorlatok és az új, környezetbarát termékek az agrárgazdaságban és élelmiszeriparban működő vállalkozások stratégiájában is egyre nagyobb szerepet kapnak. Vállalati példákon keresztül mutatjuk be a fenntartható termelési stratégiákat és technológiákat az érintett szektorokban.

ZÖLD SPORTTERMÉKFOGYASZTÁS

Szerzők: **Makara Emese – Ráthonyi-Ódor Kinga**

Az elmúlt évtizedekben egyre jobban elmérgesedő klímaválság problémája szervesen érinti a sportszektort, ezen belül a sportszer- és sportruházat gyártó vállalatok tevékenységét is. Világszinten, a növekvő fogyasztói keresletet és igényeket kielégíteni próbáló cégek az egyre nagyobb tételben előállított sporttermékek és sportruházatok gyártása során nagymértékű környezetterhelést okoznak, mely nagyfokú hulladéktermelésben, CO₂-, káros vegyi anyagok, szennyvizek kibocsátásában, mértéktelen víz- és energiafelhasználásban, valamint természeti és fosszilis erőforrások vég nélküli kihasználásában mutatkozik meg. Az utóbbi években nagy lendülettel elindult egy változás, mely a fenntartható gazdasági és társadalmi életet szolgálja, melyhez egyre több sportszer- és sportruházat gyártó vállalat is csatlakozott. A sportruházati ipar nagy hatással van a társadalmi és a természeti környezetre, így elkerülhetetlen, hogy radikális lépéseket tegyenek az ökológiai lábnyomuk csökkentése érdekében. Több nemzetközi gyártónál már évek óta számos fenntarthatósági kezdeményezés megfigyelhető, mely során igyekeznek víz- és energia-hatékony, CO₂- és hulladékkibocsátást minimalizáló gyártási módszereket, folyamatokat alkalmazni, hogy csökkentsék a termékek környezeti hatását az emberek és a bolygó jobbá tétele érdekében, kiállni fontos társadalmi témákért és tisztességes, etikus munkakörülményeket biztosítani a munkavállalóiknak. A zöld sporttermékfogyasztás iránti kereslet egyre nagyobb népszerűségek örvend napjainkban mindenekelőtt külföldön, melynek hatására sok és változatos átalakulás és fejlődés érzékelhető. A fogyasztók egyre erőteljesebben preferálják a tudatos, felelős fogyasztást, mely megmutatkozik például az organikus pamutból, biológiai alapú anyagokból, fenntartható, újrahasznosított anyagokból készült ruházat iránti kereslet növekedésében, és egyre inkább figyelembe veszik, azt, hogy az általuk vásárolt sporttermékek minimális környezeti hatásokkal és etikus gyártással legyenek előállítva. A fogyasztói tendenciák változásaihoz a sportszer-és sportruházat gyártó cégek is alkalmazkodnak, mely során egyre több és változatosabb kínálat, kiegészítőkkal igyekeznek kielégíteni a fogyasztók növekvő érdeklődését a környezetbarát módon előállított sporttermékek, sporteszközök és sportruházat iránt. Jelen tanulmány célja a fogyasztók viselkedésének és attitűdjének vizsgálata a fenntartható módon készült sporttermékek, sporteszközök és sportruházat vásárlásával kapcsolatban, lakossági kérdőív segítségével. A felmérés során a zöld sporttermékekhez

köthető fogyasztói igényeket, preferenciákat, motivációt, tudatosságot vizsgáltam, valamint azt, hogy a fenntartható módon előállított termékekhez köthető vásárlási és fizetési hajlandóságot és döntéseket milyen tényezők befolyásolják.

A MUNKAFÜGGŐSÉG VIZSGÁLATA MAGYAR MUNKAVÁLLALÓK KÖRÉBEN

Szerzők: **Máté Andrea – Gergely Éva**

A munka életünk szerves részét képezi, összefonódott azzal, hiszen az embereknek dolgozniuk kell ahhoz, hogy a munkáért ellenszolgáltatásért kapott pénzből fenn tudják tartani magukat. A gyorsuló és változó világ okozta kihívások az elmúlt évtizedekben a munkával és a munkavállalással kapcsolatban is éreztették a hatásukat. A technikai fejlődés eredményezte folyamatos online jelenlét miatt, nagyon vékonyra tekinthető már a határ a munkahelyi és a munkahelyen kívüli munkavégzés között, hiszen az online világ nyújtotta lehetőségek miatt a munkavállalók jelentős része a munkahelytől távol is képes a munkavégzésre. Addig ez nem is jelent problémát, míg eseti jellegű, és a munkavállaló képes arra, hogy egészséges mederben, meghatározott keretek között tartsa a munkahelyen kívüli munkavégzést, és egyensúlyt képes teremteni a munkája és a magánélete között. Ha azonban az egyén a munkára nem, mint egy eszközre, hanem mint létezésének céljára tekint, akkor könnyen eljuthat egy olyan állapotba, melyben munkája válik életének központi kérdésévé, ezzel együtt pedig minden és mindenki más mellékessé és érdektelenné válik számára. Egy több változóra kiterjedő, online keretek között zajló kutatási projekt keretében 768 fő bevonásával vizsgáltuk a munkafüggőség konstruktumát. A munkafüggőség mérésére a Robinson-féle Munkafüggőség Rizikó Tesztet (The Work Addiction Risk Test) használtuk. Kutatásunk során arra kerestük a választ, hogy jelen van-e, és ha igen, akkor milyen mértékben a magyar munkavállalók körében a munkafüggőség. A minta demográfiai sajátosságainak vizsgálata keretében sor került a különböző korcsoportok, a legtöbb kitöltővel rendelkező munkaterületek (közigazgatás, egészségügy, oktatás, szociális ellátás, banki/pénzügyi szféra), a vezető és nem vezető beosztásban dolgozók, az alsó-, közép-, és felsővezetők, a férfi és a női felsővezetők eredményeinek összevetésére, valamint a munkahelyen eltöltött idő szerinti összehasonlítás során is szignifikáns különbségek igazolódását vártuk. Az eredmények tükrében általánosan elmondható, hogy a vizsgált mintában közepes mértékben és moderált minőségben van jelen a munkafüggőség. Statisztikailag szignifikáns különbség meglétét sikerült feltárni a korcsoportok, a munkaterületek, a vezető és nem vezető beosztásban dolgozók között, míg a munkahelyen eltöltött idő, a vezetői beosztásban dolgozók csoportjai, a férfi és női felsővezetők között nem sikerült statisztikailag szignifikáns különbség meglétét igazolni.

A MI JÖVŐNK! – A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGE AZ EMBERI ERŐFORRÁS MENEDZSMENT TERÜLETÉN

Szerzők: **Máthé Ivett Andrea – Boros József**

A mesterséges intelligencia (MI) az egyik legaktuálisabb és legintenzívebben kutatott téma napjainkban, mely elképesztő sebességgel formálja át a munkahelyi környezetet. Habár az emberi erőforrás menedzsment terén történő mesterséges intelligencia alkalmazása számos kihívással jár, egyre több vállalat véli úgy, hogy a technológia segíthet egyszerűsíteni a HR folyamatokat. Legyen szó a munkavállalók toborzásáról, az interjúztatás és a felvételi eljárás lebonyolításáról, a kollégák teljesítményének monitorizálásáról, vagy éppen a napi szintű adminisztrációs feladatok ellátásáról, a mesterséges intelligencia alapú megoldások jelentős áttörést eredményezhetnek a szervezetek életében. Ennek ellenére a felmérések szerint a vállalatok kevesebb, mint felénél vannak jelentős MI-kezdeményezések, melyek bevezetését tovább nehezítheti a dolgozók ellentétes megítélése a mesterséges intelligencia alkalmazásával kapcsolatban. Jelen kutatás ismerteti a mesterséges intelligencia alapú eszközök potenciális hozzájárulását az emberi erőforrás menedzsment különböző funkcióihoz, úgy, mint a toborzás és kiválasztás, a képzés és fejlesztés, a teljesítményértékelés, vagy

az adminisztráció és kapcsolattartás. A vizsgálat továbbá bemutatja a mesterséges intelligencia emberi erőforrás menedzsment területén történő alkalmazásával kapcsolatos általános megítéléseket. A kutatás végső célja, hogy olyan átfogó képet adjon a vállalatok számára a mesterséges intelligencia alkalmazásának lehetőségeiről, melyet beépítve a HR folyamatokba, jelentősen növelhetik hatékonyságukat. A kutatáshoz szekunder és primer adatgyűjtési módszereket alkalmaztam. A primer kutatás esetében kvantitatív és kvalitatív módszereket használtam. A kvantitatív vizsgálat keretében kérdőíves felmérést végeztem, 426 fő részvételével. A kvalitatív kutatás során szakértői interjút készítettem egy amerikai szervezet magyarországi leányvállalatának, az NI Hungary Kft-nek két HR vezetőjével. A kutatás eredményei rámutatnak, hogy az MI-alapú megoldásoknak olyan HR területekben a legnagyobb az elfogadása, ahol a mesterséges intelligencia személyes hatása az alkalmazottakra alacsony, tehát nincs közvetlen befolyással a felvételre, elbocsájtásra vagy teljesítményértékelésre. A vizsgálat továbbá rávilágít, hogy nagyobb az elfogadás abban az esetben, ha a mesterséges intelligencia személyre szabott képzéseket készít, ha egy szoftver írja az álláshirdetéseket és a munkaköri leírásokat, vagy ha egy virtuális asszisztens ad válaszokat a munkaügyi kérdésekre. Ezzel ellentétben alacsonyabb az elfogadás az olyan helyzetekben, ha például egy MI-alapú chatbot ad visszajelzést a kiválasztás eredményéről, ha az önéletrajzot egy algoritmus szűri elő, vagy ha a teljesítményt egy alkalmazás monitorozza. A kutatás mindemellett hangsúlyozza, hogy bár gyakorlatilag minden HR funkcióban alkalmazható a mesterséges intelligencia, azonban fontos, hogy megőrizzük a személyességet minden érintett területen, hiszen az emberi tényező egy speciális elem, ami korlátozottan helyettesíthető. Az általam végzett elemzés során sikerült olyan eredményeket azonosítani, amelyek lényegesek lehetnek a vizsgált terület mélyebb megértése szempontjából. A kutatás eredményei ezáltal hasznos segítséget nyújthatnak a gyakorlatban, és lehetőséget teremtenek egy olyan innovatív munkakörnyezet létrehozására, ahol az MI és a HR együtt dolgozhat egy új, fenntartható jövőért, a MI jövőnkért.

STRATÉGIA ÉS FENNTARTHATÓSÁG AZ ÖKOLÓGIAI GAZDÁLKODÁSBAN

Szerző: **Mile Csilla**

A tanulmány célja az ökológiai gazdálkodás mozgórugóinak vizsgálata mind termelői, mind pedig fogyasztói szemszögből. A hangsúly elsősorban a szereplők attitűdjén van, gazdasági, környezeti, humánegészségügyi és gasztronómiai vonatkozásokban egyaránt. Magyarországon 5128 gazdaság folytat ökológiai gazdálkodást, több mint 300 000 hektáron (beleértve a már átállt és átállás alatt álló területeket is). Tanulmányomban arra keresem a választ, hogy mi motiválja a gazdálkodókat az ökológiai gazdálkodásban való részvételre, a fogyasztókat pedig a biotermékek fogyasztására. Tanulmányom része egy felmérés, amely a közelmúlt időjárás- és gazdasági körülményeit, valamint a gazdálkodók alkalmazkodási stratégiáit tárta fel.

ESÉLYEGYENLŐSÉG AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSBAN, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A 3 MILLIÓ FORINTOT MEG NEM HALADÓ PÉNZKÖVETELÉS ÉRVÉNYESÍTÉSÉRE

Szerző: **Molnár Judit**

Magyarország Alaptörvényének XXVIII. cikk (1) bekezdéséből ered a bírósághoz fordulás joga. E jogból az államra az a kötelezettség hárul, hogy a jogviták elbírálására bírói utat biztosítson. (59/1993. (XI. 29.) AB határozat) E jog azonban nem abszolút jellegű, így az igazságszolgáltatás körébe tartozó feladatok más igazságszolgáltatási szereplő hatáskörébe is helyezhetők. Ekként járt el a jogalkotó, amikor 2010. június 1. napjától közjegyzői hatáskörbe helyezte a pénzkövetelések érvényesítésére szolgáló fizetési meghagyásos nemperes eljárást. E nemperes eljárás igénybevétele azonban a pénzkövetelés értékéhez kötődően kötelező is lehet, azaz a 3 millió forintot meg nem haladó pénzkövetelések kizárólag fizetési meghagyásos eljárásban érvényesíthetők, amennyiben mindkét fél rendelkezik belföldi kézbesítési címmel. Jelen előadásban arra a kérdésre keressük a választ, hogy a

fenti kötelező igénybevételt előíró szabályozás érintheti-e hátrányosan a követelést érvényesítő jogosultat, vagy éppen kedvezőbb eljárási megoldást kínál számára a követelések érvényesítésére. E kérdések megválaszolásához elengedhetetlenek tartjuk megvizsgálni kérelmezés formai és tartalmi követelményeit, az eljárás költségvonzatát és a költségkedvezmények terjedelmét. Az előadás legfontosabb kérdése, hogy összhangban áll-e a fizetési meghagyásos eljárás igénybevételére vonatkozó szabályozás az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés, valamint a bírósághoz fordulás jogával, biztosítja-e a társadalom tagjai számára az azonos esélyeket a jogaik védelmére. A fenntarthatóság egyik alappillére a társadalom. A fenntarthatóság társadalmi dimenziója különös hangsúlyt helyez az esélyegyenlőségre, amelynek az igazságszolgáltatásban is meg kell jelenni.

SE VELED, SE NÉLKÜLED: A ROI-TÓL AZ xROI-IG Szerzők: **Musinszki Zoltán – Szűcsné Markovics Klára**

A vállalati gazdálkodás egyik központi kérdése a jövedelmezőség, nem véletlen tehát, hogy számos – jó és kevésbé jó – mutatószám és mutatószámrendszer született a vállalati jövedelmezőség mérésére. Ezek egyike a Donaldson Brown által 1912-ben (mások szerint 1914-ben vagy 1919-ben) kidolgozott klasszikus ROI mutató, amelyet – illetve továbbfejlesztett, módosított, finomított változatait – sokan sok célra használnák. A mutatószám számos átalakuláson ment keresztül az elmúlt több mint száz évben. Kezdetben a vállalat jövedelmezőségének elemzésére, elsősorban belső információs igények kielégítése (például pénzügyi döntések előkészítése) céljából alkalmazták. Erre visszavehetően kezdetben egyértelműen (?) számszerűsíthető információkra, számviteli, pénzügyi adatokra, kimutatásokra alapozva határozták meg a mutatószám értékét. Napjainkban a vállalati gazdálkodás egyre több és több területén alkalmazzák a ROI valamely módosított változatát. A marketing területén például a marketingtevékenységek eredményességének és hatékonyságának alátámasztására alkalmazzák az ún. marketing ROI-t. Az emberi tőkébe történt befektetések hatékonyságának mérésére a ROI módszertanát megpróbálták átültetni a HR területére is. Találunk példákat a ROI projektszintű értelmezésére is, amikor a befektetések előzetes vagy utólagos értékelésére alkalmazzák. Az eredeti, „klasszikus” ROI-t a termelőszféra jövedelmezőségének elemzésére alkotta meg Donaldson Brown, ám alkalmazása számos ágazatban elterjedt, mint például az IT szektor, turizmus, oktatás vagy az egészségügy. Nem lepődünk meg akkor sem, amikor social vagy social media ROI-val találkozunk. A megszületésétől kezdve tehát számos átalakuláson ment keresztül ez a mutatószám. Az elnevezés változatlansága mellett azonban mi változott a tartalomban, a számszerűsítés módszertanában és adatigényében? Mennyire sikerült átültetni a pénzügyi gyökerű mutató a gazdálkodás más területeire? A széles körű alkalmazás „felpuhította” a kezdetben „kőkemény” mutatót? A ROI egy sokat kritizált mutatószám vagy egy csodafegyver, a mutatószámok Szent Grálja lenne? Tanulmányunkban tehát a ROI példáján keresztül kívánjuk bemutatni, hogy egy több mint száz éves múlttal rendelkező pénzügyi mutató hogyan alakult és hogyan újult meg. Hogyan lett a ROI-ból xROI.

A SZÓBELI VÉGRENDELET KIVÉTELESSÉGE A KÖZJEGYZŐI ÉS A BÍRÓSÁGI **GYAKORLATBAN – NEMZETKÖZI KITEKINTÉSEL** Szerző: **Molnár Tamás**

Az örökhatályú által tett szóbeli végrendelet a végintézkedések legritkábban előforduló eseteként említhető. A szigorú törvényi feltételek is mutatják, hogy e végrendelet megtételéhez a jogalkotó kivételes eszközként tekint. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban: Ptk.) hatálybalépését követően eltelt 10 év már kellő időt szolgáltat a közjegyzői és a bírói gyakorlatban megjelenő jogesetek feldolgozására, azokból való következtetések levonására. Ezt jól mutatja, hogy a Kúria számos esetben vizsgálta a szóbeli végrendelet feltételeinek fennállását, így az érvénytelenség és a hatályosság kérdéskörét. Érdemes megvizsgálni továbbá azt, hogy a mértékadó

külföldi jogrendszerek hogyan viszonyulnak a szóbeli végrendelethez, így az előadásban bemutatásra kerül a német (BGB), francia (Code Civil) és olasz (Codice Civile) polgári jog szóbeli végrendeletre vonatkozó hatályos szabályozása. Fontos vizsgálat alá venni a közjegyző előtti hagyatéki eljárás alatt a szóbeli végrendeleti tanúk által tett nyilatkozatok, hiszen az igazságszolgáltatásban elsőként a közjegyző találkozik az adott szóbeli végrendelettel, az ő feladata a hagyatéki eljárás során annak vizsgálata. Ehhez kapcsolódóan ki kell emelni, hogy a hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. törvény (továbbiakban: Hetv.) szabad bizonyítást enged a közjegyzőnek a szóbeli végrendelettel kapcsolatban. Végezetül arra a kérdésre is érdemes választ adnunk, hogy indokolt-e a szóbeli végrendelet jogintézményének fenntartása a magyar öröklési jogban.

KUTYABARÁT UTAZÁSOK ÉS DESZTINÁCIÓK FENNTARTHATÓSÁGÁNAK ASPEKTUSAI

Szerző: **Müller Anetta**

Magyarországon a kutyák száma növekvő tendenciát mutat, és a háziállatok száma megközelíti a 3 milliót, ami a COVID-19 világjárvány idején jelentős növekedést mutatott (Vetter et al., 2022) Ugyanakkor a kutyák számának növekedése mellett a kutyatartás célja és szerepe is megváltozott. Régebben házőrzésre tartották őket, ma azonban egyre többen tartják társnak, a kutyát családtagként kezelik és bevonják őket a családi nyaralásokba. Egyre nagyobb igény fogalmazódik meg a kutyabarát desztinációk és szabadidős szolgáltatások iránt, ahol a fenntarthatóság kérdése szintén prioritás. A fenntartható kutyatartás a kutyák szeretete és gondoskodása mellett, a környezeti lábnyom csökkentésére és környezetbarát gyakorlatok alkalmazására összpontosít. Ez egyre fontosabbá válik a modern társadalomban. Ez a megközelítés nemcsak a kutyák jólétére és egészségére van pozitív hatással, hanem a környezetvédelmi célok eléréséhez is hozzájárul. A kutyatartók tudatos döntéseikkel és mindennapi tevékenységeikkel jelentős mértékben befolyásolhatják a környezetre gyakorolt hatásukat. Fontos, hogy a kutyatartók tájékozottak legyenek a kutyatartás környezeti hatásairól, és folyamatosan keressék azokat a módszereket, amelyekkel csökkenthetik a környezet szennyezését. A fenntartható kutyatartás nem csupán a környezeti hatások csökkentésére irányul, hanem egy olyan életmód kialakítására is, amely a kutyák és a környezet harmonikus együttélését támogatja, ezáltal a kutyatartók aktív szereplőivé válhatnak a fenntartható és környezettudatos társadalom építésében. Az előadásban a kutyabarát utazások és desztinációk fenntarthatósági törekvéseit és lehetőségeit mutatom be.

A LAKOSSÁGI VAGYONI EGYENLŐTLENSÉGEK VIZSGÁLATA A 2020. ÉVI „MIBŐL ÉLÜNK?” KÉRDŐÍV ADATBÁZISA ALAPJÁN

Szerzők: **Nagy Lajos – Rózsa Attila – Darabos Éva**

Magyarországon először 2014-ben, majd 2017-ben és 2020-ban készült átfogó statisztikai adatfelvétel a háztartások pénzügyi és nem pénzügyi eszközeiről, kötelezettségeiről, egyéb eszközeiről és azok összetételéről. Az eddig megjelent háztartási vagyonfelmérések alapján készült tanulmányok az egyes felmérések adatainak részletes elemzésére irányultak. A tanulmány célja, hogy a szerzők az MNB által rendelkezésre bocsátott HFCS (Household Finance and Consumption Survey) „Felmérés a háztartások pénzügyi és fogyasztási helyzetéről” adatai alapján a háztartások jövedelmének, vagyonának és a megtakarítások alakulásának vizsgálatát, összehasonlítását az időszak alatt végbement gazdasági folyamatok tükrében végezzék. A kérdőíves felmérés során rendkívül részletesen adták meg a résztvevők a vagyoni helyzetükkel kapcsolatos információkat, ami nehézkessé teszi a vagyoni eltérések komplex elemzését. Kutatásunk során főkomponens-analízissel kíséreltük meg a változók számának a csökkentését, és elemeztük az egyes főkomponenseken megjelenő vagyont meghatározó tényezőket. A következő lépésben a faktorok alapján klaszteranalízist végeztünk, amelynek révén különböző csoportokra bontottuk a háztartásokat. Az elemzéseket az MNB által az egyes minták teljes sokaságra megadott súlyszámokkal korrigálva

készítettük. A vizsgálatokat két részre bontottuk. Az egyik esetben az összesített mutatókat (pénzügyi, nem pénzügyi eszközök, összes hitel, összes fogyasztás, a háztartás összes jövedelme, összes személyi jövedelem), a második esetben a részletes mutatókat vontuk be az elemzésbe. Az összesített változók alapján két főkomponens különíthető el, az elsőn a háztartások összes jövedelme és a pénzügyi eszközök, a másodikon a hitel és a személyi jövedelem helyezkedik el. A részletes változók alapján hét főkomponens különíthető el. Az első főkomponensen a közvetlen kiadások és bevételek (fogyasztás, rezsi, munkabér, egyéb követelések), a másodikon a befektetésekkel kapcsolatos tényezők (kamatbevétel, értékcikkek, befektetési jegyek) vannak. A harmadik főkomponens az ingatlanokat, a negyedik tartós fogyasztási cikkeket és a lakáshitelt tartalmazza. Az ötödiken helyezkedik el az adott kölcsön és a folyószámla, a hatodikon a gépjármű, az utolsón pedig a megtakarítások. A klaszterbe sorolás csak több lépésben volt elvégezhető, mert először el kellett különíteni azt a szűk réteget, akik a legnagyobb (milliárdon felüli) nettó vagyonnal rendelkeznek. A kutatás során elemeztük a klaszterek nettó vagyon és kor szerinti jellemzőit is.

2025 A KVANTUMTECHNOLÓGIA ÉVE – A KVANTUMGAZDASÁG A JÖVŐNK

Szerző: **Nagy Zoltán András**

A technológiai forradalom óriási lépésekkel halad előre, először jöttek a számítógépek, az internet, a mobiltelefon, a mesterséges intelligencia és a nano-, a kvantumtechnológia mai és jövőbeni lehetőségei, a technológiai szingularitás ma még beláthatatlan jövője. A kvantumtechnológia a kvantummechanika elvein alapul. Felhasználásuk - leegyszerűsítve - e részecskék tulajdonságainak felhasználására épül. Az atomi világba egyre beljebb jutunk, az űrkutatásban egyre messzebb jutunk, miközben rádöbbenhetünk, hogy a látható newtoni makrofizika mellett - talán - létünk lényege is a láthatatlan mikrovilágban keresendő. Napjainkban e körbe tartozik kvantumszámítástechnika, a kvantumkommunikáció, a kvantumérzékelés és más - reményeink szerint a nem túl távoli jövőben, Magyarországon is – alkalmazandó más kvantumtechnológiai megoldások. A kvantumkomputerek hihetetlen számítási kapacitással kecsegtetnek, ideális a nagy prímszámok faktorálására. Ugyanakkor ez a képesség kifinomultabb, komplexebb szimulációkhoz, az optimalizációkhoz segíthet hozzá. A kvantumkommunikáció, a távközlése minden eddiginél biztonságosabb üzenetváltásra ad lehetőséget. A kvantumállapotok által támogatott szerződések és tranzakciók, biztonságosabb, gyorsabb és kevésbé energiaigényes lehet. Idővel a kvantumtechnológia áthatja a gazdaság minden ágazatát, új szereplőket hívnak életre, és elvezetnek bennünket ahhoz a korszakhoz, amelyet kvantumgazdaságnak nevezhetünk. A kvantumtechnológiára épülő kvantumgazdaság potenciális veszélyeire figyelmeztet a figyelmet a Világgazdasági Fórum Kvantum Gazdasági Hálózata által 2024 januárjában kiadott Blueprint kiadványa, amelyben összegyűjtötték az új technológia hatásait, jövőbeni elterjedésének – jelenleg belátható – irányát. Ez a dokumentum gyakorlatilag egy ütemtervet irányoz elő az államok számára, amelynek első és legfontosabb elemei a kvantumgazdaságra felkészülés folyamatában a kvantumkockázatok megértése és az átállásra felkészülés, az akadémiai, a gyakorlati és az oktatási szféra együttműködése, a tudás más országokkal való megosztásának szükségessége. Az előadás e dokumentum alaptételeiből kiindulva a kiberbiztonság kutatása és oktatása során szerzett tapasztalatokkal kiegészítve szól a közeljövő technológiai fejlődésének együtt hatásáról köszöntve a kvantumtechnológia 2025-ös ünnepi évét.

A MUNKÁLTATÓ EGYOLDALÚ JOGNYILATKOZATAINAK DOGMATIKAI VIZSGÁLATA

Szerző: **Nádas György**

A munkajogviszonyokra általában jellemző, hogy a munkáltató egyoldalú nyilatkozatai meghatározzák a munkaviszony lényeges tartalmát. A Munka Törvénykönyve kifejezetten rendelkezik a munkáltatói szabályzatról, az Mt. 17. §-a szerint ugyanis a munkáltató jognyilatkozatait általa egyoldalúan megállapított belső szabályzatban vagy egyoldalúan kialakított gyakorlat

érvényesítésével is megteheti. A fenti rendelkezések vizsgálata abból a szempontból lényeges és fontos, hogy milyen hatása lehet ezeknek a szabályzatoknak az individuális munkajogviszonyokra, illetőleg ezeknek a szabályzatoknak az egyoldalú módosítása mennyiben tekinthető jogszerűnek, vagy esetleg mennyiben vizsgálható a jognyilatkozat érvénytelensége abból a szempontból, hogy a szabályzat módosítása vagy új szabályzat kiadása a munkaviszony alapvető tartalmát változtatja meg különösen ahhoz képest, amely szabályzati szabályozói környezetben az létrejött, van-e lehetősége a munkavállalónak a megváltozott szabályzati általános szerződési feltételekként is értékelhető munkáltatói nyilatkozatok megváltozását, illetve változtatását követően újra tárgyalni a szerződése feltételeit, vagy amennyiben eredményezi vagy eredményezheti a jogviszony megszüntetése iránti igény artikulálását a szabályzatok megváltozása. Kérdés, hogy a munkavállalónak van-e bármilyen mozgástere abban a tekintetben, hogy a munkáltató egyoldalú jognyilatkozatait érintően az érvénytelenség jogi eszközeivel éljen, amennyiben igen, milyen jogkövetkezményei lesznek vagy lehetnek egy sikeresen megtámadott, vagy a bíróság által részben vagy egészben semmissé tett munkáltatói szabályzatnak. Amennyiben utóbb a munkáltató szabályzata érvénytelenné válik, az valamennyi munkavállaló érintheti, lényeges ezért annak a vizsgálata is, hogy milyen következménnyel jár az érvénytelenség. Egy jogvitában, amennyiben a bíróság észleli a semmisséget, alkalmazandó-e a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának? 1/2005. (VI. 15.) PK véleménye a semmisségi ok hivatalbóli észlelése kapcsán követendő eljárásról.

FENNTARTHATÓ ÉS COMPLIANT FOGLALKOZTATÁS A MUNKAIDŐ NÉZŐPONTJÁBÓL

Szerző: **Nádasné Rab Henriett**

A munkaidő megszervezése alapvetően meghatározza a munkaerőpiaci foglalkoztatás hatékonyságát. Számos esetben a termelési célok és a munkajogi megfelelés nem azonos elvrendszer mentén működik. A munkavégzés során a munkáltató elsődleges a működési érdekeit veszi figyelembe, melyhez a munkajogi compliance feladata a jogszabályi megfelelés kereteinek kialakítása. Másik oldalról viszont a munkavállaló munka és magánélete közötti egyensúlyának megteremtése, a kiszámítható és észszerű munkaidő meghatározása és a megfelelő motiváltság mellett az elköteleződés kiépítése is szükséges a foglalkoztatás keretei között. Az egyensúly kialakítása a folyamatosan kiegyensúlyozott és alacsony kockázatot jelentő foglalkoztatás alapvető feltétele. Előadásomban azon témaköröket érintem a munkaidő-szervezése kapcsán, melyek vizsgálata és szem előtt tartása elengedhetetlenül szükséges munkajogi keretét adja a foglalkoztatásnak.

TÁJÉKOZTATÁS VAGY DIVAT? A FENNTARTHATÓSÁGGAL KAPCSOLATOS UTAZÁSI TARTALMAK MEGJELENÉSE MAGYAR INFLUENZEREK KOMMUNIKÁCIÓJÁBAN

Szerzők: **Nagy Fruzsina – Kiss Marietta**

Az influenzerek által generált tartalmak manapság jelentős szerepet játszanak a turizmusban, egyre növekvő hatással bírnak az utazási döntések alakulására és az utazási trendek formálására. A nemzetközi trendeket követve megfigyelhető, hogy a fenntarthatóság iránti növekvő közérdeklődés mellett a turisztikai szektor egyre inkább törekszik a zöld marketingstratégiák és a fenntartható gyakorlatok bevezetésére. Ezenfelül a fiatalabb generációk, különösen a Z generáció, számottevően nagyobb valószínűséggel választanak fenntarthatóbb utazási opciókat, ami befolyásolja az influenzerek által közvetített üzeneteket is. Továbbá a COVID-19 világjárvány után megfigyelhető volt, hogy növekedett az érdeklődés a távoli, kevésbé zsúfolt desztinációk iránt, amelyek fenntartható turizmus szempontjából előnyösebbnek tekinthetők. A jelen kutatás célja az volt, hogy feltárja, milyen mértékben és milyen módon jelenik meg a fenntarthatóság Magyarország legnépszerűbb utazási influenzereinek 2023-ban közzétett közösségi média posztjaiban. A kutatás vizuális tartalomelemzést, közösségimédia-analitikát, hashtag-analízist, márkagyüttműködések vizsgálatát, valamint tartalomkategóriák összehasonlító elemzését integrálta. Az elemzések során a gyakoriságot,

tartalmat, stílust és a posztokhoz érkezett hozzászólásokat vizsgáltam, figyelembe véve a különböző érzelmi reakciókat, preferenciákat és az élmények megosztását. A primer kutatás eredményei rámutatnak arra, hogy bár a szakirodalom alapján a fenntarthatóság kérdésköre egyre több figyelmet kap, ezek a témák még mindig jelentősen elmaradnak az egyéb, népszerű utazási témáktól, mint például a luxusutazás, kalandturizmus vagy városlátogatások. Azonban azokra a posztokra, amelyekben a fenntarthatóság témája megjelenik, általában nagyobb figyelem összpontosul, ami fokozott követői elköteleződést eredményez (a kedvelések, hozzászólások és megosztások számának összességével mérve). Emellett a fizetett együttműködések gyakorisága és jellege is jelentős hatást gyakorol arra, hogy mennyire és milyen módon jelennek meg a fenntarthatósági üzenetek az influenszerek tartalmaiban. Ez a kutatás fontos betekintést nyújt az influenszerek szerepébe és befolyásába az utazási tartalmakban, valamint felhívja a figyelmet a fenntarthatóság fontosságára és jelenlétére a turizmussal kapcsolatos online kommunikáció terén.

A VEZETŐI ATTITŰD – ALKALMAZOTTI ATTITŰD VIZSGÁLATA

Szerzők: Németh Patrícia – Kasza Lajos

Egy szervezet versenyképességét alapvetően befolyásolják a vezetés „minősége” és kompetenciáinak összetettsége, a vállalatirányítás módszertana, a változásmenedzsment (a környezeti változásokhoz való alkalmazkodás stratégiái és módszerei), valamint a szervezet innovációs és értékalkotó képessége. Ezek mellett nagyon fontos tényezők a vezetők attitűdje, valamint az alkalmazottak hozzáállása, melyek jelentős mértékben meghatározhatják a vállalat eredményességét és piaci sikerességét. Kutatásunkban és előadásunkban ez utóbbi két faktort vizsgáltuk a gyakorlatban egy attitűd felmérési modell segítségével.

HOGYAN TÁMOGATJÁK A HIDROPÓNIAI RENDSZEREK A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSI CÉLOKAT?

Szerzők: Nusser Gyöngyvér Boglárka – Izbékiné Szabolcsik Andrea – Bodnár Ildikó

Ez az előadás a hidropóniás rendszerekről és azoknak a fenntarthatóságáról szól, amelyet a fenntartható fejlődési célok rendszerén belül mutatunk be. A célja az előadásnak, hogy ismertesse a hidropónia fogalmát, a hidropóniás rendszerek típusait. Különös hangsúlyt fektetünk annak a bemutatására, hogyan működik egy hidropóniás rendszer. Ismertetjük ezen rendszerek előnyeit, hátrányait és a fontosságát a zöldebb jövőre való törekvéseink elérése érdekében. Bemutatjuk még a fenntartható fejlődési célokat és részletezzük azokat a célokat, amelyeknek a teljesülését segíthetik vízalapú növénytermesztési technológiák alkalmazásával. Ezek a célok az éhezés megszüntetése, a fenntartható városok és közösségek és a szárazföldi ökoszisztémák védelme. Bemutatunk példákat a hidropóniára a világban, például a Bustanica nevű hidropóniás farmot, amely jelenleg a világon a legnagyobb, hisz 330 ezer négyzetméteren terül el vagy például Japán úttörését, ahol az elöregedő társadalom miatt a félvezető gyárakat alakították át “salátagyárakká”. Végezetül pedig ismertetjük kutatásunkat, amely során a hidropóniás rendszerben történő növénytermesztést vizsgáljuk. Korábbi években zajló kutatásainkban vizsgáltuk a kínai kel, vörös bazsalikom, zöld bazsalikom, rukkola és saláta termesztetőségét fürdővíz alapú hidropóniás rendszerben. Bebizonyítottuk, hogy ezen növények az ivóvíz alapú hidropóniás rendszerekhez hasonló produktumot mutattak, és akár emberi fogyasztásra is alkalmasak lehetnek. Ennek fényében terveink között szerepel, hogy eper, kókteleparadicsom, chili paprika, és menta növények termesztetőségét vizsgáljuk meg az ivóvízen, kezelt és kezeletlen fürdővíz mintákon egyaránt.

**A FOGYASZTÓK VÉDELME SZOLGÁLÓ INTÉZMÉNYRENDSZER ALAKULÁSA – KÜLÖNÖS
TEKINTETTEL A BÍRÓSÁGI ELJÁRÁSOKRA- MEGOLDÁSI JAVASLAT A DEVIZAHITELES
PEREKRE**

Szerző: **Ódor Éva**

A fogyasztóvédelmi jog célja a piaci és pénzügyi viszonyok két fő szereplője a fogyasztó és a vállalkozás között egy mindkét fél számára elfogadható egyensúlyi helyzet megteremtése és egyben kialakítása. A hatékony fogyasztóvédelmi politika, mely az anyagi jogszabályokkal összhangban lévő eljárási szabályok együttesével biztosítja a gazdaság megfelelő és hatékony működését, azzal, hogy garantálja és tiszteletben tartja a fogyasztók vállalkozásokkal szembeni jogait, akként, hogy fokozott védelmet nyújt a kiszolgáltatott fogyasztók számára. A fogyasztóvédelmi szabályok kialakítása évezredekre nyúlik vissza és célja továbbá a tudatos fogyasztói magatartás kialakítása, a fogyasztók biztonságának és gazdasági, pénzügyi érdekeinek hatékony védelme. A devizahitel felvétele Európában először Ausztriában bukkant fel a 1990-es évek közepén, elsősorban az ország Svájcjal határos területein. Az osztrák kereskedelmi bankok azt tapasztalták, hogy a helyi lakosok (és vállalkozók) 15-20 km-t szívesen autóznak át a határ svájci oldalán található bankokhoz, azért hogy 1,5-2%-os kamatkülönbözet miatt inkább svájci frankban (CHF-ben) vegyék fel a szükséges hitelt, mintsem Ausztriában, helyi valutában. Erre a versenykihívásra reagáltak úgy egyes osztrák hitelintézetek, hogy hitelkínálatukba felvették a svájci frank alapon nyújtott hitelek is. A termék rövid idő alatt Ausztria-szerte elérhetővé vált és gyorsan népszerű lett, 2005 körül már elérte a teljes lakossági hitelállomány 30%-át. Ezzel megszületett a 21. század egyik legveszélyesebbnek bizonyult „időzített pénzügyi bombája”, amely később elsősorban a közép-kelet-európai térségben okozott súlyos gondokat. A devizahitelezés nem specifikus magyar jelenség, sokkal inkább a közép- és kelet-európai térségre jellemző. Közép- és Kelet-Európában a 21. századi devizahitelezés gyors ütemben indult el, mely az alábbi tényezők indukáltak: privatizációs folyamat nyomán a közép- és kelet-európai piacra belépő külföldi, jellemzően osztrák és olasz bankok jelentek meg, magasabb infláció és magas kamatkörnyezet az átalakuló, felzárkózó közép- és kelet-európai térségben, egyes esetekben a helyi, forrásszegény bankokkal szemben a bankszektoron belül a külföldi bankok számára a lakossági piaci részesedés látványos offenzív eszköze. A magyar helyzet specifikuma az, hogy a lakossági devizahitelezés mértéke és aránya (pontosabban aránytalansága) olyan kimagasló volt, amely Európában először pénzügyi rendszerkockázathoz, más tekintetben társadalmi kockázathoz vezetett. Az elmúlt 40 évben a magyar igazságszolgáltatás hasonló helyzettel nem szembesült, mint amit a deviza alapú hitelezés kapcsán indult perek okoztak, illetve mind a mai napig okoznak. Mielőtt rátérnék ezen „nyitott” kérdés megválaszolásának lehetséges megoldásaira az új jogintézmény a képviseleti kereset szabályait ismertetem. 2023. nyarától hatékonyabbá válhat a fogyasztók széles körét érintő jogsértésekkel okozott érdeksérelmek bírósági úton történő orvoslása. Az Országgyűlés 2022. végén fogadta el a cselekvő fogyasztóvédelem érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2022. évi LXI. törvényt (‘Törvény’), amellyel beemelte a magyar jogba az Európai Parlament és a Tanács 2020. novemberében elfogadott irányelvét („Irányelv”). A Törvény által bevezetett képviseleti kereset intézménye a globalizáció és a digitalizáció hatására megnőtt, a fogyasztók széles körét érintő jogsértésekkel szembeni küzdelmet szolgálja. A fenti Törvény jelentős módosításokat hozott a kollektív érdekvédelem szabályaiban, akként, hogy a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény közérdekű keresetének helyébe a fogyasztók kollektív érdekeinek védelmére irányuló képviseleti kereset lépett. A keresetre pedig főszabály szerint ugyanúgy a Pp. közérdekből indított perre vonatkozó szabályai lesznek az irányadók. Kérdés, hogy mikor is indítható ilyen pertípus és megoldásul szolgálhat a devizahitelekkel érintő perekre.

DOKTORI TANULMÁNYOK HATÁSA A MUNKAERŐPIACI ELHELYEZKEDÉSRE

Szerzők: **Olvasztó Zsófia – Dajnoki Krisztina**

A doktori képzés 1993 óta szerves részét képezi a magyarországi felsőoktatási intézményeknek. A képzés elitképzésnek is tekinthető, hiszen a legtehetségesebb hallgatók számára biztosítanak a tudományos kutatások lefolytatásához felkészült témavezetőket és eszközöket. Sokan már tömegképzésnek is tekintik, hiszen szükség van a társadalomban olyan szakemberekre, akik alkalmasak tudományos kutatások elvégzésre. A tömegesedést támasztja alá továbbá a doktori képzésben lévők létszáma is, hiszen a KSH adatai szerint a 2022/2023-as tanévben a doktori képzésben lévők létszáma 10581 fő volt, akik közül 9604 nappali képzésben végzi tanulmányait. A jelen kutatás célja az volt, hogy feltárja a doktoranduszok doktori fokozatszerzési folyamatának jellemzőit és az ezzel kapcsolatos tapasztalataikat, valamint azok hatásait a pályafutásukra és jövedelmi helyzetükre. A vizsgálat során a 2019 és 2023 között a Debreceni Egyetem doktori iskoláiban sikeresen fokozatot szerzett doktoranduszok válaszait vizsgáltuk (n=628). Eredményeink alapján megállapítható, hogy a doktoranduszok jelentős részének hosszabb időre volt szüksége a doktori fokozat megszerzéséhez (több, mint 6 év a képzés megkezdése és a fokozatszerzés között). A fokozatszerzési folyamatban a témavezetők kulcsfontosságú szerepet játszanak a doktoranduszok sikeres pályafutásában, mivel a válaszok alapján jelentős mértékben hozzájárulnak a fokozatszerzés sikerességéhez. Az eredmények megmutatták, hogy a doktori fokozat megszerzése után a legtöbb doktorandusz főként egyetemekenél vagy főiskoláknál talál munkát. Eredményeink alapján kijelenthető, hogy a fokozat megszerzése ugyan előnyt jelent az álláskeresés során, azonban nem jár kifejezetten erős hatással. Hasonló mondható el a jövedelmi helyzetet tekintve, hiszen a doktori fokozat megszerzése pozitív hatással van a jövedelmi helyzetre, viszont ennek mértéke is korlátozott lehet. Eredményeink alapján azt is tapasztaltuk, hogy a doktoranduszok jelentős része nem tervez posztdoktori ösztöndíjasként további kutatást. Az eredmények alapján a következő javaslatot tudtuk megfogalmazni: a doktoranduszoknak érdemes már a képzés során felkészülni a pályaváltásra. A PhD hallgatók számára ajánlott a munkaerőpiac kínálta alternatív lehetőségek megfontolása is, valamint hasznukra válhat karriermenedzsmenttel kapcsolatos ismeretek elsajátítása is. Véleményünk szerint ez nagyban hozzájárulhat a doktoranduszok sikeres pályakezdéséhez és karriertervezéséhez.

A TECHNOLÓGIA SZEREPE A NEMI EGYENLŐTLENSÉG KIKÜSZÖBÖLÉSÉBEN A SEBÉSZETI SZAKTERÜLETEN

Szerzők: **Papp Annamária – Kun András István – Kalasné Bíró Klára**

A technológia fejlődése, az ipar 4.0 nemcsak az iparban generál változásokat, hanem az élet számos területén, így az egészségügyi ágazatban is. Nemzetközi kutatások vizsgálják a robotok bevezetésének sokrétű alkalmazási lehetőségét és annak kihatásait, többek között a munkaerő-piacra; amelyen belül kiemelt kérdés a humánerőforrás kezelés szempontjából, hogy milyen szakmák tűnnek el vagy éppen jönnek létre. John M. Keynes már a 30-as években és később Wassily Leontief felhívták a figyelmet arra, hogy a gépi megoldások alkalmazásával egyre több emberi munkát váltanak ki a nemzetgazdaságok. Ezt a nézetet erősítette meg Brynjolfsson és McAfee, mely szerint a technológia használata csökkenti a munkaerő iránti keresletet, mivel bizonyos ágazatokban nagymértékben vagy teljesen képes kiváltani az élők munkát. A technológia robbanásszerű fejlődése magával hozta a robotok szerepének növekedését, melynek eredményeként sokan a munkanélküliség növelésének veszélyét látják kizárólag ebben a fejlődési irányban. Ugyanakkor elgondolkodtató az elmúlt időszak világméretű kihívására fókuszálva, hogy a gépi megoldások megjelenése és alkalmazása az egyes területeken számos pozitív hatással bírt. A közelmúltban lezajlott pandémiás esemény kezelhetőségét nagymértékben segíthette a gépi megoldások alkalmazása enyhítve ezzel a munkaerőhiányos időszak kihívásait. Vannak olyan ágazatok, ahol a humán erőforrás megszerzésének vagy akár megtartásának nehézségeire szolgálhat megoldásul a technológia ilyen irányú fejlődése. Az egyik ilyen kiemelt fontossággal bíró terület az egészségügy, ahol a társadalmi szintű előregedés által generált egyre

nagyobb egészségügyi szakmunkaerő-igény és a rendszerben dolgozó egészségügyi munkavállalók átlagéletkorának növekedése egyszerre nehezítik a megfelelő egészségügyi ellátást. A KSH 2023 évi jelentése alapján Magyarországon az orvosok 40% 10 éven belül eléri a nyugdíjkorhatárt és sem a rendszerbe belépő friss diplomások, sem a frissen végző orvosok nem tudják pótolni a szakterületi munkaerőhiányt. Ami fokozza a nehézségeket, hogy a nemek közötti megoszlási arány sem egyenletes, és mára kialakultak olyan szakterületek, melyek esetén a nők- és vannak, ahol a férfiak túlzott reprezentációja jellemzi az adott egészségügyi szakmát. Ilyen, a férfiak által uralt orvosi szakterület például a sebészet. A technológiai újításoknak, mint a robotsebészeti rendszerek a nemek közötti egyenlőtlenségek mérséklésében is nagy szerepe lehet, mert kiküszöbölheti a nőknek hátrányt okozó fizikai adottságokból adódó különbségeket.

FENNTARTHATÓSÁG ÉS INTERDISZCIPLINARITÁS A DIGITÁLIS KULTÚRA ÓRÁN

Szerző: **Papp Gréta**

A 2020-at követő években a Nemzeti Alaptantervhez készült tankönyvek, munkafüzetek ingyenesen, digitális formában is hozzáférhetőek lettek. Ezek nagy változásokat is jelenthetnének az oktatásban a fenntarthatóság terén, de a digitális verziók használatához szükség lenne számítógépekre, laptopokra, internetre minden tanteremben, valamint olyan felkészült tanárookra, akik magas szintű számítógépes gondolkodási készségekkel, képességekkel rendelkeznek. Ha mind a személyi, mind a tárgyi feltétel adott volna, nem lenne szükség ilyen nagy mennyiségű nyomtatott tankönyvre. A digitális verziók azonban nemcsak a fenntarthatóság érdekében lennének praktikusak, hanem a tantárgyköziséget is erősíteni tudnák, mivel a feladatok megoldásánál a diákoknak használniuk kellene az informatikai tudásukat is. A cél az lenne, hogy legalább a digitális kultúra órán ne használjunk tankönyvet, a papír inkább a problémamegoldás, a tervezés, az algoritmusépítés eszköze kellene legyen. Az előadás fókuszában a generatív grammatikából ismert nyelvtani téma, a szintaksziszfák megalkotásának feldolgozása áll. A megvalósítás, amely informatikateremben, digitális eszközök használatával, a hagyományos papíralapú, megoldások elhagyásával zajlik. A mondatelemzés a 7-8. évfolyamban viszonylag egyhangú témakör, hasonló feladatokkal, amik hamar unalmassá, monotonná válnak. A könnyebb megértés és színesítés érdekében a szóalakokat szimbolizáló, puzzleként kirakható papírfecniket, egymásba ágyazható origamihajókat és a PowerPoint mint vektor grafikus szoftvert hívtam segítségül a tananyag elsajátításához. A kísérlet során célt volt felfedezni azt is, hogy mi az, amivel fel lehet kelteni az érdeklődést, mi az, ami a mai diákságnak érdekes, szokatlan, motiváló. A fő kérdés az volt, hogy a digitális kultúra órán használt módszerekkel vajon hatékonyabban, sikeresebben el tudják-e sajátítani a mondatelemzéshez szükséges nyelvtani alapokat, miközben informatikai ismeretük is bővül és megszilárdul. A vizsgálódásban 7. és 8. osztályos tanulók vesznek részt, 1-1 osztály a hagyományos módszerekkel tanulja a témakört, a másik csoport pedig a kísérleti csoport. A 7. osztályosoknál még zajlik a mérés, hiszen ők az alapoktól kezdve, az egyszerű mondat elemzésétől tanulnak ezzel a módszerrel, míg a nyolcadik osztályosok az egyszerű mondat elemzésének ismétlésénél, valamint az összetett mondatok elemzésénél ismerkedett meg a vizsgált módszerrel. A mérés két gyakorlati feladatsorral zajlik, az egyikre a folyamat elején, a másikra a folyamat végén kerül sor. Részeredmények, tapasztalatok már vannak, és ezek azt mutatják, hogy a motiváció sokkal nagyobb a hagyományos módszerekhez képest, a tanulók aktívan részt vesznek a nyelvtanórákon, együtt gondolkoznak, véleményt fogalmaznak meg, érvelnek, segítik egymást. Mindeközben kombinálva használják a manuális és digitális eszközöket, fejlesztve ezzel a számítógépes gondolkodás készségeket és képességeket, értelmet adva a digitális eszközöknek.

ELÉGEDETTSÉG ÉS MUNKA-MAGÁNÉLET EGYENSÚLYA: A MUNKAHELYI JÓLLÉT KULCSFONTOSÁGÚ DIMENZIÓI

Szerzők: **Pelyák Lejla – Kotsis Ágnes – Dajnoki Krisztina**

Az elmúlt években lezajlott események az egész világot átformálták, melyek a munkavállalók preferenciáira is hatással vannak. Ennek következtében elengedhetetlen, hogy a munkahelyi jólléti gyakorlatokat úgy formálják a szervezetek, hogy azok megfeleljenek a munkavállalói elvárásoknak, hiszen az eddig működött elemek már nem biztos, hogy hatásosak. Szerves részét képezi egy vállalat eredményének az ott dolgozók egészsége és jóllét-érzete. A produktivitás, a hatékonyság a munkavállalók jóllétének támogatásával történhet meg, mely még gazdasági előnnyel is jár. A kutatás fő irányvonala mentén az alábbiakra keresünk választ: K1: Melyek azok a well-being tényezők, amelyek szignifikáns hatással vannak a munkavállalói elégedettségre és a munka-magánélet egyensúlyára? K2: Mely szocio-demográfiai változók befolyásolják a megkérdezettek munkahelyi jóllétének érzetét? A kutatás célja, hogy hazai és nemzetközi szakirodalom alapján átfogó képet adjon a munkahelyi jóllét fogalmáról és meghatározó elemeiről, azok szerepéről és jelentőségéről a szervezetben. További cél, hogy primer kutatás keretében feltárja a munkavállalók jólléttel kapcsolatos preferenciáit és a szervezetek well-being gyakorlatait. A célok megvalósítása érdekében a szakirodalmi áttekintés a PRISMA ajánlás alapján került összeállításra. A primer kutatás kivitelezéséhez kvantitatív és kvalitatív módszereket alkalmaztunk. A well-beinget befolyásoló tényezők hatását a jóllétre, illetve az egyes tényezők fontosságának megítélését saját összeállítású online kérdőív (n=323) formájában mértük fel. Az adatokat különböző statisztikai módszerekkel elemeztük. A Kano modellel történő vizsgálat célja, hogy feltérképezze az egyes munkahelyi tényezők jóllétre gyakorolt hatását. A modell alapján 5 kategória különböztető meg: alapelvárás, teljesítményjellemző, vonzó, indifferens és hátrányos jellemző. Emellett a begyűjtött adatok lehetőséget adtak bináris logisztikus regresszió és K-középpontú klaszter analízis elvégzésére is. Emellett két nemzetközi szinten is elismert élelmiszeripari szervezet HR vezetőjével készült interjú. A Kano kutatási eredmények alapján a munkahelyi jellemzők között nincsenek alapelvárások. A fizetés, a felettesekkel és munkatársakkal való kapcsolat teljesítményjellemző. A rugalmas munkaidőbeosztás és karrierlehetőség vonzó tényezőknek számít, hasonlóan a távmunka lehetőséghez. Egy semleges jellemző került ki, mely a határozott idejű munkaszerződés. A fizetés jóllétre gyakorolt hatását befolyásolja a nem, a lakhely, a végzettség, a beosztás és a munka jellege. Az egyéb juttatásoknál a végzettség, beosztás, szféra és iparág a befolyásoló tényezők. A felettséssel és munkatársakkal való kapcsolatnál a munkavégzés jellegének hatása a közös pont. Távmunka és rugalmas munkaidőbeosztás esetén a lakhely, végzettség és szféra hatása szignifikáns. A nem, mint változó hat a karrierlehetőségekre és a határozott idejű munkaszerződésre. A változatos munkafeladatokat pedig befolyásolja a generációhoz való tartozás, a munka jellege és a csoportos munkavégzés is. Három klasztert került kialakításra a munka-magánélet egyensúlyát befolyásoló tényezők alapján, melyek között eltérést található az egyéb juttatások, a távmunka és a rugalmas munkaidőbeosztás jóllétre gyakorolt hatásában. Az eredményeket összevetve megállapítható, hogy a vállalatoknak a jólléti gyakorlatok során kiemelkedő figyelmet kell szentelni a munkatársi kapcsolatokra és a fizetésre, melyeket egyaránt befolyásol a nem, a végzettség, a beosztás és a munkavégzés jellege. Javasolt, hogy fektessenek a szervezetek nagyobb hangsúlyt a munkahelyi jóllét felmérésére és a cégnél dolgozó HR szakemberek mindennapi rutinjába épüljön be a well-being gyakorlatok kialakításának folyamatossága.

MOBIL APPLIKÁCIÓK HASZNÁLATA A KIS ÉS KÖZÉPVÁLLALKOZÁSOKNÁL, Z GENERÁCIÓS KIHÍVÁSOK

Szerzők: **Péntek Ádám – Pancsira János – Kovács Tamás**

Az információs és kommunikációs technológiák használata nélkülözhetetlen egy vállalkozás életében. A digitális üzletvitel szinte minden iparágban egyre nagyobb teret nyer. Az új, folyamatosan

változó feltételekhez való alkalmazkodás nélkül nagyon nehezen maradhat életben bármely vállalkozás. A KKV-k és különösen a mikrovállalkozások csak elég nagy késéssel tudják adaptálni az informatikai eszközöket és módszereket saját maguk számára. Az utóbbi években mint munkavállalók egyre inkább megjelennek a „Z” generáció tagjai. Ők teljesen más attitűddel rendelkeznek, mint a korábbi évek munkavállalói. Náluk a munkával kapcsolatos hagyományos fontossági sorrend nem használható. Az ő munkájuk és meglátásaik egyre fontosabbak minden vállalkozás számára. Tanulmányunkban egy Hajdú-Bihar megyei KKV digitalizációs fejlesztését mutatjuk be. A vállalkozóval készített interjú alapján megállapítottuk, hogy üzletmenetében melyek azok a pontok, amelyek digitalizálhatóak. A folyamatainak feltárását követően egy személyre szabott applikációt fejlesztettünk, és néztük, hogyan hatott az eredményességre és hatékonyságára. Az eredmények azt mutatják, hogy egy kisebb beruházási költséggel is jelentős költségmegtakarítást és a „Z” generáció számára vonzó munkahelyet lehet megvalósítani. Javasolt az eredményekre alapozva, a tevékenységét, az applikáció használatának sikerességét tovább figyelni és elemezni, ami alapot nyújthat a későbbi fejlesztéseknek.

SZÜLŐ ÉS GYERMEK EGÉSZSÉGMAGATARTÁS KAPCSOLATA

Szerző: **Pfau Christa**

Az elmúlt években mindennapi életünket életmódbeli betegségek, mozgásszegény életmód, magas szintű fizikai inaktivitás, világjárvány jellemezték. Emiatt az egészség mindennapi életünk fontos értékévé válik. Elmondható, hogy az egészségi állapot dinamikus állapot, amelyet többféle szempont befolyásol. Az egészségmagatartás fejlesztése magában foglalja az egyéni döntéshozatalt és választásokat, a társadalmi és épített környezetet, valamint a különféle szocializációs összefüggéseket. A családmódel és a család társadalmi-gazdasági státusza döntő szerepet játszik a gyermekek egészségkultúrával kapcsolatos attitűdjének kialakításában, jelentős befolyást gyakorolva a gyermeki szokások, így a fizikai aktivitás és a helyes táplálkozás kialakítására. Gyermekkorban részleges kontroll van, a szülők döntenek az életkörülményekről, a táplálkozásról és a gyermek életének legtöbb vonatkozásáról. Fontos megjegyezni azt is, hogy a serdülők olyan demográfiai csoportot alkotnak, ahol az elsődleges prevencióval lehet a legtöbb hosszú távú sikert elérni. Emiatt kutatásunk középpontjában a szülői minták vizsgálata és ezek tükröződése a fiatal felnőttek egészségmagatartásában, ezen belül az étkezési, alvási és káros szokások, valamint a Covid-járvány táplálkozási szokásokra gyakorolt hatása áll a családok közül.

HOGYAN HOZZUK KI A LEGTÖBBET MUNKATÁRSAINKBÓL VEZETŐKÉNT? – IRÁNYOK ÉS LEHETŐSÉGEK

Szerző: **Pierog Anita**

A társadalmi, gazdasági, technológiai változások az elmúlt évtizedben felgyorsultak. A változások határfokai sokkal erősebben jelentkeznek, mint azt várnánk. A világ szervezeteinek, gazdasági szereplőinek olyan kihívásokkal megküzdniük a fennmaradásuk, fejlődésük érdekében, mint az energiaárváltozások, erőforrások hiánya, munkaerőhiány, munkaerőmegtartása, stb. A korábban hatásosnak vélt módszerek ma már nem működnek, vagy sokkal kisebb az eredménye, mint néhány évvel ezelőtt. Éppen ezért új eszközökhöz, módszerekhez kell nyúlnia a vezetőknek a szervezeteik működtetése során. A KKV szektor szereplői jelentős lemaradásban vannak a nagyvállalatok, vagy multinacionális vállalatok fejlődési, fejlesztési lehetőségeitől, miközben a gazdaságban és társadalomban betöltött szerepük megkérdőjelezhetetlen. Az ő működésükben elengedhetetlen, hogy minél hamarabb szervezetfejlesztési tevékenységbe fogjanak, hiszen a verseny a munkaerőért, és annak megtartásáért nem feltétlenül a bérek emelésében keresendő, ráadásul a nagyobb cégek fizetési képességeivel nem is tudnak versenyezni. A kulcsmunkatársak megtartásában, az új emberek felvételében számos módszer és eszköz áll rendelkezésre a vállalkozások vezetőinek, melyekkel

javíthatják esélyeiket a versenyben maradásra. A munkaerő életének jelentős részét a munkahelyén, vagy munkával tölti, ezért egyáltalán nem mindegy milyen környezetben, milyen tevékenységgel tölti, hogy az mennyire kielégítő az ő számára, mennyire motiválja, mennyire van összhangban a személyes értékeivel, céljaival. Az egyének motivációja nem konstans, egy folyamatosan változó érzelmi állapot, melyet befolyásol a kor, az élethelyzet, életkörülmény és számtalan egyéni viselkedést befolyásoló tényező, többek között az értékek, attitűdök, személyiség. Ezen túlmenően a szervezetekben dolgozó egyének különbözősége, motivációik eltérése konfliktusokat is okozhatnak, melyeknek forrása sok esetben a különböző preferenciák. Ennek feltárására, az egyéni motivációk és a csapattagok közötti különbségek megtalálására ad új eszközt és lehetőséget a vezetők számára a Motivációs Térkép. A Motivációs Térképekre építve olyan szervezetfejlesztési utakat lehet feltárni, elindítani, melyben a munkatársak megtartására, a belső konfliktusok megoldására, a megfelelő munkakör, feladatok megtalálására lesz lehetősége a szervezetek vezetőinek.

FENNTARTHATÓSÁGI KOCKÁZATOK AUTOMATIZÁLT FELTÁRÁSA MESTERSÉGES INTELLIGENCIA TÁMOGATÁSSAL REGIONÁLIS OBJEKTUMOK KÉPZÉSEKOR

Szerzők: **Pitlik László – Kulcsár László – Váradi Dániel**

Az adat-alapú döntéstámogatás, vagyis az emberi döntési mechanizmusok leképezése robotszakértők formájában egyszerre több kihívás automatizálható kezelését várja el a kutatóktól. Egyrészt fel kell tárni azon valóban létező, minőségi adatvagyonokat, melyek kezelése önmagában is automatizálható. Jelen tanulmány esetében ez a TEIR (KSH). Másrészt el kell szakadni tudni a fenntarthatósági kockázatok alapvető forrásától: a kutatói szubjektivitástól, hiszen tudás/tudomány a mesterséges intelligenciák korában az, ami forráskódba átirható – minden más emberi aktivitás művészet (vö. Knuth). A szubjektivitástól való elszakadás azt jelenti, hogy a nyers adatok teljes feldolgozási folyamata automatizálható kell, hogy legyen. A SWOT-elemzés tipikusan, mint a szubjektivitás keretrendszere kerül értelmezésre, noha ez az értékes gondolatmenet teljesen automatizálható. Ezen automatizálás alapja a hasonlóságelemzés idősoros adatokra történő alkalmazásával garantálható. A halmazképzési problémák (jelen esetben a regionális körzethatárok optimalizált, objektív levezetése) a Mezőföld térség kapcsán kerül bemutatásra – 1992-2002-2012-2022-t – azaz 4 évtizedet átfogva, a rendelkezésre álló területi statisztikák települési szintű lekérdezéséből kiindulva. A robotizált szociológia-orientált módszertan lényege, hogy objektumokat képezünk a 37 statisztikailag kezelhető település alapján, egyrészt minden potenciális település minden feltárt attribútumának szórásait használva, másrészt a térségi poligon 15 szélső pozícióban lévő településének egyenként elhagyása mellett. Az így előálló 1+15 objektum 4-4 időpontra vonatkozó adatsora összesen egy 64 soros OAM-ot (objektum-attribútum-mátrixot) ad, melyben az oszlopok (attribútumok) száma 13 (további részletek az előadásban és a full text verzióban). Az eredmények több szálon értelmezhetők: egyrészt az összes potenciális Mezőföld-érintettségű település által alkotott 37 elemű halmaz mindösszesen kisebb fenntarthatósági kockázatot hordoz, mint bármely szélső pozícióban álló település elhagyása/kizárása utáni fennmaradó 36 elemű halmaz. A legnagyobb fenntarthatósági kockázatot a városok jelentik, ezek elhagyása után a maradvány-halmaz optimalizált és validált kockázatindexei nőnek. Idősoros nézetben 1992 volt a leginkább homogén, míg 2012 volt a legkevésbé homogén időszak. Egyes települések kockázata gyakorolt hatása lehet negatív és romló (vö. automatizált SWOT) és lehet pozitív és javuló – illetve ezen kombinatorikai tér bármely további konstellációja. A jövőkép alapvetően egyszerű: egyrészt a társadalmi erőforrásokkal való okszerűbb/hatékonyabb gazdálkodás elvárja, hogy minden már létező adatvagyon elemzése egyre inkább automatizált legyen, ahogy az egy önvezető autótól is elvárható – az emberi tudás akkreditált legjavát garantálva. Másrészt, hiába az automatizált diagnosztika, ha a terápiák kimondása és kivitelezése nem automatizálódik. Jelen esetben a körzethatárok optimalizált, adaptívan bármikor felülvizsgálható kialakítása mellett a módszertan pl. embercsoportok (sportolók, lakosok, vállalkozások, stb.) optimalizált kialakítására is alkalmas – valóban automatizálhatóan...A prezentáció és a publikáció

reprodukálható módon mutatja majd be a módszertani lépéseket az adatvagyon gazdálkodástól a hermeneutikai alrendszer működéséig..."

COACHING FOLYAMAT HATÁSÁNAK VIZSGÁLATA A SZERVEZETI POLGÁR MAGATARTÁSRA VONATKOZÓAN KKV DOLGOZÓK KÖRÉBEN

Szerző: Popovicsné Szilágyi Zita Ildikó

A mai kiélezett versenyhelyzetben a KKV-k arra törekszenek, hogy versenyelőnyüket minél inkább növeljék. Ha egy szervezetben jelen vannak a szervezeti polgár magatartás (OCB) erői; úgy, mint a sportszerűség, lelkiismeretesség, altruizmus, az udvariasság és a polgári erény, akkor az alkalmazottak, mint a szervezet egyedi „humán tőkéje” jelentősen hozzá tud ehhez járulni. Külföldi tanulmányok igazolják, hogy egy szervezet tagjainak a coacholása révén jelentősen javulnak az OCB mutatói. Azonban a hazai kutatások ebben a témában még elég hiányosak. A KKV-k köréből pedig szinte egyáltalán nincs még erre vonatkozó adat. Jelen tanulmányom célja az volt, hogy a KKV-k dolgozói körében megvizsgáljam, milyen hatással van az üzleti coaching folyamat az OCB megjelenésének mértékére. Kutatásomat személyes, egyéni coacholás formájában végeztem, amelyet Podsakoff OCB mérésére használt kérdőívvel egészítettem ki. A coaching folyamat előtt és után kitöltött kérdőívek között jelentős változás volt megfigyelhető az OCB egyes dimenzióiban.

A V4-EK KOMMUNIKÁCIÓJA AZ EGÉSZSÉGÜGYBEN

Szerzők: Pozsgai Éva Julianna – Kalasné Bíró Klára

Célkitűzések: A tanulmány célja az volt, hogy vizsgálja és összehasonlítsa az orvos-beteg, valamint az egészségügyi team-en belüli kommunikációval kapcsolatos kutatásokat, a már publikált egészségügyi team-en belüli kommunikációs készségekkel kapcsolatos attitűdöket a Visegrádi országokban. Módszertan: A tanulmány szisztematikus szakirodalom kutatáson és elemzésen alapult. Az emberközpontú szakmákban, így az egészségügyi szakemberek munkájában kiemelt fontossággal bírnak a szakmai kompetenciák mellett a szociális készségek, a kommunikációs készségek is. Az egészségügyi kommunikációval kapcsolatos betegpreferenciákkal, az egészségügyi team-en belüli kommunikációval és azok nehézségeivel, valamint az egészségügyi szakemberek kommunikációs készségekkel kapcsolatos attitűdjeivel összefüggő vizsgálódásaimat szakirodalmi lánc, hálóba módszer szerint végeztem. Lényege, hogy kiindulási pontnak a témában született tanulmányok, doktori disszertációk bibliográfiai apparátusát tekintetem, melyekből kiválasztottam a vizsgált téma szempontjából releváns tanulmányokat, majd azok forrás jegyzékét is áttekintetem. Vizsgálódásomban arra koncentráltam, hogy a tanulmányok a Cseh Köztársaság, Szlovákia, Lengyelország és Magyarország polgárai, egészségügyi szakemberei körében lezajlott empirikus kutatásokkal kapcsolatos eredményeket közöljenek az egészségügyi kommunikáció témájában, lehetőséget teremtve számomra az összehasonlító elemzésre. Választásom azért esett erre a négy közép-európai tagállamból álló regionális szervezetre, a visegrádi négyekre, mert ezen országokat hasonló vonások jellemzik történelmi, gazdasági és politikai hátterük tekintetében. Annak érdekében, hogy a téma szempontjából releváns kutatási eredményeket megfelelően ismertethessem és hasonlíthassam össze, nem engedtem meg magamnak, hogy az egyes szerzők felhasznált forrásainak szubjektív szelekciós szempontjai miatt látókörömből kimaradjon bármely fontos mű. Ezért módszeremet megtámogattam tudományos online folyóirat gyűjteményekben való kulcsszavas kereséssel. A Google Scholar alkalmazás használatával a következő keresőkifejezésekkel szűrtem a tartalmakat: egészségügyi kommunikáció, „patient centered communication”, „doctor-patient communication”, „communication skills attitude”, egészségügyi team-en belüli kommunikáció, „successful interprofessional teams”. Tanulmányom során jórészt angol nyelvű irodalmakra támaszkodtam. Eredmények: a nem, az életkor, az iskolai végzettség és a rossz egészségi állapot meghatározza az orvos-beteg kommunikáció minőségének megítélését a betegek részéről mindegyik

országban; az egészségügyi teamen belüli kommunikáció egyéni-, hivatásbéli- és rendszer korlátokkal sújtott; a kommunikációs készségek fejlesztése hozzájárul az egészségügyi dolgozók körében a deperszonalizáció és kiégési szindróma megelőzéséhez; a kommunikációs készségek elsajátításának jól megtervezett folyamata a szakápolók pozitív hozzáállását eredményezheti, de nem minden esetben. Következtetések: A szolgáltatás-központú egészségügyi ellátórendszer megközelítés gyakorlati megvalósulása érdekében hatékony humán erőforrás programok kidolgozásának feltétele a további, az egészségügyi kommunikáció területén végzett empirikus kutatások lebonyolítása a V4-ekben, melyek kiterjednek az orvos-beteg kommunikációra, az egészségügyi teamen belüli kommunikációra, a szakdolgozók és a lakosság egészségügyi kommunikáció fejlesztésével kapcsolatos attitűdjeinek feltárására.

AZ ÜGYVÉD FELELŐSSÉGE A POLGÁRI PEREKBE – VÁLTOZÁS A BÍRÓI GYAKORLATBAN?

Szerző: **Pribula László**

Az előadás megkísérli áttekinteni, hogy a 2018. január 1-jén hatályba lépett polgári perrendtartás mennyiben kívánta szigorúbban értelmezni a professzionális pervitel követelményét, és erre hogyan reagált a bírói gyakorlat. Néhány jellemző jogalkalmazási kérdés - a keresetlevél tartalmi követelményei, az ügyvédi mulasztások kimentése, a költségek felszámíthatósága, a meghatalmazás digitalizálása - elemzésével választ keres arra a hipotézisre, amely szerint az utóbbi években a bíróságok egyre inkább a jogi képviselőkre méltányosabb értelmezést fogadnak el.

MŰVÉSZETI EGYETEMI HALLGATÓI ALKOTÁSOK SZERZŐI JOGI KÉRDÉSEI

Szerző: **Reijnders Judit**

A kutatásom a digitális szerzői jog XXI. századi kihívásaira irányul. A born digital alkotások nyilvánossághoz jutása, az alkotások digitális archiválása, az intézmények és a hallgatók magánjogi jogviszonya valamint a felsőoktatási intézményeknek a közoktatás rendszerében elfoglalt helye az elmúlt években sokat változott és folyamatosan változik az alkotást, a láthatóságot befolyásoló technológiák és azok szabályozásának fejlődésével. Az európai szerzői jogi irányelvek, az egységes piacon történő megjelenés, a média és az AI közösségi szintű szabályozási irányai, a szerzői alkotási szabadsággal kapcsolatos nemzetközi jogelméleti törekvések abba az irányba mutatnak, hogy az alkotás joga, mint alapjog erősödhessen. A feltörekvő új diplomás generáció számára a piacra lépés, a láthatóság az online térben nagyon nagy kihívás. Ezzel kapcsolatban már az egyetemi oktatás során is szereznek a hallgatók, a fiatal alkotók gyakorlati tapasztalatokat az alapján, hogy alkotásaikról az egyetemi közegben akár kiállítások akár pályázatok akár nemzetközi együttműködésben hogyan rendelkezhetnek, milyen előnyökhöz juthatnak. Mindeközben a digitális archiválási rendszerek felépítése valamint a kulturális termékekhez történő hozzáférhetőség, a művek oktatási és kutatási szempontú felhasználása érdekében az uniós szabályozás számos szerzői jogi korlátozást és kivételt erősített meg, melyek értelmezhetőek úgy is, hogy a kulturális javak különösen a kollaborációk pl. közjavakként értelmeződnek leginkább a felsőoktatás színterében. A szerzői jogot jellemző kettősség, a szerző személyi jogai, autonómiája és vagyoni jogai feletti rendelkezési joga egyre bonyolultabban értelmezhető a felsőoktatásban. A doktori kutatásomban összehasonlítom a hazai művészeti egyetemek szerzői jogi protokolljait valamint elemzem a felsőoktatásra, kutatásra, digitalizációra, a felsőoktatás és a művészetpolitika aktualizálására vonatkozó akadémiai stratégiákat. A tudományos kutatásban jelen van egy az európai egyetemi szövetség European University Association szervezetében megkezdett törekvés, a rights retainment, amely során a tudományos kutatásokhoz kötődő cikkek online publikációs rendszerének elpiacosodásával szemben egy az open access elv alapján és a szerzőknek a szerzői jogokról történő kifejezett lemondásával jön létre egy új, a megosztás érdekében szerveződő együttműködésen alapuló újfajta nyilvánosság. Mindez a fiatal művészek szempontjából is egy izgalmas lehetőség lehet, amennyiben, támaszkodva a

nemzetköziesedő felsőoktatási együttműködésekre, műveik egy része az akadémiai közegből közvetlenül válhatna elérhetővé, kerülhetne ki a szakmai nyilvánosság elé. Előadásomban a Budapesti Metropolitan Egyetem konkrét példáján keresztül szeretném bemutatni a jelenlegi szabályozás és a rights retention modellhez hasonlóan kialakítható publikációs módszertan működésének lehetőségét az egyetemen működő ún. myBrand oktatás során épülő, a hallgató nevéhez kapcsolódó portfólióhoz kötve. A hallgatók számára nagyon fontos hogy a tanulmányaik során ne csak elméleti, hanem gyakorlati tapasztalatokat szerezzenek a digitális térben. A szerzői jogait tudatosan figyelembe vevő lépéseik potenciális lehetőségeit és hatásait szeretném bemutatni, hogy ezzel is ösztönözzem a fejlődést, a szerzői jogi elméleti kutatások számára pedig azzal adok újat, hogy az alkotók számára felmerülő legfontosabb gyakorlati témára, a láthatóságra (visibility) hívom fel a figyelmet, ami a személyi és vagyoni jogok védelme mellett jelentkező komplex feladat.

HÁZTARTÁSOK MEGTAKARÍTÁSI ÉS VAGYONI KÜLÖNBSÉGEINEK KUTATÁSA A „MIBŐL ÉLÜNK?” FELMÉRÉS ALAPJÁN

Szerzők: **Rózsa Attila – Darabos Éva – Nagy Lajos**

A háztartások vagyonának és a megtakarításoknak a nagyságát számos tényező befolyásolja. Ezek közül a nettó vagyont, és az azt befolyásoló legfőbb összetevőket vizsgáljuk a tanulmányunkban. A kutatás alapját az EKB által szervezett részletes háztartási adatfelvételek (HFCS - Household Finance and Consumption Survey) képezték, amelyet az MNB jóváhagyásával használhattunk. Magyarországon a „Miből élünk?” felmérések során történtek az adatfelvételek 2014-ben, 2017-ben és 2020-ban. Vizsgálataink során először a háztartásokat érintő makroadatbázisok és makroelemzések felhasználásával áttekintettük a nettó vagyon fogalmát, és az azt befolyásoló tényezők alakulását. Ezt követően több szempontot figyelembe véve elemeztük a magyar háztartások nettó vagyonát, és az arra ható tényezőket nettó vagyon decilis, kor és területi csoportosításban.

HITELKONJUNKTÚRA AZ 1920-AS ÉVEK MÁSODIK FELÉBEN

Szerző: **Schlett András**

Az előadás bemutatja az 1920-as évek második felének külső eladósodási folyamatát. A népszövetségi ellenőrzéssel megvalósuló pénzügyi rendezés központi eleme a pénz stabilitásának biztosítása volt. Az ország bankjegyforgalmának mértékét is a népszövetségi szakértők határozták meg, amit meglehetősen szűkre szabtak. Ebben deflációs pénzpolitikai megfontolásokból a Magyar Nemzeti Bank is együttműködött. A belföldi kölcsönök magas kamatai a hitelkeresletet a külföldi kölcsönök felé terelték. A népszövetségi kölcsön és a külföldi pénzügyi ellenőrzés biztosítéka megerősítette az ország iránti bizalmat: a belföldi tőkeinség és a külföldi tőkebőség egymásra talált. A külföldi tőke beáramlása és az ennek közvetítésével járó hasznok, az állami támogatás és a fokozott banki profitlehetőségek nagy hitelkonjunktúra kialakulását eredményezték. Az ebben rejlő kockázatok felismerése széleskörű vitákhoz vezetett a gazdaságpolitika irányítói, a jegybank és a pénzügyminisztérium, valamint a közgazdasági szakértők között. Az előadás kitér a hitelkonjunktúrát övező politikai és közgazdasági vitákra és a hitelbeáramlás korlátozása irányába tett sikertelen pénzügyminisztériumi kísérletre is. Az 1920-as évek Magyarországnak külföldi hitelekre alapozott gazdasági konszolidációját és a mérsékelt fellendülést végül rendkívüli erővel szakította meg az 1929-től kibontakozó világgazdasági válság. Hatása főképp a külföldi tőkebeáramlás megszűnésében, a hitelek visszavonásában, az árak katasztrofális esésében és a külkereskedelmet megbénító korlátok felállításában nyilvánult meg. Magyarország ekkorra Közép-Európa legeladósodottabb országává vált. Az ország adósságállománya 1931-ben meghaladta a 4 milliárd pengőt, amiből 2 milliárd magánadósság volt, és ennek mintegy fele a földet terhelte.

MAGYARORSZÁG 20 ÉVE AZ EURÓPAI UNIÓBAN: FENNTARTHATÓ MOBILITÁS

Szerzők: **Sigér Fruzsina – Tóth Eszter**

2004 a sport általi nevelés éve volt az Európai Unióban. 2024 nem hivatalosan ugyan, de a kerékpározás európai éve. Mi történt az EU-ban és Magyarországon ezalatt a 20 év alatt? Milyen szerepe van a kerékpározásnak a fenntartható mobilitásban, és tágabban, a gazdasági fejlődésben, a klímacélok teljesítésében?

A MUNKÁLTATÓI MÁRKA ÉS A MUNKÁLTATÓI ÉRTÉKAJÁNLATOK KÜLÖNBÖZŐ

ASPEKTUSAI – FÓKUSZBAN AZ AUTÓIPAR

Szerzők: **Simon Dóra – Czine Péter – Dajnoki Krisztina**

A jelenlegi hazai munkaerőpiacot vizsgálva megfigyelhető egy általános, a hiányszakmáktól és szakterületektől függetlenedő munkaerőhiány, ami a fizikai, illetve a szellemi munkakörökre egyaránt kiterjed. Ebben a munkaerőpiaci környezetben a szervezetek számára a tehetséges szakemberek iránti igény nagymértékben megnőtt, bevonásuk és megtartásuk kihívást jelent a vállalatok számára. A munkáltatói márkaépítés kialakítása a vállalatok számára egy stratégiai folyamat, amely figyelembe veszi a munkaerőpiac igényeit és a vállalat saját erőforrásait. A tudatos munkáltatói márka elemek alkalmazása mind a szervezet jelenlegi alkalmazottainak megtartásához, mind a kiváló munkavállalók bevonásához hozzájárul, és számos előnnyel járhat. A munkáltatói márkaépítési stratégia egyik fontos eszköze a munkáltatói értékajánlatok megalkotása, hiszen az értékígéretre a szervezetek hatékonyan és eredményesen tudnak építeni mind a belső, mind a külső kommunikációjukban. Azok a cégek, akik aktívan használják a márkaígéretüket 70%-kal csökkenthetik az éves fluktuációt a szervezetben és közel 30%-kal növelhetik az új kollégák elkötelezettségét. A kutatás célja, hogy szakirodalom szintetizálás keretében átfogó képet adjon arról, hogy hogyan tudjuk megkülönböztetni a munkáltatói márkát és a munkáltatói értékajánlatokat, illetve, hogy felmérje a legfontosabb munkáltatói márkaelemeket és márkaértékeket a hazai autóiparban tevékenykedő vállalatok esetében. A célok megvalósítása érdekében primer vizsgálatok keretében a potenciális munkavállalók körében diszkrét választási kísérleten alapuló kérdőíves felmérést végeztünk (n=300). A kérdőíves kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy a leendő munkavállalók számára kiemelten fontosak olyan munkáltatói jellemzők, mint a munkavállalói teljesítmény elismerése, az anyagi és nem anyagi juttatások, valamint a teljesítménymérés és képzés-fejlesztés. Emellett fontosnak tartják, hogy értékes munkát végezzenek, lehetőségük legyen részt venni különböző továbbképzéseken, előrelépési lehetőségeket kapjanak, valamint igénybe vehessék mentor vagy coach támogatását. Ezen kívül szükségük van arra, hogy munkakörük egyértelműen definiált legyen. A generációs összehasonlítás alapján a Z generáció számára kiemelten fontosak az értelmes, értékteremtő munka, a bónusz kifizetések, valamint az onboarding programok. A kutatás eredményei lehetőséget adnak a hazai autóipari vállalatok számára a munkáltatói márkaépítés stratégiájuk tovább fejlesztéséhez és a konkrét célcsoporthoz illeszkedő márka ígéret megalkotásához.

AZ ÉLETHOSSZIG TARTÓ TANULÁS BIZTOSÍTHATÓSÁGA A MUNKAJOGI VISZONYOKBAN

Szerző: **Sipka Péter**

Az élethosszig tartótanulás egyre fontosabb szerepet játszik a munkaerő-piaci folyamatok javításában, és mostanra kialakult az egyetértés abban is, hogy a tanulás folyamatossága növeli a versenyképességet és a munkavállalók elégedettségét. A technológiai fejlődés ilyen formában előirányozza a munkahelyek digitális átalakulását, ami egyszerre jelent kihívásokat és lehetőségeket az élethosszig tartótanulás számára. A jelenséget – önszabályozó alapon – támogatja a képzési és önfejlesztési lehetőségeket kínáló munkáltatók növekvő száma, amelyek gyakran belső és külső képzéseket, jutalmazási rendszereket és egyéni karriertervezést is magukban foglalnak. Ez a jelenség

munkáltató és a munkavállaló közötti kapcsolat általában a munkaviszonyon vagy a kollektív szerződésen alapuló külön megállapodás (néha szerződés) eredménye, amelyben a felek megállapodnak abban, hogy keretet biztosítanak a tanuláshoz: a munkáltató rugalmas munkafeltételeket, külső programokban való részvételhez anyagi támogatást nyújt stb. Látnunk kell azonban, hogy a folyamat számos ponton jogilag nem szabályozott, ezért elvárás és szükség van arra, hogy jogi keretbe foglalják. A folyamat kétségtelenül több lépcsőből áll, mely egyik első állomásaként az Európai Bizottság elkészítette a Szociális Jogok Európai Pillérének cselekvési tervét, amelyben egy konkrét célt tűztek ki: a felnőttek legalább 60%-ának évente részt kell vennie képzésben, és a 16-74 évesek legalább 80%-ának rendelkeznie kell alapvető digitális készségekkel, ami a digitálisan átalakult Európában a munkaerő-piaci és társadalmi beilleszkedés és részvétel előfeltétele. Az említett célok elsősorban az uniós intézmények és a tagállamok számára jelentenek kötelezettségeket, ugyanakkor a végrehajtás során számos problémával szembesülhetünk a munkáltatói és a munkavállalói oldalról. Egyrészt gazdasági szempontból nem nyilvánvaló, hogy minden munkáltató érdekelt az élethosszig tartótanulás támogatásában és a munkavállaló képzéséhez szükséges fizetett szabadságok finanszírozásában. Ezzel szemben sok munkáltató úgy gondolhatja, hogy csak az alacsonyan képzett munkavállalók alacsony fizetést eredményezhetnek, ami több profitot jelent a munkáltatóknak. Ráadásul az ilyen képzéshez időre van szükség, amit nyilvánvalóan a munkaidőből fognak levágni, de az eredmények nem biztos, hogy ugyanazoknál a munkáltatóknál fognak megjelenni. Másrészt nem minden munkavállaló nyitott a képzésre és a készségek fejlesztésére. Látható tehát, hogy az élethosszig tartótanulás biztosításának alapja a munkaügyi kapcsolatokban egy olyan támogató jogi eszköztár létrehozása, amely figyelembe veszi valamennyi munkavállaló tanulási igényeit, és magában foglalja a tanulás és a fejlesztés integrációját is. A jelenlegi elképzelés szerint a munkáltatóknak olyan képzési programokba kell befektetniük, amelyek hozzáférhetőek és relevánsak, kihasználva a technológiát a rugalmas és igény szerinti tanulási lehetőségek biztosítására. Tekintettel arra, hogy az élethosszig tartótanulás lehetőségének biztosítása hatalmas pénzügyi terhet ró a munkáltatókra, jogpolitikai szempontból a kormányzati és ágazati szabályozások kulcsszerepet játszhatnak az élethosszig tartótanulás ösztönzésében. A folyamatos szakmai fejlődést és továbbképzést előíró politikák biztosíthatják, hogy a munkavállalók felkészültek és versenyképesek maradjanak, és a munkáltatók is érdekeltek az ilyen intézkedések támogatásában. A szakszervezetekkel és a munkavállalók képviselőivel való együttműködés e körben kritikus szempont az élethosszig tartótanulás biztosításában a munkaügyi kapcsolatokban. A szakszervezetek támogathatják a tanulási és fejlesztési rendelkezéseknek a kollektív szerződésekben való rögzítését, biztosítva ezzel, hogy a munkavállalók hozzáférjenek a képzési és fejlesztési lehetőségekhez. Az ilyen megállapodások tartalmazhatnak rendelkezéseket a fizetett tanulmányi szabadságról, a tandíj visszatérítéséről és a tanulási forrásokhoz való hozzáférésről, így intézményesítve az élethosszig tartótanulást a munkaügyi kapcsolatokban. Az előadásban, illetve a készülő tanulmányban a fenti problémák munkajogi vonatkozásait elemzem.

A MUNKAVÉGZŐK MUNKÁLTATÓK ÁLTALI KISZOLGÁLTATÁSÁNAK SZERZŐDÉSES KERETEI, KITEKINTVE AZ ELSŐ MAGYAR PLATFORM-ÍTÉLETRE

Szerzők: Solymosi-Szekeres Bernadett – Prugberger Tamás

A tanulmány első részében a szerzők a munkával összefüggő szerződéses jogviszonyoknál két fő formát különböztetnek meg: a hagyományost és az elektronikusplatform útján létrejövőt. Mindkettőnél, ha a munka kötött (függő) vagy kötetlenebb jellegű, munkajogviszony áll fenn. Az előbbi esetben tipikus, míg az utóbbinál atipikus munkaviszonyról van szó. Ha a tartósan megrendelő/megbízó foglalkoztató jellegűvé válik és a tőle való függőség ennél is lazább, a foglalkoztatás tartós vállalkozási/megbízásává válhat, ami azonban tartalmilag különbözik az eseti jellegű vállalkozási és megbízási jogviszonytól. Ezért a munkaszerződéssel együtt külön kellene szabályozni a Polgári Törvénykönyvben. A tanulmány második részében egy elektronikus platform közvetítő közreműködésével történő ételkihordási futártevékenységi perben hozott ítéletet elemeznék

a szerzők, amelyben a Kúria akként foglalt állást, hogy a futárszolgálatot teljesítő vállalkozási/megbízotti jogviszonyban, nem pedig munkajogviszonyban állt, miként ezt a tábla minősítette. A szerzők szerint ugyanakkor a tábla álláspontja is elfogadható, ami lehetőséget adna a formális vállalkozásból eredő függő önfoglalkoztatássá történő minősítésre.

A KUTATÓ JOGAI ÉS KÖTELEZETTSÉGEI A FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYBEN KELETKEZETT SZELLEMI TULAJDON VISZONYÁBAN

Szerző: **Stipkovits Tamás István**

A felsőoktatási intézményben keletkezett szellemi alkotások hatékony hasznosítása társadalmi fenntarthatósági kérdés is egyben. Ezt bizonyítja az 1980-as Bayh Dole Act sikeressége is, ami hozzájárult ahhoz, hogy az USA visszaszerezze előkelő pozícióját a gazdasági versenyképesség terén. Jelen tanulmány a felsőoktatási intézmény kutatójának jogait és kötelezettségeit hivatott bemutatni. Az akadémiai szabadság egyéni aspektusának feltárása, tartalmának ismertetése után rátér arra, hogy a munkaviszonyban előállított szellemi alkotások szabályozása terén milyen speciális – az általános szabályoktól eltérő - jellegű jogok és kötelezettségek illetik meg a kutatót. A tanulmány a magyar és német jog összehasonlítására – így a releváns joganyag számba vételére - vállalkozik, tekintettel a német szövetségi rendszerre, a tagállami szabályozás terén a berlini tagállami jogot veszi irányadónak. A tanulmány következtetéseket von le azzal kapcsolatban, hogy a hazai jog milyen adalékok segítségével motiválhatná a kutató szempontjából a tudástranzfer hatékonyságát, ezáltal növelve az akadémiai keretek között született eredmények kipörgetésének intenzitását, ami innovációpolitikai és versenyképességi szempontból is fenntarthatósági kérdés.

TERVEK ÉS TÉNYEK A FELSŐOKTATÁSI HALLGATÓK KÖRÉBEN A DIPLOMÁS PÁLYAKÖVETÉSI RENDSZER ALAPJÁN

Szerzők: **Szabó Dorottya Anna – Sipos Norbert**

Az átmenet a felsőoktatásból a munkaerőpiacra kiemelkedően fontos téma az akadémiai szféra, a szakpolitika, illetve az egyéb érdekeltek számára. Az elvárások növekedése és a felsőoktatási intézmények teljesítményének mérhetősége fokozott figyelmet követel a hallgatók munkaerő-piaci integrációjának esetében. A felsőoktatásba való befektetett erőforrás megtérülése kritikus tényezőként azonosítható, a Triple Helix modell alapján minden szereplőnek részt kell vennie a finanszírozásában. Jelen tanulmányban a Diplomás Pályakövetési Rendszer felmérés adatait használjuk fel. Az elemzés a Pécsi Tudományegyetem 2023-as évben aktív hallgatói jogviszonyban álló egyetemisták, valamint a 2022-ben végzett frissdiplomások adatait tartalmazza, összesen 266 fő végzős évfolyamon tanuló hallgató, és 577 fő egy évvel a felmérés előtt végzett válaszát vizsgáltuk meg. Az elképzelések és valóság közötti különbségek megmutatják, hogy mennyiben tekinthetőek reálisnak a hallgatói várakozások, illetve, hogy mennyiben szükséges ténylegesen az adott tényezőre nagyobb hangsúlyt fektetnie akár a felsőoktatási intézménynek, akár az oktatáspolitikai szereplőknek. Eredményeink alapján szignifikáns különbség mutatható ki az elképzelt és a tényleges fizetések, valamint a munkavállalási preferenciák terén. Kiemelkedő a hallgatók által kinyilvánított külföldi munkavállalási preferencia és a megvalósult külföldi munkavégzés (40,4% és 2,6%), valamint a fővárosban tervezett és tényleges munkavégzés (33,6% és 20,6%) közötti eltérés. A vállalatméret tekintetében jóval többen terveznek nagyvállalatnál dolgozni (49,6%), mint a tényleges arány (36,1%). A Nonprofit szektorban tervezett munkavállaláshoz képest szignifikánsan magasabb a tényleges elhelyezkedés (6,2% szemben a 8,6%-kal). A fizetés esetében elmondható, hogy bár a végzetek átlagos fizetésénél (nettó 404 ezer Ft) a vágyott összeg (nettó 475 ezer Ft) valamivel több, a reálisnak vélt pedig valamivel kevesebb (376 ezer Ft), nincs szignifikáns eltérés, azaz a hallgatók reálisan látják munkaerőpiaci helyzetüket. Az eredmények alapján javasoljuk a felsőoktatási intézményeknek olyan kurzusok és gyakorlati lehetőségek biztosítását, amelyek információkkal

támogatják a munkaerő-piaci átmenet során. ennek keretében hangsúlyosabban kell szerepelnie a KKV szektornak, illetve a különböző területi egységek által kínált munkavállalási sajátosságok megismerésének. Így a felsőoktatásba való befektetés hatékonyabb lehet, és hozzájárulhat a munkaerőpiacra való sikeres átmenethez a szakmai-tudományos kutatások eredményei alapján.

Köszönetnyilvánítás

„A 2023-2.1.2-KDP-2023-00010 SZÁMÚ PROJEKT A KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS MINISZTERIUM NEMZETI KUTATÁSI FEJLESZTÉSI ÉS INNOVÁCIÓS ALAPBÓL NYÚJTOTT TÁMOGATÁSÁVAL, A KDP-2023 PÁLYÁZATI PROGRAM FINANSZÍROZÁSÁBAN VALÓSULT MEG.”

MUNKAERŐMEGTARTÁS SAJÁTOSÁGAI A SZERVEZETI MÉRET ALAPJÁN

Szerzők: **Szabó-Szentgróti Gábor – Gelencsér Martin**

A tanulmány a munkaerő-megtartás összefüggéseit vizsgálja kis, közepes és nagy szervezetekben. A tanulmány célja a különböző méretű szervezetek megtartását befolyásoló tényezők azonosítása. A tanulmány egy korábbi kutatás során létrehozott modell empirikus tesztelését valósítja meg 511 munkavállaló részvételével. Az online kérdőívre adott válaszokat és a modellezést PLS-SEM módszerrel elemeztük. a tanulmányban két modellt teszteltek a szervezet mérete szerint, amelyek összesen 62 szignifikáns korrelációt mutattak ki a vizsgált látens változók között. Azonos korrelációk mindkét modellben 22 esetben voltak jelen. A hipotézisek tesztelése után azonosították azokat a kritikus változókat (a munka jellege, normatív elkötelezettség, juttatások, munkatársak, szervezeti elkötelezettség), amelyek meghatározzák a munkavállalók szervezeti elkötelezettségét és távozási szándékát, függetlenül a szervezet méretétől. Az eredmények azt mutatják, hogy a munkavállalók normatív elkötelezettsége és szervezeti elkötelezettsége kritikus tényező a megtartás szempontjából. A vizsgált elégedettségi tényezők közül a munka jellege, a juttatások és a munkatársak jelentős hatással vannak a szervezetekben való megtartásra, ezért a szervezeti megtartási intézkedéseknek az e tényezőkkel kapcsolatos elégedettség javítására kell.

„Z”-GENERÁCIÓS SZURKOLÓK KISZOLGÁLÁSÁNAK INNOVÁCIÓS DILEMMÁI

Szerzők: **Széles József – Kassay Lili**

Bevezetés: A látvány-csapatsportágak szurkolói kiszolgálásának része lehet a digitális technológiára támaszkodó termékinnováció, mely lehetőség a magyarországi szövetségi, klubszintű érintettek számára is fontossá teszik a fejlesztési koncepció szükségességének a mérlegelését, a valós vagy feltételezett lehetőségek figyelembe vétele mellett a szurkolói kiszolgálás újragondolását, esetleges bővítését. A döntésre támaszkodva pedig az egyéb üzleti, vállalatokhoz kapcsolódó partnerségek kialakítását. A sportági kínálat új célcsoportjait alkotják a „Z” és „Alfa” generációk. Nemzetközi kutatások és a ligák vagy klubok globális márkáinak mindennapi gyakorlata az új fogyasztói igények kiszolgálását is előtérbe helyezi. Egy, a sportot nemcsak fogyasztó, de sportszervező hallgatóként már a közeljövőben is hivatásszerűen gondozó „Z”-generációs kutatásunkkal arra kerestük a választ, a digitális technológiára alapozó innovációs törekvések mennyiben találkoznak a sportfogyasztói igényekkel. Anyag és módszer: A 2024 áprilisában lebonyolított adatfelvétel a Testnevelési Egyetem, illetve az ELTE PPK ESI sportszervezőszakos, illetve a sportegyetem testnevelőtanár-edző képzésben résztvevő nappali hallgatói körében (n=173) saját készítésű, önkitaltós, anonim online kérdőív segítségével történik. Azzal a feltételezéssel élünk, hogy a magyarországi Z-generáció tagjainak a hagyományos sportágak iránti érdeklődése eltérő a digitális technológia nyújtotta valós kínálat függvényében (H1), ugyanakkor a Z-szurkolóknak a sportágak fogyasztását befolyásoló elvárásait kiszolgáló eszközzrendszer nem különbözik (H2). A kérdőív kitöltése körülbelül 12-14 percet vesz igénybe. A válaszadók köre nem reprezentatív. A válaszadókat zártvégű kérdésekkel

felvett háttérváltozókkal jellemezzük, a szurkolói várakozásairól és elvárásairól 6 fokú Likert-skálával gyűjtünk információt. Eredmények: A TAM modell alapján kialakított, a digitális technológiával kapcsolatos attitűdöket vizsgáló kérdések a készségek, észlelt felhasználói hasznosság, illetve a használatból fakadó észlelt eredményességen alapuló hasznosság megragadásán túl a hozzáférés és a gyakorlatban való alkalmazás témaköreit járta körbe. A jártasság és a használatból fakadó eredményesség egymástól távol álló skálaértékeket mutatnak. Ugyanilyen polarizált megítélést tükröznek az anyagi lehetőségek, az észlelt általános hasznosság, illetve a szabadidős tevékenység során használt eszközök és alkalmazások tekintetében. Következtetés: A vizsgálatba bevont „Z”-generációs sportfogyasztók várakozásai, a digitális technológiai megoldásokra támaszkodó innovációs kínálat bővítése iránti igény nem igazolja a nemzetközi tapasztalatok és a jövőbeli innovációs várakozásokat megfogalmazó állításokat. A sportszolgáltatókat jelen kutatás alapján nem a megvalósítandó innovációkhoz szükséges források előteremtésének nehézségeiből fakadó esetleges versenyhátrány állítja döntési kihívás elé, hanem a kutatási eredmények alapján még nem igazolódó fogyasztói igény. A „Z”-generáció feltételezett és valós igényei, azok kiszolgálása, a hazai sportiparág piacmérete valamint a megvalósítandó fejlesztések összeillesztése kihívás elé állíthatja a klubokat, szövetségeket.

ESG-SZABÁLYOZÁS ÉS AMI MÖGÖTTE VAN – LEHETŐSÉGEK ÉS KIHÍVÁSOK A VÁLLALKOZÁSOK MAGYARORSZÁGI ESG FELKÉSZÜLÉSÉBEN

Szerzők: Szendrey Orsolya – Harazin Piroska – Karcagi-Kováts Andrea – Futó Judit Edit

Az Országgyűlés 2023. december 12-én elfogadta a fenntartható finanszírozás és az egységes vállalati felelősségvállalás ösztönzését szolgáló környezettudatos, társadalmi és szociális szempontokat is figyelembe vevő, vállalati társadalmi felelősségvállalás szabályairól és azzal összefüggő egyéb törvények módosításáról szóló javaslatot (ESG-törvény). A törvény hatálya alá eső vállalkozásoknak fokozatosan számos kvalitatív és kvantitatív elvárásnak kell a jövőben megfelelni, mely jelentős kihívások elé állítja a piaci szereplőket és a működésüket ellenőrző szabályozó hatóságokat. Jelen tanulmány célja, hogy áttekintse azt, hogy a törvényi hatály fokozatos kiterjesztése milyen módon, mely piaci és iparági szereplőket érint, így rávilágítva arra, hogy a szabályozói előírásoknak való megfelelés a környezeti, vállalatiirányítási és társadalmi kérdéseket illetően milyen lehetőségeket és kihívásokat jelent az érintett felek számára.

A VÁLLALATI FENNTARTHATÓSÁGRA HATÓ, ERŐSÖDŐ JOGI IMPULZUSOK

Szerző: Szikora Veronika

A vállalati társadalmi felelősségvállalás (CSR) aktualitását az Európai Unió jogi aktusok is erősítik. 2023 januárjában lépett hatályba a Vállalati fenntarthatósági jelentéstételi irányelv (Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD, 2022/2464/EU), amely jelentős változást hozott a gazdasági szférában. Az új szabályozás célja, hogy átlátható, összehasonlítható, ellenőrizhető keretrendszer hozzon létre, amelyben a vállalatok beszámolhatnak környezeti, társadalmi és vállalatiirányítási tevékenységükről (ESG teljesítményértékelési mutatók). Ez egy folyamat fontos állomása. Honnan hová jutott el a CSR? Az önkéntes kezdeményezésektől az elvárt, jogilag szabályozott tevékenységekig. Vizsgálva az idáig vezető utat, a fejlődési irányokat és az EU erős jogi aktivitását, látható a vállalati társadalmi felelősségvállalás szerepének erősödése és jogi legitimációjának kialakulása.

A FENNTARTHATÓ TÁPLÁLKOZÁS, MINT A TÁRSADALMI HOVATARTOZÁS

Szerzők: **Szilágyi Cintia – Soós Mihály**

Napjaink egyik legnépszerűbb táplálkozási irányzatává nőtte ki magát a növényi alapú táplálkozás. Mozgatórugói a fogyasztók motivációi között, kiemelkedetten a környezetvédelem, az állatjóllét, az egészségmegőrzés, táplálkozási problémák kiküszöbölése, melyet a pandémia alatt terjedő COVID vírus variánsok okozta ízelelváltozás idézett elő. Azonban kutatásunk igazolta, hogy azon társadalmi réteg mellett, akik egy kítűzött céllal tértek át a növényi alapú táplálkozásra, vannak olyan fogyasztók, akik egyszerűen csak követni szeretnének egy olyan életvitelt, amit egy általuk referenciaszemélynek tulajdonított, rokonszenves és közkedvelt személy képvisel. Elsőként nem is gondolnánk, mekkora veszélyeket rejtget magában, egy olyan irányzat követése, amely bővelkedik a fenntartható környezet és táplálkozás kialakításának reményeiben. Fontos kiemelni, hogy a veszélyt nem a cél meghatározása vagy annak hiánya okozza, hanem az tájékozódási módszer és a nem megfelelő információáramlás. Kutatásunk két egymás követő évben történt megfigyelés módszerén alapszik, ahol jól látható a közelítőleg kiindulási állapota a fogyasztók információfeldolgozásának, tovább a tudatosság adaptálódásának a köztudatba.

KARRIERMENEDZSMENT ESZKÖZÖK ALKALMAZÁSÁNAK SZEREPE NAPJAINK VUCA VILÁGÁBAN

Szerző: **Szondi Réka**

Érdeklődés felkeltése, bevonás, motiválás, megtartás – ismerősen csengő kulcsszavak a humán erőforrás menedzsmentben. A jelenleg tapasztalható gazdasági környezetben nehezebb megtalálni a legjobb szakembereket, mint eddig bármikor. Beszélhetünk-e hosszútávú karriertervezésről, szervezeti karriermenedzsmentről, miközben a digitalizáció és a mesterséges intelligencia egyre nagyobb teret nyer, a munkavállalók mobilisabbak a jobb ajánlatok irányába és a biztonságos munkahely ígérete jelentőségét veszíti? A karriertervezési és megtartási eszközöket az aktuális munkaerő-piaci folyamatokhoz, versenytársakhoz szükséges igazítani, még jobban előtérbe hozva a „megfelelő ember a megfelelő helyen” alapelvet, hiszen sokszor rövidebb távon kell a munkavállalókban rejlő potenciált felismerni és kihasználni. A gazdasági helyzet a VUCA világ elemeit erősítette fel (Volatile – gyorsan változó, Uncertain – kiszámíthatatlan, Complex – bonyolult, Ambiguous – ellentmondásos), melyek szektortól függetlenül tapasztalhatók. A kutatás célkitűzése, hogy feltárja azokat a karriermenedzsment eszközöket, melyek használatával a szervezeti és az egyéni célok is megvalósulhatnak, továbbá kimutassa az összefüggéseket a humán erőforrás menedzsment funkciók és karriermenedzsment jelentősége között. A változások és a bizonytalanság kapcsán tovább nő az onboarding, beillesztés szerepe, a teljesítményértékelés és a visszajelzések, a tudástranszferálás és a szervezeti memóriára figyelmesség előnye. A szervezetekben leginkább előforduló karriermenedzsment eszközök összegyűjtéséhez és értékeléséhez először szekunder adatgyűjtést alkalmaztam több adatbázisból származó publikációk áttekintésével, melyek az elmúlt öt évben jelentek meg. Az irodalomelemzés során megállapításra került, hogy a legtöbbször azokban az esetekben érte el a célját a karriermenedzsment rendszer, ahol a munkavállalói életút (employee journey) is megjelent, tehát a szervezetbe történő belépéstől foglalkoztak az emberekkel. Pozitív kapcsolat mutatkozott a tehetségmenedzsment, ösztönzés, teljesítményértékelés és a karriermenedzsment területén, az alkalmazott HR eszközök ugyanis gyakran megjelennek a többi funkcióban is, vagy előzményként vagy eredményként. A karriermenedzsment, habár nem tradicionális HR funkció, mégis nagy jelentőséggel bír az elkötelezettség, az motiváció, a fejlődési igény növelésében és ennél fogva a fluktuáció csökkentésében, amely a változó környezetben a stabilitás, versenyképesség megtartásában is kulcsfontosságú.

ELŐZETES VÁRAKOZÁSOK AZ ÚJ VISSZAVÁLTÁSI RENDSZERREL KAPCSOLATBAN – AZAZ A 450/2023. (X. 4.) KORM. RENDELET MEGÍTÉLÉSE

Szerző: **Szűcs Róbert Sándor**

2024. január 1-től gyermekkorunk emlékét hozza vissza a 450/2023. (X. 4.) Korm. rendelet, ami a visszaváltási díj megállapításának és alkalmazásának, valamint a visszaváltási díjas termék forgalmazásának részletes szabályairól rendelkezik. A rendelet hatálybalépése óta beszélhetünk kötelezően visszaváltási díjas termékekről és önkéntesen visszaváltási díjas termékekről. A kötelezően visszaváltási díjas termékek lehetnek újrahasználatos (ún. többutas) és nem újrahasználatos (ún. egyutas) csomagolások. Az önkéntesen visszaváltási díjas termékekről a fogyasztót tájékoztatni kell, ezek a „visszaváltható” jelölésű termékek. A lényeg, hogy 2024. január 2-től folyamatosan minden üveg-, fém- és műanyag palackos és dobozos, 1 deciliter és 3 liter közötti úrtartalmú italtermék (kivéve a tej- és tejalapú italtermékeket) visszaváltási díjas lesz, visszaváltó jelöléssel kerül forgalomba. A visszaváltási díj mértéke 50 Ft a kötelezően visszaváltási díjas, nem újrahasznosítható csomagolás esetén. A díjat a vásárló visszaváltáskor visszakapja. A kötelezően visszaváltási díjas, újrahasznosítható (ezek az ún. többutas, azaz újratölthető) és önkéntesen visszaváltási díjas palackok esetében a visszaváltási díj mértékét a palackozó határozza meg, és tünteti fel az értékét a logóban (pl. 70 Ft). A visszaváltást kötelezően gépi úton, visszaváltó automatákkal kell biztosítani a 400 m²-nél nagyobb eladótérrel rendelkező élelmiszerüzleteknek. Kb. 4000-5000 automata lesz az üzletekben. Az automata a csomagolást csak abban az esetben veszi vissza, ha az sértetlen. Többé már ne tapossa laposra. Az új visszaváltási rendelet egy átmeneti türelmi időt engedélyez, 2024. június 30-ig a korábban előállított, jelölés nélküli italtermékek forgalomba hozhatók. A jogszabályi háttér adott, a visszaváltó automaták az üzletekben vannak, de jelenleg még a türelmi időszakban vagyunk. Jelenleg még nincs mit visszaváltani, gyakorlatilag nem vagy alig találkozhatunk olyan műanyag flakonnal, fém dobozzal vagy üveggel, amely visszaváltási díj köteles lenne. Az igazán nagy kérdés az, vajon a fogyasztók mit gondolnak az újonnan bevezetett rendszerről annak tényleges használatba vétele, konkrét tapasztalatok hiányában. A kérdés megválaszolása érdekében online kérdőíves felmérést végeztünk. Kérdőívünket mindösszesen 8225 fő töltötte ki 2024. január 18 és 2024. február 23 között. A megkérdezettek többsége negatív várakozásokkal tekint saját szemszögéből („számomra”) az életbe lépett új visszaváltási rendszer elé. Kisebb vagy nagyobb kényelmetlenséggel a megkérdezetteknek 66,8%-a számol, kisebb vagy nagyobb mértékű kedvező hatásokkal 9,8% számol, míg a megkérdezettek 12%-a semlegesén áll a kérdéshez. A megkérdezetteknek csupán a 11,3%-a nyilatkozott úgy, hogy nincs előzetes várakozása vagy még nem tudja megítélni a kérdést. Kértük a megkérdezetteket, jelöljék meg, hogy milyen várakozásokkal tekintenek az új visszaváltó berendezésekre/rendszerre. A megkérdezettek 58,3%-a semmi jóra nem számít, hosszú sorok és várakozási idő, akadozó visszaváltás, értetlenkedő emberek fogják jellemezni a rendszert. A megkérdezettek 41,7%-a gondolja úgy, hogy az elején kisebb fennakadások után gyorsan megtanulják majd használni az emberek és zavartalan működésű lesz a rendszer. A marketing területén is megjelent a társadalomorientált gondolkodásmód, vagyis nem csupán a fogyasztók kényelmét kell szem előtt tartanunk, hanem az össztársadalmi jólétet. A hosszútávú érdekeket a rövidtávú kényelem elé kell helyeznünk.

A FŰSZER- ÉS GYÓGYNÖVÉNYSZEKTOR VÁLLALATDEMOGRÁFIAI TRENDJEI 2008-2022 KÖZÖTT

Szerzők: **Szűcsné Markovics Klára – Pászék Norbert**

Az elmúlt években a gyógy- és fűszernövények, illetve az azokból készült termékek (mint például kivonatok, olajok, kézműves termékek) iránti igény folyamatosan növekszik Európában, és ez a trend várhatóan a jövőben is folytatódni fog. A fokozódó keresletet ezen termékek iránt számos tényezővel hozható összefüggésbe, mint például az egészségesebb életmódra való törekvés, a Covid járvány, a prevenció, az ízek és illatok kipróbálása, vagy a kényelmi szempontok előtérbe kerülése is. Empirikus

felmérések is bizonyítják, hogy egyre többen vannak a rendszeresen gyógynövénytermékeket használók. A tanulmány a hazai fűszer- és gyógynövénysszektor 2008-2022 közötti vállalatdemográfiai trendjeit vázolja fel. A vizsgálatokba csak azokat a vállalkozásokat vontuk be, amelyek legalább egyszerűsített éves beszámolót készítenek, vagyis az egyéni vállalkozókra és őstermelőkre nem terjesztettük ki az elemzéseket. A vizsgált 15 év alatt mintegy 3,5-4-szeresére emelkedett a szóban forgó szektor vállalkozásainak száma, melyek mind a mikro-, kis- és középvállalati szférába tartoznak. Az alkalmazott állományi létszámuk minden vizsgált évben átlagosan 1-2 fő körül mozog, ám nagy arányban vannak közöttük olyanok, amelyeknek nincs egyetlen bejelentett alkalmazottja sem. Működési formájukat tekintve az olyan egyszemélyes vállalkozások (egyéni cégek) dominálnak, amelyek ugyan nyújtanak be egyszerűsített éves beszámolót, de gazdálkodásukat tekintve inkább hasonlítanak az egyéni vállalkozásokra vagy az őstermelőkre. A betéti társaságok aránya jelentős mértékben csökkent, miközben a szövetkezetek aránya nagymértékben emelkedett a vizsgált időszak végére, a korlátozott felelősségű társaságok arányában nem tapasztalható változás. A vállalkozások átlagos jegyzett tőkéje másfél millió forint, a mérlegfőösszeg 17 millió forint körül „hullámoz”; e két esetben egyértelmű tendenciák nem olvashatók le az adatokból. Az elmúlt években tapasztalható fogyasztói árváltozás nagyarányú növekedési ütemét nem tükrözi a vállalkozások átlagos árbevételének alakulása; bár folyóáron növekszik az árbevétel, messze nem olyan mértékben, mint a fogyasztói árak. Tekintve, hogy a vizsgált vállalkozások esetében – feltételezésünk szerint – sok feldolgozás nélkül adja tovább a termékeit valamely nagy gyógynövényfeldolgozó vállalatnak, ezért a fogyasztói árváltozás mellett érdemes a növénytermesztési és kertészeti termékekre vonatkozó termelői árindexek alakulásához is viszonyítani a szektor átlagos árbevételének alakulását. Ezen termékcsoporthoz esetében a termelői árindexben is jelentős emelkedés figyelhető meg, 2021-ről 2022-re például 151,5%-kal nőtt ez az érték, ami azt jelenti, hogy a növénytermesztési és kertészeti termékek termelői ára másfélszeresére nőtt, ám a fűszer- és gyógynövénysszektor vállalkozásainak átlagos árbevétele alig 10%-kal emelkedett 2021-ről 2022-re. Bár nem tartozik szorosan a vállalatdemográfiai vizsgálatokhoz az igénybe vett pályázati források összegének vizsgálata, erre is kiterjesztettük elemzésünket és azt tapasztaltuk, hogy a szektor nem élt az agrárszektor rendelkezésére álló pályázati támogatások nyújtotta lehetőségekkel. 2008-2015 között, illetve 2022-ben egyetlen forintnyi támogatást sem vettek igénybe a szektor vállalkozásai. A többi vizsgált évben is néhány százezer forintos, esetleg egymillió forint körüli pályázati forrást vontak be a működésükbe a vállalkozások, a 2021-es 1.880.000 forint körüli érték már kiemelkedőnek számít.

TÉNY-ALAPÚ INFORMÁCIÓRENDSZER A DEENK EGY LOGISZTIKAI FOLYAMATÁNAK DÖNTÉSTÁMOGATÁSÁHOZ

Szerzők: Takács Viktor László – Takácsné Bubnó Katalin – Szilágyi Róbert – Botos Szilvia

A tanulmány célkitűzései, kutatási kérdései: A kötelezpéldányok gyűjteménye a magyar nemzeti kulturális örökség egyik legjelentősebb része, valamint a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár (a továbbiakban DEENK) gyűjteményének igen fontos eleme. A DEENK 1952 óta részben a beszolgáltatott dokumentumokból. A beérkezett példányokat a Könyvtárnak nyilvántartási számmal kell ellátnia, és az olvasók rendelkezésére kell bocsátania kölcsönzésre, könyvtárközi kölcsönzésre, illetve könyvtáron belüli helyben használatra. A Könyvtárban elkezdett minőségirányítási munka rávilágított a kötelezpéldányok feldolgozási folyamatának fejlesztési szükségleteire. A feldolgozási folyamat fejlesztéséhez a könyvtár munkatársai a Business Process Modeling Notation (Üzleti folyamatmodellezési jelölésrendszer – BPMN) folyamatmodellező szabványt alkalmazták és a lean filozófiával összhangban alakították át a teljes folyamatot, létrehozva a központi feldolgozást. A munka során azonosítottak 4 fő teljesítménymutatót (KPI): „Munkaórák száma”, „Várakozási idő”, „Humán erőforrás igény”, „Dokumentumok feldolgozási ideje”. A tanulmányunk célja bemutatni azt az információrendszert, amely lehetővé teszi a könyvtár vezetői számára, hogy a négy fő teljesítménymutató alakulását a kívánt részletettséggel, naprakészen követni tudják. Kutatási

módszerek: A rendszer tervezéséhez a saját hibrid adattárház tervezési módszertanunkat használtuk. Első lépésként a forrásrendszer, a korábban kizárólag papír alapú nyomkövetési – bizonylat (úgynevezett „Kocsikísérő”) elektronikus változatát terveztük meg. Egyik hallgatónk a könyvtárnál töltött szakmai gyakorlaton elkészítette a vezetői információrendszer pilot projektjét szakdolgozatként. Alapja az aktívan használt valós idejű forrásrendszer egy statikus másolata volt. Második lépésként megterveztünk egy olyan többszintű adattárházat, amely nem statikus másolaton, hanem a valós idejű forrásadatokról építkezik, kezelve többek között az időben változó dimenziók problémáját is. A főbb eredmények, hozzáadott érték, újdonság, gyakorlati alkalmazhatóság: A feldolgozási folyamat méréséhez kidolgoztunk egy vezetői információrendszert, illetve a folyamat nyomon követését szolgáló elektronikus forrásrendszert, melynek modelljeit mutatjuk be. A rendszer fő célja a kötelesepéldányok feldolgozási folyamat átfutási idejének csökkentése, jellemzően a tevékenységek közötti várakozási idők csökkentésén keresztül. Az eredmények egyértelműen az átalakítást igazolják: a központi rendszer felállítása óta a központi feldolgozó hely egyik szállítástól a másikig (1 hónap) kiürül. A Könyvtár vezetői számára mindennapi vezetői ellenőrzési eszközzé vált a rendszer, melynek segítségével folyamatosan monitorozzák a dolgozói tevékenységet és osztályaik teljesítményét. Azonnali beavatkozást tudnak eszközölni elakadás esetén, vagy ha a mutatók nem a kívánt célértékek felé tartanak.

A KELETI BŐVÍTÉS ÁLLAMAINAK JÓLÉTI ÉS JÓLLÉTI ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE

Szerzők: **Tarnóczy Tamás Bence – Bauerné Gáthy Andrea**

A jelen gyorsan változó gazdasági környezetben, melyet a pandémia katalizált mostanra azonban már az orosz-ukrán konfliktus, a növekvő energia és alapanyag árak, illetve a magas infláció dominál, fontosak a helyzetfeltáró elemzések. Kutatásom során felmérem a V4-es és Balti országok gazdasági teljesítményét regionális (megyei) szinten és a jóllét alakulását, illetve ezek kapcsolatát is ez elmúlt két évtizedre vonatkozóan. Feltérképezem a társadalmi jóllét és környezeti dimenzió tradicionális és alternatív indikátorait. Mindezt felmérem egyrészt makro szinten egyes államokra és a 2004-es keleti bővítés egyes országcsoportjaira vonatkozóan, illetve mikro szinten a régiókra és azon belüli kisebb területi egységekre nézve is. Céloom feltárni, hogy milyen kapcsolat rajzolódik ki az említett gazdasági fejlődés és társadalmi jóllét, illetve a környezet dimenziója között. Vizsgálatra kerül, hogy az említett országokban az Európai Unió csatlakozás óta hogyan alakult a jólét és a jóllét a gazdaság, társadalom és környezet dimenziói szerint. Összehasonlítást készítek a V4-es államok és a Balti országok fejlődésével kapcsolatban, mik voltak a párhuzamok és a különbségek az elmúlt évtizedekben. Ezen tényezőkön keresztül felmérem, hogy mik lehetnek a sikeres gazdaságfejlesztés és társadalmi jóllét növelés lépései, és mik az átvehető jógyakorlatok országunk esetében a jövőre vonatkozóan. A kutatás során a V4-es és Balti államok összes megyéje, azaz a 136 NUTS3-as egység képezte a vizsgálat alapját. Az elemzés időszaka 2000-tól a jelen periódus, melyben a GDP, illetve népességi és egyéb regionális adatokra támaszkodott, melyeket az Eurostat adatbázisból nyertem ki. Arra kerestem a választ, hogy ebben az időszakban hogyan alakult a népesség, GDP és ezekből származtatott jólét szintje. A jólét változását is megvizsgáltam, melyet az egy főre eső GDP-vel jellemeztem. Igazán jelentős jóléti növekedés az évezred eleje óta a Balti országok és néhány jelentősebb lengyel nagyváros területi egységeiben volt kimutatható. A legnagyobb fejlődés e tekintetben két keleti Litván régióban volt, melyek közel négyszeres egy főre jutó GDP-vel rendelkeztek az időszak kezdeti értékéhez képest. Elemzésem ezt követő részében megvizsgáltam az elmúlt évtizedekben, hogyan alakult a V4 és Balti régiók társadalmi jólléte. Ennek mérésére egy 47 mutatóból álló komplex indexet (KTJI) alkalmaztam, ami 6 dimenzióból épült fel. A dimenziókat az Európai Unió átlagos értékei alapján, azok növekedési üteme szerint keresztábrás módon súlyoztam a komplex index kialakítása során. Ezen dimenziók súlyozás szerint csökkenő sorrendben a következők voltak: megélhetés és lakhatás, gazdasági környezet, élet egyensúly és biztonság, társadalmi fejlődés, természeti környezet és a politika és jog voltak. Az eredmények azt mutatják, hogy a fővárosok és egyéb nagyvárosok dominálnak mind a népességben, mind a GDP-ben, és a

legmagasabb jóllét is általánosságban ezekben a területeken koncentrálódik. Ugyanakkor a vidéki régiók közötti különbség a V4-es országok esetében markánsabb, míg a Balti államokban ez a különbség kisebb mértékű. A kutatás arra is rávilágított, hogy bár az EU csatlakozás előtti években a Balti államok alacsonyabb jólléti szintet mutattak, mint a Visegrádi régiók, ez a tendencia megfordulni látszik a jelen évek tekintetében. A jövőbeli kutatásokban célszerű lenne a regionális fejlődési politikák hatékonyságának vizsgálata, valamint a vidéki gazdaságélénkítési programok eredményességének értékelése a régiók közötti egyenlőtlenségek csökkentése érdekében.

DA VINCI ROBOT ASSZISZTÁLT MŰTÉTEK MAGYARORSZÁGON

Szerzők: **Tinka Domonkos – Szepesváry Zsolt Jenő**

A sebészeti robotokat nagyságrendileg harminc éve alkalmazzák elsősorban a világbanki terminológia szerint magas jövedelmi kategóriába tartozó, fejlett országai. Írásunkban egy konkrét, az Amerikai Egyesült Államokból származó robotrendszer, az ún. Da Vinci Sebészeti Rendszer magyarországi bevezetésének tapasztalataival foglalkozunk. A Sebészeti Rendszert az Intuitive nevű amerikai vállalat gyártja és forgalmazza 1995 óta, segítségével már több mint tízmillió sebészeti beavatkozást végzett a világban, a Da Vinci Rendszer alkalmazására kiképzett hozzávetőlegesen 60.000 szakorvos. Magyarországon az 1994 óta Európában jelenlévő Sofmedica egészségügyi csoport forgalmazza a robotrendszert. A vállalatcsoport hazánkon kívül Romániában, Görögországban, Bulgáriában és Cipruson rendelkezik képvisellett. Széles portfóliójának egyik legmarkánsabb eleme a Da Vinci Sebészeti Rendszerek forgalmazása. Hazánkban nyolc robotprojekttel rendelkezik a vállalat, ami azt jelenti, hogy klinikák, oktatókórházak, centrumkórházak, stb. betegellátásában jelenig meg a legmodernebb sebészeti technológia. Terminológiailag a robot asszisztált sebészet alkalmazása a folyamat legpontosabb leírása, hiszen a beavatkozások során minden alkalommal a szakorvos műt, az ő munkájához asszisztálnak a robotok, amiknek műszaki, mechanikai paramétereinek (csukló) és képalkotó eljárásainak javítása áll a mindenkor robotsebészeti fejlesztések fókuszában. A fejlesztők nemcsak anatómiai tanulmányai okán nevezték el a reneszánsz polihisztorról a robotrendszert, hanem azért is, mert Leonardo Da Vinci korának innovátoraként képes volt olyan páncélszerkezetet alkotni, ami a karját és lábát önállóan mozgatta. Hazánkban 2022-ben kezdődtek a robot asszisztált sebészeti beavatkozások, a betegellátóhelyek egy részének 2023-ban jutott a Da Vinci Rendszer a tulajdonába. Ennek megfelelően az elvégzett műtétek száma néhány ezerre tehető. Kutatásunk szakirodalmi áttekintése során azt tapasztaltuk, hogy a robot rendszerekkel kapcsolatos publikációk három nagy témára koncentrálnak. Egyrészt elemzik a robottechnológia fejlődését, másrészt összehasonlítják a laparoszkópos orvoslás és a robot által asszisztált műtétek kimeneteit és előnyeit, illetve a robotok beszerzésével kapcsolatos költség-haszon elemzéseket és összehasonlításokat végeznek. A rendelkezésre álló információk alapján írásunkban, az elmúlt két év magyarországi, illetve a Győr-Moson-Sopron Vármegyei Egyetemi Oktató Kórház gyakorlati tapasztalata alapján osztjuk meg eredményeinket.

VEZETÉSI STÍLUSOK HATÁSA A CSALÁDI VÁLLALKOZÁSOK GENERÁCIÓVÁLTÁSÁRA

Szerzők: **Tóth Boglárka – Nagy Adrián Szilárd**

A családi vállalkozásokat nemcsak nemzetközi szinten, de hazánkban is tekinthetjük a gazdaság mozgatórugóinak, a GDP-hez és a foglalkoztatáshoz való hozzájárulásuk által egyaránt. Az egyik legnagyobb kihívást a generációváltás jelenti számukra, melynek kényszere napjainkra elérte a rendszerváltás óta alakult magyar családi vállalkozásokat is. A családi vállalkozásokban a vezetés átadása az új generációnak komplex folyamat, amely számos kihívást vet fel. Ezek között szerepel az új generáció készségeinek és vezetési stílusának integrálása, amely gyakran eltér az alapítókétól. Az eltérő vezetési stílusok összehangolása, és a generációs ütközések kezelése kulcsfontosságú a vállalat folytonossága és sikeressége szempontjából, de az összhang hiánya akár döntő akadályt is jelenthet a

folyamat során. Éppen ezért az utódlás folyamatát vizsgálva fontos minden olyan tényezőt számba venni, amely befolyásolhatja, elősegítheti a sikeres megvalósulást. Az egyik legalapvetőbb akadályt a potenciális utód – aki leggyakrabban a gyermek – érdektelensége jelenti. Kutatásunk során ennek a problémának kerestük az okait. Fő célkitűzésünk, hogy az esettanulmány módszerének segítségével feltárjuk, hatással van-e a potenciális utódok vállalkozással kapcsolatos attitűdjére, illetve átvételi döntéseire az akkori vezetők eltérő vezetési stílusai, illetve, ha igen, a különböző stílusok támogató vagy éppen eltántorító erővel bírnak az új generáció döntéshozatalában. Az esettanulmány módszerének alkalmazása lehetővé teszi a konkrét esetek részletes vizsgálatát és a gyakorlati megfigyeléseket. A generációs különbségek és az eltérő vezetési stílusok elemzése segíthet megérteni az utódlás körülményeit és kihívásait. A kutatás során az esettanulmányt megelőző kutatómunkával interjúk készültek két különböző családi vállalkozás potenciális utódjával. Míg az egyik vállalkozás arra lesz példa, amikor a potenciális utód szeretné a jövőben átvenni a családi vállalkozás vezetését, addig a másik esetben nincs biztosítva a sikeres generációváltás. A generációváltás sikeres megvalósítása létfonosságú a családi vállalkozások hosszú távú fennmaradása szempontjából. A vezetési stílusok szerepének megértése és azok hatékony alkalmazása elengedhetetlen ahhoz, hogy a vállalatok képesek legyenek alkalmazkodni a változó piaci és társadalmi körülményekhez. Ez a tanulmány hozzájárul a családi vállalkozások vezetési gyakorlatának fejlődéséhez és a generációk közötti zökkenőmentes átmenet biztosításához. Az esetek elemzése és a megfogalmazott javaslatok elolvasása után a generációváltás előtt álló családi vállalkozások vezetői levonhatják saját következtetéseiket, hogy az előttük álló hasonló akadályokat sikeresebben vehessék.

AZ EGÉSZSÉGES TÁPLÁLKOZÁST TÁMOGATÓ FRONTOLDALI TÁPÉRTÉKJELÖLÉSEK FOGYASZTÓI MEGÍTÉLÉSE

Szerzők: **Tóth Ildikó – Szakály Zoltán**

Napjainkban a feldolgozott élelmiszerek számának növekedése és az elhízás járványszerű terjedése miatt egyre nagyobb teret hódítanak az előre csomagolt élelmiszereken elhelyezett tápértékjelölések, amelyet a fogyasztók fő látómezőjébe helyeznek el, a csomagolás elülső oldalán. Ezt az úgynevezett FOP-tápértékjelölést már több európai országban bevezették, annak érdekében, hogy a fogyasztókat az egészségesebb életmód irányába tudják orientálni. Kijelenthető, hogy az FOP-tápértékjelöléseknek is ugyanaz az egységes célja: segíteni a fogyasztóknak minél könnyebben értelmezni az élelmiszerek tápértékét. Végző soron pedig minél könnyebben tudjanak megalapozott, és az egészségi szempontokat figyelembe véve megfelelő döntést hozni. Tanulmányunk elsődleges célja feltárni a fogyasztói attitűdöket, illetve azokat a tényezőket, amelyek képesek befolyásolni a fogyasztókat az egészségesebb élelmiszerválasztásban. A primer adatgyűjtési módszer az online kérdőív volt, amely a csomagolás elülső oldalán elhelyezett, úgynevezett FOP-tápértékjelölések ismeretére és használatára vonatkozott, a Nutri-Score és a Nutrinform Battery tápértékjelölésre vonatkozóan. Az eredmények alapján megállapítható, hogy a Nutri-Score tápértékjelölés minden szempontból jobban szerepelt a fogyasztók körében.

MAGYAR ÉS SPANYOL FOGYASZTÓK ATTITŰDJÉNEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA A FENNTARTHATÓSÁG TEKINTETÉBEN

Szerzők: **Török Barbara – Bakosné Kiss Virág Ágnes**

Kutatómunkánk során célul tűztük ki a magyar és spanyol lakosság vizsgálatát annak érdekében, hogy nemzetközileg vizsgálhassuk meg a fogyasztók fenntarthatósághoz való viszonyulását. Kérdőíves kutatásunkat részletes statisztikai próbáknak vetettük alá. A két ország eredményeiben nem találtunk kiugró eltéréseket, a magyar minta azonban mélyebb elemzésekre is alkalmas volt, így a fenntarthatósági hozzáállást alapul véve klasztereket alakítottunk ki.

NEMZETKÖZI DIGITÁLIS GAZDASÁG ÉS TÁRSADALOM INDEX DIMENZIÓINAK KAPCSOLATA A GAZDASÁGI NÖVEKEDÉSEL AZ EURÓPAI UNIÓBAN

Szerző: Török László

Számos tanulmány igazolta, hogy a digitális fejlettség pozitív hatással van a gazdasági növekedésre. Ennek a tanulmánynak az a célja, hogy a nemzetközi digitális gazdaság és társadalom index (I-DESI) dimenzióinak alkalmazásával megerősítse, vagy cáfolja a digitális fejlettség pozitív hatását a gazdasági növekedésre. Az elemzés az Európai Unió tagországainak 2015-2020 közötti időszakára vonatkozik. A tanulmány újszerűségét az adja, hogy az I-DESI indexet eddig nem alkalmazták kutatások a digitális átállás és GDP előállítás kapcsolatának vizsgálatára. Jelen tanulmány tehát egy lépéssel tovább lép a korábbi tipikus DESI-GDP modellektől. A kutatás Pearson korrelációt és F-statisztikai elemzést alkalmaz a változók közötti kapcsolat kimutatására. A tanulmány megerősíti azt, hogy a digitális fejlettség pozitív hatással volt az EU tagországainak gazdasági növekedésére. Az empirikus eredmények arra utalnak, hogy a digitálisan fejlettebb tagországokban magasabb volt az egy főre jutó GDP, azonban a pozitív hatás nem lineáris. Az eredmények azt támasztják alá, hogy a digitálisan fejlettebb EU tagországokban dinamikusabban nőtt a digitalizáció fejlettsége és a GDP, mint a kevésbé fejlett tagországokban. Tehát a fejletlenebb tagországok lemaradásának növekedése figyelhető meg és nem a felzárkózás a vizsgált időszakban.

A FENNTARTHATÓSÁG, MINT ALAPVETŐ ÉRTÉK: AZ Y GENERÁCIÓS VEZETŐK HATÁSA A FENNTARTHATÓ ÜZLETI GYAKORLATOKRA

Szerzők: Török-Kmoskó Judit – Dajnoki Krisztina

Az Y generáció vezetői egyre nagyobb szerepet játszanak a fenntarthatóság előmozdításában az üzleti világban. Kutatásunk a fenntarthatóságot, mint alapvető vezetői értéket vizsgálja, különös tekintettel az Y generációs vezetők értékrendjére és vezetési stílusára. Ezek a vezetők gyakran használnak új technológiákat és innovatív megoldásokat a fenntarthatóság támogatására, ami elősegíti a hosszú távú eredményeket. Célunk feltárni, hogyan befolyásolják az Y generációs vezetők a vállalati gyakorlatokat és döntéseket, annak érdekében, hogy azok összhangban legyenek a fenntarthatóság elveivel. Áttekintjük, hogy hogyan formálták az Y generáció értékrendjét a társadalmi és környezeti események. Ez a generáció gyakran nagyobb tudatossággal közelít a közösségi és társadalmi felelősségvállaláshoz, ami segít az etikus üzleti döntések meghozatalában. Megvizsgáljuk, hogyan tükröződik ez az értékrend a vezetési stílusukban, amely gyakran az etikus döntéshozatalra, az átláthatóságra és az inkluzivitásra helyezi a hangsúlyt. Javaslatokat mutatunk be a fenntarthatóságra összpontosító vezetésre, bemutatóva olyan példákat, ahol sikeresen alkalmaztak fenntartható üzleti megoldásokat. Az Y generáció nemzetközi perspektívája is fontos, hiszen ezek a vezetők gyakran szélesebb globális látókörrrel rendelkeznek. Ezek az esetek bizonyítják, hogy az Y generáció nemcsak a fenntarthatóságot tartja fontosnak, hanem képes pozitív hatást gyakorolni az egész szervezetre és a tágabb gazdaságra is. Bemutatjuk a lehetséges kihívásokat és az együttműködés fontosságát, hogy a vezetők hatékonyabban tudjanak hozzájárulni a fenntarthatósághoz, hangsúlyozva annak fontosságát a modern üzleti világban.

POLGÁRI JOG MINT AZ ÖKOLÓGIAI CÉLOK MEGVALÓSÍTÁSÁNAK LEHETSÉGES ESZKÖZE

Szerző: Török-Tóth Soma

Amint azt Sólyom László már 1980-ban megállapította, a polgári jog – ekként az egyéni fellépés – a hagyományos jogászi gondolkodás szerint – az állami, közhatalmi beavatkozáshoz képest – mindössze mellékszereplő lehet az ökológiai válság elleni küzdelem eszköztárában. A 20. század végének és 21. század elejének tapasztalatai ugyanakkor egyértelműen mutatják, hogy az állam – mint szuverén és mint nemzetközi közösség is – a válság kezelése és visszaszorítása terén is elbukni

látszik. A környezetpolitika ambíciószintje alacsony, dokumentumai zavarosak, célkitűzései végrehajthatatlanok, az integráció gondolata a gazdaságpolitikai célkitűzések mellett, az utóbbi években egymást követő válságok hatására rendre a lap szélére íródik. A környezetvédelem állami szervezetrendszer – amennyiben van – mindemellett lassú, nehézkes, fragmentált, és a környezetvédelmi közérdek kikényszerítése érdekében – más közpolitikákat megvalósító államigazgatási szervekhez képest – nem kellő eréllyel, hatékonysággal lép fel. Az állami beavatkozás hiányosságai megnövelik az egyéni fellépés terét és jelentőségét, amelynek jogi kereteit a polgári jog biztosította lehetőségek rajzolják ki. Minthogy jogviszonyaik tartalmát a polgári jog alanyai maguk határozzák meg, az igényérvényesítést illetően pedig a kezdeményezés joga is náluk van, ezért voltaképpen rajtuk áll, hogy ezekből a jogviszonyokból mit hoznak ki és hogyan állítják azokat az ökológiai célok szolgálatába. Törekvéseik, a környezetpolitika kikényszerítésére tett polgári jogi kísérletek természetesen nem pótolhatják a közhatalom erejével fellépő állami beavatkozást, nézetem szerint ugyanakkor annak komplementerül szolgálhatnak. A polgári jognak megvannak azok az eszközei, amelyek a hagyományos jogászi gondolkodás szerint is magukban hordozzák az ökológiai érdekek kifejezésének lehetőségét. Ezek a személyiségi jogok, a birtok és a tulajdonos védelme, a tulajdonjog általános magánjogi korlátja, valamint a kártérítés. Komoly dogmatikai kihívások és a hagyományos megközelítések meghaladásával a polgári jognak ezek a jogintézményei valóban alkalmasak lehetnek az ökológiai érdekek védelmére. Továbbmenve pedig, az integrációt alkalmazó, merészebb gondolkodással a polgári jog ökológiai céllal bevethető eszközeinek tárháza még tovább bővíthető (például a generálklauzulák vagy a jogalap nélküli gazdagodás kártérítés melletti kreatív alkalmazásával). Az egyéni fellépés látványos elemei az utóbbi évtizedben jellemzően az állam vagy a nagyobb kibocsátók ellen magánszemélyek által kezdeményezett klímaperék, amelyek közül nem egyet polgári jogi jogalapon indítottak a felperesek. Ezek a perek ugyanakkor a polgári jog ökológiai célú hadrendbe állításának egyik komoly dilemmáját is felvetették: egy-egy ilyen ügyben hozott ítélettel ugyanis a bíróság közpolitikát valósít meg, alkot, vagy egyenesen a kormányzat által meghatározott közpolitikai célokkal megy szembe. Ez a trend nehezen egyeztethető össze a hatalmi ágak elválasztásáról alkotott képünkkel; bizonyos nézetek szerint bírósági túlhatalmat eredményez, mások szerint éppen az ökológiai válság rendezésére irányuló politikai akarat hiányának egyértelmű indikátora. Jogilag és politikailag még inkább érzékenyek azok az ügyek, amelyek alperesi pozíciójában az állam: a kormányzat, vagy egyenesen a jogalkotó áll, különösen, ha egy ilyen ügy végeredménye a kormányzatot vagy a jogalkotót kötelező ítélet. Az ökológiai válság hatásai évről évre egyre érzhetőbbek, az emberiségnek a saját érdekében reagálnia kell. Ennek bizonyára nem a leghatékonyabb, de mindenképpen fontos instrumentuma a jog, amelynek az ellentmondások feloldásával minden eszközt érdemes a válság kezelésének szolgálatába állítani, hogy az egyéni fellépés valóban az állami beavatkozás komplementeres lehessen.

A TŐKEBEFEKTETÉSI DÖNTÉSEK ELŐKÉSZÍTÉSÉNEK GYAKORLATI KÉRDÉSEI A MEZŐGAZDASÁGBAN

Szerzők: Túróczi Imre – Szentesi Ibolya – Posta László

A tőkebefektetési döntéseket megelőző érzékenységvizsgálat módszertana széles körben ismert és a döntéselőkészítés során annak hasznosítása napjainkban természetes igény. A kockázatok becslése, az egyes tényezők hatása mérhető, és azok vizsgálata a tőkebefektetők számára elengedhetetlen információkat tartalmaz. A feldolgozásra kerülő témakör két területet ölel fel, egyrészt a negatív hatás bekövetkezésének valószínűségét, másrészt annak hatását. Írásunkban bemutatjuk, annak módszertanát, amely segítségével megállapítható, hogy a kedvezőtlen hatás milyen összegben, milyen mértékben módosítja a tervezett beruházás várható jövedelemezőségét. Munkánk során vizsgáljuk a befektető által elvárt „kockázati felár” meghatározásának módját. Áttekintjük, hogy a két számítási módszertan használatával hogyan tudunk segítséget nyújtani a befektetők számára az optimális döntés érdekében. Gyakorlati jellegű áttekintésünket és próbaszámításainkat

mezőgazdasági példán keresztül mutatjuk be. Bízunk abban, hogy szakcikkünk gyakorlati segítséget nyújt a téma iránt érdeklődőknek.

A HELYI ADÓK SZEREPE ÉS JELENTŐSÉGE AZ ÖNKORMÁNYZATOK GAZDÁLKODÁSÁBAN

Szerzők: **Varga Alexandra Ildikó – Fenyves Veronika – Túróczi Imre**

Magyarországon a helyi közügyek intézése és a helyi közhatalom gyakorlása a helyi önkormányzatok feladata. Hazánkban napjainkban több, mint 3000 helyi (települési és területi) önkormányzat működik, amelyekkel szemben alapvető elvárás a nemzeti vagyonnal való felelős gazdálkodás. Az önkormányzatok feladatainak ellátásához, a költségeinek fedezéséhez jelentősen hozzájárulnak az önálló gazdálkodás keretein belül, általuk meghatározott és részükre megfizetendő helyi adókból származó bevételeik. Magyarország Alaptörvénye értelmében a helyi önkormányzatok saját hatáskörben döntenek az általuk kivetni kívánt helyi adók típusáról és mértékéről azonban a helyi adókról szóló törvény meghatározza az önkormányzatok által bevezethető adók típusát, mértékét, felső határát, a kedvezményeket, továbbá a mentességek lehetőségét. Jelen kutatás célja bemutatni az önkormányzatok adóztatáshoz kapcsolódó feladatait, valamint, az általuk meghatározott, jelenleg hatályos adónemeket, továbbá azok szerepét az önkormányzatok gazdálkodásában. A tanulmányban ki kívánok térni továbbá arra, hogy az elmúlt években a helyi adóbevételek milyen arányt képviseltek az önkormányzatok költségvetésében. Az elmúlt években lezajló gazdaságpolitikai változások keretében számos – helyi adóztatást érintő – jogszabály módosult, így áttekintést kívánok nyújtani arra vonatkozóan, hogy ezen változások milyen hatással az önkormányzatok gazdálkodására.

INNOVÁCIÓS RENDSZEREK ÉS RENDSZERINNOVÁCIÓK FENNTARTHATÓSÁG ALAPÚ VIZSGÁLATA

Szerzők: **Varga Krisztina – Veresné Somosi Mariann**

Az elmúlt 30 esztendőben széles körben elterjedt az a szemlélet, mely szerint az innováció nem elszigetelt szervezetek teljesítményének eredménye, hanem különböző szereplők interakcióival meghatározott intézményi környezetben realizálódik. Az innovációs rendszer koncepcióval szemben támasztott kihívások kezelése teszi lehetővé, hogy releváns elemzési keretként funkcionáljon az innovációkutatás szempontjai szerint, integrálva a műszaki/technológiai és társadalmi innovációt egyaránt. Az innováció rendszerszemléletű megközelítése az 1980-as években jelent meg annak a felismerésnek a következtében, hogy az új termék vagy technológia nem elszigetelten működő szervezetek tevékenységének eredménye, hanem különböző szereplők együttműködése során jön létre. Ezek a szereplők lehetnek vállalatok, kutatóintézetek, egyetemek, a közszféra szervezetei vagy bármilyen szervezet, ami részt vesz valamilyen formában az innováció folyamatában. Az az intézményi környezet, amelyben a szereplők együttműködése megvalósul, definitív az innováció szempontjából, ide tartoznak a formális (törvények, szabályozások) és az informális (szokások, normák) intézmények. Az elmúlt évtizedekben mind az elméleti, mind az empirikus kutatásokat tekintve növekvő figyelmet kapott a fenntartható fejlődés és a műszaki/technológiai, társadalmi innovációk kapcsolatának vizsgálata. Kutatásunk keretei között az innováció rendszerszemléletű megközelítései közül a fenntartható rendszerinnovációk megkülönböztető jellemzőire és fontosságára fókuszálunk.

A MAGYARORSZÁGI NÉGYCSILLAGOS WELLNESS JELLEGŰ SZÁLLODÁK SZOLGÁLTATÁSPROFILJÁNAK SAJÁTOSSÁGAI

Szerzők: **Vargáné Csobán Katalin – Kóródi Márta – Hevessy Gábor – Sánta Ádám Kálmán**

A wellness turizmus iránti igények sokféleségének kielégítésére a szolgáltatók stratégiájuknak megfelelően diverzifikálással vagy differenciálással törekednek. A két szolgáltatásfejlesztési módszer behatárolja a megcélozható vendégkör szegmenseit, bővítheti, vagy szűkítheti a célcsoportot. Ugyanakkor a szolgáltatások üzemeltetésének költségvonzata, a gazdaságossági és hatékonysági követelmények is korlátozó tényezők lehetnek a profil kialakítása során. A wellness szolgáltatások nemcsak a gyógyszolgáltatásokkal alkothatnak mixet, hanem a wellness profilon belül is sajátos szolgáltatáskombinációkat kínálnak. A kialakult diverzifikált szolgáltatáskínálat felveti a kérdést, hogy a szolgáltatásmix alapján meghatározhatóak-e sajátos wellnessprofilok. A magyarországi négycsillagos wellness szolgáltatásokat nyújtó szállodákra vonatkozó kutatás célja szállodai wellness alprofilok beazonosítása a szolgáltatások alapján. A Magyarországon üzemelő 238 négycsillagos nemzeti tanúsító védjeggyel rendelkező szálloda szolgáltatásait áttekintve 91 elsődleges szegmensei közé tartoznak szolgáltatásai alapján a wellness vendégek, ezért a kínálatot elemző, megfigyeléses módszeren alapuló kutatás értékelőíveinek eredményei ezekre vonatkoznak. A leíró statisztikai módszerek az átlagtól való eltérések, szórások, koncentráció alapján teszik csoportosíthatóvá a szállodákat pihenő wellness, egészségtudatos wellness, holisztikus wellness, medical wellness és markáns profiljellemzőkkel nem rendelkezőket elkülönítve. Az eltérések okait mérlegelve felmerülnek a kínálati (gazdaságosság, szervezhetőség) és keresleti (vendégkör módosulása) szempontokon kívül marketingkommunikációs aspektusok is.

MENNYIRE ÉRINTETT A VEZETŐ A MUNKAFÜGGŐSÉG SZEMPONTJÁBÓL?

Szerzők: **Véghné Madarasi Veronika – Barizsné Hadházi Edit**

A munkához való túlzott ragaszkodás egyre gyakoribb jelenség a szervezetek életében, mely egyben jelentheti a munkafüggőség állapotát is. Bárki is válik érintetté, legyen szó egy beosztottról vagy akár egy vezetőről, a munkafüggőség számos negatív következménnyel bír mind egyéni, mind szervezeti szinten. A teljesség igénye nélkül a munkafüggőség hatással lehet a szervezeti teljesítményre, a szervezeti hatékonyságra, a munkahelyi konfliktusokra, a karrierlehetőségekre, az egészségmegőrzésre. A vezető egy szervezetben kulcsszerepet betöltő személy, befolyása van többek között a szervezeti kultúra és a munkahelyi légkör alakítására, a munkahelyi határok meghatározására, a munkavállalók támogatására és erőforrások biztosítására, melyeken keresztül jelentős szerepet játszik a munkafüggőség előfordulásában is. Fontos, hogy a vezetők számításba vegyék a túlzott munkavégzés mögött meghúzódó tényezőket és proaktívan nyilvánuljanak meg ellene. Jelen előadásban arra vállalkozok, hogy az elmúlt öt évben megjelent publikációkra támaszkodva egy összegzést készítek a vezetés és a munkafüggőség között húzódó fontos kapcsolatról, közelebb kerülve a munkafüggőség még mindig kevésbé kutatott jelenségéhez. Előadásomban kitérek arra, hogy a vezetésnek fontos felelőssége van a munkafüggőséggel kapcsolatban, mely magába foglalja többek között a szervezetben megjelenő fluktuációs szándékot, a munka értelmességének élményét, a munkahelyi kapcsolatok minőségét, vagy akár a szervezeti szociális támogatást. A vezetői magatartás könnyen kétélű fegyverré válhat, továbbá maga a vezető is veszélyeztetett lehet a munkafüggőség szempontjából, melynek hatása szerteágazó. Érintem azt a speciális esetet is, amikor a vezető önmaga vezetője, vagyis hogyan jelenik meg a munkafüggőség a vállalkozói létben. A szakirodalmi áttekintés fontos következtetése, hogy a vezetőknek tisztában kell lenniük azzal, hogy az egészséges munkakörnyezet hiánya nem kívánt hatásokkal járhat, mind az egyének, mind pedig a szervezet teljesítményére nézve, melynek központi tényezője lehet a munkafüggőség. Ezért kulcsfontosságú, hogy a vezetők aktívan részt vegyenek a munkafüggőség megelőzésében és kezelésében segítve ezzel a szervezeti célok hatékony elérését.

A KÍNAI-MAGYAR GAZDASÁGI EGYÜTTMŰKÖDÉS JELENTŐSÉGE NAPJAINKBAN

Szerzők: Vida Viktória – Nagy Adrián Szilárd – Rao Sha – Bittner Beáta

Napjainkban egyre szorosabbá válik a Kína és Magyarország közötti gazdasági együttműködés. Az együttműködés fő területei többek között a kereskedelem, a beruházások, az infrastrukturális projektek, a technológia, az oktatás, valamint az energetika és a turizmus területén mutatkoznak meg. Kína ma a világ második legnagyobb gazdasága. Az egyre szorosabb magyar-kínai gazdasági, logisztikai és pénzügyi kapcsolatok, valamint a csúcstechnológias beruházások jelentősen hozzájárulnak a magyar gazdaság növekedéséhez is az elkövetkező években. A beruházások hatására a jövőben a kínai szakértők, munkavállalók és egyetemi hallgatók száma Magyarországon a jövőben tovább növekszik, mely magában hordozza a további képzési, kulturális és gazdasági együttműködések lehetőségeit. Magyarország és Kína gazdasági kapcsolatai egyre inkább erősödnek. A hazai kormány a jövőben is folytatja a Keleti Nyitás politikáját, amelynek a kereskedelmi és befektetési együttműködés elmélyítését, valamint a zöld gazdasági együttműködés előmozdítását helyezi előtérbe. Kína Magyarország egyik legfontosabb kereskedelmi partnere, és a legfontosabb Európán kívüli partnere. A jövőt illetően magyar kormány álláspontja egyértelműen az, hogy az elzárkózás helyett a gazdasági együttműködés erősítésére van szükség Európa és Kína között. Cikkünkben megpróbáljuk feltérképezni a kínai-magyar gazdasági kapcsolatok jellegét, történetét, fejlődését és jövőbeli kilátásait. Továbbá kitérünk arra is, hogy a kínai befektetések milyen szerepet játszanak Magyarországon, többek között az ipari parkok, a kutatás-fejlesztés és a high-tech vállalkozások területén. Ezek a befektetések hozzájárulnak a magyar gazdaság diverzifikálódásához, a foglalkoztatás növeléséhez és az innovációs lehetőségeink bővítéséhez.

A BETÉTDÍJ-VISSZATÉRÍTÉSI RENDSZEREK AZ EURÓPAI ORSZÁGOKBAN

Szerzők: Vuk Aliz – Bauerné Gáthy Andrea

A települési szilárd hulladék jelentős részét élelmiszer- és italcsomagolás teszi ki, emiatt megfelelő kezelése kritikus fontosságú. Az italcsomagolás az üvegházhatású gázok kibocsátása miatt komoly környezetvédelmi aggályokat vet fel, és ezen hatások mérséklésére különböző gyűjtési és újrahasznosítási rendszereket, köztük betétdíj-visszatérítési rendszereket (Deposit Refound-System, DRS) hoztak létre. A DRS, mint a kiterjesztett gyártói felelősségvállalás alternatív politikai eszköze a hulladékgazdálkodásban, ígéretes módszernek tekinthető a jelenlegi műanyag hulladék-gazdálkodás kudarcainak kezelésére és a körkörös műanyag-csomagolás-gyártás és -forgalmazás megkönnyítésére az élelmiszerekkel érintkezésbe kerülő felhasználás érdekében. A DRS rendszer jellemzően azt jelenti, hogy a fogyasztók betétdíjat fizetnek az italcsomagolások után, amelyet a csomagolás kijelölt gyűjtőhelyeken történő visszaszolgáltatása után visszatérítenek. A kiterjesztett gyártói felelősség biztosításának hatékony eszközeként a DRS hatékonyan képes a hulladékáramoknak a végleges ártalmatlanításból az újrahasználat vagy az újrafeldolgozás felé történő átirányítására. Jelen kutatás célja bemutatni és értékelni azt, hogy mely európai országokban milyen hatékonysággal vezették be a DRS-t, valamint összeállítani a joggyakorlatok alapján egy ajánlás listát mely segítheti a hazai bevezetés hatékonyabbá tételét. A DRS-t világszerte már számos országban bevezették, köztük több európai országban is. Svédországban, Németországban, Dániában és Finnországban már tapasztalatokat is szereztek és az adatok alapján az újrahasznosítás és a környezetszennyezés csökkentésének növekedéséhez vezetett. Portugália és Szlovákia kísérleti DRS-projektek hajtott végre. A visszaváltó automaták bevezetése a szupermarketekben több európai országban, például Portugáliában, kulcsfontosságú technológiai előrelépés volt, a fogyasztókat az újrahasznosításban való részvételre ösztönözte. A DRS bevezetése Lengyelországban az előrejelzések szerint hozzájárul az újrafeldolgozási célkitűzéseknek a jelenlegi rendszerhez képest alacsonyabb költséggel történő eléréséhez. A csomagolási betétdíj-visszatérítési rendszer jelentősen eltér az európai országok között, eltérő jogszabályi keretekkel, működési mechanizmusokkal és fejlődési tendenciákkal rendelkezik. A csomagolási DRS különböző európai országokban piaci alapú megoldásként működik. A DRS-el rendelkező országokban magas a szelektív italcsomagolási hulladékgyűjtés aránya, ami azt jelzi, hogy

ez egy hatékony gazdasági eszköz az európai csomagolási újrahasznosítási célok eléréséhez. A DRS biztosítja, hogy a begyűjtött anyag kellően jó minőségű legyen ahhoz, hogy új termékekbe lehessen beépíteni. A horvátországi DRS gazdasági elemzése kimutatta, hogy egy hatékony rendszer nonprofit alapon működhethetne, a gyártók és az importőrök számára kiszámított átlagdíjjal. Finnországban már régóta léteznek visszaváltható palackok betétdíjas rendszerek. Az egyutas üveg italos palackokra 2005-ben, a műanyag italos palackokra pedig 2008-ban vezették be a rendszert. A jól megválasztott betétdíjnak köszönhetően a visszaváltási arány 2015-re mindkét esetben 90% fölé emelkedett. Németországban a visszaváltási rendszer a 2000-es évek eleje óta működik, és a fém- és üvegitalos palackokra, valamint a műanyag (PET) termékekre terjed ki. Ugyanakkor 2006. május 1-jétől a kiskereskedőknek vissza kell venniük az egyszer használatos italcsomagolásokat, függetlenül attól, hogy melyik kiskereskedőtől vásárolták. A rendeletnek köszönhetően a PET-palackok visszaváltási értéke majdnem elérte a 100%-ot. A 27 uniós tagállam közül mindössze tíz országban van DRS, valamint Norvégiában, Izlandon és az Egyesült Királyságban. A DRS magyarországi bevezetése fejlesztés alatt áll, és a tervezett rendszer sikeréhez fontos a lakosság véleményének figyelembevétele. A korábbi erőfeszítések ellenére Magyarországon még nem sikerült elérni a megfelelő újrahasznosítási értéket, mivel az italcsomagolási hulladék jelentős része még mindig vegyes tárolóedényekbe kerül, amelyek a legjobb esetben alternatív üzemanyagként, a legrosszabb esetben pedig hulladéklerakókban hasznosulnak.

A BALATON FENNTARTHATÓ TURIZMUSFEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI

Szerzők: **Wirth Gábor – Köbli Ádám**

A Balaton a hazai turizmus kiemelt célterülete. Az elmúlt évek meghatározó problémái (járvány, infláció) ellenére is stabil vendégkörrel rendelkezik. Azonban mind a vendégek, mind a szolgáltatók részéről egyre fontosabb elvárás, hogy a Balaton több legyen, mint egy nyári vízparti üdülőhely. Egyre nagyobb az igény az olyan attrakciókra, amelyek nemcsak tömeget generálnak, hanem valódi átélhető élményt is kínálnak az idelátogató vendégek számára. A sűrű területi és időbeli koncentráció is veszélyes a terület ökológiai állapotára és eltartóképességére. Célunk olyan turisztikai projektek és változatos attrakciók bemutatása, amelyek lehetőséget biztosítanak a szezon meghosszabbítására, miközben természetkárosító hatással sem járnak. Kutatásunk során arra szeretnénk rámutatni, hogy a fenntartható turizmus jegyében milyen fejlesztések indokoltak a térségben, ezeket szerteágazó esettanulmányok bevonásával prezentáljuk, amelyek érintik a vár- és kastélyturizmus, ökoturizmus, vitorlázás és alternatív turizmus területét is.

AKTÍV IDŐSKOR? AZ IDŐSÖDŐ MUNKAERŐ ANTIDISZKRIMINÁCIÓS SZEMPONTÚ KEZELÉSE AZ ÚJABB EURÓPAI BÍRÓSÁGI ESETJOGBAN

Szerző: **Zaccaria Márton Leó**

A fenntarthatóságnak, számos olyan aspektusa létezik, amely a munkaerőpiachoz kapcsolódik. Sőt napjainkban már szinte nem is lehet a fenntarthatóságról kellően megalapozottan a nélkül párbeszédet folytatni, hogy a munkaerőpiac és a munkaerő, illetőleg ezek árnyékában a munkajogi szabályozás fenntarthatóságának problematikája ne kerülne napirendre. Megítélésem szerint erről a témakörrel még napjainkban sem esik elég szó, valószínűleg azon komplexitásnak köszönhetően, amely a munkajogi szabályozás fenntarthatóságát jellemzi. Ezt az is magyarázza, hogy a munkajogi normaanyagban hosszabb ideje már egyfajta kibékíthetetlen ellentét detektálható e jogterület hagyományos, munkásvédelmi gyökerekkel bíró, szociális fókuszú szabályozása, illetőleg a mindenkori gazdasági fejlődést kiszolgáló, a piaci versenyképességet priorizáló, alapvetően a felek szerződési szabadságára és a szabályozás flexibilitására épülő szabályrendszerek között. Véleményem szerint dominánsan meg kell jeleníteni olyan regulatív szempontokat is az újabb munkajogi jogalkotásban és joggyakorlatban, amelyek direkt módon reflektálnak a már említett

gazdasági és társadalmi fenntarthatósági kihívásokra még akkor is, ha nehéz és nem feltétlenül kívánatos véglegesen elszakadni a bevett munkajogi formuláktól. Mindezen eltérő megközelítések megítélésem szerint három irányban nyitnak utat a fenntarthatósági kritériumoknak a munkavégzés, illetőleg a munkajog világában. Az első aspektus magának a munkajogi szabályozásnak, pontosabban annak esszenciális elemeinek fenntarthatóságára mutat. Szükséges ugyanis megválaszolni azon kérdést, miszerint mennyiben lehet hatékony egy olyan szabályhalmaz, amely bár szükségszerűen csupán lekövetni tudja a gazdasági, piaci változásokat, arra mégis olyan hatást gyakorol, ami túlmutat az egyes individuális munkajogviszonyok, de még a kollektív munkajogi kapcsolatrendszeren is. E kölcsönhatás nyomán úgy tűnik, hogy a jogalkotásnak reagálnia kell eme kockázatokra. Második szempontként meg kell említeni az olyan, tipikusan nem munkajogi szabályozások munkajogi transzformációját, amelyek közvetlenül függenek össze a fenntarthatósággal. E területet összefoglalóan zöld foglalkoztatásnak nevezhetjük, és bár jogalkotási szinten inkább csak fragmentumok észlelhetők, e koncepció a közeli jövőben vélhetően érdemi hatással lesz a munkajogi szabályozások modernizációjára és a gazdasági fejlődéssel való még szorosabb összekapcsolására. Harmadikként meg kell említeni a munkaerőt érintő fenntarthatósági problémát, ami talán a leglátványosabb módon jelenik meg a mindennapi gyakorlatban, de áttételesen a szabályozásban is. Habár a fentebb említett szociális szempontok esetleges háttérbe szorulása nem feltétlenül mutatja ezt, a munkajog és a munkaerőpiac emberi oldalára, azaz a munkaerő demográfiai összetételére, karrierlehetőségeire, jogi védelmére vagy emberi méltóságának védelmére legalább akkora figyelmet kell fordítani, mind a gazdasági és piaci fenntarthatósági kockázatok mérséklésére. Az Európai Unió aktuális szociálpolitikai törekvései között rendszeresen megjelenik a munkaerő alkalmazkodóképességének megerősítése, azaz olyan jogi környezet megteremtésének az igénye, amelyben a versenyképességet ellenpontoszák eme szükségszerű munkajogi garanciák. Előadásom központi témája e témakört érinti, hiszen annak fókuszában a munkaerő fenntarthatóságának egyik kulcskérdése, a munkavállalók idősebb életkorához kapcsolható diszkriminációs veszélyek, illetőleg ezek uniós szintű kezelésének lehetőségei állnak. Ennek keretei között azt vizsgálom munkám során, hogy az Európai Unió Bíróságának újabb joggyakorlata milyen módon balanszírozza ezen ellentétes érdekeket, mennyiben tud egységes kezelési módot biztosítani az eltérő tagállami munkaerőpiaci problémákra. A fenntarthatósági kihívások és az elöregedő társadalmak okán végeredményben azonosak az uniós tagállamokban, így megítélésem szerint az e területen kialakított európai bírósági jogértelmezési metódus univerzálisan iránymutató és reprezentatív lehet. Így kutatásom eredményeként egyszerre kísérek meg következtetéseket levonni a magyar munkaerőpiacra és az uniós szintű jogi garanciák érvényesülésére nézve, felvetve utóbbiak összhangját a gazdasági fenntarthatósági kritériumokkal.

A BETEG ÖNRENDELKEZÉSHEZ VALÓ JOGÁNAK KORLÁTAI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ INVAZÍV BEAVATKOZÁSOK KITERJESZTÉSÉRE

Szerző: **Zákány Judit**

Az önrendelkezési jog az egyik legrészletesebben szabályozott betegjog az egészségügyi törvényben. Kulcsfontosságú, hiszen a tájékoztatáshoz való joggal együtt abban segíti a beteget, hogy képes legyen a saját egészségügyi ellátásával kapcsolatban felelősen dönteni. Azonban ahogyan más betegjogok, úgy az önrendelkezési jog sem korlátlan. Előadásom fókuszában azok az esetkörök állnak, melyek az önrendelkezési jog korlátját képezik, középpontba állítva és a joggyakorlatból vett példákkal bemutatva az invazív beavatkozások kiterjesztésének lehetőségét.

A VISEGRÁDI ORSZÁGOK TERÜLETI KÜLÖNBSÉGEINEK VIZSGÁLATA, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A RÉGIÓ TÍPUS MODELLRE

Szerző: **Zapreskó-Farkas Evelin**

A tanulmány célja a Visegrádi országok NUTS3-as szintű területeinek vizsgálata a régió típus modell alkalmazásával. A szakirodalomban a régió típus modell gyakran megtalálható, azonban kevésbé kerül alkalmazásra. A régió típus modell alkalmazásával két dimenzió (egy főre jutó GDP és a népsűrűség) szerint kerülnek csoportosításra a térségek. A tanulmány kutatási időszaka 2000-2019-ig, amelyben fókuszában a 2008-as világválság áll. A pontosabb és részletesebb eredmények miatt a kutatási időszakot három rövidebb időtávokra bontottam. A régió típus vizsgálat a fővárosok értékei nélkül került elemzésre a torzító hatás elkerülése miatt. Az eredmények azt igazolják, hogy a régió típus vizsgálat és a konvergencia vizsgálatok párhuzamba hozhatók. Az előzőleg tett konvergencia vizsgálataim alapján nagyfokú egyezés tapasztalható a régiók besorolásában.

A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI A KERESKEDELEMBEN

Szerző: **Zapreskó-Farkas Evelin**

A tanulmány célja, hogy a mesterséges intelligencia alkalmazásának lehetőségeit megvizsgáljam a kereskedelem vonatkozásában. Az ipar 4.0 és a digitalizáció átalakította a kereskedelmi folyamatokat, amely támogatja a döntéshozatalt és a termelékenységet. Azonban napjainkban a digitális technológiák elterjedése már nem csak vállalati szinten, hanem a fogyasztók oldaláról is megjelent. Vizsgálat alá kerültek a mesterséges intelligencia pozitív és negatív hatásai különböző kereskedelmi ágazatokban. Kiemelt figyelmet fordítottam a fast-fashion, ágazatra és a szakirodalmi források alapján javaslatokat fogalmaztam meg. Középpontba helyeztem Magyarország legnagyobb FMCG vállalatát a mesterséges intelligencia alkalmazásának lehetőségeivel. A robotizáció és a mesterséges intelligencia térnyerése miatt fontos megemlíteni a munkaerőpiacra gyakorolt hatásait.

A VEZETŐI SZEREPEK ÉS BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐIK

Szerzők: **Zrinyi Timót – Márta Erik – Filep Roland**

A digitális korszak kibontakozása és a közösségi média exponenciális terjedése korábban még soha sem tapasztalt lehetőségeket nyújt az emberek számára, hogy világszerte kapcsolatokat vehessenek fel, tarthassanak meg, és tartalmakat oszthassanak meg egymással. A digitális technológiák és az online platformok nélkülözhetetlen elemeivé váltak a modern társadalomnak, jelentősen befolyásolva az emberek szokásait, viselkedését, valamint szociális interakcióit. Az erős érzelmi állapotokat kiváltó tartalmaknak tudományosan alátámasztott hatása van a felhasználók személyiségének fejlődésére, viselkedési mintáira, illetve a társadalmi szerepelvárásaik kialakulására. Különösen érzékenyek erre a hatásra a fiatalok, akik egyrészt jelentős időt töltenek ezeken a platformokon, másrészt pedig személyiségük még erősen formálódik, így hosszútávon még inkább érzékelhetővé válik rajtuk annak befolyásoló tulajdonsága. Az emberek szokásai és viselkedése tehát gyors ütemben változik, igazodva az új kor technológiai fejlettsége által szabott elvárásokhoz. Jelen kutatásom célja a közösségi média hatásának vizsgálata az iskolás korosztály vezetői szerepekkel kapcsolatos értelmezésére és elvárásaira. Bár a diákok körében hagyományos értelemben nem érvényesülnek a vezetői szerepek, a közösségi média hatása már jelezheti ezek jövőbeli alakulásának, formálódásának tendenciáit. A vizsgálathoz egy saját tervezésű kérdőívet használtam, amelyet 10-19 éves korosztály töltött ki. Összesen 129 diák válaszaiból nyert adatokat elemeztem különböző statisztikai módszerekkel. A kapott eredmények megerősítik, hogy a közösségi média használata jelentős hatást gyakorol a diákokra, befolyásolva a vezetői szerepekkel kapcsolatos elvárásaikat és percepciójukat. Ezt tükrözi a közösségi erőforrások megosztására való hajlam, mások tevékenységeinek befolyásolási

igénye és a saját nézőpontok tiszteletben tartására való törekvés is. A kutatás rávilágít annak a szükségességére, hogy további, mélyreható vizsgálatokat folytassunk a közösségi média hatásainak megértése érdekében, amelyek elősegíthetik a fiatal generációk vezetőkkel kapcsolatos jövőbeli elvárásait.

